ARCHIWUM
Akademii Obrony Narodowej

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

POTRZEBY I MOŻLIWOŚCI UŻYCIA WOJSK LĄDOWYCH W OPERACJACH WSPARCIA POKOJU

pk. „MISJE 1"

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
S/5605
05-005605-

68615

WARSZAWA

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr ewid. 68615
Akademii Obrony Narodowej

POTRZEBY I MOŻLIWOŚCI UŻYCIA WOJSK LĄDOWYCH W OPERACJACH WSPARCIA POKOJU pk. „MISJE 1"

Praca zbiorowa pod redakcją naukową
płk. prof. dr. hab. Jerzego ZIELIŃSKIEGO

BIBLIOTEKA GŁÓWNA
Nr ewid.
Działu Zbiorów Jawnych - Akademii ON

WARSZAWA 2003

1

Recenzent: **prof. dr hab. Michał HUZARSKI**

ZESPÓŁ AUTORSKI:

płk prof. dr hab. Jerzy ZIELIŃSKI - Kierownik zespołu
- wstęp, zakończenie, rozdział 1,2,3

mjr dr Przemysław PAŹDZIOREK - rozdział 4 i 5

ppłk dr Andrzej CZUPRYŃSKI - rozdział 6

SPIS TREŚCI

WSTĘP **4**

Rozdział 1.
Założenia badawcze 7

1.1. Przedmiot badań 8

1.2. Cele i problemy oraz hipoteza badawcza 8

1.3. Koncepcja badań i ich przebieg 11

1.4. Metody, techniki i narzędzia badawcze 13

1.5. Zmienne i wskaźniki 18

Rozdział 2.
Operacje pokojowe w aspekcie zadań realizowanych przez wojska lądowe 21

2.1. Istota i przedmiot operacji pokojowych 22

2.2. Rodzaje operacji pokojowych 30

2.3. Zagrożenia a charakter przyszłych operacji pokojowych 43

2.4. Zadania wojsk lądowych w operacjach pokojowych 49

Rozdział 3.
Analiza udziału wojsk lądowych i ich zadań w operacjach pokojowych .57

3.1.Wojska lądowe w wybranych operacjach pokojowych ONZ 57

3.1.1. Operacja wymuszania pokoju w Korei 57

3.1.2. Kambodża i Wzgórza Golan, jako przykład misji pokojowej 59

3.1.3. Wojna w Zatoce Perskiej 62

3. 2. Wojska lądowe w wybranych operacjach pokojowych NATO 65

3.2.1. Operacja pokojowa w Jugosławii 66

Rozdział 4.
Działania wojsk lądowych w operacjach pokojowych 77

4.1. Zadania realizowane przez wojska lądowe w operacjach pokojowych .77

4.2. Charakterystyka zasadniczych zadań wojsk lądowych w operacjach pokojowych 78

4.3. Uwarunkowania organizowania zgrupowań taktycznych wojsk lądowych do operacji pokojowych 117

4.4. Taktyczne zgrupowania wojsk lądowych w operacjach pokojowych 121

Rozdział 5.
Zgrupowania taktyczne wojsk lądowych do działań w operacjach pokojowych 124
5.1. Koncepcja tworzenia zgrupowań taktycznych 124
5.1.1. Według poglądów ONZ 126
5.1.2. Według poglądów NATO 131
5.2. Założenia przygotowania zgrupowań taktycznych do operacji pokojowych 135
5.2.1. Według poglądów NATO 136
5.2.2. W wybranych państwach 138
5.2.3. W polskich Siłach Zbrojnych 153
5.3. Formy i sposoby szkolenia wojsk lądowych 159
5.4. Kierunki zmian przygotowania zgrupowań taktycznych wojsk lądowych do działań w operacjach wsparcia pokoju 162
Rozdział 6.
Wybrane problemy przygotowania wojsk lądowych do operacji o charakterze pokojowym – wnioski 167
6.1. Doświadczenia wybranych państw w zakresie szkolenia wojsk lądowych do udziału w operacjach pokojowych 167
6.2. Przygotowanie wojsk lądowych WP do operacji pokojowych 189
6.2.1. Aspekty prawne użycia wojsk lądowych poza granicami państwa . 189
6.2.2. Proces podejmowania decyzji o uczestnictwie Wojsk Lądowych WP w operacjach poza granicami państwa 203
6.2.3.System przygotowania wojsk lądowych do udziału w operacjach pokojowych 210
6.3. Wnioski 234
ZAKOŃCZENIE 238
BIBLIOGRAFIA 241
ZAŁĄCZNIKI 245

WSTĘP

Przełom XX i XXI wieku, pomimo odprężenia militarnego w świecie, nie przyniósł jednak likwidacji szeregu istotnych zagrożeń bezpieczeństwa międzynarodowego i państwa. Nasiliły się zagrożenia związane z międzynarodowym terroryzmem, czego dobitnym przykładem są wydarzenia z 11 września w Stanach Zjednoczonych oraz zamachy separatystów czeczeńskich w Moskwie w 2003 roku. Wcześniej, bo w drugiej połowie minionego wieku, a w szczególności w latach 90-tych ubiegłego stulecia, miało miejsce szereg konfliktów zbrojnych, głównie - na tle religijnym i etnicznym. Ich przyczyną był wzrost nacjonalizmów, zorganizowana przestępczość oraz dążenia niepodległościowe mniejszości narodowych. Te tendencje mają nadal miejsce, czego dowodem są w ostatnim czasie zamachy terrorystyczne Czeczenów w Rosji.

Przedstawione powyżej zjawiska społeczno-polityczne powodowały zagrożenia dla światowego systemu bezpieczeństwa i pokoju, co z kolei spowodowało potrzebę podejmowania działań przez społeczność międzynarodową w celu przywrócenia bezpiecznych warunków. Zagrożenia te stwarzały i nadal stwarzają realną groźbę udziału sił zbrojnych, a w tym i Wojska Polskiego w konfliktach lokalnych o różnorodnym charakterze i intensywności działań. Konflikty te pojawiać się mogą w różnych rejonach, zróżnicowanych nie tylko pod względem topograficznym i klimatycznym, czego dowodem są chociażby działania w Afganistanie, czy w Iraku.

Dotychczasowa wiedza na temat operacji pokojowych wymaga ciągłego uzupełniania o nowe zjawiska zagrożeń bezpieczeństwa i przeciwdziałania im. Szczególnie w ostatnim czasie wzrasta rola zaangażowania sił zbrojnych w działania stabilizujące pokój międzynarodowy. Wiedza dotycząca udziału sił zbrojnych w operacjach pokojowych zawarta jest w wielu różnorodnych opracowaniach i ma charakter ogólnikowy.

Powyższe argumenty wskazują jednoznacznie na potrzebę kontynuacji badań, które miałyby na celu zbadanie potrzeb i zarazem możliwości udziału wojsk lądowych w operacjach pokojowych. Wynika stad zasadność zbadania

zadań jakie realizują wojska lądowe w operacjach pokojowych, a następnie na tej podstawie naukowe opracowanie zasad tworzenia zgrupowań wojsk lądowych i ich przygotowania do działań w szerokim spektrum operacji pokojowych. Zakres tych działań, jak pokazują doświadczenia ostatnich lat rozciąga się od byłej Jugosławii poprzez Afganistan do Iraku współcześnie.

W tej sytuacji zaistniała potrzeba kolejnej oceny (weryfikacji) istniejących determinantów prowadzenia działań taktycznych w operacjach pokojowych i wyspecyfikowania nowych, wynikających z potrzeb skutecznego reagowania na powstające sytuacje kryzysowe.

Praca składa się z sześciu rozdziałów, wstępu, zakończenia i załączników. Jest ona zbiorem rezultatów badań zespołu specjalistów zajmujących się określoną problematyką mieszczącą się w zakresie taktyki.

W założeniach badawczych, będących treścią pierwszego rozdziału, przedstawiona została przyjęta procedura badawcza, w tym cel pracy, problemy i hipotezy badawcze oraz zmienne i wskaźniki, jako ważne elementy określające kierunki badań. Rozdział drugi zawiera wyjaśnienie istoty operacji pokojowych i przedmiotu działań oraz klasyfikację operacji pokojowych według różnych kryteriów. Także w tym rozdziale zawarte zostały wnioski z analizy współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa międzynarodowego i państwa oraz wynikające stąd ogólne potrzeby użycia wojsk lądowych. Z kolei w rozdziale trzecim przedstawione zostały wnioski z analizy operacji pokojowych, stanowiące podstawę identyfikacji udziału wojsk lądowych w tych operacjach. Identyfikacja udziału wojsk lądowych miała na celu zbadanie właściwości działań zgrupowań wojsk lądowych uczestniczących w operacjach pokojowych. Rozważania w tym rozdziale stanowiły z kolei kanwę badań, których wyniki zostały zamieszczone w rozdziale czwartym. Zawiera on wnioski z analizy zadań oraz składu organizacyjnego i wyposażenia zgrupowań taktycznych uczestniczących w operacjach pokojowych. Kolejny, rozdział piąty poświęcony został analizie założeń koncepcyjnych tworzenia, a następnie przygotowania zgrupowań taktycznych wojsk lądowych do udziału w operacjach pokojowych. Także w tym rozdziale zaprezentowano zasadnicze formy i metody szkolenia wojsk lądowych oraz kierunki zmian w tym zakresie. Mają one charakter wstępnego

dowych oraz kierunki zmian w tym zakresie. Mają one charakter wstępnego ukierunkowania ewentualnych zmian w tym zakresie, bowiem na takie sugestie pozwalał ten etap badań.

Ostatni, rozdział szósty dotyczy wybranych problemów przygotowania wojsk lądowych do operacji pokojowych. Na podstawie doświadczeń innych państw, których siły zbrojne uczestniczyły w operacjach pokojowych, zostały przeanalizowane wnioski, a następnie uogólnione zasadnicze wytyczne w tym zakresie. Stanowiło to z kolei jedną z podstaw formułowania wniosków, odnoszących się do przygotowania polskich sił zbrojnych do operacji pokojowych.

W realizacji procedury badawczej dążyliśmy do uzyskania możliwie wysokiego stopnia prawdziwości prezentowanych wyników. Ich ocena będzie możliwa w stosownej perspektywie czasowej na podstawie nowelizowanych treści teoretycznych oraz zbieranych doświadczeń militarnych i szkoleniowych.

Rozdział 1. **ZAŁOŻENIA BADAWCZE**

Zasadniczym czynnikiem skłaniającym do podjęcia niniejszych badań, było uświadomienie sobie problemów, wynikających z potrzeb praktyki, w obszarze rozszerzającego się wykorzystania wojsk lądowych w różnego rodzaju operacjach pokojowych. Przyjmując za podstawę poznawczy i utylitarny charakter podejmowanej problematyki, został sformułowany obszar poznawczy i określony aktualny stan rozwoju teorii wybranego zagadnienia. W następnej kolejności został ustalony zakres i wstępna koncepcja badań. Po zidentyfikowaniu przedmiotu badań i sformułowaniu głównych celów poznawczych, zostały wytyczone kierunki badań, sformułowane hipotezy robocze i określone zadania badawcze. Osiągnięcie wytyczonych celów badań było możliwe dzięki metodycznemu postępowaniu i gromadzeniu faktów, umożliwiających analizę elementów składowych badanych zjawisk oraz wykrycie reguł mechanizmu przeobrażeń i sformułowanie uwarunkowań utylitarnego wykorzystania przedmiotu badań.

Należy podkreślić, iż zdaniem autorów w postępowaniu badawczym przyjęty sposób działania opierał się na zastosowaniu optymalnie dobranych metod naukowych, traktowanych jako „naukowo opracowane i sprawdzone sposoby poszukiwania prawdy, znajdowania odpowiedzi na pytania o charakterze naukowym"[1]. Zastosowanie planowo zorganizowanej procedury badawczej pozwoliło na osiągniecie wytyczonych celów.

Kierując się ogólnie akceptowaną potrzebą sygnalizowania zamiarów badawczych przedstawiamy ich układ wraz z wyjaśnieniami przyjętej procedury. Zamysł przeprowadzenia badań obejmie problematykę o złożonym charakterze.

---

[1] J. Pieter, Zarys metodologii pracy naukowej, PWN, Warszawa 1975.

1.1. Przedmiot badań

Na podstawie analizy tematu zespół autorski przyjął, że ogólnym celem badań będzie zbadanie potrzeb i możliwości użycia wojsk lądowych w operacjach pokojowych. Stąd jako przedmiot badań przyjęto **działania wojsk lądowych w operacjach pokojowych, a w szczególności – działania zgrupowań taktycznych wojsk lądowych w tych operacjach.**

Przedmiot badań mieści się, więc w całokształcie wiedzy wchodzącej w skład taktyki wojsk lądowych. Istnieje przy tym potrzeba rozważania go w związkach i zależnościach z polityczno-społecznymi międzynarodowymi uwarunkowaniami występowania zagrożeń kryzysowych, albowiem one determinują zakres zadań realizowanych przez wojska lądowe w operacjach pokojowych. Zakres tych zadań z kolei determinuje rodzaj sił i ich wielkość, które są niezbędne, aby osiągnąć założone cele operacji. Szczególną uwagę zespół autorski poświęcił tym obszarom wiedzy taktycznej, w których przewidywał konieczność wprowadzenia istotnych zmian. Wynikają one z wielu uwarunkowań, ale przede wszystkim ze zmian w obszarach zagrożeń i wynikających z nich zadań dla sił lądowych. Nowych rozstrzygnięć wymaga też zwiększający się zakres działań taktycznych w operacjach pokojowych. W obszarze zainteresowania zespołu autorskiego znalazły się również zmiany wynikające z restrukturyzacji i redukcji sił zbrojnych, wprowadzania do wojsk nowoczesnych systemów uzbrojenia i kierowania walką.

Tak zarysowany przedmiot badań ukazuje zakres problemowy naszych zainteresowań naukowych. Uwzględniliśmy przy tym dostępność badawczą, dorobek naukowy i doświadczenia osób tworzących zespół autorski.

1.2. Cele i problemy oraz hipoteza badawcza

Badania naukowe prowadzą do formułowania zasad, praw, prawidłowości i hipotez, które opisują, wyjaśniają oraz pozwalają przewidywać zjawiska. W odniesieniu do badań wojskowych, chodzi o zjawiska i zdarzenia zachodzące w czasie walki zbrojnej. Dlatego też mając na uwadze wskazaną we wstę-

pie, potrzebę dalszego poznawania problematyki związanej z perspektywicznymi uwarunkowaniami prowadzenia działań bojowych, sformułowano **cel główny** badań: zbadanie czynników determinujących koncepcję tworzenia i przygotowania zgrupowań taktycznych wojsk lądowych do udziału w operacjach pokojowych, zarówno w narodowych, jak i w sojuszniczych działaniach.

A zatem, celem poznawczym pracy było poznanie czynników determinujących zadania, skład i metody przygotowania zgrupowań taktycznych wojsk lądowych do działań w operacjach pokojowych. Tym samym, wyniki tych badań wzbogacają teorię taktyki wojsk lądowych o teorię działań w operacjach pokojowych. Natomiast cel praktyczny pracy, wyraża się w opracowaniu wskazań i zaleceń odnoszących się do praktycznego tworzenia i przygotowania zgrupowań taktycznych wojsk lądowych do udziału w operacjach pokojowych.

Na podstawie obecnego stanu wiedzy, mając na uwadze nakreślony przedmiot badań oraz stosownie do określonego celu pracy przyjęto, iż **główny problem badawczy** będzie wyrażony w postaci następującego pytania: *jakie zasadnicze zadania wykonują wojska lądowe w operacjach pokojowych i jaki w związku z tym powinien być skład taktycznych zgrupowań tych wojsk oraz jakie są najbardziej efektywne formy i metody ich przygotowania do udział w przyszłych operacjach pokojowych, zarówno w wymiarze narodowym jak i sojuszniczym?*

Rozwiązanie tak sformułowanego problemu głównego wymaga uzyskania odpowiedzi na następujące pytania szczegółowe.

1. W czym wyraża się istota i przedmiot operacji pokojowych na tle współczesnych zagrożeń?

2. Jaki jest udział wojsk lądowych w operacjach pokojowych i jakie zasadnicze zadania wykonywały te wojsk w dotychczasowych operacjach pokojowych?

3. Jakie zadania będą realizowały wojsk lądowe w przyszłych operacjach pokojowych i w czym wyrażać się będzie specyfika tych zadań?

4. Jaki powinien być skład organizacyjny zgrupowań taktycznych wojsk lądowych i ich wyposażenie do działań w operacjach pokojowych oraz jakich w związku z tym należy dokonać zmian w dotychczasowym ich składzie i wyposażeniu?

5. Jakie powinny być zasadnicze formy i metody przygotowania do działań zgrupowań taktycznych wojsk lądowych odpowiednio do specyfiki zadań realizowanych w operacjach pokojowych?

6. Jak powinno być zorganizowane przygotowanie wojsk lądowych WP do działań w operacjach pokojowych?

Tak sformułowane problemy ukierunkowały proces badawczy i poszczególne fazy rozwiązywania problemów, a uzyskane dotychczas doświadczenia i rezultaty badań wstępnych pozwoliły na sformułowanie następujących hipotez:

Na podstawie obecnego stanu wiedzy obejmującej problematykę taktyki ogólnej, a także zmieniających się uwarunkowań na nią oddziaływujących stwierdzamy, iż istnieje wiele przyczyn i przesłanek, aby dokonać wieloaspektowej analizy i oceny, z zamiarem identyfikacji jej obecnego stanu i określenia prognozy zmian.

Hipotetyczne przewidywania wskazują na potrzebę wypracowania teorii tworzenia zgrupowań taktycznych wojsk lądowych, ich składu oraz form i metod ich przygotowania do działań w operacjach pokojowych. Podstawowym wyznacznikiem tych zmian powinny być zadania wojsk lądowych w tych operacjach i warunki ich wykonywania. Każdorazowa odmienność uwarunkowań i stawianych celów stwarza stosowne trudności w wypracowaniu uogólnionych zasad ich organizowania i prowadzenia.

W formułowaniu przedstawionych założeń hipotetycznych wykorzystano też dotychczasowy dorobek, wiedzę i doświadczenia członków zespołu.

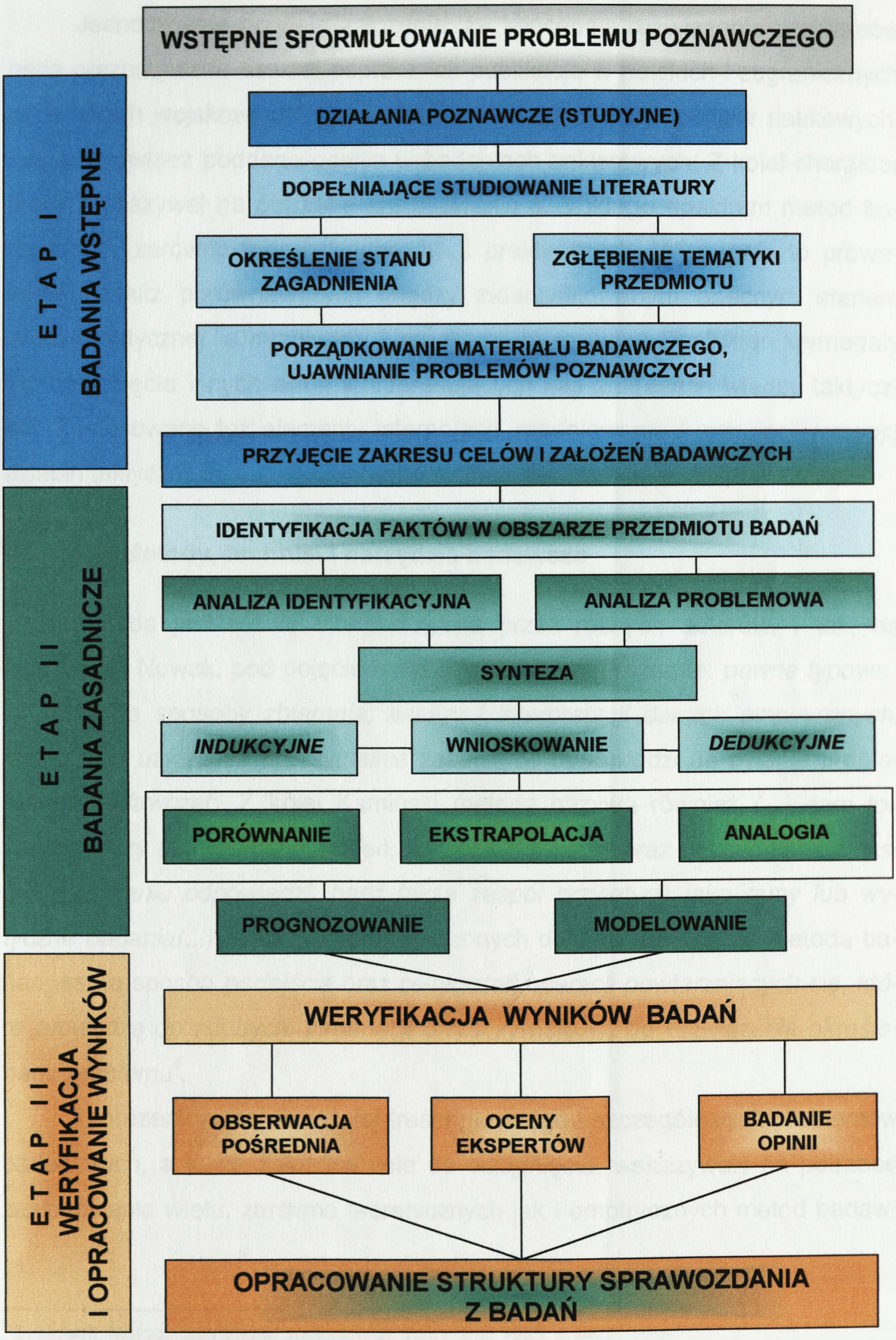
1.3. Koncepcja badań i ich przebieg

Odpowiednio do powyżej zaprezentowanych problemów, celów i hipotez, dobrane zostały metody i narzędzia badawcze. Ich dobór podyktowany był dążeniem do uzyskania, wartościowego materiału badawczego, na możliwie najwyższym poziomie wiarygodności naukowej.

W związku z tym, problemy badawcze były rozwiązywane przez skoncentrowanie uwagi na dotychczasowych doświadczeniach udziału zgrupowań wojsk lądowych w operacjach pokojowych, ich przygotowania do działań oraz ogólnej teorii zawartej w oficjalnych dokumentach Sojuszu oraz prognozach i wizjach przedstawionych w literaturze przedmiotu. Szczególną uwagę zwrócono na wyniki z przeprowadzonych doświadczeń i ćwiczeń oraz rezultaty programów badawczych. W tym zakresie były brane pod uwagę:

- dotychczas opublikowane wyniki badań i dociekań;
- opracowania i materiały w periodykach wojskowych;
- podręczniki, instrukcje, materiały informacyjne i publikacje naukowe zawierające doświadczenia z przeprowadzonych ćwiczeń i szkoleń.
- wyniki prac koncepcyjnych prowadzonych w: SG WP, Dowództwie Wojsk Lądowych, Dowództwie WLiOP oraz Akademii Obrony Narodowej, poświęconych problematyce przyszłych działań bojowych.

Złożony charakter problemów wymuszał rozwiązywanie ich w trzech zasadniczych etapach prac badawczych. Etap wstępny zawierał ustalenie zakresu, przedmiotu i celów badań, formułowanie wstępnych hipotez oraz niezbędnych do ich weryfikacji założeń badawczych. Z kolei drugi etap zawierał badania zasadnicze. Były one ukierunkowane na ustalenie podstawowych determinantów warunkujących skład i działania wojsk lądowych w dotychczasowych operacjach pokojowych i perspektywicznych. Natomiast etap końcowy sprowadzał się do weryfikacji uzyskanych wyników, korygowania wniosków i redagowania pracy (rys. 1).

Rysunek 1. Zasadnicze etapy i elementy procesu badawczego

Jednocześnie przyjęto założenie, że koncepcje rozwiązania problemów będą prezentowane szerzej poprzez ich publikacje w polskich i zagranicznych periodykach wojskowych oraz w czasie konferencji i sympozjów naukowych. Zostaną również poddane ocenie w badaniach ankietowych. Z kolei charakter pracy, wskazywał na potrzebę zastosowania szerokiego spektrum metod badawczych, zarówno teoretycznych, jak i praktycznych. Wymagało to prowadzenie analiz porównawczych między zidentyfikowanym obecnym stanem wiedzy taktycznej, a możliwymi kierunkami jej rozwoju. Porównań wymagały też osiągnięcia innych armii w interesujących nas zakresach wiedzy taktycznej. Zastosowano też elementy interpolacji, modelowania i symulacji rozwoju działań taktycznych.

1.4. Metody, techniki i narzędzia badawcze

Metoda jest różnie interpretowana przez różnych autorów. I tak, na przykład S. Nowak, pod pojęciem metody badawcze, rozumie: *pewne typowe i powtarzalne sposoby zbierania, analizy i interpretacji danych empirycznych, służące do uzyskania maksymalnie zasadnych odpowiedzi na pytania problematyki badawczej*[2]. Z kolei Kamiński metodą nazywa również *(...) sam tok operacji przy stawianiu zagadnień, ich rozwiązywaniu oraz uzasadnianiu i systematyzowaniu odpowiedzi, bądź także zespół przyjętych jako ramy lub wytyczne badania(...)*[3]. Z powyżej przytoczonych definicji wynika, że metoda badań jest to sposób *podejścia oraz całokształt operacji powtarzających się, które prowadzą do zdobycia informacji o rzeczywistości, do rozwiązania określonego problemu*[4].

Zaprezentowane wcześniej treści głównego i szczegółowych problemów badawczych, a także założone cele do osiągnięcia, wskazywały na potrzebę zastosowania wielu, zarówno teoretycznych jak i empirycznych metod badaw-

[2] S. Nowak, Metodologia badań społecznych, Warszawa 1985, s. 46.
[3] S. Kamiński, Nauka i metoda, Lublin 1992, s. 202.
[4] W. Bańka, Wstęp do metodologii badań społecznych w wojsku, Warszawa 1986, s. 138.

czych. Tak, więc zastosowane zostały zarówno teoretyczne jak i empiryczne metody badawcze.

Metody teoretyczne zastosowane w rozwiązywaniu problemów pracy, to analiza i synteza, porównywanie, analogia i uogólnianie oraz indukcja i redukcja. Pozwoliły one na sformułowanie szeregu wniosków, zbadanie ich przydatności w aktualnych realiach oraz wyselekcjonowanie zasadniczych treści uzyskanych rezultatów badawczych obejmujących koncepcję tworzenia i przygotowania zgrupowań taktycznych wojsk lądowych do działań w przyszłych operacjach pokojowych.

Jedna z najczęściej stosowanych metod badawczych tej pracy była analiza. Została zastosowana m.in. do badań materiałów źródłowych i opracowań dotyczących przedmiotu pracy, umożliwiła uporządkowanie, przetworzenie, a także wyeksponowanie i wyjaśnienie prawidłowości oraz istoty badanej problematyki. Analiza jako zdolność umysłu do operacyjnego rozdzielania na części interesującego nas zjawiska, legła u podstaw sprecyzowania problemów naukowych i wysunięcia hipotezy roboczej. Pogłębiła również wiedzę autorów w obszarze złożonej problematyki badawczej oraz pozwoliła na wykreowanie teoretycznej podbudowy dociekań. Kolejną metodą była synteza. Metoda ta jest nieodłącznie związana z analizą, umożliwiała łączenie w całość wyodrębnionych i zbadanych w toku analizy faktów. Dostarczyła ona istotnej i głębokiej wiedzy o przedmiocie badań. Dzięki syntezie sformułowano problemy, skonstruowano hipotezę, a także dokonano opisu wyników prowadzonych badań.

W celu ustalenia podobieństw i różnic między badanymi operacjami i siłami w nich uczestniczącymi zostało zastosowane porównanie. Jest to logiczna metoda badawcza polegająca na ustaleniu podobieństw i różnic między badanymi przedmiotami i zjawiskami. Zastosowanie tej metody pozwoliło na wykrycie podobieństw i odmienności w przedmiocie badań. Wykorzystano ją również do interpretacji nowych faktów poprzez konfrontację wiedzy nowej (powstałej z empirii) z wiedzą istniejącą. Metoda porównywania pozwoliła ustalić korelacje między warunkami działań w operacjach pokojowych (środowiskiem), a zasadami użycia i taktyką działania sił szczebla taktycznego w re-

alizacji zadań. Porównanie zadań i sposobów działania pozwoliło ustalić prawidłowości w tym zakresie i na tej podstawie formułować perspektywiczne wymagania.

Analogia i porównanie – te metody posłużyły do łączenia (syntezy) faktów empirycznych na zasadzie stwierdzenia ich podobieństwa pod jakimś względem. Umożliwiły wykrywanie przyczyn stwierdzonych cech i zjawisk powtarzalnych, a także pozwoliły na tworzenie praw empirycznych i dokonania klasyfikacji zjawisk. Natomiast w celu wyprowadzenia wniosków i uogólnień z faktów jednostkowych, posłużono się indukcja. Indukcja – jako metoda badawcza pomogła wskazać drogę przejścia od znajomości elementarnych prawidłowości i szczegółowych cech zjawisk do uogólnień i określania korelacji. Stanowiła podstawę przy formułowaniu i weryfikacji hipotezy roboczej, a w konsekwencji umożliwiła tworzenie nowych twierdzeń i wniosków. W badaniach zastosowano indukcję enumeryczną - niezupełną, gdzie wnioskowanie przebiegało w relacji przesłanka - wniosek. Z kolei redukcja, polegała głównie na poszukiwaniu przyczyn danego zjawiska w sytuacji, gdy na podstawie zaobserwowanych sutków ustalone były wnioski. Wnioskowanie w tej metodzie przebiegało w relacji wniosek - przesłanka.

Opracowane wnioski i tezy, dotyczące uwarunkowań prowadzenia działań taktycznych w obecnych i perspektywicznych operacjach pokojowych, zostały poddane ocenie ekspertów. Pozwoliły one skorygować przyjęte tezy, ustalić kierunki ich modyfikacji. Należy zaznaczyć, że uzyskane tą drogą opinie i oceny najczęściej opierały się na obecnych możliwościach wojsk i nie miały znaczenia uniwersalnego.

Z kolei empiryczne metody badań zastosowane w pracy to, obserwacja naukowa, badanie sądów i modelowanie. Posłużyły one do zebrania wartościowego, dla problematyki pracy, materiału empirycznego, który wykorzystano w zakresie weryfikacji projektowanych rozwiązań, dając podstawę do dokonywania ocen i uogólnień kończonych wnioskami.

Z uwagi na aspekt prognozowania, znaczącym dla badań było zastosowanie metod innowacyjnych, przede wszystkim w postaci *procedur heurystycznych.*

W rozwiązywaniu problemów pracy zastosowano obserwację pośrednią do zbadania działań polskich przedstawicieli i zespołów specjalistów biorących udział w operacjach pokojowych. Wyniki tych obserwacji uczestnicy operacji zamieścili w różnego rodzaju opracowaniach, które były badane przez zespół autorski. Wyniki obserwacji pozwoliły wzbogacić i dowartościować treść pracy, stanowiąc ważne dopełnienie zastosowanej formuły metodologicznej.

Drugą, bardzo przydatną w osiągnięciu celu pracy metodą badawczą było badanie opinii. Metoda ta została sprowadzona do formy wywiadu eksperckiego. Ustna ocena ekspertów uzyskana w wyniku prowadzenia odpowiednio przygotowanych rozmów kierowanych, dostarczyła szeregu cennych informacji wykorzystanych w dalszym postępowaniu badawczym. Prowadzone wywiady miały charakter indywidualny i zbiorowy. Celem tych wywiadów było zebranie opinii na temat zasadniczych kwestii związanych z prognostycznymi zmianami w zakresie przygotowania i prowadzenia działań przez zgrupowania taktyczne wojsk lądowych w operacjach pokojowych.

Użycie wojsk na szczeblach taktycznych, stanowi przedmiot poznania naukowego, stąd musi być badane i rozwijane w czasie pokoju. Z tego powodu w procesie badawczym konieczne było zastosowanie prognozowania i elementów modelowania. Ta metoda, bazując na uproszczonych modelach fragmentów działania wojsk lądowych zwanych analogami, pozwoliła tworzyć hipotetyczne rozwiązania i przenosić uzyskane tą drogą informacje na prognozowaną rzeczywistość.

W rozwiązywaniu problemów badawczych pracy zastosowano odpowiednie techniki i narzędzia badawcze. Także te pojęcia są różnie interpretowane przez badaczy, tym nie mniej dla potrzeb pracy przyjęto definicję, zgodnie z którą, przez techniki badań rozumieć będziemy zespół czynności zbierania materiału naukowego (danych) oparte na wytycznych prakseologicznych. Są to konkretne czynności i wskazówki posługiwania się określonymi środkami

badawczymi. Wiele z nich może znaleźć zastosowanie w różnych metodach. Stąd, techniki badań to swoisty rodzaj instrukcji, która określa np. jak prowadzić ankietowanie, wywiad, testowanie itp., a zatem są to sposoby zdobywania szczegółowych informacji o przedmiocie badań[5]. Natomiast narzędzia badawcze to różnorodne środki techniczne i dokumenty stosowane w badaniach, np. magnetofon, kamera video, aparat fotograficzny, kwestionariusz ankiety, arkusz obserwacji itp.

Podczas prowadzenia badań wykorzystano następujące techniki badań.

Analiza dokumentów – każdy dokument, rozpatrywany za pomocą tego rodzaju techniki, posiada dla badacza wartość niepowtarzalną. Stara się on znaleźć w nim zwłaszcza odzwierciedlenie indywidualnych właściwości charakterystycznych dla analizowanego wytworu i jego twórcy. Czyniono tak, polegając przeważnie na własnej intuicji i wyczuciu. Stąd też technika ta ma wyraźnie subiektywny charakter. Polega głównie na dowolnej interpretacji danego dokumentu przez poszczególnego badacza. Fakt ten znacznie utrudnia, a niekiedy wręcz uniemożliwia wszelkie intersubiektywne sprawdzanie końcowego wyniku przeprowadzonej interpretacji(analizy)[6].

Z punktu widzenia zakresu badania dokumentu uznaje się, że ma ona charakter wewnętrzny i zewnętrzny[7]. Analiza wewnętrzna polega na dokładnym poznaniu treści dokumentu, właściwym ich rozumieniu i wyjaśnieniu, w tym także na wyodrębnieniu z kontekstu składników pierwszoplanowych, myśli przewodnich i istniejących między nimi wzajemnych więzi. Warto podkreślić, że jest to najbardziej istotny rodzaj analizy pozwalający uzyskać badaczowi wymierne rezultaty badawcze. Z kolei analiza zewnętrzna dokumentu jest uzupełnieniem analizy wewnętrznej. Polega na ustaleniu czasu, warunków i okoliczności, w jakich powstał dokument, a także jego identyfikacji z autorem i adresatem, dla którego został sporządzony, czy też ewentualnego jego wpływu, jaki wywarł na bieg określonych wydarzeń[8].

---

[5] C. Lewicki, Zbiór zadań ze statystyki dla pedagogów, Rzeszów 1996, s.139.
[6] M. Łobocki, Metody badań pedagogicznych, Warszawa 1978, s. 237-240.
[7] Z. Zaczyński, Praca badawcza nauczyciela, Warszawa 1968, s. 176.
[8] Tamże, s. 177.

Techniki obserwacyjne – do tego typu technik zaliczamy zarówno obserwację uczestniczącą,[9] w której badacz aktywnie uczestniczy w procesach i zjawiskach podlegających badaniu, jak i otwartą, gdzie z kolei dokonuje się obserwacji, pozostając na zewnątrz rozgrywanych wydarzeń. Sprawą zasadniczą w posługiwaniu się techniką obserwacyjną jest umiejętność rozumienia tego, co jawi się uszom i oczom badacza[10].

Techniki oparte na wzajemnym komunikowaniu się badacza z respondentami – do tego typu technik zaliczamy wszystkie formy wywiadu, ankiety oraz sposoby zdobywania pisemnych niestandardowych wypowiedzi.

Powyżej wymienione metody, techniki i narzędzia badawcze zastosowane zostały w różnych etapach procedury badawczej, w zakresie stosownym do charakteru rozpatrywanego problemu.

1.5. Zmienne i wskaźniki

W celu zbadania zależności występujących między zjawiskami, określa się zmienne. Rozumie się je zwykle jako cechy charakterystyczne wywołujące zdarzenia, przy czym zachodzą one w określonych warunkach i posiadają określone cechy wywołujące je, towarzyszące im i spowodowane przez nie. Tadeusz Pilch definiuje je w sposób następujący: *W sumie, to, co daje się zaobserwować w każdym zdarzeniu lub zjawisku – to kilka podstawowych cech konstytutywnych dla danego zdarzenia, które przyjęło się w metodologii nazywać zmiennymi (...)*[11]. W niniejszej pracy zmiennymi są czynniki determinujące zadania wojsk lądowych oraz skład, wyposażenie i sposoby działania tych wojsk w operacjach pokojowych.

Zmienna zależna to zmienna, której zmiany są skutkiem oddziaływania zmiennych niezależnych. *Zmienna niezależna* jest zmienną, której zmiany nie zależą od zespołu innych zmiennych występujących w danym zbiorze[12]. Bada-

[9] T. Pilch, Zasady badań pedagogicznych, Warszawa 1998, s. 78.
[10] L. Sołoma, Metody i techniki badań socjologicznych, Olsztyn 1995, s. 45-46.
[11] T. Pilch, op. cit., s. 31.
[12] W opisie teoretycznym wykorzystano następujące źródła: T. Pilch, op. cit., s. 31-35; T. Majewski, Czynniki racjonalizujące ocenianie osiągnięć kadetów w nauczaniu – uczeniu się przedmiotów wojskowych, Warszawa 1998, s.63-66; K. Borzęcki, Leksykon podręczny, Olsztyn 1994, s. 29.

jąc wyspecyfikowany problem należy wybrać i nazwać cechy (zmienne), które tworzą, składają się na określone zjawisko. Te zmienne muszą być empirycznie poznawane, mierzone, liczone, opisywane. Ustalenie i rejestracja zmiennych w badaniach oznacza jednocześnie decyzję, pod jakim względem dane zdarzenie lub proces będzie badane. Przyjęte, zatem przez badacza zmienne nadają badaniom kierunek, określają ich cel.

Aby komunikatywnie opisać zmienne, bądź to ilościowe jak i jakościowe, autorzy w niniejszym opracowaniu posłużyli się określonymi wartościami opisowymi, zwanymi *wskaźnikami*. *Wskaźnik* – to pewna cecha, zdarzenie lub zjawisko na podstawie, którego wnioskujemy z różnym prawdopodobieństwem, iż zachodzi zjawisko, które nas interesuje.

Stosownie do przedstawionych podstaw teoretycznych, proces określenia zmiennych i wskaźników w badanej problematyce tworzenia i przygotowania do działań zgrupowań taktycznych wojsk lądowych w operacjach pokojowych, która mieści się w taktyce, zapoczątkowany został identyfikacją zadań, które będą realizować te zgrupowania. Po zidentyfikowaniu tych zadań, autorzy musieli rozstrzygnąć problem: *czy istnieje możliwość określenia zmiennych i wskaźników w prognozie zmian tworzenia i przygotowania do działań tych zgrupowań*? Wstępne oceny potwierdziły taką możliwość i potrzebę, gdyż zależy nam przede wszystkim na określeniu kierunków i istoty zmian. Jednak ze względu na specyfikę rozwiązywanego problemu, określane zmienne wyrażane mogą być głównie pod względem jakościowym.

Biorąc pod uwagę przedmiot badań oraz przyjęte hipotezy badawcze, jako *zmienną niezależną* przyjęliśmy cele i zadania zgrupowań taktycznych wojsk lądowych w operacjach pokojowych oraz warunki, w jakich będą one je realizować. Z kolei do *zmiennych zależnych* w odniesieniu do całości badanej problematyki należy zaliczyć:

- skład organizacyjny i wyposażenie zgrupowań taktycznych wojsk lądowych do prowadzenia działań w operacjach pokojowych;
- formy i sposoby przygotowania zgrupowań wojsk lądowych do udziału w operacjach pokojowych.

W niniejszej pracy przyjęliśmy *wskaźniki empiryczne*. Służą one do opisu (oceny), lub uznania zmiennych za istniejące na podstawie empirycznej obserwacji cząstkowej. W naszym przypadku grupy wskaźników decydują np. o zakwalifikowaniu do określonego rodzaju walki. Takie cechy jak: elastyczność oddziaływania, odporność i aktywność, uderzenie, tempo działań, czy też łączenie ognia z ruchem są wskaźnikami określającymi zmienne.

Rozdział 2. OPERACJE POKOJOWE W ASPEKCIE ZADAŃ REALIZOWANYCH PRZEZ WOJSK LĄDOWE

Globalne odprężenie na świecie, które nastąpiło w wyniku likwidacji dwóch przeciwstawnych bloków polityczno-militarnych, nie usunęło zagrożeń bezpieczeństwa międzynarodowego i poszczególnych państw. W dalszym ciągu ludność różnych części świata jest nękana groźbą wybuchu różnych konfliktów. Wewnętrzne lub międzynarodowe spory często przeradzały się w konflikty zbrojne. Źródłem najczęściej były sprzeczności narodowościowe (nacjonalizm), roszczenia terytorialne (graniczne), religijne (fundamentalizm religijny), ekonomiczne lub polityczne (wewnętrzne lub światowe).

Społeczność międzynarodowa w takich sytuacjach reagowała na powyższe zagrożenia pomocą w postaci operacji pokojowych. Operacje te stały się trwałym elementem polityki międzynarodowej, przybierając w początkowej fazie formę dyplomatycznych działań pojednawczych, wspieranych przez misje wojskowe. Ich celem była próba obiektywnej oceny sytuacji i dostarczania dyplomacji niezbędnych informacji o przebiegu konfliktów. Jednak ich rola i znaczenie oraz zakres działań szybko uległ zmianie. Wraz ze zmianą sytuacji politycznej i powstaniem nowych zagrożeń bezpieczeństwa, interwencje pokojowe zatraciły pierwotny charakter pasywnych misji obserwacyjno-rozdzielających by stać się obecnie wielofunkcyjnymi polityczno-ekonomiczno-militarnymi międzynarodowymi przedsięwzięciami o charakterze prewencyjnym, wymuszającym lub wspierającym. Przyjęły one zaproponowaną na początku lat dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia nazwę operacji pokojowych[13].

Operacje te na ogół kojarzono z użyciem siły zbrojnej, prowadzącej do ograniczonej interwencji zbrojnej, której celem było przywrócenie pokoju i ustanowienie stabilnej sytuacji w rejonie objętym kryzysem. W ostatnim okresie jednakże znacznie wzrosła potrzeba skutecznej interwencji dla powstrzy-

[13] Termin „Operacje Pokojowe ONZ" został po raz pierwszy zdefiniowany przez Sekretarza, Generalnego tej organizacji w dokumencie zatytułowanym „Program dla Pokoju", który został przyjęty; *przez* Radę Bezpieczeństwa ONZ na posiedzeniu w dniu 31 stycznia 1992 roku.

mania zagrożeń pokoju i bezpieczeństwa. Legło to u podstaw wyznaczenia siłom zbrojnym nowych zadań, rozszerzając ich tradycyjne funkcje o działania pozawojenne.

2.1. Istota i przedmiot operacji pokojowych

Termin „Operacje Pokojowe ONZ" został po raz pierwszy zdefiniowany przez Sekretarza Generalnego tej organizacji w dokumencie zatytułowanym „Program dla Pokoju", który został przyjęty przez Radę Bezpieczeństwa na posiedzeniu w dniu 31 stycznia 1992 roku[14]. W tym dokumencie w następujący sposób zostały definiowane rodzaje operacji pokojowych podejmowanych przez ONZ.

- **Dyplomacja prewencyjna** (ang. Preventive Diplomacy) oznacza działania mające zapobiegać powstawaniu sporów między stronami, przeciwdziałać przeradzaniu się istniejących sporów w konflikty zbrojne oraz ograniczać zasięg lub rozszerzanie tych konfliktów w przypadku ich powstania. Dyplomacja prewencyjna może wymagać zapobiegawczego rozmieszczenia sił (ang. Preventive Deployment), a w pewnych przypadkach również ustanowienia stref zdemilitaryzowanych.
- **Tworzenie pokoju** (ang. Peacemaking) oznacza działanie mające doprowadzić do porozumienia walczących stron, głównie za pomocą środków przewidzianych w Rozdziale VI Karty. Działania te w pewnych przypadkach mogą wymagać zastosowania także środków przewidzianych w Rozdziale VII, czyli operacji nakłaniania do pokoju.
- **Utrzymanie pokoju** (ang. Peacekeeping) oznacza działania dyplomatyczne mające na celu nakłonienie stron do respektowania porozumień, lub nałożonych ograniczeń po doprowadzeniu do rozejmu. Tym przedsięwzięciom może towarzyszyć rozmieszczenie sił ONZ w rejonie konfliktu, za zgodą wszystkich zainteresowanych stron. Siły pokojowe składają

[14] Boutrus Ghali B. An Agenda for Peace. Preventive Diptomacy, Peacemaking and Peacekeeping. Report of the Secretary Generał Pursuant to the Stetement Adopted by the Summit Meeting ofthe Security Council on 31 January 1992. United Nations, New York 1992.

wszystkich zainteresowanych stron. Siły pokojowe składają się zwykle z komponentu wojskowego, policyjnego i cywilnego.

- **Budowanie pokoju** (ang. Peace Building) oznacza wszelkie działania po konflikcie na rzecz powstrzymania odradzania konfliktu oraz utworzenia i wsparcia struktur zmierzających do umocnienia i utrwalenia osiągniętego pokoju.

Przedstawione powyżej cztery zasadnicze rodzaje operacji pokojowych, miały stanowić spójny system zapewnienia pokoju, zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych. Ważną próbę uporządkowania pojęć w zakresie operacji pokojowych stanowił tzw. „Raport Ateński. Opracowany przez Grupe Ad Hoc NACC do Spraw Współpracy w Dziedzinie Operacji Pokojowych. Zawierał on „wspólne rozumienie koncepcji operacji pokojowych oraz program praktycznej współpracy w celu wymiany informacji, doświadczeń, wspólnego szkolenia oraz realizacji wspólnych ćwiczeń". Raport zawiera definicje takich pojęć jak: zapobieganie konfliktom, tworzenie pokoju, utrzymywanie pokoju, wymuszanie pokoju oraz budowanie pokoju[15]. W ślad za tymi definicjami opublikowano zasady wspólnych operacji pokojowych uzgodnione przez Radę Ambasadorów NACC w marcu 1993. Przyjęto w nich stanowcze i jednoznacznie założenie, że jako forma interwencji międzynarodowej, operacje pokojowe mogą mieć miejsce tylko z mandatu Rady bezpieczeństwa ONZ lub OBWE. Każde z państw lub organizacji biorących udział w operacji podejmuje decyzję samodzielnie na prośbę tych instytucji, po wynegocjowaniu zasad realizacji misji, w tym zasad dowodzenia.

Organizacja Narodów Zjednoczonych posiada uprawnienia do stosowania określonych środków zbiorowych, w celu tłumienia wszelkich aktów agresji i niedopuszczenia do zagrożenia pokoju posiada. Prawo inicjatyw pokojowych nadane tej i innym organizacjom zostało zapisane w Karcie Narodów Zjednoczonych.

---

[15] Report to Ministers by the NACC Ad Hoc Group on Cooperation in Peacekeeping. Athens, 11 June 1993.Texts of Statements, Declarations and Final Communiques 1993, s. 27-39.

W pierwszych dokumentach organizacyjnych, powołujących operacje pokojowe, były one definiowane jako *„operacje ONZ, z udziałem personelu wojskowego powalanego do realizacji zadań bez użycia siły, których celem jest udzielenie pomocy w utrzymaniu pokoju lub przywrócenie bezpieczeństwa międzynarodowego w rejonach konfliktów"*[16].

W późniejszym okresie powstały bardziej rozwinięte definicje, określające operacje pokojowe ONZ jako *„działania o charakterze międzynarodowym, angażujące międzynarodowy personel cywilny, ewentualnie wojskowy, rozmieszczany za zgodą stron, dowodzony przez ONZ, mające na celu niesienie pomocy w opanowaniu i rozwiązaniu konfliktów międzynarodowych lub wewnętrznych"*[17]. Z treści tych definicji wynika, że ich autorzy utożsamiali je wyłącznie z operacjami utrzymania pokoju po wprowadzeniu rozejmu, realizowanymi w przeszłości przez ONZ. Sekretarz Generalnego ONZ, Butrus B. Ghali w dokumencie ONZ z1992 r. „An Agenda of Peace" („Program dla Pokoju"), zamieścił definicję *„operacja pokojowa to powstrzymywanie, zahamowanie lub spowodowanie zaprzestania działań wojennych toczonych pomiędzy państwami lub w granicach jednego państwa, drogą bezstronnej interwencji strony trzeciej. Celem operacji pokojowej jest nakłonienie stron konfliktu do jego rozwiązania przez zastosowanie środków przewidzianych w rozdziale VI i VII Karty Narodów Zjednoczonych"*[18].

Definicja ta stosunkowo najszerzej ujmuje spektrum problemów związanych z przywracaniem pokoju. Zawiera ona szereg nowych sformułowań i informacji. W pierwszej kolejności wymienia cele operacji pokojowych ONZ, określając je jako *powstrzymywanie, zahamowanie lub doprowadzenie do zaprzestania działań wojennych.* Uwzględnia również dwa rodzaje konfliktów, tj. wewnętrzne i międzynarodowe. Dopuszcza możliwość stosowania środków dyplomatycznych, polityczno-ekonomicznych i militarnych. Jednak jak i po-

[16] Lewis W. H. Military Implications o f United Nations Peacekeeping Operations. National Defence University, Waszyngton, 1993, s. 17.
[17] Ibidem, s. 18-19.
[18] Butrus B. Ghali. Ań Agenda forPeace. Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peacekeeping. Report of the Secretary Generał Pursuant to the Statement Adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992. United Nations, New York 1992.

przednie definicje, nie uwzględnia, wszystkich występujących obecnie elementów, a tym samym nie pozwala zmieścić w obszarze pojęciowym wielu współczesnych operacji pokojowych.

W dokumentach OBWE, UZE i innych regionalnych organizacji międzynarodowych nie można również odnaleźć pełnej definicji operacji pokojowych. Definicje cząstkowe ograniczają się zazwyczaj do mniej lub bardziej dokładnego określenia tylko wybranych rodzajów operacji. Najwięcej uwagi poświęca się operacjom mającym na celu utrzymanie pokoju przez powstrzymywanie stron przed wzajemną agresją.

Biorąc pod uwagę powyższe rozważania zasadne jest przyjęcie następującej definicji: operacja pokojowa to wielofunkcyjne działania podejmowane przez społeczność międzynarodową, z wykorzystaniem powszechnej lub regionalnej organizacji bezpieczeństwa, w celu zapobiegania konfliktom, przywrócenia lub odbudowy pokoju, drogą zabiegów dyplomatycznych przy wykorzystaniu niezbędnych środków politycznych, ekonomicznych i militarnych.

Wymienione w definicji trzy zasadnicze kategorie operacji pokojowych (utrzymywanie, przywracanie i budowanie pokoju), wyszczególnione ze względu na cel przyświecający podejmowanym działaniom, posiadają swoje odmiany i towarzyszące im działania, wynikające z mandatu Rady Bezpieczeństwa ONZ.

Cel operacji i zadania sił pokojowych to istotne kryteria definiowania operacji pokojowych, przyjęte w oficjalnych dokumentach ONZ i Sojuszu Północnoatlantyckiego. Według tych kryterium dokonuje się podziału operacji pokojowych na rodzaje.

Dokonując podziału według **celu,** należy uwzględnić ocenę sytuacji i zagrożeń, a ta z kolei związana jest ściśle z rodzajem zaistniałego kryzysu oraz etapem jego rozwoju. W związku z tym możemy dokonywać podziału operacji pokojowych na trzy kategorie:

- *operacje zapobiegania konfliktom;*
- *operacje przywracania pokoju;*
- *operacje budowania pokoju.*

Wymienionym celom operacji pokojowych odpowiadają z kolei zadania sił zbrojnych uczestniczących w tych operacjach. Zadnia te można określić jako: **prewencja, wymuszanie i wsparcie.**

W ramach **pierwszej kategorii** podejmowane są działania zmierzające do powstrzymania rozwoju zaistniałego konfliktu i niedopuszczenia do jego przerodzenia się w formę niosącą zagrożenie wewnętrzne lub międzynarodowe (regionalne). Zapobieganie konfliktom obejmuje stwarzanie warunków do dialogu i porozumienia przez różne formy pomocy i nacisku na forum politycznym, wprowadzanie ograniczeń i zakazów, do odstraszania militarnego włącznie. Grupa ta obejmuje:

- działania prewencyjne (dyplomacja prewencyjna, negocjacje, rokowania, badanie przyczyn);
- tworzenie pokoju (misje dobrych usług, pośrednictwo, koncyliacja);
- nakłanianie do pokoju i powstrzymywanie rozwoju kryzysu (prezentacja stanowisk organizacji pokojowych, proponowanie stronom warunków porozumienia, demonstracja woli interwencji, demonstracja siły).

Działania te mogą być wspierane (a nacisk polityczny potęgowany) przez siły zbrojne. Praktykowane formy tego wsparcia to demonstracja siły i woli interwencji, a w rezultacie odstraszanie przed naruszaniem prawa oraz nakłanianie do ustępstw przez egzekwowanie sankcji (blokady granic, portów, przestrzeni, kontrola przestrzegania embarga itp.).

Do **drugiej kategorii** należy zaliczyć działania podejmowane w przypadku, kiedy dążenia do porozumienia stron i utrzymania zagrożonego pokoju zakończyły się niepowodzeniem i narasta zagrożenie bezpieczeństwa międzynarodowego.[19] Odpowiednio do zaistniałego zagrożenia podejmowane są wówczas działania angażujące wszelkie dostępne środki w celu doprowadzenia do przywrócenia pokoju. Obejmują one również użycie siły zbrojnej. W tej

[19]Artykuł VII Karty NZ daje upoważnienie ONZ do podejmowania skutecznych środków zbiorowych dla utrzymania pokoju i tłumienia wszelkich aktów agresji, stanowi tym samym prawo podejmowania interwencji zbrojnej przez siły NZ przeciwko agresji.

kategorii mieszczą się takie operacje jak: wymuszanie pokoju (poprzez sankcje obejmujące terytorium strony negującej rezolucję ONZ, lub poprzez użycie siły) i zaprowadzanie pokoju (interwencje doraźne w rejonach niekontrolowanego wybuchu ognisk wojny, akcje specjalne, uderzenia).

Celem **interwencji zbrojnej** sił pokojowych może być wystąpienie przeciw agresji lub w obronie łamanych praw mniejszości, jak również w celach humanitarnych.

W ramach tej grupy przedsięwzięć ma miejsce wiele form działania. Dwa pierwsze rodzaje operacji (utrzymanie pokoju i wsparcie na rzecz stabilizacji) występują wówczas, gdy między stronami konfliktu zainicjowany został dialog pokojowy lub doprowadzono do podstawowych form porozumienia pokojowego, a strony zgadzają się na wprowadzenie sił pokojowych na swoje terytoria. Rola sił pokojowych sprowadza się wówczas do nadzorowania przestrzegania porozumienia pokojowego (rozejmu), utrzymywania niezbędnych sankcji lub ograniczeń w celu uniemożliwienia wznowienia walk i uprawnionej reakcji, jeśli porozumienie jest przez strony konfliktu (lub ich odłamy) naruszane.

Analiza doświadczeń wskazuje, że najczęściej stosowane formy przedsięwzięć utrzymujących pokój to: rozdzielenie stron, kontrola i monitorowanie sytuacji oraz utrzymywanie ograniczeń i zakazów (rozmieszczania broni, koncentracji wojsk, lotów samolotów wojskowych). Niezwykle istotną formą w operacjach utrzymywania pokoju jest wymuszenie i przeprowadzanie demilitaryzacji. Z punktu widzenia budowania przychylności ludności cywilnej niezwykle ważna jest pomoc sił pokojowych w odbudowie struktur państwa. Może przyjmować ona różne formy działań wspierających, takie jak: ochrona obiektów administracji państwowej, pomoc w organizacji i przeprowadzeniu demokratycznych wyborów, zapewnianie warunków do przyjęcia i dystrybucji środków pomocy.

W regionach wyniszczonych przez działania wojenne, ważne znaczenie ma **pomoc humanitarna** udzielana przez siły pokojowe. Udzielanie pomocy humanitarnej może być podejmowane w różnych etapach rozwoju sytuacji

kryzysowej, często równolegle do prowadzonych operacji sił zbrojnych lub pod ich ochroną.

Reasumując rozważania dotyczące istoty operacji pokojowych, należy zaznaczyć, że bardzo ważne jest wyeliminowanie kontrowersji w przypadkach podejmowania interwencji zbrojnej i pozyskania akceptacji opinii międzynarodowej dla tego rodzaju działań. Bardzo często czynnikami warunkującymi, ingerencje sił pokojowych w wewnętrzne sprawy suwerennych państw, jest występowanie takich czynników jak: występowanie bezpośredniego zagrożenia prawa do życia oraz brak wszelkich innych możliwości złagodzenia sytuacji.

Przedmiot operacji pokojowych. Jak wynika z przeprowadzonych badań, bardzo ważną rolę w osiągnięciu sukcesu w misji sił pokojowych, jak również w precyzyjnym określeniu ich kompetencji i zadań, jest zrozumienie co jest przedmiotem operacji pokojowych. Generalnie stanowią go współczesne źródła zagrożeń bezpieczeństwa międzynarodowego. Są one umiejscawiane w konfliktach wewnętrznych, najczęściej o podłożu narodowościowym bądź religijnym oraz w konfliktach międzynarodowych, mogących mieć dodatkowo podłoże ekonomiczne lub roszczeniowo-terytorialne. Najpoważniejszą formę stanowią międzynarodowe konflikty zbrojne.

Ponieważ, jednocześnie występuje wiele czynników konfliktogennych o złożonej naturze, stąd nie jest możliwe jednoznaczne określenie charakteru konfliktów zbrojnych. Jednak biorąc pod uwagę charakteru przebiegu konfliktu, najogólniej rzecz ujmując, sytuacje konfliktowe, uwzględniając kryterium stopnia nasilenia, możemy podzielić je na:

- narastające stopniowo - zapoczątkowane fazą sporu toczonego bez użycia sił zbrojnych, aż po fazę konfrontacji zbrojnej (po załamaniu się procesu mediacji), np. w formie agresji jednej ze stron, wojny domowej, albo zbrojnego konfliktu międzynarodowego.
- o gwałtownym przebiegu - zapoczątkowane agresją jednej ze stron i wybuchem wojny. Nie występuje w nich faza sporu politycznego. Na forum organizacji międzynarodowych nie są ujawniane roszczenia ani zamiary użycia siły zbrojnej w celu uzyskania korzyści.

Intensywność konfliktu w określonym czasie może być kolejnym kryterium podziału. Przyjmując je za główne kryterium, można wyróżnić cztery typowe fazy (etapy) w rozwoju sytuacji kryzysowych:.

- ujawnienie źródła (przyczyny) konfliktu;
- rozwój konfliktu;
- wejście konfliktu w fazę ekstremalną;
- wygasanie konfliktu.

W konfliktach wewnętrznych, występują bardzo duże trudności z uzyskaniem niezbędnych warunków podjęcia interwencji międzynarodowej. Istotnym warunkiem wówczas jest pozyskanie zgody wielu zwaśnionych stron, zaangażowanych w konflikt, na realizację stosownych przedsięwzięć pokojowych. W praktyce niektóre ze stron, zwłaszcza na niższych szczeblach, nie mają woli podporządkowania się decyzjom szczebla nadrzędnego i nie przestrzegają porozumień.

W związku z tym, uwaga organizatorów operacji zwraca się zazwyczaj w stronę sił powietrznych, które są w stanie oddziaływać zbrojnie na wybrane cele i obiekty. Podczas ocen możliwości form zbrojnego oddziaływania sił pokojowych na potencjał militarny i ekonomiczny stron konfliktów powstało pojęcie użycia siły lotnictwa (ognia, mocy) „na dystans" poza zasięgiem ich broni.

Nadrzędnym celem interwencji pokojowej, na każdym etapie rozwoju konfliktu i w dowolnej formie, powinno być doprowadzenie do zawieszenia eskalacji sporu i jego wygaszenie. Jeżeli interwencja jest możliwa przed ekstremum, to doprowadzenie do szybkiego i sprawiedliwego wygaszenia kryzysu oraz przywrócenie stanu pokoju wymaga najmniejszych nakładów i wysiłków.

Z przeprowadzonych badań na podkreślenie zasługuje prawidłowość, że im późniejsza interwencja od czasu powstania konfliktu, tym dłuższe pertraktacje i mediacje oraz dłuższy stan zawieszenia przed rozpoczęciem jego wygaszania. Także trudniej również rozdzielić strony, można jednak doprowadzić do wygaszenia konfliktu i zmniejszyć jego skutki.

Jeżeli natomiast chodzi o siły pokojowe, w tym zgrupowania wojsk, będą używane do prowadzenia działań pokojowych proporcjonalnie do poziomu za-

grożeń i stadium rozwoju kryzysu. Różnorodność zadań, wobec których mogą stanąć siły pokojowe (siły zbrojne) i ich złożoność, wymaga posiadania żołnierzy dobrze i profesjonalnie przygotowanych oraz dobrze (nowocześnie) wyposażonych. Siły zbrojne wszystkich państw, poza swoimi podstawowymi zadaniami obronnymi, muszą być gotowe do wsparcia działań na rzecz utrzymania pokoju i udziału w międzynarodowych formacjach pokojowych.

2.2. Rodzaje operacji pokojowych

Jednym z najbardziej skutecznych sposobów rozwiązywania konfliktów i sporów, zagrażających międzynarodowemu bezpieczeństwu, jest użycie sił zbrojnych w ramach operacji pokojowych. Od ponad pięćdziesięciu lat stały się one trwałym elementem polityki pomiędzy państwami.

Na początku przybierały one formę dyplomatycznych działań pojednawczych, wspieranych przez misje pokojowe. Początkowo miały na celu obiektywną ocenę sytuacji i dostarczanie niezbędnych informacji o przebiegu konfliktów. Wraz ze zmianą sytuacji politycznej i powstaniem różnorodnych zagrożeń bezpieczeństwa, rozszerzeniu uległy rodzaje pokojowej interwencji. Międzynarodowa społeczność zdecydowała o rozbudowie i doskonaleniu instytucji oraz mechanizmów utrzymywania pokoju na świecie.

Współcześnie, operacje pokojowe zatraciły pierwotny charakter pasywnych misji obserwacyjno-rozdzielczych i stanowią dziś formy polityczno-ekonomicznych przedsięwzięć międzynarodowych o charakterze prewencyjnym, wymuszającym lub wspierającym. W koniecznych przypadkach operacje pokojowe wymagają wsparcia przez siły zbrojne. Mają wówczas charakter ograniczonych interwencji zbrojnych. Ich zasadniczym celem jest przywrócenie pokoju i ustanowienie stabilnej sytuacji w rejonie objętym kryzysem.

Rozwojowi operacji pokojowych towarzyszyło powstawanie systemów bezpieczeństwa regionalnego, pojawiających się obok systemu bezpieczeństwa zbiorowego Organizacji Narodów Zjednoczonych. Od chwili ukonstytuowania się OBWE, organizacja ta ma prawo wydawać mandat do prowadzenia

misji pokojowej – jednak tylko o charakterze peacekeeping, czyli utrzymania pokoju.

Operacje pokojowe NATO. Należy zauważyć, że współcześnie jedyną organizacją, posiadającą zdolności operacyjne prowadzenia działań na rzecz zapewnienia międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, jest NATO. Analiza działań sił IFOR i SFOR w byłej Jugosławii dowodzi, że tylko ta organizacja szybko potrafi się przystosować do funkcjonowania w nowych warunkach, realizując nowe zadania. Oprócz rozwijania własnych zdolności, operacje wsparcia pokoju (bo z takim terminem należy kojarzyć działania tego typu realizowane w NATO) stały się główną dziedziną współpracy Sojuszu z państwami partnerskimi.

Także nasze państwo, jako członek NATO oraz jako kraj aktywnie uczestniczący w budowie trwałego ładu pokojowego w Europie i na świecie, partycypuje w operacjach wsparcia pokoju w ramach sił międzynarodowych.

Biorąc pod uwagę wojskowy punkt widzenia, istota operacji tego typu polega na dążeniach do utrzymania światowego pokoju, poprzez tworzenie i funkcjonowanie odpowiednich sił stabilizujących, czynieniu wysiłków dla ograniczania, rozwiązywania, monitorowania i wygaszania konfliktów międzynarodowych lub wewnętrznych oraz wspieraniu inicjatyw związanych z budową nowego, bezpiecznego życia po ich zakończeniu.

Sytuacja geopolityczna, która ukształtowała się po rozpadzie ZSRR, obok wielu pozytywnych aspektów przyniosła także szereg nowych wyzwań. Jednym z nich są wspomniane wcześniej sytuacje konfliktowe, których liczba przerosła możliwości operacyjne Organizacji Narodów Zjednoczonych. Powstała konieczność prowadzenie operacji pokojowych, na podstawie mandatu politycznego ONZ, przez dysponujące odpowiednimi możliwościami państwo członkowskie lub koalicję państw członkowskich.

W związku z nową sytuacją i wynikającymi z niej zadaniami, NATO przyjęło w listopadzie 1991 roku w Rzymie Koncepcję Strategiczną Sojuszu, podkre-

ślającą jego rolę w systemie światowego bezpieczeństwa, przewidując możliwość uczestnictwa jego członków w operacjach pokojowych ONZ[20].

Zgodnie z decyzjami, które zapadły w Rzymie i rok później w Oslo i Brukseli[21], NATO może brać udział w operacjach pokojowych zgodnie z własną procedurą, rozpatrując każdy przypadek oddzielnie, poprzez wydzielenie odpowiednich sił i środków oraz udostępnienie infrastruktury systemów rozpoznania, dowodzenia i łączności, a także zabezpieczenia logistycznego. Posiadając odpowiednie możliwości operacyjne, NATO może takimi operacjami kierować lub koordynować operacje prowadzone przez inne organizacje. Udział ten może być ograniczony również do wspierania uczestnictwa poszczególnych państw członkowskich w operacjach pokojowych prowadzonych przez inne organizacje.

Następstwem tych decyzji było opracowanie szczegółowych zasad i procedur związanych z operacjami pokojowymi, czego efektem jest wspólna Doktryna prowadzenia operacji wspierania pokoju.

Według klasyfikacji NATO istnieje sześć podstawowych rodzajów operacji wsparcia pokoju, które mogą być realizowane przez siły Sojuszu. A oto krótka ich charakterystyka.

1. Zapobieganie konfliktom (Conflict Prevention)- operacje te „są prowadzone zwykle zgodnie z rozdziałem VI Karty Narodów Zjednoczonych. Obejmują zakres od dyplomatycznych inicjatyw do prewencyjnego rozwinięcia sił, zmierzających do zapobiegania nasilaniu się sporów i przeobrażaniu w konflikt zbrojny lub jego rozprzestrzeniania się. Zapobieganie konfliktom może także obejmować misje wyjaśniające, konsultacje, ostrzeganie, inspekcje i monitorowanie. Rozmieszczenie prewencyjne obejmuje cywilne i (lub) wojskowe siły użyte w celu oddalenia niebezpieczeństwa przerodzenia się sporu w konflikt zbrojny"[22].

---

[20] NATO. Vademecum, Bellona, Warszawa 1995, s. 40.

[21] Final Communiqué of the Ministerial Meeting of the North Atlantic Council, Oslo, 4 czerwca 1992 oraz Final Communiqué of the Ministerial Meeting of the North Atlantic Council, Bruksela, 17 grudnia 1992.

[22] Bi – MNC Directive..., op. cit., s. 14.

Zapobieganie konfliktom jest działaniem, zmierzającym do powstrzymania rozwoju zaistniałego konfliktu i niedopuszczenia do jego przerodzenia się w formę niosącą zagrożenie wewnętrzne lub międzynarodowe. Celem tego działania jest stworzenie warunków do dialogu i porozumienia poprzez różne formy pomocy i nacisku na forum politycznym, wprowadzanie ograniczeń i zakazów, do odstraszania militarnego włącznie[23].

W ramach tej operacji realizowane są następujące działania:

1. Rozmieszczenie prewencyjne *(Preventive Deployment)*- polega na rozmieszczaniu sił posiadających dostateczne zdolności odstraszania w celu zapobiegnięcia wybuchowi działań wojennych. Jednym z najmocniejszych sygnałów dotyczących rozwiązania sytuacji kryzysowej, w których Sojusz może zademonstrować rozwiązanie problemu jest zgoda na rozmieszczenie wielonarodowych sił w rejonie niebezpiecznym. Warunkiem niezbędnym do wykonania tego typu operacji jest precyzyjnie określony przez odpowiednie organizacje międzynarodowe mandat[24] i zgoda ze strony państw na terytorium, których będą prowadzone działania.

2. Wczesne ostrzeganie (Early Warning) - o potencjalnym konflikcie na obszarze zainteresowania NATO jest możliwe do osiągnięcia dzięki standardowym działaniom monitorującym, rutynowo wykonywanym przez członków Sojuszu. Im wcześniej państwa i organizacje międzynarodowe uświadomią sobie możliwość wystąpienia kryzysu, tym szybciej mogą przedsięwziąć odpowiednie polityczne lub militarne działania w celu próby zapobieżenia rozpoczęciu lub eskalacji działań wojennych. Dodatkowo wczesne zidentyfikowanie problemów daje czas do rozwinięcia większej liczby opcji i możliwych wariantów działania oraz umożliwia uzyskanie consensusu w sprawach spornych, a także ułatwia skoordynowane przeciwdziałanie.

3. Nadzór, obserwacja, dozorowanie (Surveillance, Observation, Supervision) - polega na monitorowaniu przez środki będące w dyspozycji Sojuszu

[23] W. Szot, Operacje pokojowe. Zadania realizowane przez wojska lądowe, AON, Warszawa 2002, s. 18.

[24] Mandat – określenie podstaw prawnych operacji (legalizacja), jej charakter, ograniczenia i zastrzeżenia, cele strategiczne oraz pożądany stan po zakończeniu operacji.

działań w powietrzu, na lądzie i na morzu. Świadomość prowadzenia przez siły NATO działań obserwacyjnych może być czynnikiem odstraszającym, wpływającym zapobiegawczo na rozwój sytuacji kryzysowych, szczególnie, kiedy informacje dotyczące tych działań przekazywane są w środkach masowego przekazu. Zainteresowane państwa (strony) w rejonie konfliktu powinny być informowane o działaniach obserwacyjnych oraz o ich rezultatach. Zdobyte w ten sposób informacje należy udostępniać wszystkim zainteresowanym stronom oraz organizacjom działającym na rzecz utrzymania światowego bezpieczeństwa i pokoju[25].

4. Sankcje i embargo (Sanctions and Embargoes) - polega na próbie wywarcia presji na strony konfliktu przez Radę Bezpieczeństwa ONZ, poprzez wybór ekonomicznych lub handlowych sankcji i wprowadzenie ich w życie, a kiedy to konieczne, przez nałożenie embarga. Należy podkreślić, że środki lotnicze oraz morskie NATO są zdolne i wyszkolone do wyegzekwowania i wspierania operacji tego typu. Do spełnienia podobnej roli mogą być użyte siły lądowe, na przykład do nadzorowania granic.

5. Operacje ewakuacyjne osób nie biorących udziału w wojnie (Non-Combatant Evacuation Operations) - przedsięwzięcia tego typu są militarnymi operacjami prowadzonymi w celu zapewnienia bezpiecznej ewakuacji wymienionych osób z krajów objętych konfliktem. Są one możliwe do prowadzenia w sytuacji pogarszającego się bezpieczeństwa, równolegle z intensywną działalnością dyplomatyczną, której celem jest zapobieżenie rozszerzania się konfliktowi. Ponieważ działania tego typu wymagają podejmowania szybkich decyzji politycznych i ich wykonywania, będą one prawdopodobnie prowadzone jednostronnie, albo przez ograniczoną koalicję zainteresowanych państw.

Należy podkreślić, że środowisko, w którym będą prowadzone operacje ewakuacyjne w wielu wypadkach nie będzie przyjaźnie ustosunkowane do sił realizujących tam swoje zadania. W tej sytuacji zaangażowanie komponentu

[25] *Bi – MNC Directive...*, op. cit., s. 12.

wojskowego może być również postrzegane jako swoista forma demonstracji siły oraz gotowości do podjęcia bardziej zdecydowanych działań[26].

2. Tworzenie pokoju (Peacemaking) - „zawierają działania dyplomatyczne prowadzone po rozpoczęciu konfliktu, których celem jest ustanowienie porozumienia o wstrzymaniu ognia lub szybkiego porozumienia pokojowego. Mogą one obejmować pośrednictwo, mediacje, pojednanie i takie działania jak naciski dyplomatyczne, izolacja lub sankcje"[27].

Tworzenie pokoju oznacza działania dyplomatyczne prowadzone po wybuchu konfliktu w celu doprowadzenia do przerwania walk i zawarcia porozumienia pokojowego. Polega ono zwykle na dążeniu do ograniczenia intensywności konfliktu, rozdzielania walczących stron i przekonania ich do pokojowego jego rozwiązania. Pomimo, że tworzenie pokoju jest osiągane głównie przez środki dyplomatyczne, to jednak w wielu przypadkach możliwe jest wojskowe wsparcie tego typu operacji. Pośrednio na przykład przez wsparcie sztabowe, bezpośrednio w formie wykorzystania sił i środków wojskowych[28].

3.Utrzymanie Pokoju (Peacekeeping) -„*jest to ograniczenie, łagodzenie lub zakończenie działań zbrojnych między państwami lub wewnątrz państwowych poprzez bezstronną interwencję strony trzeciej, zorganizowaną i prowadzoną przez społeczność międzynarodową, z użyciem sił zbrojnych i komponentu cywilnego w celu uzupełnienia politycznego procesu rozwiązywania konfliktów oraz przywrócenia pokoju. Operacje Utrzymania Pokoju są generalnie podejmowane na podstawie Rozdziału VI Karty ONZ i są prowadzone za* zgodą *wszystkich stron biorących udział w konflikcie w celu kontrolowania i umożliwiania wprowadzenia w życie porozumienia pokojowego*"[29].

Operacje utrzymania pokoju prowadzone są za zgodą wszystkich stron biorących udział w konflikcie umożliwiając wprowadzenie w życie zawartego wcześniej porozumienia pokojowego. Ich celem jest osiągniecie kompromisu politycznego w rozwiązaniu konfliktu i stworzenie warunków do pokojowego

---

[26] W. Kaczmarek (red.), *Operacje...*, op. cit., s. 64.
[27] *Bi – MNC Directive...*, op. cit., s. 13.
[28] M. Marszałek, *Operacje...* op. cit., s. 36-37.
[29] *Bi – MNC Directive...*, op. cit., s. 8.

współżycia. Zadania komponentu wojskowego polegają głównie na obserwacji i rozdzielaniu walczących stron poprzez rozwinięcie miedzy nimi sił oraz ustanowieniu stref neutralnych.

Główne formy operacji utrzymania pokoju.

1. Obserwacja, której zasadniczym celem jest monitorowanie działań oraz składanie bezstronnych meldunków.

2. Siły Interwencyjne, których zasadniczym celem jest utrzymanie przeciwnych sił zbrojnych (stron konfliktu) w separacji oraz kontrolowanie przestrzegania porozumienia dotyczącego przerwania ognia. Nazywane są często siłami rozdzielającymi.

3. Pomoc przejściowa, której głównym celem jest udzielenie wsparcia, mającego stworzyć warunki do przejścia z konfliktu do stanu pokojowego, łącznie z przygotowaniem możliwych do zaakceptowania struktur politycznych przez narodowe i międzynarodowe organizacje.

4. Kontrola Zbrojeń, której zasadniczym celem jest osiągnięcie lub utrzymanie stabilizacji na określonym obszarze, stanowiącej zasadniczy warunek budowania wzajemnego zaufania. Chociaż kontrola zbrojeń obejmuje głównie przedsięwzięcia o charakterze dyplomatycznym, jednak siły zbrojne stanowią nieodzowny element systemu kontroli, obejmującego zarówno inspekcje, kontrolowanie demobilizacji i działalność szkoleniową, jak i niszczenie systemów uzbrojenia oraz prewencyjne rozwinięcie wojsk (w wypadkach szczególnych)[30].

4. Wymuszanie Pokoju (Peace Enforcement) – to działania, które zawierać aktywne formy zastosowania siły wojskowej i nie wymagają akceptacji wszystkich zainteresowanych stron konfliktu[31]. Według terminologii NATO operacja wymuszanie pokoju: *„obejmuje działania zgodnie z postanowieniami rozdziału VII Karty Narodów Zjednoczonych[32], polegające na wykorzystaniu środków militarnych do przywrócenia pokoju w rejonie konfliktu. Operacje takie*

---

[30] W. Kaczmarek (red.), *Operacje...*, op. cit., s. 60-61.

[31] G. Evans, *Współpraca dla pokoju. Agenda globalna na lata dziewięćdziesiąte i następne*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 1994, s. 163.

[32] Rozdział VII Karty NZ mówi o akcjach militarnych w razie zagrożenia pokoju, naruszania pokoju i aktów agresji.

mogą być prowadzone w przypadku konfliktu międzypaństwowego i wewnętrznego, zwłaszcza w celach humanitarnych lub gdy przestały funkcjonować legalne instytucje państwowe. Są one stworzone dla utrzymania lub ponownego ustanowienia pokoju albo narzucenia terminu wyszczególnionego w mandacie"[33].

Operacje tego rodzaju polegają na podjęciu działań (lub groźbie ich podjęcia) przez międzynarodowe siły wojskowe w celu przywrócenia pokoju w rejonie konfliktu. Działania wojsk przyjmują formy operacji militarnych, podejmowanych w sytuacji, kiedy zawiodą inne mechanizmy rozwiązywania konfliktów. Są realizowane, gdy nie uzyskano zgody wszystkich spornych stron na ich prowadzenie lub, kiedy jej uzyskanie jest mało prawdopodobne.

Szczególnie duże możliwości w tym zakresie posiada NATO. Można nawet stwierdzić, że jest to najbardziej prawdopodobne zadanie dla sił Sojuszu w ramach wsparcia pokojowych wysiłków ONZ i innych organizacji międzynarodowych. Może ono decydować o zakresie rozmieszczania, zarządzania i dowodzenia oraz kontroli, ażeby zadania wynikające z charakteru działań w stosunku do państw, które są odpowiedzialne za naruszanie bezpieczeństwa i pokoju, bądź dokonują jawnego aktu agresji realizowane były skutecznie. Jednym z możliwych sposobów zaangażowania sił NATO w operację wymuszenia pokoju jest zmuszenie stron konfliktu do przestrzegania wyznaczonej strefy zakazu lotów, w celu wsparcia prowadzonej przez wojska lądowe operacji utrzymania pokoju. W przypadku, gdy Rada Bezpieczeństwa użyje mandatu dla działań w zakresie wymuszenia pokoju w obszarze, gdzie siły NATO są już zaangażowane i prowadzą operację utrzymania pokoju, wszelkie decyzje i informacje o ich użyciu w ramach nowej operacji będą dostarczane przez Radę Północnoatlantycką.

W tych operacjach istotnego znaczenia nabierają wzajemne związki i zależności zachodzące pomiędzy celami politycznymi, a militarnymi. Dlatego bardzo ważnym problemem jest podkreślenie faktu, że celem operacji wymuszenia pokoju nie będzie pokonanie lub zniszczenie przeciwnika, lecz przede

[33] M. Marszałek, *Operacje...* op. cit., s. 38.

wszystkim wzbudzenie szacunku w stosunku do sił pokojowych, bądź też wymuszenie na stronie lub stronach konfliktu zgody na szczególne działania mające na celu powstrzymanie jego eskalacji i w efekcie przywrócenie pokoju[34].

Reasumując, decyzja o przeprowadzeniu operacji wymuszenia pokoju musi być świadoma politycznej decyzji zabezpieczającej mandat ONZ oraz uznawać cele i ryzyko wynikające z zaangażowania w nią odpowiednich sił i środków. Zabezpieczenie stosowanych, kompetentnych ludzi i potrzebnych zasobów materiałowych do ich przeprowadzenia są podstawą decyzji wyasygnowania ich do tego typu działań. Należy podkreślić, iż liczba sił i środków powinna być dokładnie sprecyzowana, z położeniem nacisku na wyłącznie niezbędne użycie siły, proporcjonalnie do osiągnięcia zakładanego efektu i zminimalizowania skutków ubocznych.[35]

Operacje utrzymania pokoju powinny skupiać się na działaniach zachęcających do zgody, bowiem każda jej utrata może ograniczyć swobodę funkcjonowania sił oraz kontynuowania misji. Przewodnią wskazówką dla tego typu operacji powinno być bezstronne i minimalne użycie siły.

Operacje wymuszania pokoju w swej istocie pozwalają na wykorzystanie komponentu wojskowego lub groźby jego wykorzystania w celu utrzymania lub odtworzenia pokoju oraz wyegzekwowania od stron określonych terminów zawartych w mandacie. Tym samym operacje te zasadniczo różnią się, więc od operacji utrzymania pokoju. Dlatego też nie jest możliwe, aby te same siły mogły uczestniczyć w obu operacjach jedna po drugiej, istnieją zasadnicze różnice w zakresie organizacji, szkolenia i wyposażenia między elementami przewidzianymi do utrzymania, a wymuszania pokoju. Siły biorące udział w operacji utrzymania pokoju będą generalnie lżej uzbrojone i mniejsze ilościowo od sił realizujących zadania zgodnie z mandatem wymuszania pokoju, zatem będą niezdolne do przejścia z jednego sposobu reagowania na zagrożenie bezpieczeństwa do drugiego.

---

[34] Tamże, s. 39.
[35] W. Kaczmarek (red.), *Operacje...*, op. cit., s. 62.

5. Budowanie Pokoju (Peace Building) – obejmuje działania ukierunkowane na niesienie pomocy w zakresie utrwalania niestabilnego, „kruchego" jeszcze pokoju i wprowadzenia długoterminowej stabilności w rejonie konfliktu. Budowanie Pokoju *„zawiera działania, które wspierają polityczne, ekonomiczne, społeczne i militarne środki i struktury, w celu umocnienia i utrwalenia politycznych rozwiązań, aby naprawić przyczyny konfliktu. Obejmuje ono mechanizmy identyfikowania i wspierania struktur, które będą skłaniały się do konsolidacji pokoju, promowaniu (popieraniu) zaufania i dobrobytu oraz wspieraniu odbudowy ekonomicznej"*[36].

Budowa pokoju obejmuje działania, jakie są podejmowane po doprowadzeniu do rozejmu i przejściu konfliktu w fazę wygaszania. To działania zmierzające do umocnienia i utrwalenia rozwiązań politycznych po zakończeniu sporu w celu uniknięcia ponownego konfliktu. Angażowanie sił międzynarodowych do trwałego ustabilizowania sytuacji i odbudowania pokoju na terytorium objętym kryzysem staje się wówczas niezbędne[37].

Działania budowania pokoju mają na celu pomoc w scalaniu kruchego pokoju i dążenie do długoterminowej stabilności. Zaangażowanie wojskowe w operacjach tego typu powinno być skupione głównie na zabezpieczeniu trwałego i bezpiecznego otoczenia. Innym wkładem w budowaniu pokoju może być edukacja i szkolenie regionalnych sił zbrojnych, na przykład w formie krótkoterminowych kursów dotyczących kontroli zbrojeń w regionie.

Podstawowymi działaniami w ramach operacji budowania pokoju jest:

- pomoc wojskowa dla władz cywilnych (Military Aid to the Civil Authorities) – obejmująca wszystkie te wojskowe działania, które zapewniają tymczasowe wsparcie lokalnych władz cywilnych;
- pomoc dla uchodźców lub osób wysiedlonych (Refugee/Displaced Person Assistance) – obejmująca dostarczanie niezbędnych środków oraz świadczenie podstawowych usług tymczasowo wysiedlonym ze swoich domów;

---

[36] *Bi – MNC Directive...*, op. cit., s. 13.
[37] M. Marszałek, *Operacje...* op. cit., s. 14.

♦ klasyfikacja (Classification) – chodzi o oddzielenie uchodźców od wysiedlonych, bowiem w wielu konfliktach granice podziału między w/w kategoriami osób mogą stać się zamazane.

6. Operacje Humanitarne (Humanitarian Operations) - są *„misjami prowadzonymi w celu ulżenia ludzkiemu cierpieniu szczególnie w okolicznościach, gdy odpowiedzialne w tym rejonie władze nie są zdolne lub może niechętne, aby zabezpieczyć odpowiednie zaopatrzenie i usługi dla ludności. Operacje te mogą poprzedzać lub towarzyszyć działaniom humanitarnym prowadzonym przez wyspecjalizowane organizacje cywilne".*

Celem tej operacji jest udzielenie pomocy ludności, gdy odpowiednie władze nie mogą lub nie chcą takiej pomocy udzielić. Pomoc humanitarna może być prowadzona w ramach operacji wspierania pokoju lub jako odrębne zadanie. Udzielanie pomocy humanitarnej może być podejmowane w różnych etapach rozwoju sytuacji kryzysowej, często równolegle do prowadzonych operacji sił zbrojnych lub pod ich ochroną[38].

Zakłada się, że w przyszłości będą one głównym elementem operacji wsparcia pokoju. W przypadku, kiedy odpowiedzialne za sprawne funkcjonowanie państwa cywilne organy państwowe nie są zdolne do efektywnego wykonywania swoich obowiązków lub, kiedy działania tych organów skierowane są przeciwko swojej ludności, wypełnienie zadań wynikających z mandatu może wymagać użycia sił. Mogą wystąpić również sytuacje, kiedy w trakcie prowadzonych operacji wojskowych ze względu na niebezpieczeństwo trzeba będzie chwilowo wycofać z obszaru operacji międzynarodowe organizacje niosące pomoc cierpiącym. Czas wycofania organizacji humanitarnych zależy od czasu osiągnięcia przez siły wsparcia pokoju trwałych warunków w tym rejonie.

W aspekcie prowadzonych badań w tej pracy, istotny jest udział sił wojskowych. Można sądzić, że celem działania tych sił będzie stworzenie warun-

[38] F. Gągor, K. Paszkowski, *Międzynarodowe...*, op. cit., s. 46.

ków bezpiecznej realizacji operacji humanitarnych, które mogą być realizowane jako:

1. Pomoc humanitarna (Humanitarian Aid) - obejmująca dostarczanie podstawowych środków niezbędnych do przeżycia (żywności, schronienia i pomocy medycznej) dla zagrożonych ludzi. Na prośbę, NATO poprzez wydzielone komponenty może aktywnie uczestniczyć w udzielaniu pomocy podjętej przez narodowe, cywilne i wojskowe władze oraz międzynarodowe agencje. Taka pomoc obejmować może działania jako przejściowa misja pomocnicza ze specjalnymi możliwościami, takimi jak medyczne czy inżynieryjne wsparcie i inne, opartymi na wszechstronnej znajomości specyficznych potrzeb w zagrożonym rejonie. W szczególnych okolicznościach siły wojskowe mogą zająć się bezpośrednim dostarczaniem pomocy w celu płynności wykonywanych przez nie zadań.

2. Pomoc w wypadku klęsk żywiołowych (Disaster Relief) – skierowana do nagłych, pilnych potrzeb ochrony i ratowania życia, ofiar nieszczęść i klęsk żywiołowych. Za zadanie niesienia pomocy odpowiedzialne są państwa na terytorium, których miały one miejsce. Jednakże, zasięg katastrof może przewyższać własne, narodowe ich możliwości, a zatem w takich sytuacjach pomoc międzynarodowa może być niezbędna. Państwa członkowskie NATO zadecydowały, że każde działanie w tym zakresie prowadzone będzie na bazie narodowej. Poszczególne państwa, organizacje międzynarodowe, organizacje pozarządowe oraz prywatne organizacje ochotnicze mogą posiadać wystarczające możliwości, aby dostarczać zaopatrzenie, jedzenie, ubranie i schronienie. Dodatkowym wsparciem może być zaopatrzenie dostarczane przez specjalnie wyszkolone zespoły, które mogą obejmować również środki wojskowe.

3. Ochrona Praw Człowieka (Protection of Human Rights) – obejmująca zaangażowane sił wojskowych w sytuacjach, które dotyczą łamania praw człowieka, ludobójstwo i czystki etniczne w upadłych lub upadających krajach. W takich okolicznościach zarówno operacje humanitarne, jak i wymuszenie pokoju będzie konieczne, żeby powstrzymać tego typu działania oraz stworzyć

warunki, w których inne agencje cywilne mogą zrekompensować krzywdy leżące u podstaw konfliktu i pozwolić, aby rozpoczął się proces budowania pokoju[39].

Reasumując treści związane z podstawowymi rodzajami operacji wsparcia pokoju w doktrynie NATO należy stwierdzić, iż udział w nich wydzielonych komponentów wojskowych z państw członkowskich Sojuszu może obejmować szereg, niekiedy bardzo złożonych działań. Odzwierciedlone jest to w nowej Koncepcji Strategicznej Sojuszu, w której zmienia się pogląd na potencjalny charakter współczesnych zagrożeń. Jako mało prawdopodobne ocenia się zagrożenie globalne, postrzegane przez pryzmat agresji na dużą skalę, skierowane przeciwko jednemu lub kilku członkom Sojuszu. Natomiast potencjalne zagrożenie dla jego bezpieczeństwa upatrywane jest jako konsekwencja konfliktów regionalnych, walk o podłożu etnicznym lub innych kryzysów poza terytorium NATO[40].

Problematyka operacji pokojowych jest postrzegana w przyjętej przez Rząd Rzeczypospolitej Polskiej „Strategii bezpieczeństwa RP"[41]. W warunkach naszego państwa podstawowym komponentem sił mogących działać na rzecz wsparcia pokoju są jednostki wojsk lądowych. Decyzję o ich udziale w działaniach pokojowych podejmują naczelne organy władzy państwowej, na mocy stosownych ustaw i rozporządzeń, a o wyznaczeniu konkretnych jednostek Dowódca Wojsk Lądowych.

Reasumując, uczestnictwo w międzynarodowych operacjach wsparcia pokoju zajmuje coraz bardziej znaczące miejsce w doktrynach obronnych i wojskowych wielu państw, jako środek przeciwdziałania zewnętrznym zagrożeniom ich bezpieczeństwa. Udział w tych operacjach uwzględniony jest także w założeniach polityki bezpieczeństwa i strategii obronnej Rzeczypospolitej Polskiej. Jego znaczenie wzrosło wraz z uzyskaniem przez Polskę członkostwa w Sojuszu Północnoatlantyckim i spowodowało konieczność traktowania

---

[39] M. Marszałek, *Operacje...* op. cit., s. 41-42.
[40] W. Kaczmarek (red.), Operacje..., op. cit., s. 67.
[41] Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej, przyjęta na posiedzeniu Rady Ministrów w dniu 4 stycznia 2000 roku.

udziału w międzynarodowych operacjach pokojowych jako jednego z podstawowych zadań sił zbrojnych, przewidzianego w naszej doktrynie wojskowej.

2.3. Zagrożenia a charakter przyszłych operacji pokojowych

Wraz z zakończeniem okresu „zimnej wojny" pojawiły się na świecie nowe zagrożenia i niebezpieczeństwa. U progu XXI wieku stosunki międzynarodowe daleko wykraczają poza oddziaływanie wyłącznie polityczne, militarne czy ekonomiczne. Na początku nowego stulecia relacje te w coraz większym stopniu obejmują swym zasięgiem rozległe sfery nauki, techniki, kultury, spraw socjalnych itp. Dynamika przemian cywilizacyjnych stawia przed ludzkością problem adaptacji do nowych warunków, modelowanych zarówno przez pojawiające się zagrożenia dla bezpieczeństwa, jak i szanse, których wykorzystanie sprzyjać może jego kształtowaniu. Determinuje to konieczność przebudowywania utartych od lat zasad funkcjonowania społeczeństw oraz nieodzowność gruntowych przewartościowań w zakresie podejmowanych decyzji i realizowanych działań[42].

Omawiając wpływ zagrożeń, mogących w znaczący sposób rzutować na strukturę bezpieczeństwa zarówno globalnego, jak również i lokalnego należy zwrócić uwagę na kwestię ich klasyfikacji, które można rozpatrywać w wielu aspektach. Najczęściej wyodrębnia się **zagrożenia państwa** biorąc pod uwagę przyczyny polityczne, militarne, ekonomiczne, społeczne i inne, które jednocześnie mogą mieć charakter wewnętrzny, bądź zewnętrzny.

Następnie zagrożenia są klasyfikowane rozpatrując zasięg i znaczenie możliwych następstw dla bezpieczeństwa, niezbędnych przy formułowaniu celów polityki i określaniu strategii jej osiągania. Trzecim kryterium rozpatrywanym przy ich klasyfikacji jest ocena prawdopodobieństwa wystąpienia konkretnego zagrożenia w określonym stopniu.

---

[42] A. Dawidczyk, Nowe wyzwania, zagrożenia i szanse dla bezpieczeństwa Polski u progu XXI wieku, AON, Warszawa 2001, s. 6.

Przyczyna, zasięg i prawdopodobieństwo wystąpienia umożliwiają systemowe ich klasyfikowanie, a następnie tworzenie zestawień zagrożeń państwa[43].

W obecnej sytuacji początku nowego wieku zagrożenia dla **bezpieczeństwa światowego**, które mogą wpływać na charakter oraz istotę przyszłych operacji pokojowych prawdopodobnie powstaną:

- po pierwsze – jako produkt uboczny działań podmiotów prawa międzynarodowego, podjętych w celu osiągnięcia konkretnych pozytywnych korzyści;
- po drugie – jako zamierzone i umyślne działania części z wyżej wymienionych podmiotów celem osiągnięcia negatywnych zjawisk u innych;
- po trzecie - jako następstwa rozwoju cywilizacyjnego i zjawisk przyrodniczych[44].

Przyjmując kryterium podmiotowo-przyczynowe, wyodrębnia się następujące obszary zagrożeń globalnych.

1. Rozwój cywilizacyjno-kulturowy - zagrożenia są powodowane najczęściej przez:
   - zaostrzenie sporów między różnymi kulturami (np.: Algieria);
   - niszczenie wszelkich obowiązujących dotąd kanonów, upadku autorytetów, zacieranie granic między dobrem i złem;
   - możliwość wykorzystania zdobyczy nauki przeciw ludzkości.
2. Sytuacja polityczno-militarna - źródłami zagrożeń w przeważającej mierze są:
   - destabilizacja sytuacji politycznej w kluczowych rejonach kuli ziemskiej (Jugosławia, Indie - Pakistan);
   - nierozwiązane problemy narodowościowe, w tym dyskryminacja mniejszości i dążenie do utworzenia własnych państw lub przyłączenia się do państw sąsiednich;

---

[43] Z. Sabak, *Zagrożenia bezpieczeństwa RP. Materiał studyjny*, AON, Warszawa 1999, s. 31.
[44] Z. Sabak, J. Królikowski, *Ocena zagrożeń bezpieczeństwa RP*, AON, Warszawa 2000, s. 49.

- brak stabilności wewnętrznej w wielu państwach i regionach;
- wojny lokalne oraz próby nieprzestrzegania porozumień rozbrojeniowych (Irak).

3. Sytuacja ekonomiczno-gospodarcza, gdzie zagrożenia wywołują:
   - destabilizacja gospodarki światowej i międzynarodowych stosunków finansowych (Argentyna);
   - wykorzystywanie gospodarki i ekonomii, jako środka do walki w osiągnięciu celów politycznych, prób uzależnienia ekonomicznego, technologicznego itp. (sankcje ekonomiczne w stosunku do Iraku, Panamy);
   - dysproporcja w rozwoju różnych państw i narodów (USA - Panama);
   - wzrost przestępczości na tle gospodarczym (Rosja).
4. Sytuacja ekologiczna, gdzie źródłami zagrożeń są głównie:
   - załamanie równowagi przyrodniczej;
   - zanieczyszczenie atmosfery, gleby i wód oceanicznych;
   - globalne naruszenie równowagi w przyrodzie i postępująca degradacja wielu ekosystemów[45].

Analiza powyższych zagrożeń pozwala przypuszczać, iż do najważniejszych zagrożeń dla współczesnego świata, w rozwiązywaniu, których mogłyby partycypować międzynarodowe siły pokojowe w ramach wykonywanych przez siebie zadań można zaliczyć przede wszystkim **zagrożenia polityczno-militarne**, pośród których najbardziej istotne to:

- użycie broni jądrowej lub innych środków masowego rażenia przez terrorystów lub fanatyków;
- istnienie rejonów politycznych i ekonomicznych napięć;
- nagłe powstawanie konfliktów zbrojnych, zamachów terrorystycznych i innych aktów przemocy zbiorowej;

[45] Tamże, s. 45-49.

- zmiana granic stref wpływów wielkich mocarstw i dokonywanie przez nie nowych podziałów terytorialnych;
- powstawanie nowych państw w wyniku podziału już istniejących;
- militaryzacja wybranych regionów. Nadużywanie siły do rozwiązywania problemów spornych;
- dążenie do sprawowania władzy w niektórych państwach przy użyciu siły;
- ingerencja w sprawy wewnętrzne państw;
- następstwa religijnych, ideologicznych, propagandowych i militarnych manipulacji świadomością ludzi;
- eskalacja istniejących konfliktów i ich rozszerzenie;
- przeniknięcie mafii do struktur władzy;
- agresywność międzynarodowego terroryzmu;
- rasowa, etniczna, religijna, narodowościowa nietolerancja przejawiająca się w polityce wewnętrznej państw;
- czystki etniczne, deportacje obywateli;
- nieprzestrzeganie podstawowych praw i swobód człowieka jako podstawa i źródło niepokojów społecznych i przemocy obcych państw[46].

Przedstawione powyżej zagrożenia mogące wystąpić w świecie, uszeregowane zostały według skali i skutków zagrożenia dla bezpieczeństwa światowego. Zagrożenia te mogą, w każdej chwili doprowadzić do wybuchu sporów, a co za tym idzie konfliktów w dowolnym zakątku naszego globu. Dlatego też, organizacje międzynarodowe muszą być przygotowane do zapobiegania tym zjawiskom, a w wypadku wybuchu, podjęcia działań w celu jak najszybszego ich wygaszenia. Poniżej, zestawienie zagrożeń.[47]

1. Następstwa religijnych, ideologicznych, propagandowych militarnych manipulacji świadomością ludzi.

2. Dyskryminacja w stosunkach międzynarodowych.

---

[46] Z. Sabak, *Zagrożenia...*, op. cit., s. 39.

[47] Opracowanie własne na podstawie Z. Sabak, J. Królikowski, *Ocena zagrożeń bezpieczeństwa RP*, AON, Warszawa 2000.

3. Nadużycia na bazie procesu obniżania potencjałów wojskowych.
4. Nieprzestrzeganie podstawowych praw i swobód człowieka.
5. Dążenie do sprawowania władzy przy użyciu siły.
6. Powstanie nowych państw w wyniku podziału już istniejących.
7. Dokonywanie nowych podziałów świata.
8. Zmiana granic stref wpływów wielkich mocarstw.
9. Zmiana granic krajów istniejących od II wojny światowej.
10. Czystki etniczne, deportacja obywateli.
11. Ingerencja w sprawy wewnętrzne państwa.
12. Militaryzacja wybranych regionów.
13. Nadużywanie siły do rozwiązywania spornych kwestii.
14. Agresywność międzynarodowego terroryzmu.
15. Użycie broni jądrowej lub innych środków masowego rażenia przez terrorystów.

Operacje pokojowe są postrzegane jako podstawowe narzędzie zapobiegania i rozwiązywania konfliktów zagrażających pokojowi w wielu regionach[48]. Potencjalne nowe niebezpieczeństwa i zagrożenia współczesnego świata wymuszą na decydentach, a przede wszystkim dowódcach inne spojrzenie na przygotowanie, organizację, kierowanie i prowadzenie przyszłych operacji wspierania pokoju. Podstawowe wymagania wobec sił zbrojnych biorących w nich udział będą skupiały się przede wszystkim na następujących kwestiach:

1. Zdolności sprawnego, szybkiego i skutecznego przemieszczenia znacznych sił poza terytorium własnego państwa. Niezbędne są, zatem dokonania m.in.:
   - znacznych inwestycji w transport drogowy, morski, a przede wszystkim powietrzny;
   - reorganizacji struktur sił zbrojnych w jednostki mniejsze, ale wysoce uzawodowione i uzbrojone w nowoczesną – kosztowną, aczkolwiek skuteczną w danym środowisku broń.

[48] F. Gągor, K. Paszkowski, *Międzynarodowe...*, op. cit., s. 138.

2. Zdolności prowadzenia operacji w dłuższym niż tradycyjnie czasie, gdzie kluczowego znaczenia nabiorą zwiększone i wielowymiarowe zdolności logistyczne, oparte na wykorzystaniu nowoczesnych technologii.

3. Zdolności do efektywnego zaangażowania sił w aspekcie rozpoznania, rażenia i działania systemowego. W kształtowaniu tej zdolności szczególna uwaga powinna być zwrócona na:

- stosowanie amunicji kierowanej;
- systemy zwiadowcze;
- systemy rozpoznania;
- skuteczność rekonesansu;
- użycie lotnictwa w różnorodnych warunkach atmosferycznych.

4. Zdolności do ochrony swoich sił z dala od własnych baz, co wymaga ich doskonalenia w zakresie:

- ochrony przed bronią masowego rażenia;
- mobilnych systemów dowodzenia;
- interoperacyjności w wymiarze lądowym, powietrznym i morskim oraz zwiększonych zdolności logistycznych;
- informatyzacji systemu wojskowego, zwłaszcza w sferze operacyjnej[49].

W sensie polityczno - wojskowym, Sojusz NATO ma przewagę nad jakąkolwiek inną instytucją międzynarodową w działalności antykryzysowej. Komponenty państw NATO są najlepiej przygotowane, nie tylko pod względem technicznym, ale również merytorycznym, gdyż duży nacisk kładło się tam zawsze na szkolenie w zakresie prowadzenia operacji pokojowych. Dowiodły tego między innymi operacje IFOR i SFOR na terenie byłej Jugosławii.

Reasumując, należy stwierdzić, że wszystkie państwa, w tym także Polska, funkcjonują w złożonym środowisku międzynarodowym, co jest jednym z czynników wpływających na politykę bezpieczeństwa każdego z nich i ich otoczenia. Równocześnie w tym środowisku funkcjonują i powstają realne, poten-

[49] R. Wróblewski (red.), *Operacje...*, op. cit., s. 52-53.

cjalne lub pozorne zagrożenia, które w większym lub mniejszym stopniu wpływają na wszystkie jego elementy. Dlatego też, kształtowanie polityki bezpieczeństwa Polski nie może być rozpatrywane bez głębokiej analizy stosunków międzynarodowych mających wpływ na jej sytuację, jak również partycypowania w zapobieganiu wszelkiego rodzaju zagrożeniom.

2.4. Zadania wojsk lądowych w operacjach pokojowych

Koncepcje użycia sił militarnych zmieniały się wraz ze przemianami politycznymi ostatniego dziesięciolecia XX wieku. Nasilenie wewnętrznych i międzypaństwowych konfliktów zapoczątkowało wiele przewartościowań w tym zakresie, polegających na dostosowaniu potencjałów użycia sił zbrojnych i związanej z tym koncepcji ich wykorzystania. Głębokim przewartościowaniom uległy funkcje sił zbrojnych oraz weryfikowane są obecnie strategie obronne poszczególnych państw, jak i sojuszy militarnych.

Takie zmiany dokonują się zarówno w Polsce i innych państwach, a przede wszystkim w sojuszu NATO. Skutkiem tych zmian jest między innymi rozszerzenie obszaru tradycyjnych zadań o działania na rzecz umacniania pokoju. Obecnie Sojusz należy postrzegać jako organizację, która przez dialog, kooperację i partnerstwo stara się oddziaływać stabilizująco na inne kraje i regiony. Jest organizacją, która zapobiega powstawaniu kryzysów militarnych, steruje ich przebiegiem na rzecz rozładowania i czynnie uczestniczy w operacjach humanitarnych. Sojusz przeciwdziała niekontrolowanemu rozprzestrzenianiu broni masowego rażenia i terroryzmu państwowego oraz przestępczości.

Wypracowana w ostatnich latach nowa koncepcja strategiczna Sojuszu ukierunkowuje inicjatywę w sprawie zdolności obronnych na budowę sił wielonarodowych, zdolnych do skutecznego reagowania kryzysowego. Rozwój sytuacji wymusił przygotowanie sił zbrojnych do „uczestniczenia w przeciwdziałaniu konfliktom oraz prowadzenia operacji reagowania na kryzysy spoza Arty-

kułu V"[50]. Nowe koncepcje strategiczne, których fundamenty są oparte na obronie pokoju i demokracji, tworzą spójne spektrum zadań na rzecz stabilizacji i utrzymania pokoju w regionie. Przewidują one aktywne uczestnictwo sił zbrojnych w tym i zgrupowań taktycznych począwszy od dialogu, kooperacji i partnerstwa, poprzez zapobieganie i sterowanie kryzysami, aż do militarnego wsparcia przedsięwzięć pokojowych, wymuszania pokoju i reakcji przeciw agresji.

Siły zbrojne współcześnie realizować będą funkcje, związane z uwiarygodnianiem i wsparciem polityki oraz odstraszaniem militarnym. Z tego też powodu do ważnych form ich użycia w okresie pokoju i kryzysów zaliczyć należy operacje inne niż wojna. Wymienione już rozszerzone współcześnie funkcje sił zbrojnych przewidują ich użycie w celach innych niż wojna do dwóch rodzajów zadań.

Zadania pierwszej grupy skupiają się wokół **pozawojennych interwencji zbrojnych,** akceptowalne społecznie, lecz nie przygotowane zgodnie z procedurą ONZ, a więc nie posiadające tym samym mandatu Rady Bezpieczeństwa. Do ich realizacji przygotowuje się specjalne siły (zgrupowania taktyczne). Mają one formę akcji (misji) specjalnych, a ich planowanie i realizacja jest ukryta (niejawna). Wymogi niejasności muszą być zachowane, ponieważ w dużym stopniu powodzenia tych misji uzależniał będzie czynnik zaskoczenia.

Najczęściej celami tych misji będą:

- ośrodki szkolenia terrorystów;
- bazy pozyskiwania i przeróbki narkotyków;
- tajne laboratoria produkujące broń masowego rażenia;
- rebelianci usiłujący przejąć władzę w kraju, który jest położony w strefie żywotnych interesów wielkich mocarstw lub sojuszy – operacje przywracania stabilizacji politycznej;
- ewakuacja zagrożonych obywateli państw niezaangażowanych z rejonu konfliktu.

[50] Koncepcja Strategiczna Sojuszu, Waszyngton 23-24.04.1999. Przegląd NATO, nr 2/99.

Jakkolwiek w polskiej strategii bezpieczeństwa[51] nie wskazuje się bezpośrednio na obowiązek udziału sił zbrojnych w operacjach pokojowych, to jednak przewiduje się ich udział w operacjach kryzysowych „w ramach misji organizacji międzynarodowych"[52].

Na podstawie przeprowadzonych badań można wnioskować, że są dwie sytuacje, w których najczęściej podejmowane są decyzje o interwencji pokojowej sił zbrojnych. Pierwsza, gdy konflikt wszedł w swą najgroźniejszą fazę, a rozszerzające się działania zbrojne poruszały opinię publiczną ze względu na ogrom nieszczęść, zniszczenia dóbr kultury i zagrożenia dla stabilności ekonomicznej regionu. Analiza przebiegu konfliktów wykazuje, że jednak znacznie częściej interwencje pokojowe sił zbrojnych ONZ następowały po ustabilizowaniu się konfliktu lub po wprowadzeniu rozejmu i zawieszeniu działań wojennych w rezultacie zastosowania się stron do rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ. Zasadniczym celem interwencji sił pokojowych w tym etapie konfliktu było doprowadzenie wszelkimi dostępnymi sposobami do zawieszenia broni i rozejmu.

Jeżeli chodzi o skład i sposób wprowadzania sił zbrojnych w rejon konfliktu, to najczęściej składały się one z kontyngentów międzynarodowych, a wprowadzane były poszczególnymi zgrupowaniami taktycznymi na obszar ustanowionych stref rozgraniczenia. Po ich zajęciu, przejmowały zadania kontroli przestrzegania porozumień pokojowych i nie dopuszczały do odrodzenia się konfliktu. Zabezpieczały również prawidłowy przebieg procesów demokratycznego odbudowywania struktur państwa, demilitaryzację i kontrolowały rozdział pomocy humanitarnej.

Powyższe zadania o charakterze osłonowym stanowią drugą grupę zadań realizowanych przez siły zbrojne w ramach operacji odbudowy pokoju. Działania te maja na celu między innymi:

---

[51] W polskiej strategii bezpieczeństwa wyznacza się siłom zbrojnym trzy grupy zadań strategicznych: zadania obronne realizowane w celu odparcia agresji na własne terytorium lub na terytorium sojusznika, zadania reagowania w sytuacjach kryzysowych oraz zadania stabilizacyjne i prewencyjne realizowane w czasie pokoju.

[52] Patrz: Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej. Warszawa 4.01.2000, pkt. 4.6.1. Zadania Sił Zbrojnych, s. 18.

- osłanianie zagrożonych grup etnicznych znajdujących się w nieprzyjaznym środowisku,
- osłona ludności poszkodowanej w rezultacie działań wojennych,
- ochrona dóbr materialnych przed grabieżą do czasu ustanowienia miejscowych sił policyjnych i porządkowych,
- osłony konwojów z pomocą humanitarną,
- osłony konwojów z przedstawicielami i delegacji lub komisji organizacji międzynarodowych.

Przeprowadzone badania wykazują, że ukształtowały się trzy kategorie sił pokojowych otrzymujących mandat Rady Bezpieczeństwa ONZ, uprawniający do pokojowej interwencji. Ich status i zadania mają najczęściej związek z rodzajem sytuacji kryzysowej i stopniem zagrożenia pokoju, miejscem gdzie wystąpił kryzys oraz podmiotem, który jest bezpośrednio zainteresowany usunięciem zagrożenia. Podmiot ten jest zazwyczaj inicjatorem podjęcia wysiłków rozwiązania kryzysu z użyciem sił zbrojnych.

Pierwszą kategorię stanowią siły zbrojne powołane z inicjatywy ONZ utworzone przez doraźną koalicję państw. Rada Bezpieczeństwa może wystąpić o ich powołanie, udzielając w tym celu stosownego upoważnienia (mandatu) wyznaczonej przez siebie osobie lub przyszłemu dowódcy doraźnych sił zbrojnych ONZ[53].

Druga kategoria, to siły pokojowe tworzone z inicjatywy państwa - inicjatora operacji. Przykładem działań pokojowych z inicjatywy i pod egidą państwa kierującego była operacja *Desert Storm.* Stany Zjednoczone występując z inicjatywą obrony niepodległości Kuwejtu zaatakowanego przez Irak, uzyskały od Rady Bezpieczeństwa ONZ stosowny mandat i podjęły się trudu zorganizowania doraźnej koalicji państw występujących przeciw agresorowi[54].

---

[53] Typowym przykładem przedsięwzięć tej kategorii były tradycyjne operacje utrzymania pokoju UNEF I i II w Egipcie, UNDOF na Wzgórzach Golan, UNAMIR w Rwandzie i inne.

[54] Innym tego rodzaju przykładem była operacja prowadzona przez doraźną koalicję państw, z mandatu ONZ, pod przewodnictwem Republiki Włoskiej w Albanii. Brały w niej udział wydzielone kontyngenty sił zbrojnych Francji, Grecji, Turcji, Rumunii, Hiszpanii, Austrii i Danii (Rez. RB ONZ nr 1101/1997 oparta na postanowieniach rozdziału VII Karty NZ).

Trzecia kategoria sił pokojowych – to siły interwencyjne sojuszu obronnego, którym Rada Bezpieczeństwa powierzyła zadania pokojowe (udzieliła mandatu) na wniosek organu politycznego sojuszu. Przykładem działań, w których rolę pozyskania i zorganizowania niezbędnych sił zbrojnych do wsparcia wysiłków dyplomacji i wymuszenia pokoju Rada Bezpieczeństwa ONZ powierzyła sojuszowi obronnemu były operacje morskich i powietrznych sił NATO na Adriatyku *MaritimeMonitor* i *Skarp Guard* oraz operacja *Deny Flight* w Bośni i Hercegowinie, prowadzone od marca 1992 r. do grudnia 1995 roku.

W końcu XX wieku pojawiło się szereg inicjatyw zmierzających do poprawienia dyspozycyjności sił zadeklarowanych do wykorzystania przez Radę Bezpieczeństwa. Chodziło głównie o procedury planowania, organizowania i prowadzenia operacji pokojowych. W wyniku tych prac, planuje się między innymi utworzenie dyspozycyjnych sił reagowania kryzysowego ONZ. W ramach tworzenia tych sił na początku 1999 r. udało się zgromadzić potencjał ok. 90.000 żołnierzy. W tym liczebność zadeklarowanych jednostek lotniczych sięga 3000 osób. Ilość samolotów bojowych nie przekracza 120 szt, a samolotów zabezpieczenia 300 szt. Sformalizowane normy gotowości bojowej tych sił wynoszą: dla pojedynczych specjalistów - 7dni, dla jednostek, pododdziałów i zespołów niezbędnych w fazie rozwijania - 14 dni, dla pozostałych formacji - 30 dni.

Na uwagę zasługuje wielce interesująca koncepcja wielonarodowej brygady o wysokim stopniu gotowości użycia w operacjach pokojowych. Zakłada się utworzenie formacji w liczbie 4-5 tysięcy żołnierzy, zdolnych do przemieszczenia w rejon operacji w ciągu 15-30 dni i realizowania zadań przez 6 miesięcy. W badaniach nad tą koncepcją jak i w tworzeniu aktywnie bierze udział Polska[55].

UE i UZE w ramach koncepcji ESDI (Europejskiej Tożsamości w Dziedzinie Bezpieczeństwa i Obrony) zamierzają utworzyć w 2003 r. Europejskie Siły Szybkiego Reagowania (Eurokorpus). Korpus ma być przeznaczony do

[55]Por., Z. Piasecki, *Perspektywy udziału Polski w nowo tworzonych pokojowych siłach szybkiego rozmieszczenia ONZ,* Praca studyjna. AON. Warszawa 1997.

udziału w operacjach opanowywania kryzysów. Szacuje się jego liczebność na około 50-60 tysięcy żołnierzy, zdolnych do osiągnięcia gotowości operacyjnej w ciągu 60 dni. Wyposażenie i wyszkolenie ma zapewnić realizowanie zadań w rejonie konfliktu w ciągu jednego roku. [56]

Najnowszą koncepcją utworzenia sił wielonarodowych jest koncepcja NATO powołania Wielonarodowych Połączonych Sił do Zadań Specjalnych (ang. CJTF). W realizacji tej koncepcji NATO ogromną rolę odgrywają Siły Powietrzne, jako ten komponent sił zbrojnych, który w największym stopniu zapewni wysuniętą i niezwłoczną obecność wojskową Sojuszu oraz ześrodkowane użycie sił. Zapewnia to zdolność lotnictwa do powietrznego wykrywania, rozpoznania i elastycznego oddziaływania. Przewiduje się utworzenie wielonarodowego systemu dowodzenia nad wydzielonymi jednostkami NATO oraz siłami państw uczestników Partnerstwa dla Pokoju.

Przed wielonarodowymi siłami reagowania pod egidą ONZ lub innych międzynarodowych instytucji, ciągle stoją dwa zasadnicze problemy: Pierwszym z nich są podstawy prawne działania tych sił. Pomimo, że coraz częściej można spotkać się z zapisami, iż „*w nowym środowisku międzynarodowym czas absolutnej suwerenności minął*"[57] to jednak ciągle jest to duży problem, który z reguły znacznie odwleka działania sił pokojowych. Drugim problemem jest zachowanie bezstronności sił pokojowych, które związane jest bezpośrednio z treścią mandatu sił pokojowych, zezwalającego na użycie określonych środków przymusu w sposób nie faworyzujący a priori żadnej ze stron konfliktu[58].

Przyjęcie zasady suwerenności jako fundamentu stosunków międzynarodowych, opartej na idei równości państw w obliczu prawa międzynarodowego, nie spowodowało jednoznacznej jej interpretacji. Coraz częściej obserwuje się odchodzenie od sztywnych interpretacji, kwestionujących prawo społeczności międzynarodowej do interwencji w wewnętrzne sprawy państw. Materia-

---

[56] Dokument ze spotkania Rady Północnoatlantyckiej na szczeblu ministrów spraw zagranicznych, Bruksela 15.12.1999. Przegląd NATO, wiosna/lato 2000.
[57] Program Partnerstwa dla Pokoju, punkt 17.
[58] Por., Arend A. C., Beck R. J., *Intemational Law and the Use of Force.* New York 1993.

ły źródłowe odnotowują szereg sytuacji uzasadniających zorganizowanie operacji pokojowej ze strony społeczności międzynarodowej w obliczu braku zgody władz państwa, którego bezpośrednio dotyczył dany problem[59]. Wspomniane interwencje pokojowe odnosiły się najczęściej do:

- ochrony praw człowieka, zapobiegania popełnieniu szczególnie niebezpiecznych przestępstw, zapobiegania lub przerwania ludobójstwa (fizycznej ochrony zagrożonej grupy ludności);
- zapobiegania epidemiom i głodowi oraz katastrofom humanitarnym, ekonomicznym i ekologicznym o skutkach międzynarodowych;
- wymuszania przestrzegania różnych aspektów porządku międzynarodowego (nieproliferacja broni masowego rażenia, zwalczanie międzynarodowego terroryzmu);
- odbudowy infrastruktury warunkującej podjęcie samodzielnych funkcji przez lokalne wspólnoty.

Wymienione powyżej czynniki powodują, iż międzynarodowe siły pokojowe, a w ich składzie poszczególne zgrupowania taktyczne, realizują coraz więcej zadań. W rezultacie tego możemy dokonać przyporządkowania stopnia użycia siły, w ramach poszczególnych rodzajów operacji pokojowych. Są to zazwyczaj:

1) działania prewencyjne:

- demonstracja woli podjęcia nacisku zbrojnego poprzez utworzenie koalicji oraz przygotowanie i ujawnienie planów operacji;
- demonstracja siły poprzez zgrupowanie wojsk w rejonie operacji, odstraszanie i nakłanianie do ustępstw;

2) wymuszanie:

- wymuszanie przez sankcje, drogą wprowadzania blokad i ograniczeń zewnętrznych;
- wymuszanie przez użycie siły wobec odrzucających porozumienie;

3) wsparcie:

---

[59] AP 3000 *British Air Power Doctnne,* 3rd Ed. Directorate of Air Staff, Ministry of Defence, Norwich 1999.

- rozdzielanie stron poprzez utrzymywanie zdemilitaryzowanych stref, rejonów, korytarzy umożliwiających ewakuację lub powrót ludności;
- demilitaryzacja i nadzór wycofania wojsk, rozminowanie;
- zabezpieczanie medyczne, socjalne i bytowe poszkodowanej ludności;
- transport i ochrona dostaw pomocy humanitarnej, nadzorowanie dystrybucji.

Na podstawie opinii specjalistów i ekspertów, można sądzić, że wzrasta współcześnie zapotrzebowanie na wiarygodny element obrony, odstraszania i wymuszania zachowania zgodnego z ustalonymi standardami. Wzrasta nacisk na utworzenie w Europie sił międzynarodowych, zdolnych realizować szeroko pojęte funkcje zapobiegania masowym zbrodniom, czystkom etnicznym i innym formom naruszania prawa międzynarodowego, ochrony transportów oraz infrastruktury pomocy humanitarnej.

Reasumując, należy stwierdzić, że generalnym celem działania międzynarodowych sił zbrojnych i znajdujących się w ich składzie zgrupowań taktycznych jest zawsze wsparcie procesu budowy pokoju i stworzenie bezpiecznego środowiska dla działalności innych instytucji. Poprzez redukcję przemocy i gwałtowności konfliktu, skutkiem interwencji międzynarodowej powinien być trwały pokój.

Rozdział 3. ANALIZA UDZIAŁU WOJSK LĄDOWYCH I ICH ZADAŃ W OPERACJACH POKOJOWYCH

Działające w ramach misji pokojowej jednostki wojskowe, wykonując zadania zgodne z mandatem, powinny posiadać takie elementy strukturalne, których ścisłe współdziałanie powinno umożliwić osiągnięcie celów operacji pokojowej. Przeprowadzona analiza wskazuje, że aby zgrupowanie sił pokojowych mogło realizować zasadniczy cel działań, potrzebne jest efektywne współdziałanie podległych sił militarnych i pozamilitarnych w ramach posiadanych uprawnień, oraz koordynacja i jednoznaczna interpretacja zadań poszczególnych uczestników. Stąd też niezbędna jest odpowiednia struktura organizacyjna określając każdemu elementowi jego miejsce, podział zadań i obowiązków oraz wskazując pożądane sposoby działania i zachowania poprzez wzorce stosunków służbowych (stałe procedury operacyjne), regulaminy, komunikację hierarchiczną.

3.1. Wojska lądowe w wybranych operacjach pokojowych ONZ

3.1.1. Operacja wymuszania pokoju w Korei

Po II wojnie światowej, w wyniku zawartych porozumień rozgraniczono strefy wpływów. Miejscem rozdzielającym był 38 równoleżnik oddzielający strefę wpływów radzieckich od amerykańskich. Rywalizacja dwóch bloków polityczno – wojskowych, i inicjacja „zimnej wojny", uniemożliwiła porozumienie między wielkimi mocarstwami. Żadna ze stron sporu nie zamierzała odstąpić od Półwyspu Koreańskiego, bowiem zdawano sobie sprawę z geostrategiczne jego znaczenia.

W tej sytuacji, w 1948 roku w strefie amerykańskiej przeprowadzono wybory parlamentarne. W rezultacie przeprowadzonych wyborów, wyłonione zostało Zgromadzenie Narodowe, które wybrało rząd oraz proklamowało powstanie Republiki Korei. Odpowiedzią na to wydarzenie na północy Korei, było utworzenie, w oparciu o terenowe komitety Najwyższe Zgromadzenie Ludowe, Koreańskiej Republiki Ludowo – Demokratycznej. Podział kraju stał się fak-

tem, a Korea Północna rozpoczęła przygotowania do wojny, dążąc do przejęcia kontroli nad całym terytorium Półwyspu Koreańskiego.

Realizując ten plan, armia północnokoreańska przekroczyła granicę w dniu 25 czerwca 1950 roku i bez większych przeszkód zajęła znaczną część półwyspu. W tej sytuacji na wniosek USA, zwołano Radę Bezpieczeństwa, która wezwała do udzielenia pomocy Korei Południowej wszelkimi dostępnymi środkami celem „zahamowania zbrojnej agresji, której padła ofiarą". Wyznaczono siły interwencyjne z różnych państw, przy czym najliczniejszy był kontyngent amerykański, liczący – 130 tysięcy żołnierzy.[60]

Należy podkreślić, że Siły Interwencyjne do operacji w Korei zorganizowane i wyposażone były stosownie do zadań, które wynikały z mandatu przyznanego im przez Radę Bezpieczeństwa ONZ. Zostały przewidziane do działań bojowych, stąd ich wielkość, organizacja, uzbrojenie i wyposażenie, było adekwatne do tego zadania. Celem było pobicie przeciwnika, stąd interwencja zbrojna przeciw agresji Korei Północnej wymagała użycia znacznego potencjału sił i środków, dającego taką przewagę nad agresorem, zapewniając szybką i skuteczną realizację zadań wynikających z mandatu - odparcie ataku zbrojnego agresora. Trzon zgrupowań uderzeniowych stanowiły wojska amerykańskie i armia południowo – koreańska. Wojska lądowe Republiki Korei zorganizowane były w osiem Dywizji Piechoty i dwanaście samodzielnych brygad. Łącznie ich siły zbrojne liczyły 221 tys. żołnierzy.

Analiza przebiegu działań wskazuje, że osiągnięcie celów działań zbrojnych, wymagało utworzenia silnych i samodzielnych zgrupowań uderzeniowych. Były one organizowane głównie na bazie macierzystych jednostek amerykańskich oraz koreańskich. Natomiast ze względu na środowisko prowadzonych działań, zasadnicze znaczenie odgrywały desanty morskie i związane z nimi wojska desantowe. Z kolei w celu zwiększenia mobilności wojsk, stosowano również desanty spadochronowe i na niewielką skalę śmigłowcowe.

[60] Zob., Kronika XX wieku, Warszawa 1991, s. 739 - 754.

W trakcie trzech lat wojny straty sił ONZ wyniosły 447 tys. zabitych i 547 tys. rannych. Analiza wysokości tych strat świadczy o tym, że były to typowe działania wojenne.

3.1.2. Kambodża i Wzgórza Golan jako przykład misji pokojowej

W wyniku Konferencji genewskiej zwołanej w kwietniu 1954 roku, powołano Międzynarodowe Komisje Nadzoru i Kontroli w Indochinach. Celem prac tych komisji było rozwiązanie skomplikowanego i długotrwałego konfliktu w Kambodży, Laosie i Wietnamie. Stosownie do tego celu powołano obserwatorów, których zadania obejmowały głównie:

- kontrolę ruchów wojsk stron konfliktu oraz wycofanie obcych wojsk interwencyjnych;
- nadzorowanie linii demarkacyjnych i stref zdemilitaryzowanych;
- nadzorowanie wymiany jeńców wojennych i osób postronnych;
- kontrolowanie portów, lotnisk, oraz granic;
- prowadzenie dochodzeń i wyjaśnień przypadków naruszania postanowień traktatowych;
- nadzorowanie przebiegu wyborów[61].

W 1992 roku 28 lutego została wprowadzona Tymczasowa Administracja ONZ w Kambodży w celu nadzorowania wprowadzenia w życie porozumienia o całościowym rozwiązaniu konfliktu kambodżańskiego. Do realizacji tego zadania wyznaczono obserwatorów, którzy działali w bardzo trudnych warunkach klimatycznych, terenowych i bezpieczeństwa.[62]

W celu zapewnienia warunków funkcjonowania obserwatorów, skierowano do misji kambodżańskiej, działającej od lipca 1992 roku, między innymi polski batalion logistyczno – inżynieryjny[63]. Liczył on 700 osób i w aspekcie organizacyjnym dla potrzeb funkcjonalnych, dzielił się na dwie zasadnicze

---

[61] F. Gągor, K. Paszkowski, Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP. Toruń 1998, s. 149.
[62] Tamże, s.153.
[63] Do maja 1993 roku uczestniczyło w misji 1150 oficerów, chorążych, podoficerów i szeregowych.

części, tj.: - logistyczną (ok. 2/3 sił) i inżynieryjną (1/3 składu sił). Polski kontyngent współdziałał z 21 kontyngentami wojskowymi innych państw.

Natomiast do wykonania zadań o charakterze operacyjnym, zostały przysłane jednostki wojskowe z: Holandii, Bangladeszu, Pakistanu, Urugwaju, Indonezji, Indii, Tunezji, Francji, Malezji, Bułgarii i Ghany. Wykonywały one swoje zadania z podziałem na sektory operacyjne, zaś z Wielkiej Brytanii, Nowej Zelandii, Filipiny i Chile - niewielkie jednostki marynarki wojennej, do patrolowania wybrzeża i ważniejszych szlaków śródlądowych. Potrzeby łączności i komunikacji między poszczególnymi jednostkami organizacji zabezpieczali żołnierze Australii i Nowej Zelandii. W sumie siły zbrojne UNTAC[64] liczyły 16000 ludzi oraz 500 obserwatorów wojskowych.

Jeżeli chodzi o batalion polski, to wykonywał on główne zadania logistyczne i inżynieryjne, w specyficznych, bardzo trudnych warunkach terenowych i klimatycznych. Zadania te, to głównie transport, zaopatrzenie innych kontyngentów Sił Pokojowych ONZ, budowa oraz naprawa zniszczonych dróg i mostów.

Ponieważ specyfika działań wymagała odpowiedniego rozmieszczenia sił i środków, stąd batalion polski wykonywał swoje zadania z ośmiu różnych miejsc dyslokacji na obszarze całej Kambodży. Wytyczne w tej sprawie i nadzór, sprawowało międzynarodowe dowództwo "UNTAC". Do realizacji zadań batalion podzielono na samodzielne zgrupowania logistyczno-inżynieryjne.

Z kolei, utworzony przy dowództwie polskim, Zespół obserwatorów wojskowych (16 obserwatorów z Polski[65]), uczestniczył w wykonywaniu zadań operacyjnych, które przewidziane były rezolucją pokojową ONZ i wynikały z otrzymanego mandatu.

Na mocy rezolucji Rady Bezpieczeństwa z dnia 25.10.1973 roku, powołane zostały Drugie Doraźne Siły ONZ na Bliskim Wschodzie, w celu nadzorowania porozumienia o przerwaniu działań zbrojnych w tzw. wojnie arabsko - izraelskiej. Zgodnie z mandatem ONZ, głównym zadaniem tych sił było roz-

---

[64] Tymczasowa Administracja ONZ w Kambodży od 1992 roku.
[65] J. Bayer, Polacy na ziemi khmerskiej, (w:) "Polska Zbrojna", nr 146/1993.

dzielenie wojsk egipskich od izraelskich poprzez ustanowienie i nadzorowanie strefy buforowej.

W tej misji ważne, odpowiedzialne i niebezpieczne zadania realizował Polski Kontyngent Wojskowy składający się z jednostek logistycznych. Na podkreślenie zasługuje fakt, że Polska Wojskowa Jednostka Specjalna (PWJS), była pierwszym zwartym kontyngentem wojskowym wydzielanym przez nasz kraj do operacji pokojowych. Zgodnie z podziałem zadań w siłach UNEF II, Polska była odpowiedzialna za zabezpieczenie logistyczne wojsk operacyjnych tych sił w strefach buforowych (wraz z Kanadą)[66].

Licząca średnio około 900 osób jednostka polska posiadała w swym składzie kompanię dowodzenia i ochrony, transportową, inżynieryjną, remontową, budowlaną i obsługi oraz szpital polowy. Zasadnicze zadania PWJS obejmowały:

- transport osób, żywności, materiałów pędnych i smarów oraz obsługę techniczną pojazdów;
- uzdatnianie i dowóz wody;
- wykonywanie zadań inżynieryjnych w strefie buforowej (m.in. rozminowywanie);
- opiekę medyczną całego personelu sił.

Łącznie w PWJS pełniło służbę 11699 osób (w tym 4037 żołnierzy zawodowych, 7080 służby zasadniczej i 582 pracowników cywilnych)[67].

Z kolei na mocy innej rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 350 z dnia 31.05.1974 roku zostały ustanowione Siły ONZ do Rozdzielenia Wojsk (UNDOF) na Wzgórzach Golan, będące ze względu na swe strategiczne znaczenie, przedmiotem konfliktu obu państw. Ich głównym zadaniem było nadzorowanie przestrzegania porozumienia o rozdzieleniu wojsk izraelskich i syryjskich. Do wykonywania zadań logistycznych wojsk operacyjnych wydzielono odpowiednie grupy z kontyngentów kanadyjskiego i polskiego UNEF II.

---

[66] L. Zapałowski, *Operacje...*, op. cit., s. 198.
[67] F. Gągor, K. Paszkowski, *Międzynarodowe...*, op. cit., s. 150-151.

Polska jednostka logistyczna została rozwiązana i wróciła do kraju w październiku 1993 roku. Przez cały okres działalności (w 38 zmianach) Polskiego Kontyngentu Wojskowego na Wzgórzach Golan pełniło służbę łącznie 3662 żołnierzy i pracowników cywilnych.

3.1.3. Wojna w Zatoce Perskiej

Irak, od początku powstania Kuwejtu, rościł sobie prawo jego terytorium. Podstawę gospodarki Kuwejtu stanowią olbrzymie zasoby ropy naftowej i produkcja tworzyw sztucznych. Położony na szlaku handlowym stanowi z punktu widzenia strategicznego interesujący obiekt dla wielu opcji politycznych i militarnych. Te właśnie czynniki były przyczyną irackiej agresji. 2 sierpnia 1990 roku siły irackie przekroczyły granicę z Kuwejtem i prawie bez przeszkód zajęły całe terytorium.

Błyskawiczna inwazja Kuwejtu, miała na celu postawienie opinii światowej przed faktami dokonanymi i tym samym zalegalizowanie aktu agresji. Jednak Saddam Hussajn nie uwzględnił w pełni strategicznego znaczenia dla świata, rejonu Zatoki Perskiej i jej zasobów dla gospodarki światowej.

Mimo zastosowania środków przymusu na podstawie art. 41, potwierdzono uprawnienia Kuwejtu i innych członków ONZ do zbiorowej samoobrony (art. 51 Karty NZ). Dlatego też operację militarną w regionie Zatoki Perskiej, uznaje się na ogół jako przejaw zbiorowej samoobrony w rozumieniu postanowień art. 51, jakkolwiek nie miała ona związku z sankcjami ONZ określonymi w art. 42 Karty NZ.

Rada Bezpieczeństwa uchwaliła jednomyślnie, a więc również głosami stałych członków, rezolucję nr 660 potępiającą agresję, z żądaniem wycofania wojsk irackich z Kuwejtu. 29 XI 1990 r. Rada Bezpieczeństwa podjęła uchwałę (nr 678) upoważniającą państwa członkowskie do podjęcia wszelkich potrzebnych środków w celu podtrzymania i wykonania uchwał Rady oraz przywrócenia pokoju i bezpieczeństwa w regionie Zatoki. Wykonanie uchwały Rady Bezpieczeństwa ONZ, zawieszono do 15.1.1991 r. to jest do czasu wycofania się

Iraku z Kuwejtu. Było to o tyle konieczne, że Hussajn dawał do zrozumienia, iż kolejnym krajem agresji irackiej może być Arabia Saudyjska.

W tej sytuacji rząd Arabii zdecydował się wezwać Radę Bezpieczeństwa do zapewnienia obrony granic przez siły międzynarodowe, a operacja ochrony tego państwa prowadzona była pod kryptonimem „Pustynna Tarcza". Istotnym celem tej operacji było także przygotowanie logistyczne operacji wyzwolenia Kuwejtu, mającej na celu usunięcie Irakijczyków z Kuwejtu. Operacja „Pustynna Burza" składała się z trzech faz, których finałem miała być neutralizacja irackiego zgrupowania wojsk znajdującego się w Kuwejcie oraz obezwładnienie odwodów operacyjnych.[68]

Odpowiednio do stawianych celów przed tą operacją zgromadzono siły interwencyjne. Wojska koalicyjne zaangażowane w interwencji w Zatoce Perskiej składały się z kontyngentów 29 państw, zorganizowanych w cztery zasadnicze zgrupowania: siły amerykańskie, brytyjskie, francuskie i zjednoczone siły arabskie islamskie. Dowódcy poszczególnych zgrupowań dowodzili swoimi siłami narodowymi oraz sprawowali kontrolę operacyjną nad przydzielonymi im kontyngentami innych państw. Działania całości sił koalicyjnych koordynowane były przez dowództwo amerykańskie.

W tej operacji zaangażowano prawie 900 000 żołnierzy, 4290 czołgów, 7119 transporterów opancerzonych, 4167 środków artyleryjskich, 2200 śmigłowców, 2508 samolotów oraz 261 okrętów, były więc to siły do prowadzenia walki zbrojnej.[69]

Na uwagę zasługuje fakt, że w czasie wojny w Zatoce Perskiej po raz pierwszy ONZ zgromadziła międzynarodowe siły i skutecznie wykorzystała ich zdolność bojową w obronie zagrożonych państw członkowskich. Siły te osiągnęły stawiane przed nimi cele, jakimi była ochrona Arabii Saudyjskiej i wyzwolenie Kuwejtu.

---

[68] J. Biziewski, Pustynna Burza, cz. I, Warszawa 1994, s. 6 - 20.

[69] D. Alberts, R. Hayes, Command Arrangements for Peace Operations, National Defense University, Waszyngton 1995, s. 20.

Analiza przebiegu wojny w Zatoce Perskiej wskazują na kilka istotnych wniosków:

♦ Opracowując koncepcję działań bojowych wojsk lądowych, jako nadrzędną zasadę przyjęto minimalizację strat wojsk własnych. Specjalistyczne opracowania wskazują, że Irakijczycy stracili łącznie około 26-30 % żołnierzy, wobec utraty 0,01% żołnierzy wojsk sprzymierzonych.[70]

♦ Sukcesy Sprzymierzonych należy przypisywać między innymi trafnemu wyborowi ugrupowania bojowego na szczeblu taktycznym. Regułą było, że przed dywizjami nacierały rozpoznawcze pułki i bataliony pancerne. Brygady były podzielone na samodzielne taktyczne grupy bojowe utworzone na bazie wzmocnionych batalionów. Spieszoną piechotę używano w wyjątkowych sytuacjach i tylko pod osłona środków rażenia broni pokładowej czołgów i transporterów w celu zajęcia i kontrolowania opanowanego terenu. Zgrupowania pancerne były osłaniane przez śmigłowce rozpoznawcze i szturmowe. Ogromne przestrzenie, na których można było bez problemu rozwinąć znaczne siły oraz duży zasięg widoczności w terenie umożliwiał podjęcie walki poza skutecznym zasięgiem broni przeciwnika. Użycie nowoczesnego uzbrojenia zapewniało prowadzenie walki w każdych warunkach pogodowych, w dzień i w nocy, ograniczając straty własne do minimum.

♦ Szczególne znaczenie odegrało rozpoznanie. Sprzymierzeni dysponowali całą gamą sił i środków w celu pozyskiwania informacji, począwszy od rozpoznania satelitarnego, a skończywszy na wywiadzie agenturalnym.

♦ Ważnym czynnikiem zwycięstwa koalicji była również logistyka. Dzięki zgromadzeniu odpowiednich zapasów związki taktyczne Sprzymierzonych mogły prowadzić nieprzerwanie przez cztery doby natarcia.

3.2. Wojska lądowe w wybranych operacjach pokojowych NATO

W związku z tym, że ONZ nie posiadała zdolności do prowadzenia operacji pokojowych, rolę tę zaczęła stopniowo przejmować Organizacja Traktatu

[70] Zob., J. Biziewski, Pustynna Burza, cz. 2, Warszawa 1994, s. 49.

Północnoatlantyckiego (NATO). NATO posiadało tę zdolność przez dysponujące odpowiednimi możliwościami państwo członkowskie lub koalicję państw członkowskich. Do prowadzenia operacji pokojowych NATO posiadało mandat polityczny ONZ. Sojusz NATO, na początku lat dziewięćdziesiątych poprzedniego stulecia stanął wobec konieczności sformułowania nowych celów i zadań organizacji, w związku z nową sytuacją polityczno-militarną w Europie. Wiązało się to przede wszystkim ze zmianą stanowiska Sojuszu wobec operacji wykraczających poza ramy Artykułu V Traktatu Północnoatlantyckiego[71].

Wyrazem tych zmian była przyjęta w listopadzie 1991 roku w Rzymie Koncepcja Strategiczna Sojuszu, podkreślająca jego rolę w systemie bezpieczeństwa światowego oraz przewidująca możliwość uczestnictwa jego członków w operacjach pokojowych ONZ. Założenia Nowej Koncepcji Strategicznej NATO oznaczały możliwość udziału państw członkowskich w interwencjach zbrojnych (operacjach wspierania pokoju), na bliżej nie zdefiniowanym obszarze, uznanym za ważny z punktu widzenia bezpieczeństwa Sojuszu. Według tych założeń, NATO mogło brać udział w operacjach zgodnie z własną procedurą, rozpatrując każdy przypadek oddzielnie, poprzez wydzielenie odpowiednich sił i środków oraz udostępnienie infrastruktury, systemów dowodzenia i łączności, a także zabezpieczenia logistycznego. Posiadając należyte możliwości operacyjne, NATO mogło takimi operacjami kierować lub koordynować operacje prowadzone przez inne organizacje[72].

Następstwem założeń koncepcji było podjęcie przez właściwe instytucje i dowództwa Sojuszu prac zmierzających do opracowania szczegółowych zasad i procedur związanych z operacjami pokojowymi. Efektem tych prac była wspólna doktryna prowadzenia operacji wspierania pokoju, ustalająca między innymi szereg istotnych warunków zaangażowania Sojuszu w takich operacjach[73]:

- sprawowanie politycznego kierownictwa operacji przez uznaną organizację międzynarodową (np. ONZ) , która zwraca się do NATO o

[71] Artykuł V wyraża zgodę państw - członków NATO, iż zbrojna agresja na jedno lub kilka państw będzie uważane za agresję przeciwko całemu Sojuszowi.
[72] *Vademecum NATO...*, op. cit., s. 27-28.
[73] *NATO Doctrine for Peace Operation*, dyrektywa SACLANT i SHAPE, Bruksela 1995.

wsparcie takiej operacji, opracowuje dokładny jej mandat oraz wyznacza szefa misji działającego w jej imieniu;

- wola wszystkich stron konfliktu do jego politycznego rozwiązania oraz zgoda państwa gospodarza i pozostałych stron konfliktu na rozmieszczenie sił pokojowych;
- zgoda wszystkich członków Sojuszu na jego zaangażowanie w danej operacji i dobrowolny udział w niej poszczególnych państw.

Podstawę prawną działania NATO, stanowi osiem podstawowych umów międzysojuszniczych. Umowy te mają charakter uszczegóławiający i uzupełniający w stosunku do Traktatu Waszyngtońskiego. Do najważniejszych należy „Umowa między Państwami - stronami Traktatu Północnoatlantyckiego, a innymi państwami uczestniczącymi w Partnerstwie dla Pokoju, dotycząca statusu ich sił zbrojnych", oraz jej „Protokół dodatkowy". Polska podpisała tę Umowę 3 listopada 1995 roku i w dniu 21 listopada 1996 roku uchwalono ustawę o jej ratyfikacji. Umowa wraz z protokołem dodatkowym określa ramy wspólnego prowadzenia operacji wspierania pokoju (Peace Support Operation) przez kraje NATO i uczestników programu Partnerstwo dla Pokoju[74].

3.2.1. Operacja pokojowa w Jugosławii

Rozwój sytuacji polityczno-militarnej w Jugosławii oraz brak konkretnych decyzji ze strony ONZ, był głównym czynnikiem zaangażowania się NATO. Decyzją Rady Północnoatlantyckiej z dnia 16 grudnia 1995 roku zostały oficjalnie ustanowione Wielonarodowe Siły dowodzone przez NATO, zwane Siłami Implementacyjnymi (IFOR). Zadaniem tych sił było wprowadzenie w życie wojskowych aspektów porozumienia pokojowego między stronami konfliktu w Bośni i Hercegowinie.

Należy podkreślić, że Siły IFOR działały z upoważnienia Rady Bezpieczeństwa ONZ zawartego w rezolucji nr 1031 z dnia 15.12.1995 roku na podstawie mandatu opartego na postanowieniach rozdziału VII Karty Narodów

[74] *Vademecum NATO...*, op. cit., s. 29.

Zjednoczonych[75]. Rozmieszczenie Sił Implementacyjnych w rejonie odpowiedzialności. Zgodnie z porozumieniem wojskowym, Siły IFOR realizowały następujące zadania:

- nadzorowanie przestrzegania zawieszenia broni;
- nadzorowanie procesu wycofywania wojsk z uzgodnionej strefy zawieszenia broni na tereny stron porozumienia oraz proces rozdzielenia sił;
- nadzorowanie procesu składowania ciężkiej broni w wyznaczonych bazach oraz demobilizację pozostałych sił;
- zapewnienie warunków do bezpiecznego, uporządkowanego i szybkiego wycofania sił ONZ , które nie zostały wcielone do jednostek IFOR;
- kontrola przestrzeni powietrznej Bośni i Hercegowiny.

Ponieważ do 20 grudnia 1996 roku Siły Implementacyjne nie zdołały doprowadzić do pełnej realizacji postanowień układu pokojowego, głównie w zakresie tzw. cywilnych aspektów porozumienia z Dayton, Rada Bezpieczeństwa ONZ w dniu 12.12. 1996 roku, wydała rezolucję nr 1088, na mocy której Siły Stabilizacyjne (SFOR), pod Naczelnym Dowództwem Połączonych Sił Zbrojnych NATO w Europie (SACEUR), zastąpiły siły IFOR w celu kontynuowania dotychczasowych zadań związanych z wykonaniem postanowień układu pokojowego[76].

SFOR były siłami zdolnymi do przygotowania i przeprowadzenia operacji militarnej zaplanowanej na ostateczne rozwiązanie konfliktu w Bośni i Hercegowinie. Zasadnicze działania sił pokojowych skierowane były przede wszystkim na zapobieganiu wznowieniu wrogich działań wobec siebie stron konfliktu, wobec żołnierzy sił stabilizacyjnych oraz osób cywilnych.

Głównym zadaniem operacji było niedopuszczenie do nawrotu nieprzyjaznych zachowań, stabilizowanie sytuacji w regionie, wspieranie umacniania

[75] F. Gągor, K. Paszkowski, *Międzynarodowe...*, op. cit., s. 162-163.
[76] J. Ciechociński, *Znaczenie ONZ dla utrzymania pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego w świetle układu z Dayton,* Sprawy Międzynarodowe nr 2/1996, s. 71-73.

pokoju oraz przyczynianie się do stworzenia warunków decydujących o powodzeniu administracyjnej, politycznej oraz ekonomicznej odbudowy kraju.

Siły IFOR i SFOR skutecznie przyczyniły się do realizacji tzw. wojskowej części porozumienia pokojowego (rozbrojenie i kontrola zbrojeń, zapewnienie swobody poruszania się, uwolnienie jeńców, rozminowywanie terenów itp.). Jednakże, mimo postępów w procesie przywracania pokoju i stabilizacji w Bośni i Hercegowinie (m.in. zorganizowanie i przeprowadzenie wyborów na szczeblu centralnym i lokalnym), w dalszym ciągu pozostawało wiele problemów związanych z implementacją tzw. cywilnych aspektów porozumienia z Dayton[77].

Do udziału w operacji IFOR przewidziano 60 tys. żołnierzy z 32 państw. Oprócz wojsk państw NATO były to kontyngenty wojskowe państw uczestniczących w programie "Partnerstwo dla Pokoju", państw neutralnych, takich jak Szwecja, Finlandia i Austria, oraz państw pozaeuropejskich - Egiptu i Pakistanu. Warto podkreślić udział Rosji, której pododdziały po raz pierwszy działały wspólnie z wojskami Sojuszu.

Na podstawie dokumentów normujących działanie sił IFOR Bośnię i Hercegowinę (BiH) podzielono na trzy sektory wojskowe[78]. Każdy sektor przydzielono jednej dywizji sił międzynarodowych jako rejon odpowiedzialności. Całością operacji dowodził głównodowodzący sił NATO w Europie gen. George Joulwan. [79]

Najsilniejszym i najważniejszym komponentem sił IFOR, ze względu na siłę ognia była Dywizja Północna. Ważnym elementem, wchodzącym w skład Dywizji Północnej, była brygada rosyjska. Skład jej stanowili żołnierze z dywizji powietrzno-desantowych. Jako jedyna jednostka IFOR nie podlegała ona admirałowi Smithowi, gdyż rozkazy mógł jej wydać tylko gen. Szewcow podległy bezpośrednio gen. Joulwanowi. W skład Dywizji Południowo - Zachodniej, liczącej 18 tys. żołnierzy, wchodziły dwie brygady: 1 Zmechanizowana i 2 Ka-

[77] C. Marcinkowski, *Porozumienie pokojowe w Dayton*, Wojsko i Wychowanie nr 2/1999, s. 98.
[78] Według innych źródeł operacja IFOR w Bośni była prowadzona w czterech sektorach: amerykańskim (dowództwo – Tuzla), brytyjskim (Banja Luka), francuskim (Sarajewo) i specjalnym sektorze NATO z siedzibą w Bihaciu.
[79] M. Kuczyński, M. Ray – Ciemięga, Bałkański Syndrom 1991 – 94, Warszawa 2000, s. 99.

nadyjska. Obie składały się z kontyngentów sił zbrojnych z Wielkiej Brytanii, Holandii, Kanady, Malezji i Czech.

Dywizja Południowo-Wschodnia nazywana, również „Salamandrą", liczyła 15 tys. żołnierzy. Jej struktura przedstawiała się następująco:

- Pułk dowodzenia i wsparcia (francuski);
- 1 Brygada Francuska (dwa bataliony zmechanizowane z bwp AMX-10VCI i bateria dział samobieżnych AUF-1);
- 2 Brygada Francuska (jak wyżej);
- Brygada Hiszpańska (2bz – hiszpański z tr opanc. BMR-600 i egipski; hiszpańską kcz; ba z 8 działami 105 mm; ksap; kł);
- Włoska Brygada „Garibaldi" (kdow i wsp; pz z tr opanc. VCC-1; kcz z Leopard-1; kr z tr Centauro; bas z działami M-109; kompanię komandosów z sił specjalnych; blog; kł; jednostka wywiadu i wojny elektronicznej; ŻW) wzmocniona portugalskim batalionem spad. z tr opanc. Chaimite;
- Marokański bz z kcz liczył 1400 żołnierzy, 48 tr opanc. VAB i 13 ciężkich sam. panc. AMX-10RC;
- Trzy kompanie transp.: austriacką, belgijską i grecką;
- Francuska kr;
- Francuski bsap;
- Francuski oddział śmigłowców z 10 maszynami transportowymi Puma i 10 rozpoznawczo-łącznikowymi Gazelle.[80]

Po zakończeniu mandatu kontyngentu wojskowego IFOR Rada Bezpieczeństwa ONZ w grudniu 1996 r. podjęła decyzję o przedłużeniu misji pokojowej w Bośni. 20 grudnia 1996 r. zakończył działania IFOR, a jego obowiązki przejął SFOR, powołany zgodnie z rezolucją Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1088 z grudnia 1996 r. Głównym zadaniem było niedopuszczenie do nawrotu wrogich działań, stabilizowanie sytuacji w Bośni i Hercegowinie oraz umacnianie pokoju przez udział w ochronie rejonu działania i nadzorowanie wprowa-

[80] Struktury i skład jednostek za: M. Kuczyński, M. Ray-Ciemięga, Bałkański Syndrom, Warszawa 2000, s. 99.

dzania w życie postanowień porozumienia, dotyczących spraw będących w gestii władz cywilnych.

W składzie Sił Stabilizacyjnych znaleźli się żołnierze 19 państw NATO i 17 państw nienależących do Sojuszu, w tym 14 państw uczestniczących w programie "Partnerstwo dla Pokoju".

W miarę postępu w procesie pokojowym zmieniał się charakter misji jej zadania przejmowały siły policyjne i organizacje cywilne, a SFOR zredukował swój potencjał, pozostawiając jedynie mobilne odwody (taktyczne, operacyjne i strategiczny).

Po restrukturyzacji sił IFOR na SFOR nowe struktury zastosowane w operacji pokojowej przedstawiały się następująco:

- w Dywizji Północnej utworzono cztery grupy bojowe: amerykańską (6,4 tys. żołnierzy), rosyjską, turecką (pozbawioną większości czołgów i artylerii) i nordycko-polską (batalion polski i duński wzmocnione małymi grupami Szwedów, Norwegów i Finów);
- Dywizja Południowo-Zachodnia po redukcji została podzielona na 4 grupy bojowe, każda w sile wzmocnionego batalionu: brytyjska, kanadyjska, holenderska i czeska;
- Dywizja Południowo-Wschodnia z dowództwem w Mostarze również została podzielona na cztery grupy bojowe: włoską, niemiecką, francuską i hiszpańską, każda w sile wzmocnionego batalionu. Dodatkowo powstał Lekki Batalion Lotniczy.

Redukcja sił SFOR przy zapewnieniu wysokiej efektywności wymuszania pokoju i jednocześnie odstraszania wymusiła powstanie nowej struktury jaką jest odwód strategiczny Naczelnego Dowódcy Połączonych Sił NATO w Europie. W skład odwodu weszły następujące jednostki:

- dwa bataliony piechoty morskiej – włoski (400 żołnierzy) i holenderski (800 żołnierzy),
- trzy bataliony piechoty – polski (800 żołnierzy), rumuński i turecki,
- wydzielone siły z 6 Floty amerykańskiej (2000 żołnierzy).

Główną zaletą utworzonej struktury było zmniejszenie kosztów działania, bowiem zgodnie z koncepcją dowódcy wszystkie jednostki odwodu pozostawały w miejscach stałej dyslokacji, a przemieszczały się na sygnał w rejon Bośni i Hercegowiny w ciągu 4 – 17 dni.

Reasumując należy stwierdzić, że misja IFOR doprowadziła do faktycznej kontroli uzbrojenia walczących stron i stworzyła podstawy do budowania środków zaufania, bezpieczeństwa oraz skutecznie powstrzymywała wrogie zamiary stron. Stworzono w ten sposób podstawowy warunek wprowadzenia trwałego pokoju w Bośni i Hercegowinie. Natomiast misja SFOR była operacja militarną zaplanowaną na ostateczne rozwiązanie konfliktu zbrojnego. Najważniejsze działania sił pokojowych były skierowane na zapobieżenie wznowienia wrogich działań.

Udział Polski w programie Partnerstwo dla Pokoju, pozwolił naszym siłom zbrojnym na aktywny udział w międzynarodowej operacji pokojowej pod dowództwem NATO w celu wprowadzenia w życie postanowień układu pokojowego z Dayton[81]. Jej celem była realizacja postanowień układu i przywrócenie trwałego pokoju w Bośni i Hercegowinie.

Polski Kontyngent, który został włączony do sił pokojowych NATO w Bośni w ramach operacji „Joint Endavour" („Wspólny wysiłek"), składał się głównie z 16 batalionu powietrzno-desantowego ze składu 6 Brygady Desantowo Szturmowej. Był to moment przełomowy naszych sił zbrojnych, bowiem batalion stanowił pierwszą regularną jednostkę Wojska Polskiego uczestniczącą w operacji pokojowej.

Polski batalion został dyslokowany wraz z batalionami duńskim, fińskim, szwedzkim i norweskim w składzie Brygady Nordycko-Polskiej (NORDPOLBDE) podporządkowanej 1 Dywizji Pancernej Stanów Zjednoczonych[82].

Główne zadania operacyjne wykonywane przez polski batalion, a także inne pododdziały obejmowały następujące zadania:

---

[81] Układ z Dayton - porozumienie pokojowe zawarte w 1995 przez Serbię Bośnię i Chorwację pod naciskiem USA mające na celu zakończenie jugosłowiańskiej wojny. Na jego mocy powołano międzynarodowe siły zbrojne IFOR, liczące 60 tys. żołnierzy, rozdzielające walczące strony i umożliwiające stabilizację regionu.

[82] A. Podkowski, *Udział...*, op. cit., s. 46.

- kontrolowanie ruchu przez punkty na linii rozdzielenia wojsk;
- patrolowanie stref rozdzielenia wojsk;
- zbieranie informacji o polach minowych;
- kontrolowanie wycofywania wojsk i uzbrojenia stron konfliktu poza uzgodnione linie (strefy);
- udzielanie wsparcia pozostałym batalionom brygady (w razie konieczności);
- asystowanie przy wymianie jeńców między stronami;
- nadzorowanie bezpieczeństwa i swobody poruszania się osób cywilnych;
- wspieranie działalności humanitarnej.

Polski Kontyngent Wojskowy w SFOR pełnił następujące zadania operacyjne:

- kontrolowanie działalności stron konfliktu poprzez inspekcjonowanie zadeklarowanych miejsc dyslokacji wojsk i sprzętu;
- monitorowanie zaaprobowanej przez SFOR aktywności wojskowej stron np. ćwiczenia, strzelania, uroczystości itp.;
- utrzymanie stałej łączności ze stronami konfliktu; współdziałanie z Centrum Koordynacji Współpracy Cywilno-Wojskowej (CIMIC)[83].

Obok wykonywania rutynowych zadań mandatowych, batalion polski wydzielił również jedną kompanię szturmową do odwodu operacyjnego SFOR. Odwód ten podlegający bezpośrednio Dowódcy SFOR dzielił się na dwie części: Siły Natychmiastowego Reagowania (IRF), będące stale w 12-godzinnej gotowości do działania oraz Siły Szybkiego Reagowania (RRF) – w gotowości 36-godzinnej.

Wiele pouczających doświadczeń z prowadzenia operacji pokojowych wynika z użycia Wojsk w rozwiązywaniu konfliktu w Kosowie. Położone w południowej Serbii Kosowo posiadało mieszaną populację z przewagą etniczną Albańczyków. Przed 1989 rokiem region ten posiadał w byłej Jugosławii dużą

---

[83] A. Jóźwiak, C. Marcinkowski, *Działalność operacyjna polskiego batalionu w SFOR*, Przegląd Wojsk Lądowych nr 5/1999, s. 104.

autonomię, jednak po wybuchu konfliktu, serbski przywódca Slobodan Milosewic zmienił status regionu, znosząc jego autonomię i podporządkowując go pod bezpośrednią kontrolę Belgradu. Konflikt w Kosowie wybuchł jako następstwo pogarszających się sukcesywnie stosunków pomiędzy Kosowskimi Albańczykami, a mniejszością serbską. W 1998 roku doszło do eskalacji konfliktu pomiędzy wojskiem i policją serbską, a siłami albańskimi. Rezultatem starć była śmierć 1500 i wysiedlenie około 900 tys. tych ostatnich[84].

Próby zażegnania sporu podejmowane przez przywódców i organizacje międzynarodowe nie przynosiły rezultatów w wyniku, czego NATO zdecydowało się na rozpoczęcie 23 marca 1999 roku operacji powietrznej „Alied Force" („Sojusznicza Siła"), której celem było zmuszenie Serbów do rozpoczęcia rokowań i podporządkowania się postanowieniom Rady Bezpieczeństwa. W czasie trwania operacji powietrznej siły Sojuszu przygotowywały się do operacji lądowej oraz prowadziły operację humanitarną niosąc pomoc wysiedlonym z Kosowa Albańczykom.

W czerwcu tego samego roku Rada Bezpieczeństwa ONZ uchwaliła rezolucję nr 1244 potwierdzającą akceptację przez Republikę Jugosławii zasad politycznego rozwiązania kryzysu w Kosowie, włączając natychmiastowe zaprzestanie przemocy i wycofanie swoich wojskowych, policyjnych i paramilitarnych sił. Rezolucja zawierała również decyzję o wprowadzeniu pod auspicjami ONZ przedstawicieli cywilnych i wojskowych oddziałów bezpieczeństwa w Kosowie. Decyzja ta została podjęta po konsultacjach z Radą Północnoatlantycką rozpoczynając pełne wycofywanie sił serbskich z Kosowa. Wycofanie odbywało się zgodnie z umową wojskowo - techniczną zawartą pomiędzy NATO i Federalną Republiką Jugosławii wieczorem 9 czerwca. Porozumienie zostało podpisane przez gen. M. Jacksona (NATO) oraz gen. S. Marjanovica (armia Jugosłowiańska) i przedstawiciela Ministra Spraw Wewnętrznych Federalnej Republiki Jugosławii i Republiki Serbskiej gen. O. Stefanovica[85].

---

[84] M. Kulisz, T. Kęsoń, *Kosowo – punkt zapalny Bałkanów*, Wojsko i Wychowanie nr 11/1999, s. 112.
[85] D. Nieke, *25 lat udziału...*, op. cit., s. 82.

Działając zgodnie z rozdziałem VII Karty Narodów Zjednoczonych Rada Bezpieczeństwa zdecydowała, że polityczne rozwiązanie kryzysu będzie oparte na następujących zasadach:

- natychmiastowe zaprzestanie stosowania przemocy w Kosowie;
- natychmiastowe wycofanie jugosłowiańskich sił wojskowych, policyjnych i paramilitarnych z Kosowa;
- rozmieszczenie w Kosowie sił międzynarodowych ze znaczącym udziałem NATO oraz pod wspólnym dowództwem i kontrolą;
- ustanowienie administracji przejściowej;
- bezpieczny i wolny powrót wszystkich uchodźców;
- zainicjowanie procesu politycznego umożliwiającego sprawowanie rządów;
- pomoc w ekonomicznym rozwoju regionu[86].

Pierwsze oddziały międzynarodowych sił bezpieczeństwa (KFOR) znalazły się w Kosowie 12 czerwca 1999 roku.

Polska będąc członkiem NATO ma swój znaczący wkład w rozwiązywanie konfliktów międzynarodowych angażując swoje zbrojne siły do prowadzenia działań. Do operacji prowadzonej przez KFOR, Polska wydzieliła kontyngent składający się z 18 bdsz z 6 BDSz (ze względu na konieczność szybkiego przemieszczenia się żołnierzy do rejonu operacji), pozostający dotychczas w Odwodzie Strategicznym SFOR. Polska Jednostka Wojskowa (PJW) w Siłach NATO w Kosowie obejmowała kontyngent liczący 769 osób[87].

Do typowych zadań mandatowych PJW należało:

- nadzorowanie granicznych punktów kontrolnych (w strefie przygranicznej z Macedonią);
- rozpoznawanie dróg oraz miejsc rozmieszczenia stałych punktów kontrolnych;

---

[86] M. Kulisz, T. Kęsoń, *Kosowo...*, op. cit., s. 114.
[87] J. Pawłowski, A. Ciupiński, *Umiędzynarodowiony konflikt wewnętrzny*, AON, Warszawa 2001, s. 121.

- prowadzenie dziennych i nocnych patroli rozpoznawczych, szczególnie w obszarach zurbanizowanych;
- utrzymywanie stałych punktów kontrolnych na drogach, przejściach granicznych i w miastach;
- rozbrajanie i niszczenie niewypałów i niewybuchów;
- sprawdzanie pod względem saperskim budynków przeznaczonych do stacjonowania wojsk[88].

Oprócz żołnierzy 18 bdsz w skład kontyngentu weszli również żołnierze 4 batalionu logistycznego z 10 Brygady Logistycznej z Opola.

Podsumowując doświadczenia i uogólniając wnioski z analizy użytych sił w operacji IFOR i SFOR można stwierdzić następujące fakty.

1. Po raz pierwszy użyto w operacji pokojowej, na terenie Europy, tak dużych sił o charakterze międzynarodowym (mieszanym) i w tak wysokim stopniu nasyconych pojazdami pancernymi i opancerzonymi. Wynikało to przede wszystkim z głównego zadania operacji, jakim było wprowadzenie pokoju.

2. Wielkość kontyngentów była różnorodna, od batalionu do dywizji zależnie od możliwości kraju wystawiającego określone siły.

3. Dążono do zapewnienia zgrupowaniom wojsk wysokiej mobilności, ochrony przed skutkami ostrzału oraz możliwość skutecznej odpowiedzi na prawdopodobny atak.

4. Zgrupowania tworzyły różne rodzaje jednostek (logistyka, wojska inżynieryjne) tworzone jednak na bazie wojsk zmechanizowanych, co zapewniało ich samodzielność operacyjną.

5. W celu zapewnienia terminowego uzyskiwania danych o stronach konfliktu, włączano siły specjalne i jednostki walki elektronicznej do struktur wojsk.

6. Minimalizowanie strat wojsk lądowych uzyskiwano poprzez silne wsparcie lotnictwa wojsk lądowych i sił powietrznych.

---

[88] J. Chlewicki, *Udział polskich kontyngentów wojskowych w operacjach pokojowych na Bałkanach*, Praca dyplomowa, AON, Warszawa 2001, s. 72.

7. Podczas tworzenia kontyngentów, brano pod uwagę przede wszystkim środowisko, w którym prowadzono operację. W związku z tym, ze była to Europa siły wydzielono z państw europejskich, przewagę jednak stanowiły wojska amerykańskie, bez których w opinii wielu ekspertów nie można byłoby sprawnie przeprowadzić operacji.

Analiza przebiegu udziału sił zbrojnych w operacjach pokojowych różnego typu, pozwala przypuszczać, że do udziału w realizacji zadań w tych operacjach pokojowych, mogą być użyte następujące rodzaje jednostek wojskowych:

- piechoty – do nadzorowania i monitorowania przestrzegania zasad pokojowych oraz do interwencji zbrojnej w przypadkach określonych w mandacie,
- lotnicze - lekkie samoloty i śmigłowce do prowadzenia rozpoznania, łączności, transportu specjalnego;
- łączności - do organizacji łączności radiowej i przewodowej;
- inżynieryjne - do prowadzenia robót ziemnych i budowlanych, budowy prowizorycznych mostów, ewakuacji i ratownictwa na terenach objętych działaniem misji;
- chemiczne - do prowadzenia rozpoznania chemicznego, usuwania skutków skażeń i zakażeń;
- medyczne - do udzielania pomocy medycznej w rejonie misji lub na miejscu klęski żywiołowej (katastrofy), prowadzenia punktów higieniczno-sanitarnych i szpitali polowych, wzmacniania i udzielania pomocy dla cywilnego personelu medycznego oraz do transportu rannych.

Doświadczenia ostatnich operacji pokojowych wskazują, że większość jednostek wojskowych istniejących w czasie pokoju, w tym także o charakterze ogólnowojskowym, może być użyta do samodzielnego prowadzenia misji pokojowych. Jednak w zależności od specyfiki operacji siły te mogą i powinny być wzmocnione wojskami specjalistycznymi.

Rozdział 4. DZIAŁANIA WOJSK LĄDOWYCH W OPERACJACH POKOJOWYCH

Prowadzone analizy wykazują, że w operacjach pokojowych można wyróżnić wyraźne okresy, charakteryzujące się określonymi działaniami oraz czasem ich realizacji. Analiza literatury przedmiotu, dokumentacji operacyjnej oraz wniosków z operacji i ćwiczeń pozwoliły wyróżnić pięć zasadniczych okresów (etapów) operacji pokojowej: działania poprzedzające rozmieszczenie sił, rozmieszczenie początkowych elementów i zorganizowanie rejonu wyjściowego do działań, wprowadzenie sił głównych i rozszerzenie rejonu działania, realizacja zasadniczych zadań, przekazanie odpowiedzialności i wycofanie sił.

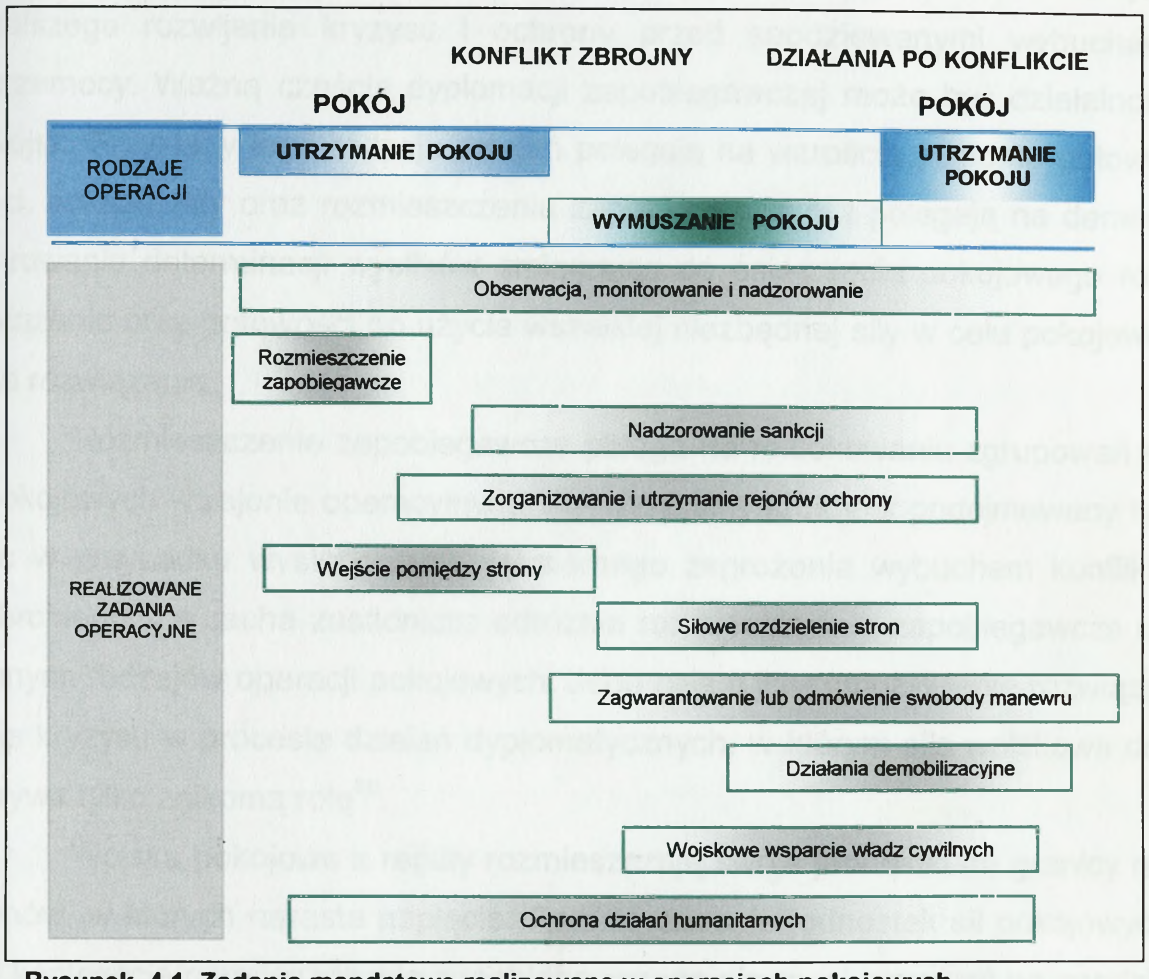
4.1. Zadania realizowane przez wojska lądowe w operacjach pokojowych

Każda operacja pokojowa różni się charakterem od poprzednich. O tym, jakie zadania będą realizowane w jej trakcie bezpośrednio decyduje mandat operacji[89]. Analiza normatywnej literatury sojuszniczej oraz wybranych państw zachodnich potwierdza, że nie ma w środowisku międzynarodowym przyjętej listy, mogącej stanowić zamknięty zbiór zadań realizowanych w operacjach wymuszania pokoju. Opinie respondentów oraz analizy dotychczas prowadzonych operacji pozwalają wydzielić grupę zadań najbardziej charakterystycznych zwanych mandatowymi, gdyż wynikają one z zapisów mandatowych (rys. 4.1). Każde zadanie mandatowe może zawierać szereg zadań cząstkowych.

W zależności od sytuacji w rejonie konfliktu oraz celu operacji, zgrupowania taktyczne mogą realizować jedno z wymienionych lub jak wskazuje praktyka, ze względu na zmieniającą się sytuację, zmuszone będą wykonywać kilka zazębiających się zadań. Taka sytuacja wymusza przyjęcie jednego prio-

[89] Mandat obejmuje polityczne cele prowadzonej operacji oraz siły i możliwe środki dostępne dla dowódców prowadzących działania.

rytetowego zadania, co nie zmienia faktu, że pozostałe muszą być dalej realizowane.

Rysunek. 4.1. Zadania mandatowe realizowane w operacjach pokojowych

4.2. Charakterystyka zasadniczych zadań wojsk lądowych w operacjach pokojowych

Rozmieszczenie zapobiegawcze w kontekście pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego jest to najbardziej pożądane zadanie i w dotychczasowej historii działań pokojowych najczęściej realizowane. Działania zapobiegawcze mogą zatrzymać rozwój sytuacji kryzysowej nie dopuszczając do wybuchu konfliktu zbrojnego. Środki zapobiegawcze zastosowane w tym przypadku mogą służyć stabilizowaniu sytuacji, wzmocnieniu sytuacji ekonomicznej i społecznej w rejonach dotkniętych kryzysem, często nie dopuszczając do wystąpienia klęski głodu. Działania Organizacji Narodów Zjednoczonych pod tym względem odnoszą się do podjęcia środków dyplomatycznych zwanych

„dyplomacją zapobiegawczą" (ang. preventive diplomacy). Ta forma działań dyplomatycznych obejmuje wszystkie wysiłki podejmowane w celu uniknięcia dalszego rozwijania kryzysu i ochrony przed spodziewanymi wybuchami przemocy. Ważną częścią dyplomacji zapobiegawczej może być działalność wojsk. Przykłady tego rodzaju działań polegają na wzroście poziomu gotowości, pokazie siły oraz rozmieszczeniu zapobiegawczym i polegają na demonstrowaniu determinacji wysiłków zmierzając do osiągnięcia pokojowego rozwiązania oraz gotowości do użycia wszelkiej niezbędnej siły w celu pokojowego rozwiązania.

Rozmieszczenie zapobiegawcze polega na rozlokowaniu zgrupowań sił pokojowych w rejonie operacyjnym. Tak radykalny krok jest podejmowany tylko w przypadku występowania wymiernego zagrożenia wybuchem konfliktu zbrojnego. Ta cecha zasadniczo odróżnia rozmieszczenie zapobiegawcze od innych rodzajów operacji pokojowych. Jego celem jest umożliwienie rozwiązania kryzysu w procesie działań dyplomatycznych, w którym siła wojskowa odgrywa tylko znikomą rolę[90].

Wojska pokojowe z reguły rozmieszczają swoje jednostki na granicy rejonów, w których narasta napięcie. Rozmieszczenie jednostek sił pokojowych w kontekście rozmieszczenia zapobiegawczego nie musi bazować na zgodzie wszystkich stron konfliktu. Wymagane jest jedynie pozwolenie lub prośba państwa, na którego terenie wojska pokojowe zostają rozmieszczone.

W jego ramach mogą być realizowane trzy podstawowe grupy zadań, często się zazębiające:

1. W celu stworzenia warunków (przede wszystkim czasowych) dla dodatkowych działań dyplomatycznych, humanitarnych i wojskowych, wcześniejszej identyfikacji zagrożeń. Oznacza to, że dowódcy wszystkich szczebli muszą koncentrować swoje wysiłki rozpoznawcze i wywiadowcze na potencjalnych miejscach (zarzewiach) konfliktu zlokalizowanych w ich rejonach operacyjnych.

[90] W czasie konfliktu w byłej Jugosławii istniało stałe niebezpieczeństwo eskalacji działań na rejony Kosowa i Macedonii. W celu niedopuszczenia do eskalacji, wojska ONZ rozmieszczono w Macedonii.

2. Stała kontrola i inwigilacja rejonu operacyjnego pomaga ochronić rozbicie procesu pokojowego przez którąś ze stron. Efektywnie prowadzone inwigilowanie jest głównym przedsięwzięciem zapobiegawczym, które może być prowadzone przy użyciu patroli, inspekcji oraz posterunków obserwacyjnych.

3. Pewność porozumień oraz wspólne podejmowanie działań w znaczny sposób zmniejsza poziom napięcia w rejonie. Do przedsięwzięć mogących zwiększyć poziom zaufania można zaliczyć: zorganizowanie i utrzymywanie stosunków oraz łączności ze wszystkimi stronami konfliktu oraz pomiędzy nimi, prowadzenie równoległych działań demobilizacyjnych, ustalenie i prowadzenie monitorowania oraz inspekcji rejonów, w których rozmieszczona jest broń oraz wojska, obustronne kontrole działań wojskowych i ćwiczeń, prowadzenie wspólnych inspekcji w obszarze spornych rejonów.

Oczywistym jest, że główną funkcją rozmieszczenia zapobiegawczego jest wysłanie sygnału, przez międzynarodową społeczność, że jest ona przygotowana do wojskowej interwencji w celu ochrony przez wybuchem konfliktu zbrojnego. Siły pokojowe, które mają zostać rozmieszczone muszą posiadać wystarczającą siłę bojową, aby zgasić zarzewie konfliktu. Przynajmniej ich część musi zostać rozmieszczona w charakterze sił pokojowych, pozostała część może pełnić rolę zewnętrznego wsparcia w gotowości przejścia do działań, gdy zajdzie taka potrzeba. Jako, że rozmieszczenie zapobiegawcze jest sygnałem społeczności międzynarodowej, operacja pokojowa musi mieć formę działań wielonarodowych prowadzonych pod flagą ONZ lub regionalnych organizacji bezpieczeństwa. Zgrupowania taktyczne wojsk pokojowych uczestniczące w rozmieszczeniu zapobiegawczym mogą realizować następujące zadania cząstkowe:

- obserwacja i monitorowanie oraz składanie meldunków odnośnie działań stron konfliktu w rejonie operacyjnym,
- patrolowanie i ochrona granic lub linii demarkacyjnych,
- demonstrowanie obecności w celu odstraszania potencjalnych agresorów,

- działanie lokalne i na ograniczoną skalę przeciwko naruszeniom istniejących porozumień pokojowych,
- prowadzenie mediacji ze stronami konfliktu.

Zasadniczym czynnikiem w rozmieszczeniu zapobiegawczym jest czas podjęcia działań. Z tego też powodu zasadnym jest, aby siły pokojowe wyznaczone do tego rodzaju zadania, miały możliwość szybkiego rozmieszczenia oraz przystąpienia do wykonywania określonych działań. Zasadnym jest, aby do ich realizacji przeznaczone były lekko uzbrojone i wyposażone siły, np. aeromobilne. Wojska te będą miały ograniczoną siłę bojową, biorąc jednak pod uwagę krótki okres działania, który zakłada się przy tego rodzaju działaniach, rozmieszczenie dodatkowych wojsk wyposażonych w cięższy sprzęt (transportery, czołgi artyleria) nie zawsze jest możliwe, a wręcz niecelowe.

W celu uniknięcia sytuacji, w której rozmieszenie zgrupowań wojsk pokojowych mogłoby doprowadzić do eskalacji konfliktu, nakłada się na nie surowe zasady użycia siły, które w znaczny sposób ograniczają możliwości w wykorzystaniu posiadanego potencjału. Sprowadzają się one w zasadzie do użycia siły tylko w przypadku samoobrony lub w celu umożliwienia prowadzenia działań polegających na inwigilacji stron konfliktu.

Dotychczasowe doświadczenia wskazują, że planując operację rozmieszczenia zapobiegawczego należy wziąć pod uwagę duże prawdopodobieństwo, że dalsze działania wojsk mogą być kontynuowane w formie innego zadania mandatowego. W takim przypadku siły pokojowe wcześniej rozmieszczone i przygotowane do określonych zadań nie będą posiadały wystarczającego wyposażenia i wsparcia. Zasadnym w takiej sytuacji jest rozpoczęcie nowej operacji na podstawie nowego mandatu przy wykorzystaniu innych zgrupowań wojsk pokojowych spełniających określone warunki zapewniające realizacje postanowień pokojowych.

Za sukces rozmieszczenia zapobiegawczego uważa się stan, w którym strony konfliktu osiągną porozumienie prowadzące do rozwiązania konfliktu i osiągnięcia stabilizacji w rejonie, w której obecność sił pokojowych nie jest w dalszym ciągu wymagana.

Rozdzielenie stron polega na działaniu wojsk pokojowych w strefie zdemilitaryzowanej przy zgodzie stron konfliktu. Wymieniona strefa może być zorganizowana w trakcie trwania konfliktu lub po jego zakończeniu. Podstawą jej zorganizowania jest wzajemne porozumienie. W pierwszym przypadku rozdzielenie stron poprzedza zadanie polegające na siłowym rozdzieleniu stron w operacji wymuszania pokoju. Wojska pokojowe w tym przypadku są w innej liczbie i o innym składzie, przynajmniej na samym początku.

Rozdzielenie stron jest zadaniem operacyjnym, które zalicza się do pierwszej generacji operacji utrzymania pokoju, kiedy strony konfliktu wyrażają zgodę na rozmieszczenie wojsk pokojowych pomiędzy nimi. Wiąże się z wycofaniem wojsk poza wyznaczoną linię lub z określonych rejonów czasami poprzedzone jest koncentracją wojsk stron konfliktu w rejonach, które specjalnie w tym celu zostały uzgodnione. Wojska rozmieszczone pomiędzy stronami bazując na autorytecie nie dopuszczają do aktów przemocy oraz zachęcają do porozumienia między stronami. Jedną z najważniejszych funkcji sił pokojowych jest przewidywanie działań wojsk stron konfliktu. Nie jest wykluczone, że ze względu na występujące warunki zgrupowania taktyczne muszą być przygotowane do użycia większej siły aniżeli tylko w samoobronie. Mogą również, w razie potrzeby, otrzymać wsparcie zewnętrzne w formie gotowych do użycia sił wzmocnienia oraz wsparcia ogniowego.

Rozdzielenie stron może być prowadzone w celu kontrolowania przebiegu lokalnych kryzysów jednak na krótszą metę. Dlatego jeżeli sytuacja ma przebiegać pod kontrolą wojsk, ważnym czynnikiem ich działania jest szybkość reagowania. W przypadku wybuchu lokalnego kryzysu elementy sił pokojowych mogą zostać rozmieszczone pomiędzy stronami konfliktu w początkowym jego okresie. Dowódcy sił pokojowych mogą również otrzymać pozwolenie na prowadzenie negocjacji z liderami stron na poziomie lokalnym. Zadanie rozdzielenia stron może być podzielone na etapy. Jeżeli sytuacja tego wymaga w pierwszej kolejności mogą zostać rozmieszczone jednostki o dużej mobilności (aeromobilne). Jednostki te w małej liczbie i ograniczonym potencjale bojowym, muszą stworzyć „parawan" pomiędzy stronami konfliktu. Przykładem

takich jednostek mogą być zmechanizowane grupy bojowe bądź zespoły wojsk rozpoznawczych, pododdziały areomobilne. Jak już wspominano rozdzielenie stron może być poprzedzone operacją wymuszania pokoju w ramach której realizowano siłowe rozdzielenie stron.

W tym przypadku należy brać pod uwagę szerokie stosowanie siły w celu osiągnięcia celów operacji. Jeżeli rozdzielenie stron realizowane jest po ich siłowym rozdzieleniu, wojska je realizujące muszą skupić główny wysiłek na utrzymaniu zgody lokalnej ludności oraz jej liderów na swoją obecność w danym rejonie. Dlatego tak ważną rolę w tego rodzaju operacjach odgrywa zasada bezstronności, bez której trudno mówić o utrzymaniu zgody bądź współpracy ze stronami konfliktu. Nie wystarczy, że wojska sił pokojowych działają bezstronnie, ich działania muszą także być odbierane jako bezstronne przez te strony. Widać, że bezstronność wojsk stanowi stałe wyzwanie i jest bez przerwy narażona. Im bardziej skomplikowana sytuacja w rejonie operacji pokojowej tym trudniejsze dla wojsk zachowanie bezstronności i zgody stron konfliktu.

Zgrupowania wojsk pokojowych muszą zostać rozmieszczone w taki sposób, aby umożliwiało to monitorowanie wszystkich aspektów porozumienia pokojowego oraz dawało możliwość wymuszenia ich przestrzegania. W trakcie realizowania zadania niezmiernie ważnym jest możliwość szybkiego reagowania na lokalne sytuacje problemowe i powstrzymywanie ich we właściwym czasie. Zasadnicza jest również szybkość działania gdyż pozwala uniknąć eskalacji tego rodzaju sytuacji. Z tego powodu wojska pokojowe muszą posiadać swobodę manewru i to najlepiej od początku prowadzonej operacji. Jednym ze sposobów na zapewnienie wystarczającej swobody manewru jest ochrona manewru jednostek lub elementów sił pokojowych oraz innych międzynarodowych organizacji działających w rejonie operacji. Ważne jest również podjęcie odpowiednich środków w celu ochrony pojazdów, personelu oraz wyposażenia. Należy również objąć ochroną ważne obiekty infrastruktury jak mosty, wiadukty, skrzyżowania znajdujące się w rejonie operacyjnym.

W rozdzielaniu stron w dużym stopniu będzie wykorzystywana lokalna infrastruktura. Wynajmowanie obiektów lokalnej infrastruktury musi być skalkulowane w relacji do wykonywanych zadań oraz dawać większe korzyści aniżeli rozwijanie elementów wojskowej infrastruktury. Wykorzystanie stałych obiektów cywilnych zapewnia większą ochronę, większy komfort oraz lepsze możliwości w prowadzeniu działalności logistycznej. Z drugiej strony, wykorzystanie infrastruktury cywilnej może odbywać się kosztem elastyczności pododdziałów. Może odnieść również odwrotny skutek na ich wiarygodność, jeśli warunki życia lokalnej społeczności są bardzo ubogie.

W przypadku, gdy zgrupowania wojsk pokojowych muszą przystąpić do zadania rozdzielania stron w następstwie kończącej się operacji wymuszania pokoju prowadzonej przez inne siły i działać w tym samym rejonie operacyjnym, szczególnej wagi nabierają następujące aspekty związane z przekazaniem rejonu odpowiedzialności (ang. transfer of area responsibility): oficjalne przekazanie odpowiedzialności, przekazanie odpowiedzialności pomiędzy pododdziałami jednych i drugich sił pokojowych, wymiana danych rozpoznawczych i wywiadowczych, informacje dotyczące prowadzonych działań pomocy (naprawa mostów, budynków, dróg), przekazanie środków łączności oraz kontaktów łącznikowych, sposób koordynacji działań pomiędzy międzynarodowymi i pozarządowymi organizacjami działającymi w rejonie operacyjnym.

Elementy zgrupowań sił pokojowych zostają rozmieszczone pomiędzy stronami konfliktu w szczególnym rejonie zwanym strefą rozdzielenia (strefą buforową). Ten zdemilitaryzowany obszar może być zorganizowany w wyniku wzajemnego porozumienia, jak również może być wymuszony w wyniku prowadzonego wcześniej zadania siłowego rozdzielenia stron. Strefa rozdzielenia będzie najczęściej rozmieszczona wzdłuż granic byłej linii styczności wojsk jaka powstała w czasie konfliktu i tworzyła front między nimi. Ważną rolę w jej ustalaniu odgrywać mogą również granice terytorialne oraz podziały etniczne.

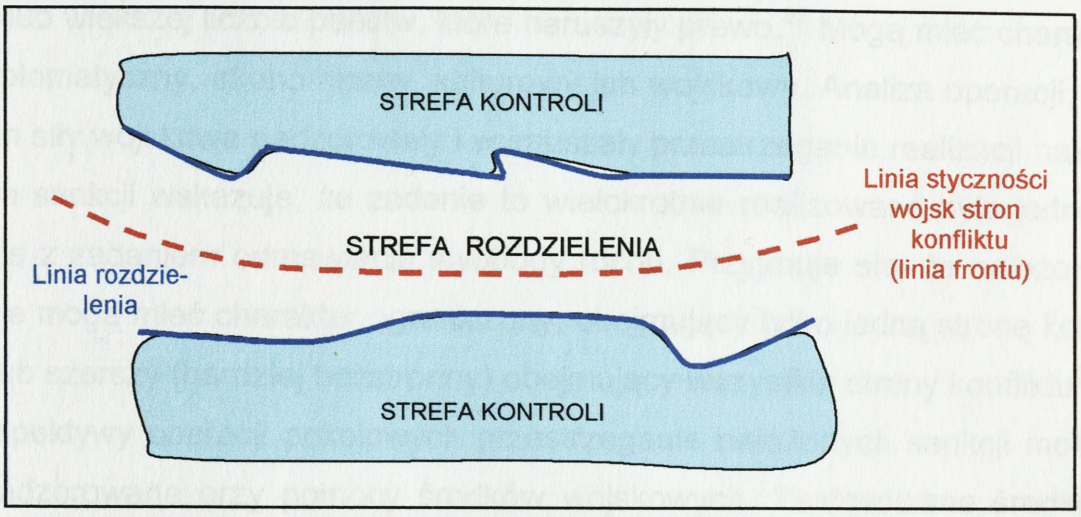
Strefa rozdzielenia ograniczona jest liniami rozdzielenia. Wszystkie strony konfliktu muszą opuścić obszar tej strefy i wycofać się poza linie rozdzielenia. W ten sposób utworzony obszar jest neutralny należy dodać, że również

przestrzeń powietrzna przechodząca nad strefą rozdzielenia stanowi jej część. Szerokość strefy rozdzielenia jest głównie determinowana polem obserwacji i możliwości prowadzenia ognia z rodzajów broni będących na wyposażeniu wojsk stron konfliktu. Może wystąpić sytuacje, że w obszarze strefy rozdzielenia będą mieszkać lub pracować ludzie. Może ona również obejmować pola uprawne okolicznej ludności lub obiekty użyteczności publicznej. W tym przypadku wojska pokojowe będą zwykle monitorować wejście i przejście przez strefę rozdzielenia zgodnie z instrukcjami władz nadzorujących wyznaczonych w porozumieniu pokojowym. Kolejnymi elementami kontroli są strefy kontroli, które rozmieszczone są po obu stronach strefy rozdzielenia. W strefach kontroli (rejonach kontroli) na strony konfliktu mogą zostać nałożone restrykcje odnośnie ilości posiadanych wojsk oraz typu i ilości sprzętu wojskowego. Broń, której zasięg umożliwia prowadzenie ognia w rejon strefy rozdzielenia w strefy kontroli po przeciwnej stronie strefy rozdzielenia lub jeszcze dalej są trzymane poza strefami kontroli. Maksymalna szerokość strefy rozdzielenia oraz stref kontroli musi obejmować maksymalny zasięg broni znajdującej się na wyposażeniu stron konfliktu. Po ustaleniu strefy kontroli należy również rozpatrzyć warunki terenowe i ich wpływ na j oznaczenie rozgraniczenia obszaru (rys 4.2).

W celu zapewnienia realizacji zadania rozdzielenia stron powinny zostać spełnione następujące warunki:

- wykorzystywanie map uznanych i potwierdzonych przez strony konfliktu,
- właściwe, szczegółowe opracowanie i zdefiniowanie linii przerwania ognia w koordynacji i przy porozumieniu stron konfliktu (linia ta musi być łatwo rozpoznawalna w terenie),
- fizyczne i stałe oznaczenie linii styczności, linii rozdzielenia oraz zatwierdzonych korytarzy i dróg przechodzących przez strefę rozdzielenia,
- podpisanie porozumień pomiędzy stronami konfliktu odnośnie respektowania rozdzielenia obszaru (najlepszym wyjściem jest opracowanie aneksu do porozumienia pokojowego lub porozumienia dotyczącego przerwania ognia),

- utrzymanie obszaru pod stałą obserwacją,
- utrzymywanie kontaktu z lokalnymi dowódcami jednostek wojskowych stron konfliktu.

Rysunek. 4.2. Wariant rozdzielenia stron konfliktu

Zadanie rozdzielenia stron będzie w zasadzie realizowane poprzez zorganizowanie systemu obserwacji i inwigilacji w strefie rozdzielenia. Obserwacja ta będzie prowadzona takimi środkami, jak posterunki obserwacyjne i patrole realizowane przez pododdziały zgrupowań wojsk pokojowych działające ze stałych miejsc stacjonowania (baz).

Siły pokojowe wykonujące zadanie rozdzielenia mogą otrzymać dodatkowo inne zadania tzw. cząstkowe wcześniej nie uwzględnione w mandacie operacji. Wiązać się to będzie często z dodatkowym wsparciem ze strony specjalistów i innych rodzajów wojsk. Do zadań takich można zaliczyć:

- pomoc lokalnym władzom i społecznościom w utrzymywaniu porządku publicznego (kontrola ruchu i ludzi),
- pomoc lokalnym władzom w ściganiu zbrojnych aktów przemocy w strefie rozdzielenia,
- nadzorowanie wycofania i demobilizacji frakcji i grup paramilitarnych,
- ochrona magazynów broni.

Nadzorowanie przestrzegania wprowadzonych sankcji, które są często wprowadzane w ramach interwencji[91]. Oznaczają one środki podjęte przez państwo, grupę państw lub międzynarodową organizację przeciwko jednemu lub większej liczbie państw, które naruszyły prawo.[92] Mogą mieć charakter dyplomatyczny, ekonomiczny, kulturowy lub wojskowy. Analiza operacji, w których siły wojskowe nadzorowały i wymuszały przestrzeganie realizacji nałożonych sankcji wskazuje, że zadanie to wielokrotnie realizowane było jednocześnie z zadaniem odmawiania swobody ruchu. Przyjmuje się, że nałożone sankcje mogą mieć charakter ograniczony, obejmujący tylko jedną stronę konfliktu lub szerszy (bardziej bezstronny) obejmujący wszystkie strony konfliktu[93]. Z perspektywy operacji pokojowych przestrzeganie nałożonych sankcji może być nadzorowane przy pomocy środków wojskowych. Zastosowane środki i sposoby zależą od Rezolucji Rady Bezpieczeństwa i mogą obejmować działania o charakterze demonstracji siły, oraz blokady przy użyciu sił powietrznych, morskich i lądowych. Powodem nakładania sankcji może być również pogwałcenie porozumienia pokojowego (postępowanie niezgodne z warunkami obowiązującego porozumienia). W takim przypadku dowódca sił wymuszających pokój ma prawo, zgodnie z zawartym porozumieniem pokojowym, podjąć kroki przeciwko stronie lub stronom konfliktu.

Wyniki analiz dokumentacji operacyjnej oraz opinii oficerów uczestniczących w operacjach wskazują, że w tej grupie mogą się znaleźć następujące przedsięwzięcia w stosunku do wojsk stron konfliktu: ograniczanie liczby treningów ogniowych, ćwiczeń, ruchu wojsk, parad wojskowych oraz uczestnictwa personelu wojskowego w ceremoniach i obchodach świąt. Praktyka poka-

---

[91] Sankcje są jedną z konsekwencji naruszania norm prawa międzynarodowego. W przypadku operacji pokojowych mamy do czynienia z formą sankcji zorganizowanych. Sankcje zorganizowane są przewidziane przez umowy międzynarodowe, które określają dokładnie sytuacje, w jakich powstaje kwestia ich zastosowania. Op. Cit. Encyklopedia prawa międzynarodowego i stosunków międzynarodowych, Wydawnictwo Powszechne, Warszawa 1978, s. 350

[92] Przykładem sankcji nałożonych przez jedno państwo przeciwko drugiemu może być zatrzymanie dostaw żywności dla ZSRR przez USA jako wynik inwazji w Afganistanie w 1979, oraz zatrzymanie dostaw dla Polski przez USA jako odpowiedź na wprowadzenie stanu wojennego. Natomiast przykładem nałożenia sankcji przez organizację międzynarodową przeciwko jednemu państwu mogą być sankcje ekonomiczne w stosunku do Iraku, bądź Argentyny w wyniku Wojny o Falklandy.

[93] AJP-3.4.1 Peace Support Operations Study Draft, MAS Brussels 1999, s. 2-4.

zuje, że w rejonie, w którym realizowane jest omawiane zadanie jednocześnie może być realizowane inne zadanie operacyjne lub odrębna operacja pokojowa prowadzona według oddzielnego mandatu. Przykładem może być sytuacja, w byłej Jugosławii, gdzie pod koniec 1995 oraz na początku 1996 roku prowadzono siedem operacji pokojowych posiadających odrębne mandaty.

Jednym z zakładanych efektów wprowadzania sankcji jest wymuszenie na stronach konfliktu określonego wariantu działania. Jak wynika z przeprowadzonych badań sankcje mogą dotyczyć:

- ograniczenia przepływu dóbr przez międzynarodowe granice,
- konfiskaty lub zniszczenia eksportowanych bądź importowanych, niedozwolonych produktów takich jak broń, paliwa, leki, żywność,
- odmowy ruchu sił wojskowych lub sił i środków je zaopatrujących,
- wprowadzenia stref wyłączonych obejmujących przestrzeń powietrzną, obszary lądu lub morza,
- zagwarantowania prawa ruchu lub przejścia,
- zamknięcia produkcji i eksportu dóbr, włączając w to półprodukty,
- prowadzenia interesów oraz zawieranie transakcji finansowych,
- przekraczania uzgodnionych linii,
- wejścia w określone rejony lub ich opuszczenie.

Szczególnie ważną grupę, z punktu widzenia działania zgrupowań taktycznych, stanowią sankcje związane z ograniczeniem możliwości militarnych stron konfliktu, do których można zaliczyć: ilość, typ oraz rodzaj broni i wyposażenia, wielkość sił zbrojnych, treningi oraz ćwiczenia, użycie wojskowych kompleksów, terenu i szlaków, poziom zapasów.

Rozpatrując mechanizm postępowania zgrupowań taktycznych przy realizacji omawianego zadania można przyjąć model składający się z trzech kolejno następujących po sobie grup działań:

- nadzorowanie podporządkowania,
- rozpoznanie i meldowanie wszelkich naruszeń,
- reagowanie w sposób określony w mandacie.

Wykonanie zadań zapewnia się poprzez obserwowanie, monitorowanie i patrolowanie określonych rejonów oraz w przypadku pogwałcenia nałożonych sankcji zdecydowanej reakcji.[94] Doświadczenia wskazują, że sprawność funkcjonowania zaproponowanego modelu wzrasta, gdy w jasny sposób rozdzieli się działanie elementów nadzorujących od elementów kontrolujących (spełniających funkcję wymuszającą). Wpływa to pozytywnie na wizerunek bezstronności tym samym zwiększa bezpieczeństwo elementów zgrupowań taktycznych. Zaproponowany podział funkcji nie zawsze będzie możliwy, gdyż występują sytuacje wymagające natychmiastowej reakcji, bowiem w przeciwnym razie strony konfliktu nabiorą przekonania, że pewne kwestie mogą być przez nie pomijane bez ponoszenia większych konsekwencji. Przykładem takiej sytuacji może być konfiskata zabronionych dóbr (broni, amunicji), wykrytych w czasie inspekcji lub zestrzelenie samolotu w przypadku ignorowania strefy zakazu lotu.

W większości tego rodzaju przypadków należy działać z odpowiednim reżimem czasowym, gdzie pierwszym krokiem powinno być sporządzenie meldunku o naruszeniu nałożonych sankcji. Dopiero po tym można podjąć decyzję, co do sposobu reakcji, która może przyjąć formę bombardowań, ostrzału artyleryjskiego, czasowego zajęcia rejonu, konfiskaty lub zniszczenia sprzętu i wyposażenia wojskowego, zatrzymania i internowania oponentów lub stanowić kombinację wymienionych form.

Decyzja o reakcji powinna zachować właściwą relację między celem, jaki jest do osiągnięcia a użytymi środkami. Ma ona na celu spowodowanie lepszej realizacji nałożonych sankcji, a nie doprowadzenie do sytuacji, w której sankcje okażą się trudniejsze lub nawet niemożliwe do wprowadzenia. Jeżeli zgrupowania taktyczne nie są w stanie sprostać tym warunkom mogą stracić swą wiarygodność i w efekcie realizowane zadanie może się nie powieść.

Jednym z rozwiązań mogą być niezapowiedziane kontrole (inspekcje) obiektów lub rejonów, które dzięki wykorzystaniu czynnika zaskoczenia zwięk-

[94] Jeżeli strony konfliktu w porozumieniu pokojowym zgodziły się, rozpocząć usuwanie min lądowych, a nie wywiązują się z tego zadania, można zakazać im prowadzenia ćwiczeń wojskowych. Metoda taka była realizowana w 1996 przez siły IFOR w stosunku do Bośniackich Serbów.

szą swoją efektywność, przez co uzyska się bardziej wiarygodny obraz sytuacji. Elementy nadzorujące ze składu zgrupowań taktycznych muszą mieć prawo wejścia w określone rejony i obiekty oraz muszą być wsparte technicznymi środkami. Spełnienie tych warunków umożliwi prawidłowe rozpoznanie i zidentyfikowanie każdego naruszenia nałożonych sankcji. Ze względu na możliwość wystąpienia akcji odwetowych ze strony frakcji, nie mogących pogodzić się z istniejącą sytuacją, planując działanie elementów nadzorujących, należy przewidywać potrzebę oraz zakres ich fizycznej ochrony przez elementy ubezpieczające. W szczególności dotyczy to inspekcjonowania jednostek stron konfliktu, a w szczególności magazynów broni i amunicji. W rejonie działań zgrupowania taktycznego mogą działać grupy wojskowych specjalistów wchodzących w skład Specjalnych Komisji ONZ. W takim przypadku zgrupowanie taktyczne może również otrzymać zadanie zapewnienia im ochrony.[95]

Innym sposobem nadzorowania realizacji sankcji jest prowadzenie izolowanych działań w obiektach lub rejonach, których funkcjonowanie jest podejrzane. Charakteryzują się one krótkim okresem trwania oraz dużym zasięgiem działania w całym obszarze zajmowanym przez strony konfliktu. Wskazane jest w tym przypadku wykorzystanie śmigłowców bojowych, dysponujących takimi atutami, jak możliwości manewrowe, szybkość, dobre możliwości prowadzenia obserwacji w różnych warunkach oraz ogromna różnorodność uzbrojenia, jakim dysponują.

Tak jak we wszystkich zadaniach realizowanych w operacjach pokojowych tak i w tym przypadku użycie siły musi być proporcjonalne. Większość uczestników operacji przyznaje, że zbyt ostre środki i metody użyte do wymuszania, mogą skomplikować realizację zadania lub całej operacji oraz odnieść niezamierzony efekt na inne strony konfliktu lub grupy społeczne. Aby uniknąć takich sytuacji strony konfliktu powinny znać dokładny cel prowadzonych działań oraz ich uzasadnienie. W przeciwnym razie wprowadzanie sankcji może

[95] Zwykle ochronę takich grup stanowią polityczne porozumienia oraz zagrożenie użycia siły wojskowej. Przykładem tego rodzaju działań była Specjalna Komisja ONZ [ang. United Nations Special Commision (UNSCOM)] w Iraku, która od 1991 do 1998 prowadziła inspekcje produkcji broni chemicznej i biologicznej oraz instalacji pocisków kierowanych. UNSCOM również nadzorowało niszczenie tych broni.

mieć negatywny wpływ na opinię publiczną, a tym samym na poparcie społeczne oraz polityczne. Nie dotyczy to jednak metod i czasu prowadzenia inspekcji bądź innych bardziej drastycznych działań.

Zorganizowanie i utrzymanie rejonów ochrony może być zadaniem stanowiącym część operacji utrzymania, wymuszania lub budowania pokoju. To, co go wyróżnia spośród innych zadań, to jego najbardziej humanitarny charakter.

Od czasu zakończenia Zimnej Wojny było wiele przykładów tworzenia rejonów ochrony, będących natychmiastową reakcją na określoną sytuację kryzysową. W latach 1992 - 1995 międzynarodowa społeczność realizowała cztery główne międzynarodowe operacje (interwencje) humanitarne tj. w Somalii (1992-1995), byłej Jugosławii (1992-1995), na Haiti (1993 do dziś dnia), Ruandzie (1994). W dwóch przypadkach celem stworzonych rejonów była ochrona zagrożonych grup ludności cywilnej przed dalszymi aktami ludobójstwa tj. w Ruandzie i byłej Jugosławii[96].

Wśród teoretyków i praktyków wojskowych dyskusję na temat zasad wprowadzania rejonów ochrony roznieciła w 1991 roku operacja *„Dostarczyć otuchę" (ang. PROVIDE COMFORT),* zwana w nomenklaturze brytyjskiej *„Operacją schronieniem" (ang. OPERATION HAVEN)*. Można ją uznać jako pierwszą i znaczącą interwencją humanitarną od zakończenia „Zimnej wojny", jej niezaprzeczalny sukces dawał obiecujące perspektywy podobnych działań[97].

---

[96] Fala aktów przemocy na tle etnicznym przelała się przez Ruandę w kwietniu 1994 roku. Radykalni przedstawiciele Hutu zabili setki tysięcy ludności Tutsi oraz umiarkowanych Hutu. Misja utrzymania pokoju UNAMIR, która działała w Ruandzie od 1994, była w rzeczywistości zbyt słaba, aby cokolwiek zdziałać. W obliczu coraz bardziej komplikującej się i niebezpiecznej sytuacji Francja podjęła działania w czerwcu 1994 w formie interwencji humanitarnej pod nazwą operacja „Turkus" ang. OPERATION TURQUOISE. Operacja ta otrzymała zgodę Rady Bezpieczeństwa i mogła działać na podstawie Rozdziału VII Karty NZ. Francuscy żołnierze Legii Cudzoziemskiej oraz oddziały spadochroniarzy, a więc typowo bojowe jednostki zorganizowały strefę bezpieczeństwa w północno-zachodniej Ruandzie dla ochrony ludności Tutsi. Rejon ten graniczył od południa z Burundii i mógł być stosunkowo łatwo wspierany dostawami z pobliskiego Zairu. Francuskie siły chroniły zorganizowanego rejonu przez ponad dwa miesiące, po których zostały zluzowane przez jednostki ONZ w operacji noszącej nazwę *„Gabriel" (ang. GABRIEL)*

[97] Nigdy przedtem tak duże siły wojskowe (23 000 z trzynastu państw) oraz tak wiele organizacji pomocy proponowało ochronę i pomoc uchodźcom w rejonie ochrony na tak dużą skalę. Była ona następstwem końca wojny w Zatoce Perskiej operacja Pustynna Burza (ang. *DESERT STORM*) przeciwko Irakowi. Koalicja antyiracka była w dużej mierze odpowiedzialna za mogącą wybuchnąć kata-

Analizy operacji, w których realizowano to przedsięwzięcie wskazują, że rejony mogą być organizowane i utrzymywane bez względu na opinię stron konfliktu. Ich celem jest zabezpieczenie zagrożonych społeczności przed ewentualnymi aktami przemocy. Termin **„rejon ochrony"** (ang. Protected Area) w większości literatury przedmiotu oznacza obszar, w którym zgrupowania taktyczne wymuszające pokój mogą zapewnić osobom (społecznościom) cywilnym oraz przedstawicielom pomocy humanitarnej określony stopień bezpieczeństwa.

Zasadą jest, że rozmieszczenie oraz dokładne ustalenie granic, w jakich będzie przebiegał rejon ochrony konsultowane jest ze stronami konfliktu. W dużej mierze decydować o tym powinna występująca i funkcjonująca już infrastruktura oraz żyjące w tym obszarze społeczności. Wyznaczony rejon może mieć również charakter przejściowy, umożliwiający uchodźcom lub osobom przesiedlonym powrót do ich własnych domów. W tym przypadku rejon o tym charakterze zwany **strefą ochranianą** (ang. protected zone), będzie zawierał obozy dla uchodźców, w których zapewniona jest pomoc humanitarna oraz medyczna.[98]

Działanie zgrupowań taktycznych w trakcie organizowania rejonu ochrony jest w pewnym stopniu podobne do działań w siłowym rozdzieleniu stron. Łączy je fakt, że zarówno w jednym, jak i drugim przypadku zgrupowania taktyczne zajmują pozycje pomiędzy stronami konfliktu przypominając typowe okrążenie. Zadanie zorganizowania i utrzymania rejonu ochrony ma jednak dwie charakterystyczne cechy. Po pierwsze ochrona jednej określonej spo-

---

strofę humanitarną, gdyż wciągnęła Kurdów i Szyitów do walki przeciwko reżimowi irackiemu. Działania koalicyjne polegały na zorganizowaniu tymczasowych bezpiecznych schronień (ang. *SAFE HAVEN*) dla setek tysięcy uchodźców kurdyjskich w północnym Iraku w kwietniu 1991 roku. Organizacja do spraw uchodźców UNHCR przejęła odpowiedzialność za pomoc humanitarną we wspomnianych rejonach rozlokowanych na północ od 36 równoleżnika na obszarze mającym w przybliżeniu 5000 km^2 powierzchni. Wojska wymuszające pokój w sile dwóch zgrupowań ALFA i BRAVO zorganizowały i utrzymywały dużą ilość obozów uchodźców i szpitali jednocześnie zapewniając bezpieczeństwo. Koalicja bazowała na rezolucji Rady Bezpieczeństwa nr 688, która żądała od Iraku natychmiastowego przerwania represji w stosunku do mniejszości kurdyjskiej i szyickiej.

[98] Podobnie jak ogólna koncepcja ochranianych rejonów prezentowanych powyżej, humanitarne prawo wojenne także zawiera inne warunki, w których realizuje się zabezpieczenie dla ochrony wyszczególnionych miast i rejonów oraz mieszkających tam cywilów oraz chorych i rannych. Są to tzw. nie bronione miejsca, strefy zdemilitaryzowane rejony szpitali, bezpieczeństwa oraz strefy neutralne. Wspomniane miasta oraz rejony są w zasadzie organizowane w wyniku porozumienia. ‚Army Doctrine Publication III, Peace Operations, Landmacht Royal Netherlands Army1999, s.201.

łeczności, może dać stronom konfliktu argument do zarzucania siłom pokojowym stronniczość działań. Jest to na tyle ważny problem, że wymusza na zgrupowaniach demonstrowanie bezstronności przy każdej okazji i na różne możliwe sposoby. Po drugie istnieje duże prawdopodobieństwo, że w trakcie realizacji zadań operacyjnych siły zgrupowań taktycznych będą musiały działać w odizolowanych, znacznie od siebie oddalonych rejonach.

W przypadku, gdy strony konfliktu zgadzają się na utworzenie ochranianego rejonu, rola zgrupowań taktycznych ogranicza się do jego ochrony. Prowadzone operacje potwierdzają jednak, że stopień poparcia stron konfliktu do realizowanych zadań może się zmniejszyć, co z kolei powoduje zwiększenie poziomu użytej siły przez zgrupowania taktyczne. Aby temu sprostać, zgrupowania taktyczne muszą posiadać wystarczający potencjał bojowy, zapewniający możliwość odpowiedniej reakcji, w celu zapewnienia bezpieczeństwa ochranianym społecznościom. W przypadku, gdy żadna ze stron konfliktu nie zgodzi się na zorganizowanie rejonu ochrony, wojska pokojowe mogą użyć siły, w ekstremalnych przypadkach przy wykorzystaniu wsparcia z zewnątrz, muszą być w stanie prowadzić działania mające na celu obronę ochranianych rejonów.[99]

Wybór geograficznej lokalizacji rejonu ochrony wynika z celu zadania operacyjnego: ochrona wyznaczonej społeczności lub grupy społecznej przed wrogim oddziaływaniem trzeciej strony. Organizowany będzie zwykle w rejonie lub jego bliskim sąsiedztwie, w którym ochraniana społeczność aktualnie się znajduje. Decyzja o jego zorganizowaniu podejmowana jest na międzynarodowym szczeblu, zwykle pod przewodnictwem ONZ, biorąc pod uwagę względy polityczne i militarne.

Umiejscowienie geograficzne rejonu nie musi być uzasadnione i oczywiste z operacyjno - taktycznego punktu widzenia, chociaż lokalizacja może być powodem sporu między stronami. Prowadzone badania wykazują, że skład ochranianych społeczności może być różnorodny. Występować w niej

[99] J.Boyd, Peace Operations a Capstone Doctrine, Military Review, maj-czerwiec 1995, s.23

mogą rdzenni mieszkańcy, uchodźcy oraz osoby przesiedlone, przebywające w danym rejonie.

Należy również przewidzieć przybycie większej ilości uchodźców oraz osób przesiedlonych w trakcie prowadzenia operacji.[100] Warunkiem koniecznym dla prawidłowego funkcjonowania rejonów ochrony jest szybkie rozbrojenie wojsk oraz frakcji stron konfliktu znajdujących się w rejonie działania. Po zakończonym procesie rozbrojenia mogą one pozostać w rejonie.

Istnieje jednak prawdopodobieństwo wystąpienia ponownych ataków tym razem prowadzonych z ukrycia. Jednym z warunków umożliwiającym prowadzenie działań jest posiadanie swobody manewru zarówno wewnątrz, jak i na zewnątrz ochranianego rejonu. Jest to istotny problem, gdyż jak wskazują dotychczasowe doświadczenia, wokół rejonu mogą osiedlić się strony konfliktu, sytuację może pogarszać częściowe lub całkowite otoczenie rejonu polami minowymi. Nie można wykluczyć sytuacji, że niektóre z elementów ugrupowania mogą zostać odizolowane lub nawet całkowicie odcięte, dlatego planując wielkość oraz rozmieszczenie sił należy rozważyć możliwość ich samowystarczalności logistycznej. Istnieje uzasadniona obawa, że rejony ochrony mogą zostać użyte jako baza dla paramilitarnych działań prowadzonych na zewnątrz. Siły zgrupowań muszą podjąć odpowiednie i natychmiastowe działania przeciwko tego rodzaju akcjom w przeciwnym razie wiarygodność ich obecności zostanie poważnie naruszona.[101]

---

[100] Przykładem może być operacja *„Dostarczenie Otuchy"(ang. PROVIDE COMFORT),* w czasie której siły pokojowe ochraniały wg różnych źródeł od 200 do 500 tysięcy uchodźców kurdyjskich w warunkach ciężkiej zimy, gdzie w początkowym etapie operacji śmiertelność wynosiła ok. 1000 osób dziennie. Zob. Military Analysis Network, Operation Provide Comfort, http://www.fas.org/man/dod-101/ops/provide_comfort.htm

[101] Sytuacja zarówno wewnątrz jak i na zewnątrz bezpiecznych rejonów w Bośni i Hercegowinie, w dużej mierze wynikała z tego, że Karadżicz i jego zwolennicy nie chcieli wieloetnicznych enklaw bośniacko hercegowińskich tylko „czystą" republikę Serbsko-bośniacką, w której dla enklaw muzułmańskich nie było miejsca. Bośniaccy Serbowie posiadali wojskowe środki umożliwiające im zaprowadzanie swojej woli i porządku w enklawach muzułmańskich, nawet przy stacjonujących tam oddziałach sił utrzymania pokoju ONZ. Tworząc sześć odizolowanych od siebie bezpiecznych rejonów nie było to zadanie trudne. Ponadto w Bośni i Hercegowinie wojska ochraniające z ledwością dawały sobie radę ze zdobyciem zaufania tych, których miały ochraniać. Muzułmanie zamieszkujący bezpieczne rejony nie chcieli złożenia ich losu w rękach szczupłych i słabych kontyngentów wojsk UNPROFOR i odmawiały, a wręcz nie pozwalały, aby dać się rozbroić. W niektórych przypadkach Muzułmanie odmawiali nawet „błękitnym hełmom" wejścia w określone „drażliwe" obszary leżące w rejonach bezpiecznych. Bojownicy muzułmańscy z kolei próbowali manipulować UNPROFOR poprzez prowadzenie akcji zbrojnych z obszaru bezpiecznych rejonów prowokując tym samym reakcję

Kolejnym warunkiem, od którego może zależeć powodzenie działań, jest dokładna ocena położenia oraz charakterystyki terenu w rejonie ochrony. W sytuacji utrzymywania dużej ilości niesamodzielnych, a zarazem odizolowanych pozycji, szczególnej wagi nabierają drogi podejścia do rejonu.

W tym przypadku należy dokładnie rozpoznać i zebrać informacje dotyczące infrastruktury oraz możliwości ruchu i transportu w ramach ochranianego rejonu oraz wykonać dokładne kalkulacje czasowo-przestrzenne związane z planowanym dostarczaniem zaopatrzenia, wzmocnienia sił oraz pomocy medycznej. Planując wymienione przedsięwzięcia należy rozpatrywać je dwuwariantowo tj. w przypadku przychylnych oraz niekorzystnych warunków pogodowych. Należy również wziąć pod uwagę możliwość słabnącej współpracy ze stronami konfliktu dodatkowo komplikującej sytuację. Nadmieniano już, że charakterystyczną cechą tego zadania jest to, że jest ono realizowane wśród dużej ilości podzielonych między sobą grup uczestników, różniących się interesami, żądaniami, wymaganiami i oczekiwaniami. Nie trudno o konflikt interesów, gdy na małym obszarze funkcjonować muszą obok siebie: ochraniana społeczność z jej władzami administracyjnymi, osoby, które na gruncie swoich wpływów i pozycji mogą odgrywać znaczącą rolę, spodziewani uchodźcy i osoby przesiedlone, strony zaangażowane w konflikt ze swoimi liderami, jak również reprezentanci organizacji rządowych, pozarządowych oraz pomocy humanitarnej.

W trakcie realizacji zadania może pojawić się potrzeba przejścia do obrony rejonu oraz dostarczania pomocy humanitarnej lub wspierania wysiłków pomocy humanitarnej. Biorąc pod uwagę wyniki analiz można przyjąć, że zgrupowania taktyczne realizujące zadania utrzymania rejonów ochrony, mogą prowadzić działania zarówno wewnątrz, jak i na ich zewnątrz, są to: zorganizowanie i monitorowanie stref, w których nie może być żadnego rodzaju uzbrojenia tzw. ***rejonów wykluczonych*** (ang. weapon exclusion zones), zor-

---

wojsk Serbsko bośniackich oblegających te rejony w stosunku do „błękitnych hełmów". U podłoża takich zachowań leżała nadzieja, że tego rodzaju działania mogą ostatecznie doprowadzić do interwencji międzynarodowej.

ganizowanie i inspekcjonowanie ***punktów zbierania uzbrojenia*** (ang. weapon collection points), zajęcie rejonu, kontrolowanie dróg podejścia, prowadzenie patrolowania i przeszukiwania, tworzenie posterunków kontrolnych, obsadzanie posterunków obserwacyjnych, obrona pozycji, zapewnienie ochrony miejscowościom.

Analiza porównawcza dwóch przypadków tworzenia rejonów ochrony, w których jeden zakończył się sukcesem (Provide Comfort), drugi raczej niepowodzeniem (UNPROFOR), pozwala wysunąć tezę, że różnica tkwi w odmiennej realizacji trzech zasadniczych aspektów. Można do nich zaliczyć współpracę lokalnych przedstawicieli stron konfliktu w bezpośrednich kontaktach z siłami pokojowymi w tym wojskami, geograficzne położenie rejonu działań oraz struktura i metody działania wojsk pokojowych. Zasadnicza różnica między wymienionymi dwoma przypadkami polega na sposobie współpracy stron konfliktu w praktyce. Reżim Saddama Husseina nie miał wyboru, musiał zgodzić się na warunki narzucone mu przez koalicję po tym, jak Irak w wyniku *„Pustynnej Burzy" (ang. DESERT STORM)* pozbawiony został środków wojskowych mogących stanowić wyzwanie dla koalicji. Koalicja anty-iracka odniosła ogromny pożytek z faktu, że rejony graniczyły od północy z Turcją sojusznikiem NATO, posiadającym dobrą infrastrukturę. Siły powietrzne aliantów miały możliwość działania z baz położonych we wschodniej Turcji. Podobną sytuację mieli Francuzi w trakcie prowadzenia operacji *TURQUISE* z tego względu, że zorganizowane przez nich bezpieczne strefy (ang. safe zone) w południowo-zachodniej Ruandzie były rozmieszczone na granicy z Burundi oraz w pobliskim Zairze. Sytuacja związana z rejonami w Bośni i Hercegowinie miała zdecydowanie mniej cech korzystnych. Muzułmanie oraz wojska utrzymujące pokój byli otoczeni oraz całkowicie narażeni i podatni na działania odwetowe prowadzone przez Bośniackich Serbów. Siły wielkości 3000 żołnierzy okazały się niewystarczające do ochrony sześciu ochranianych rejonów. Działając w izolacji i samotnie nie były w stanie efektywnie rozdzielić (jeśli wymagałaby tego sytuacja siłowo) lokalnych stron. Ostatni aspekt to struktura, potencjał bojowy oraz wola polityczna interweniujących sił. Wojska koalicyjne,

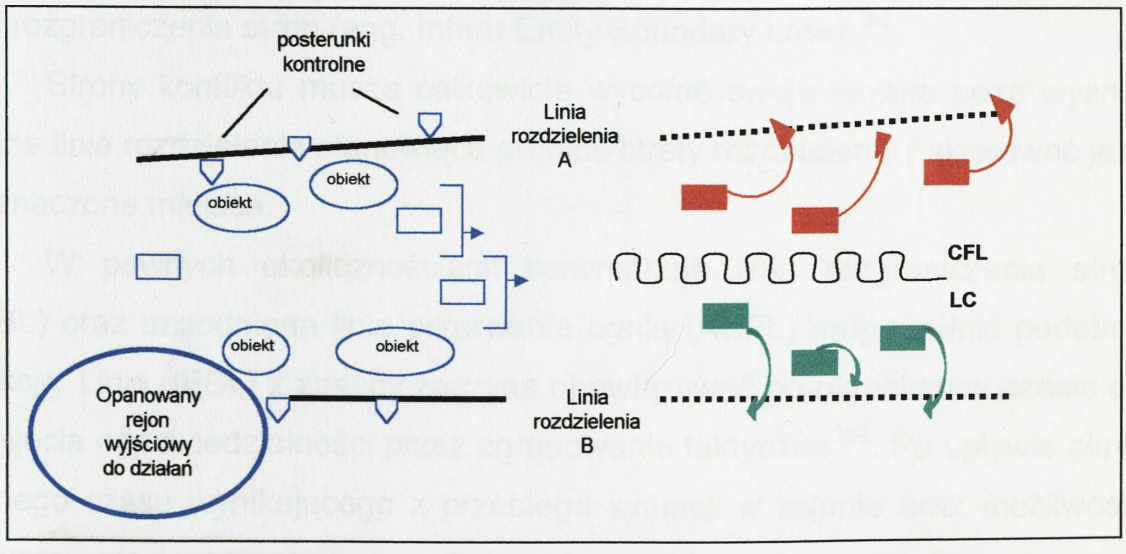
które prowadziły operację *PROVIDE COMFORT* posiadały jasną strukturę dowodzenia. Operacja prowadzona pod przywództwem Amerykanów bazowała na jasnych i znanych procedurach obowiązujących w NATO. Każde naruszenie rejonu ochrony przez stronę iracką było natychmiast karane. Wojska UNPROFOR mało zdecydowanie wprowadzały środki bezpieczeństwa za pomocą siły, co szybko zagroziło całej operacji.

Na podstawie wyników i przeprowadzonych analiz i ocen można wyodrębnić kilka podstawowych warunków, których spełnienie zapewni powodzenie wykonania zadania tworzenia rejonów ochrony są to: bliskie usytuowanie rejonów stanowiących lub mogących stanowić bazę zaopatrzenie i wzmocnienia, posiadanie mobilnego odwodu mogącego reagować na każdą sytuację, opanowanie i utrzymania pozycji zapewniających panowanie w rejonie, zdecydowana przewaga w siłach i środkach, posiadanie swobody manewru.

Siłowe rozdzielenie stron realizowane jest w celu nadzorowania zaprzestania wrogich działań i wycofania sił wojskowych stron konfliktu. W zdecydowanej większości działania te będą realizowane w formie operacji wymuszania pokoju. Polega to na rozmieszczeniu zgrupowań taktycznych pomiędzy stronami konfliktu, które zapobiegaja pojawianiu się zapalnych sytuacji, pomagają rozładować drażliwe problemy, dając jednocześnie stronom konfliktu pewność, że ich wycofanie nie zostanie wykorzystane przez stronę przeciwną. Zadanie to nosi nazwę siłowego rozdzielenia stron konfliktu i polega na przejęciu w posiadanie „korytarza" leżącego pomiędzy jednostkami stron konfliktu. Jest to ostateczne rozwiązanie, podejmowane w przypadku, gdy inne metody stabilizacji sytuacji zawiodły i gdy istnieje rzeczywiste zagrożenie bezpieczeństwa w regionie. Choć celem prowadzonych działań nie jest pobicie jednej ze stron, to nie można wykluczać sytuacji, w której zgrupowania taktyczne będą zmuszone dokonać lokalnego (ograniczonego) pobicia lub zneutralizowania określonych elementów stron konfliktu. Dotyczy to w szczególności początkowego okresu, w którym działania stron konfliktu zmierzają do osiągnięcia najbardziej korzystnej sytuacji. Biorąc pod uwagę duże prawdopodobieństwo wystąpienia lokalnych walk zasadnym jest, aby wejście w tzw. korytarz miało

formę marszu ubezpieczonego z gotowością wejścia do walki. Doświadczenia z byłej Jugosławii wskazują również, aby ze względu na duże prawdopodobieństwo występowania pól minowych, unikać prowadzenia marszu blisko linii styczności walczących wojsk. Wyniki badań wskazują, że zasadniczy wpływ na powodzenie w rozdzieleniu stron ma zorganizowanie **strefy rozdzielenia** (ang. zone of separation), nazywanej również strefą buforową. Wysiłki zgrupowań taktycznych powinny skupić się na opanowaniu obiektów leżących w strefie rozdzielenia lub blisko niej, zapewniających przejęcie nad nią kontroli (rys.4.3).

Analizy dokumentacji operacyjnej wykazują, że strefa rozdzielenia może mieć dynamiczny charakter, wyrażający się w częstych zmianach jej przebiegu, kształtu oraz wielkości. Pozwalają również nakreślić optymalny scenariusz jej tworzenia, ujęty w odrębne fazy. Pierwsza faza rozpoczyna się wymuszeniem na stronach konfliktu porozumienia dotyczącego wytyczenia tzw. linii demarkacyjnej zawieszenia broni [ang. Armstice demarcation line (ADL)].[102]

Rysunek. 4.3. Rozdzielenie stron konfliktu polega na opanowaniu zasadniczych obiektów wzdłuż linii styczności

[102] Linia demarkacyjna /rozgraniczenia/ zawieszenia broni [ang. Armstice demarcation line (ADL)], w niektórych operacjach zwana linią przerwania ognia [ang. Cease Fire Line (CFL)] jest to jasno opisana i zdefiniowana w terenie linia, z której zwaśnione lub wrogie sobie strony zaprzestają działań i wycofują swoje siły do wyznaczonych im miejsc po podpisaniu porozumienia o przerwaniu ognia. Jednostki zgrupowania taktycznego mogą otrzymać zadanie oznaczenia tej linii oraz dwukilometrową strefę po każdej z jej stron. Otrzymany w ten sposób obszar o szerokości 4 km nosi nazwę uzgodnionej linii przerwania ognia, strefy rozdzielenia. [ang. The Agreed Cease Fire Line (ACFL)].

Zgrupowania taktyczne powinny wymusić na stronach konfliktu:

- wycofanie wszystkich wojsk w wyznaczone rejony (każda ze stron po przeciwnej stronie uzgodnionej linii przerwania ognia ACFL),
- usunięcie oraz oznaczenie wszystkich pól minowych, niewybuchów oraz zapór i elementów rozbudowy fortyfikacyjnej.

Aby uniknąć starć między siłami pokojowymi, a stronami konfliktu rozmieszczenie zgrupowań taktycznych powinno odbywać się w okresie przerw w działaniach stron oraz w koordynacji z nimi. Zgrupowania rozmieszczają swoje pododdziały wzdłuż linii przerwania ognia (linii demarkacyjnej zawieszenia broni), pomiędzy jednostkami wojskowymi stron konfliktu, nadzorując przerwanie ognia.

Linia przerwania ognia powinna zostać jak najszybciej oznaczona przy użyciu dostępnych środków. Znaczenie linii jest obowiązkiem stron konfliktu, nadzorowanym przez zgrupowania taktyczne.

Druga faza rozpoczyna się z chwilą rozpoczęcia funkcjonowania wewnętrznej linii rozgraniczenia stron (ang. Intern Entity Boundary Line).[103]

Strony konfliktu muszą całkowicie wycofać swoje wojska poza wyznaczone linie rozdzielenia stanowiące granice strefy rozdzielenia i skierować je w wyznaczone miejsca.

W pewnych okolicznościach wewnętrzna linia rozgraniczenia stron (IEBL) oraz uzgodniona linia przerwania ognia (ACFL) mogą pełnić podobną funkcję. Linia (IEBL) z zasady zaczyna obowiązywać po określonym czasie od przyjęcia odpowiedzialności przez zgrupowanie taktyczne[104]. Po upływie określonego czasu wynikającego z przebiegu sytuacji w rejonie oraz możliwości zgrupowania taktycznego w realizowaniu zadań, wewnętrzna linia rozgraniczenia stron (IEBL) oraz związana z nią czterokilometrowa strefa rozdzielenia,

---

[103] Wewnętrzna linia rozgraniczenia stron – [ang. Inter Entity Boundary Line (IEBL)], którą strony konfliktu, zgodnie z przyjętym porozumieniem pokojowym, zdecydują się respektować jako trwałą granicę pomiędzy nimi.

[104] W przypadku zgrupowania taktycznego ORZEŁ (ang. TASK FORCE EAGLE) w Bośni Linia rozdzielająca sił zaczęła pełnić swoją funkcję po upływie 45 dni od przejęcia przez to zgrupowanie odpowiedzialności od sił UNPROFOR.

mogą zmienić nazwę na uzgodnioną strefę przerwania ognia strefy rozdzielenia (ACFL ZOS) i stać się trwałą strefą rozdzielenia. Kolejny element to rejon przekazania – ang. Area of Transfer (AOT) powstający, gdy wymienione wcześniej linie nie pokrywają się ze sobą dokładnie. Rejon ten może być przekazywany jednej stronie przez drugą przechodząc w jej posiadanie.

Ważnym zagadnieniem jest oczyszczanie tych stref ze wszystkich niewybuchów oraz usunięcie fortyfikacji. W trakcie tej fazy w dalszym ciągu kontynuowane jest rozmieszczanie elementów zgrupowań taktycznych w rejonach odpowiedzialności. Szerokość strefy jest głównie określana przez pole obserwacji i możliwość prowadzenia ognia z broni, która jest na wyposażeniu stron konfliktu.

Kolejna faza polega na zorganizowaniu posterunków obserwacyjnych oraz systemu patrolowania w celu przejęcia kontroli nad strefą rozdzielenia. Zasadą jest, że patrole uzupełniają działania posterunków obserwacyjnych w obszarach znajdujących się poza efektywnym zasięgiem obserwacji W związku z tym, że w strefie mogą znajdować się obiekty użyteczności publicznej oraz pola uprawne, zgrupowania taktyczne muszą ustalić zasady ograniczonego pozwolenia na wejście w strefę rozdzielenia ludności cywilnej. Wejście to może odbywać się tylko w punktach ustalonych i kontrolowanych przez zgrupowania taktyczne i ograniczone tylko do godzin dziennych.

Faza czwarta określa czas, w którym jednostki wojskowe stron konfliktu muszą zająć wyznaczone im miejsca dyslokacji. Może też nastąpić rozszerzenie rejonów nadzorowania o tzw. **rejony ograniczenia** ang. [Area of Limitation (AOL)].

W ramach tych rejonów zgrupowania taktyczne mogą nadzorować i kontrolować działalność stron konfliktu.[105]

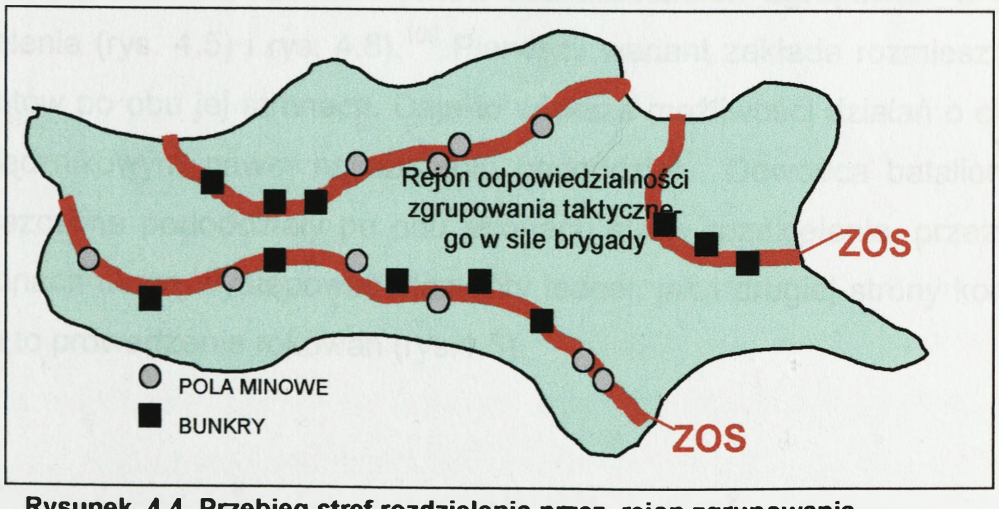
---

[105] Często nazywana 10 kilometrową strefą – (ang. 10 Kilometer Zone) – w obszarze, której strony konfliktu (frakcje) są zobowiązane do składania meldunków dotyczących rozmieszczenia swoich sił i środków w promieniu 10 km po każdej ze stron uzgodnionej linii przerwania ognia (ACFL). Strefa ta nie pełni roli „większej" strefy rozdzielenia (ZOS), ale wymaga od zgrupowań taktycznych wydzielenia znacznych sił i środków do sprawdzenia realizacji zadań przez strony konfliktu.

Rejony te stanowią dodatkowy środek uszczegóławiający środki bezpieczeństwa w strefie oraz zwiększający pewność stron konfliktu, co do prawidłowego przebiegu procesu pokojowego.

Zewnętrzne granice rejonów ograniczenia wyznaczane są przez **linie rozgraniczenia** (ang. Lines of Demarcation). Ilość jednostek rozlokowanych blisko strefy rozdzielenia musi być równa po każdej ze stron, a ich potencjał bardzo zbliżony. Pozostała większa część sił musi zostać rozmieszczona w innych miejscach zwanych rejonami kontroli, które rozlokowane są po zewnętrznej stronie strefy rozdzielenia. W rejonach rozdzielenia na strony konfliktu mogą zostać nałożone ograniczenia dotyczące ilości wojsk, ich składu i wyposażenia. Całkowita szerokość strefy rozdzielenia wraz z przyległymi rejonami powinna uwzględniać zasięg broni będącej na wyposażeniu jednostek stron konfliktu. Siły zgrupowań są zobligowane do prowadzenia inspekcji rejonów kontroli.

Wyniki badań wskazują, że zgrupowanie taktyczne w sile oddziału może odpowiadać za kilka odcinków strefy rozdzielenia przebiegających przez jego rejon odpowiedzialności. Średnia wielkość rejonu może wynosić 100 km długości i tyle samo szerokości, średnia długość strefy rozdzielenia 100 km i więcej (rys. 4.4).[106]

Rysunek. 4.4. Przebieg stref rozdzielenia przez rejon zgrupowania taktycznego

[106] Na zgrupowanie taktyczne w sile brygady ze składu IFOR średnio przypadało ok.1300 bunkrów, ok.700 pól minowych oraz ok.200 km transzei i okopów.

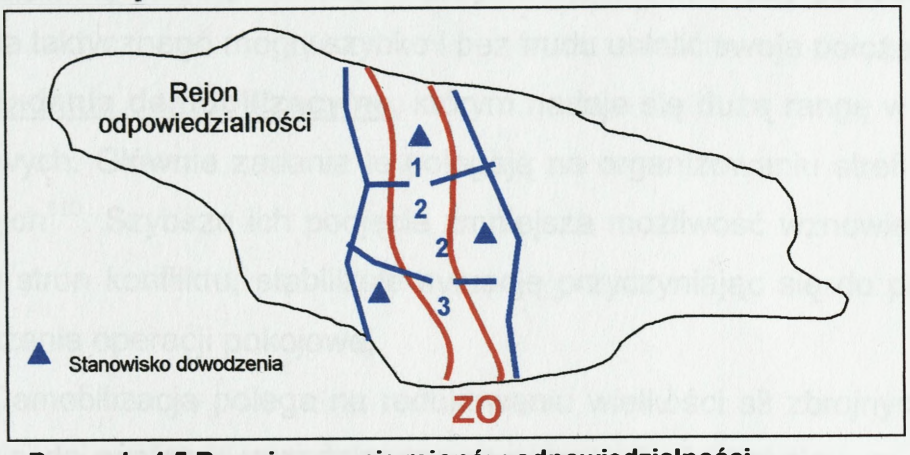
Duży wpływ na sprawność rozdzielenia wywierają takie czynniki jak chęć współdziałania stron konfliktu, szybkie rozmieszczenie elementów dowodzenia, efektywność koordynacji działań ze stronami konfliktu. W określonym czasie strefa rozdzielenia może ostatecznie stać się strefą zdemilitaryzowaną.

Zgrupowania taktyczne muszą liczyć się z przypadkami podejmowania działań przez strony konfliktu, polegających na zapewnieniu bezpieczeństwa w rejonach (wsie, miejscowości) zamieszkałych przez ich społeczności. Najczęściej będą one miały miejsce na linii konfrontacyjnej (styczności) lub blisko niej. Często pod pozorem wypełniania postanowień pokojowych, liderzy stron konfliktu mogą proponować wycofanie swoich wojsk wymuszając na zgrupowaniach taktycznych organizowanie posterunków kontrolnych. Będzie to swego rodzaju „pułapka", gdyż ich celem nie będzie chęć wypełniania postanowień, ale zwiększenie bezpieczeństwa grupie narodowej zamieszkującej daną miejscowość.[107]

Rozmieszczenie zgrupowań taktycznych powinno zwiększyć poczucie bezpieczeństwa lokalnych społeczności oraz wojsk stron konfliktu, stworzyć dogodne warunki do rozdzielenia stron oraz powrotu do warunków pokoju. Nie można wiązać się interesami i obawami jakiejkolwiek ze stron, w przeciwnym razie utraci się inicjatywę i bezstronność. Istnieją dwie zasadnicze, metody rozmieszczania rejonów rozmieszczenia zgrupowań w strefie rozdzielenia (rys. 4.5) i rys. 4.6).[108] Pierwszy wariant zakłada rozmieszczenie elementów po obu jej stronach. Daje to większe możliwości działań o charakterze łącznikowym nawet na szczeblu pododdziału. Dowódca batalionu ma rozmieszczone pododdziały po obu stronach strefy rozdzielenia, przez co w ich rejonach mogą występować elementy jednej, jak i drugiej strony konfliktu, ułatwia to prowadzenie rokowań (rys.4.5).

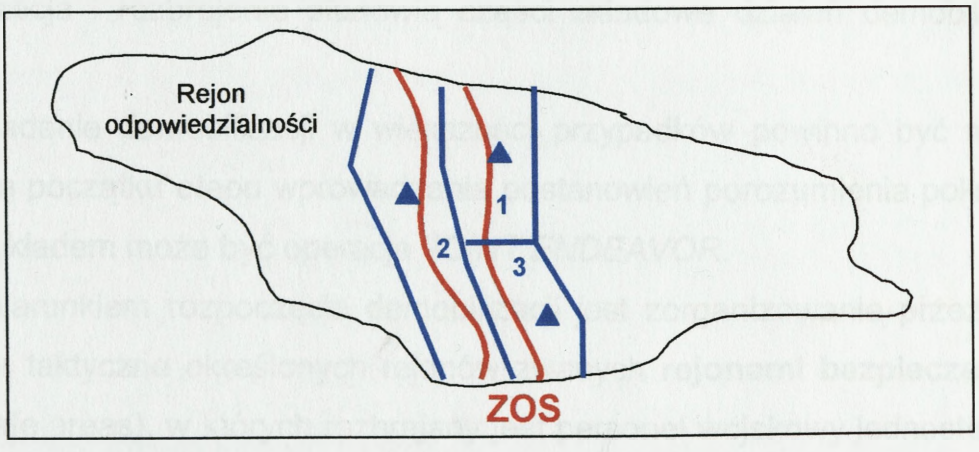
[107] Do tego rodzaju sytuacji dochodziło w początkowym etapie operacji *JOINT ENDEAVOR*, kiedy to dowódcy zgrupowania taktycznego padali ofiarą podwójnej gry przywódców wojskowych stron konfliktu doprowadzając do powstania tzw. linii pikiety (ang. Picket line).
[108] UN Nornic Tactical Manual, vol.1 druga edycja poprawiona, 1996, s.61-62.

Drugi wariant zakłada rozmieszczenie rejonów po jednej stronie strefy począwszy od jej środka. Ustalenie odpowiedzialności i dowodzenia jest w tym przypadku łatwiejsze.

Rysunek. 4.5 Rozmieszczenie rejonów odpowiedzialności zgrupowania po obu stronach strefy rozdzielenia (ZOS)

Trudniej jednak przychodzi rozwiązywanie pojawiających się problemów na najniższym szczeblu (rys.4.6).

Rysunek. 4.6.Rozmieszczenie rejonów odpowiedzialności zgrupowania po jednej stronie strefy rozdzielenia

Granice strefy rozdzielenia muszą być jasno określone i oznaczone na mapach oraz opisane w dokumentach. Przedsięwzięcie to powinno być realizowane wspólnie przez strony konfliktu oraz zgrupowania taktyczne, daje to możliwość dokładnego zapoznania się z przebiegiem, a tym samym respektowania wyznaczonych linii oraz strefy. Oznaczenie tych elementów może przebiegać wybiórczo, selektywnie oraz z ograniczeniami. Wybiórczo ma miejsce, gdy wyznaczone linie przecinają drogę gruntową, tory kolejowe lub szosę. Jak

wskazują wnioski z operacji *JOINT ENDEAVOR* zaznaczanie całości linii wydaje się zbędne, a przede wszystkim logistycznie niemożliwe, dlatego powinno ograniczyć się do często uczęszczanych rejonów tak, aby pododdziały zgrupowania taktycznego mogły szybko i bez trudu ustalić swoje położenie.[109]

Zadania demobilizacyjne, którym nadaje się dużą rangę w operacjach pokojowych. Głównie zadania te polegają na organizowaniu stref zdemilitaryzowanych[110]. Szybsze ich podjęcie zmniejsza możliwość wznowienia wrogich działań stron konfliktu, stabilizuje sytuację przyczyniając się do pozytywnego zakończenia operacji pokojowej.

Demobilizacja polega na redukowaniu wielkości sił zbrojnych w rejonie działania do poziomu uzgodnionego w porozumieniu pokojowym. Demilitaryzacja oznacza, zmniejszenie stanu ilościowego personelu oraz wyposażenia wojskowego. Rozbrojenie jest procesem wchodzącym w skład demilitaryzacji i oznacza kontrolę usuwania sprzętu i uzbrojenia. Można, więc przyjąć, że demilitaryzacja i rozbrojenie stanowią części składowe działań demobilizacyjnych.

Zadanie demobilizacji w większości przypadków powinno być realizowane na początku etapu wprowadzania postanowień porozumienia pokojowego, przykładem może być operacja *JOINT ENDEAVOR*.

Warunkiem rozpoczęcia demobilizacji jest zorganizowanie przez zgrupowania taktyczne określonych rejonów zwanych **rejonami bezpieczeństwa** (ang. safe areas), w których rozbrajany jest personel wojskowy jednostek. Do-

---

[109] W przypadku operacji Joint Endeavor uzgodniona linia przerwania ognia ACFL ZOS musiała być oznaczona w D+30. Oznaczenia były wykonywane w miejscach gdzie drogi prowadziły przez strefę rozdzielenia. Były to słupki pomalowane pomarańczową, fluorescencyjną farbą umieszczone po obu stronach drogi. Słupki oznaczające ACFL ZOS miały na górze liczbę 12. Rejony oraz drogi, które wymagały oznaczenia, znaczono w podobny sposób. Musiały być one tak usytuowane, aby były widoczne z odległości 100 m w dzień z obu kierunków jazdy. IEBL ZOS była oznaczana za pomocą, którymi były grube słupy wys. 2m przykryte pomarańczową nasadką. W przypadku, gdy ACFL ZOS i IEBL przebiegały blisko siebie wykorzystywano działania Wspólnej Komisji Wojskowej w celu osiągnięcia porozumienia, co do przebiegu jedynie zewnętrznej linii jako wspólnej Linii rozdzielenia ZOS. Wymogi związane z umiejscowieniem oznaczeń ACFL dotyczyły oznaczeń IEBL. Wszystkie jednostki stron są w tym przypadku zobowiązane do oznaczania ACFL, IEBL oraz respektowania Linii ZOS będącej pod nadzorem zgrupowania taktycznego. Po rozpoczęciu obowiązywania IEBL wszystkie oznaczenia ACFL ZOS muszą zostać usunięte, zamalowane lub wymazane.

[110] Termin „strefa zdemilitaryzowana" używany jest w humanitarnym prawie wojennym w Artykule 60 dodatkowego Protokołu z 1997 roku. Strony biorące udział w konflikcie mogą w wyniku porozumienia uzgodnić rejon o statucie zdemilitaryzowanej strefy. W rejonie tym nie mogą występować wojska oraz nie mogą być prowadzone żadne działania militarne.

tychczasowe doświadczenia pokazują, że działania te prowadzone są w rejonach, w których broń jest częścią codziennego życia i może być symbolem dumy i siły. W większości przypadków konfiskacie będą podlegały wszystkie rodzaje broni i podłoże kulturowe nie może w tym przypadku stanowić przeszkody. Wiarygodność działań demobilizacyjnych zależy od zapewnienia bezpieczeństwa oraz równomiernego realizowania działań demobilizacyjnych w stosunku do wszystkich stron konfliktu[111].

Wyniki analiz wskazują, że w tym przypadku należy brać pod uwagę następujące aspekty:

- kontekst, w jakim zadanie będzie realizowane,
- wymagany stan końcowy,
- czynnik czasu,
- stopień chęci współpracy przez strony konfliktu.

W przypadku operacji wymuszania pokoju działania zgrupowań taktycznych będą ograniczały się do rozbrojenia stron, a ich celem nie będzie osiągnięcie pełnej demobilizacji, lecz zapewnienie bezpieczeństwa umożliwiającego prowadzenie innych zadań operacyjnych.

Powodzenie działań demobilizacyjnych zależy od współpracy ze stronami konfliktu. Jednym ze sposobów osiągnięcia takiego stanu jest umożliwienie stronom aktywnego włączenia się w proces demobilizacji. Może to dotyczyć tworzenia struktur doradczo-konsultacyjnych z udziałem przedstawicieli stron konfliktu.

Innym rozwiązaniem może być prowadzenie obustronnych inspekcji pod nadzorem wojsk zgrupowania taktycznego, budując w ten sposób wzajemne zaufanie[112].

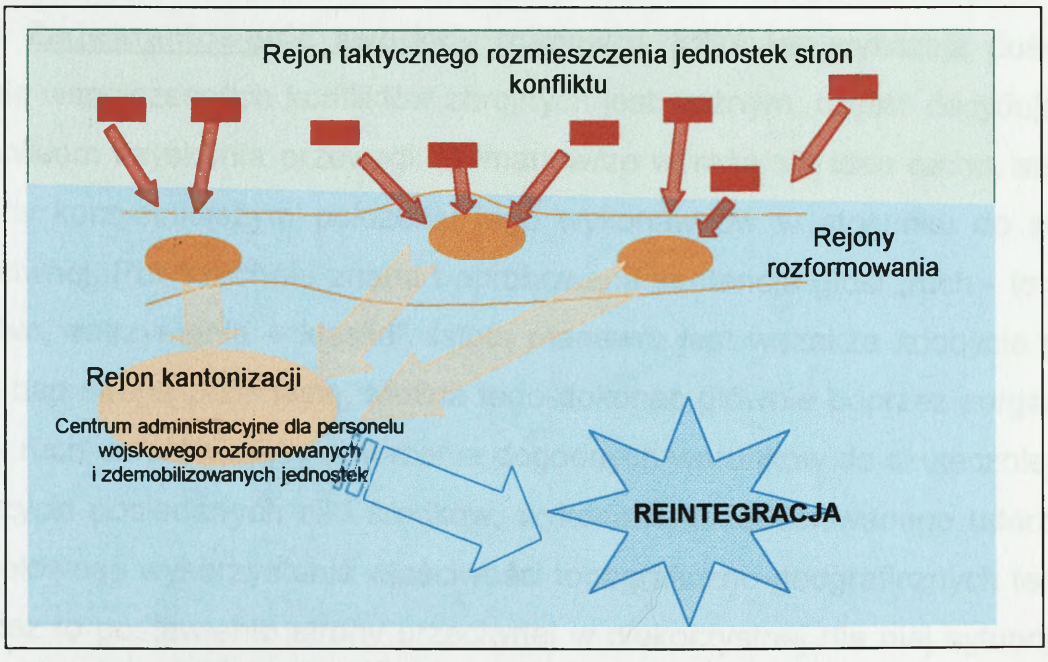
---

[111] Kiedy w 1993 roku personel ONZ realizujący operację utrzymania pokoju stał się celem ataków ze strony walczących stron w Somalii Rada Bezpieczeństwa wydała nową rezolucję. Umożliwiała ona siłom wojskowym UNOSOM II zastosowanie siły w celu rozbrojenia jednej tylko strony zaangażowanej w konflikt tj. milicji Generała Aideeda. W wyniku tego wojska ONZ utraciły wiarygodność, co doprowadziło do niepowodzenia całej operacji. Przykład ten jest doskonałą ilustracją ryzyka w podejmowaniu jednostronnych środków.

[112] Operacją, w której demobilizacja i rozbrojenie stanowiły ważny aspekt porozumienia pokojowego, była operacja ONZ w Kambodży UNTAC w 1992 i 1993 roku. Już po jej zakończeniu podkreślano, że opóźnione rozmieszczenie, a następnie dość ostrożne działanie wojsk było jedną z przyczyn ograniczonego sukcesu tej operacji. Silna wojskowa obecność mająca odpowiednie możliwości

Wyniki badań pozwalają określić zakres prowadzonej demobilizacji (rys. 4.7). Zanim przystąpi się do pełnej demobilizacji strony konfliktu muszą opuścić wyznaczony rejon i wycofać swoje siły do rejonów ześrodkowania lub rozformowania. Odpowiedzialność za realizację tych przedsięwzięć spoczywa na stronach konfliktu.

Siły zgrupowań taktycznych monitorują wyznaczone rejony ześrodkowania i eskortują jednostki w trakcie przemieszczania. Ich lokalizację ustala się w porozumieniu między stronami oraz zgrupowaniem taktycznym. Rejony stają się administracyjnymi centrami dla czasowo zakwaterowanych, rozbrojonych i zdemobilizowanych żołnierzy. Dla zachowania bezpieczeństwa i bezstronności wycofanie i ześrodkowanie powinno być realizowane jednocześnie w całym rejonie działań.

Rysunek. 4.6. Etapy demobilizacji

Nieodzowne jest również właściwe ustalenie przyjęcia środków oraz sprawne wsparcie logistyczne. Siły zgrupowań nadzorują i meldują o postępach, rejestracji i magazynowaniu broni, monitorują rejon działań i pomagają w

w użyciu siły zaraz po podpisaniu porozumienia pokojowego mogła prawdopodobnie zmusić Czerwonych Kmerów do większego zaangażowania w proces pokojowy. Zorganizowano mieszane grupy wojskowe w celu zaangażowania stron w proces pokojowy. Początkowo zajmowały się tylko sprawami wojskowymi, ale bardzo szybko stały się forum dyskusji i omawiania wszelkich pojawiających się problemów.

nadzorowaniu działań demobilizacyjnych. W sprzyjających warunkach można rozpocząć rejestrację rozmieszczenia ciężkiego uzbrojenia. Po dotarciu w wyznaczone rejony jednostki wojskowe są rozbrajane i demobilizowane. Polega to na przyjmowaniu oddawanej broni, zbieraniu jej w magazynach i składach, składowaniu amunicji oraz zamykaniu dróg zaopatrzenia.

W kontekście reintegracji personelu wojskowego rozpoczyna się nabór osób przewidzianych do tworzonych w perspektywie nowych sił bezpieczeństwa. Pozostały personel przygotowywany jest do reintegracji ze społeczeństwem. Osoby przeznaczone do reintegracji są rejestrowane w rejonie, w którym się znajdują, otrzymują świadectwo demobilizacyjne zaopatrzenie żywnościowe i pieniężne. W fazie tej główną odpowiedzialność ponoszą władze cywilne wspierane przez organizacje rządowe.

Zagwarantowanie swobody manewru, które jak wykazują doświadczenia współczesnych konfliktów zbrojnych jest ważnym, często decydującym czynnikiem uzyskania przewagi. W manewrze wyraża się idea ruchu, stawiająca w korzystniejszym położeniu jego wykonawców w stosunku do strony przeciwnej. Powszechnie znana i aprobowana sentencja głosi „ruch - to zwycięstwo, zatrzymanie – klęska". Istotą manewru jest wszakże zdobycie przewagi nad stroną przeciwną. Można tego dokonać głównie poprzez zorganizowany ruch umożliwiający stworzenie dogodnych warunków do skuteczniejszego użycia posiadanych sił i środków, wykonania nieoczekiwanego uderzenia lub celowego wykorzystania właściwości topograficzno-geograficznych terenu, a przez to postawienie strony przeciwnej w niekorzystnej dla niej sytuacji i w efekcie – rozstrzygnięcie walki na swoją korzyść kosztem jak najmniejszych strat własnych.[113]

Początkowy etap działań operacji wymuszania pokoju podobnie, jak w działaniach wojennych charakteryzuje się szybkim i częstym manewrem, którego celem nie jest pobicie strony przeciwnej, ale jak najszybsze rozmieszczenie wojsk w miejscach zapewniających uzyskanie przewagi. Cechą różniącą manewr w operacji wymuszania pokoju jest to, że po uchwyceniu i zorgani-

[113] K. Nożko, Walka o przewagę, Warszawa 1985, s.161.

zowaniu określonych pozycji tzw. punktów decydujących, tempo oraz intensywność przemieszczania wojsk ulegają znacznemu obniżeniu. W tradycyjnych działaniach bojowych pododdziały zmieniają rozmieszczenie swoich sił, mając na uwadze zasadę wzajemnego ubezpieczenia lub koncentrowania siły. Analiza początkowego etapu operacji prowadzi do wniosków, że manewr nie zawsze wyzwala się ruchem wojsk. W trakcie wchodzenia w rejon działań, wyzwolenie ruchu wiązać się może z prowadzeniem trudnych negocjacji ze stronami konfliktu. Manewr może polegać na obsadzaniu przez siły zgrupowań taktycznych pozycji zapewniających bezpieczeństwo siłom walczących stron realizującym określone zadania planu pokojowego. W studium o manewrze F. Skibiński zwraca uwagę, że manewr polega na zajęciu takiego położenia, aby stawiało ono wykonującego zarówno w znaczeniu fizycznym jak i psychicznym w lepszej sytuacji do strony przeciwnej[114]. Wyniki badań wskazują, że uchwycenie i utrzymanie pozycji tzw. **korzyść pozycyjna** (ang. positional advantage), łatwiej jest osiągnąć i utrzymać w wyniku bezstronnego charakteru działań.

Zagwarantowanie lub ograniczenie swobody manewru może być jednym z zasadniczym czynników wpływających na efektywne prowadzenie operacji pokojowej. Wymusza to określenia jasnych ograniczeń stronom konfliktu, organizacjom oraz ludności nie walczącej oraz jasnego zdefiniowania tej części rejonu działania, która nie jest dla nich dostępna. Swoboda manewru wiąże się również z wyborem miejsc organizowania lokali wyborczych, wykorzystania częstotliwości fal radiowych.[115]

Pozbawienie stron konfliktu oraz lokalnego społeczeństwa pewnego zakresu swobody manewru, jest charakterystyczne dla początkowego etapu działań, nie może jednak przedłużać się w czasie, gdyż całkowicie zdezorga-

[114] F.Skibiński, Rozważania o sztuce wojennej, Warszawa 1972, s.270.
[115] W 1996 siły pokojowe IFOR wspierały OBWE w organizowaniu wyborów ogólnych i prezydenckich w Bośni i Hercegowinie. IFOR prowadził rozpoznanie dróg prowadzących do lokali wyborczych i oczyszczał je z wszelkich min umożliwiając bezpieczne dotarcie lokalnej społeczności oraz obserwatorom. Ochraniano także lokale wyborcze oraz zapewniano ochronę transportowi oraz podliczaniu głosów, zapewniał również łączność obserwatorom OBWE.

nizowałoby funkcjonowanie lokalnego społeczeństwa, a w dłuższej perspektywie mogłoby zaszkodzić w osiągnięciu celu operacji.

Analiza działań dostarcza określonych scenariuszy zagrożeń związanych z ich realizacją takich, jak: rozmieszczenie pól minowych, zniszczenie większości dróg lądowych oraz dróg podejścia dla środków powietrznych są zablokowane. W przypadku, gdy lokalna administracja nie ma pełnej kontroli nad określoną częścią rejonu, istnieje duże prawdopodobieństwo, że zgrupowania taktyczne będą zmuszone bronić się przed działaniami terrorystycznymi. Rozwiązaniem może być kombinacja działań negocjacyjnych z demonstrowaniem możliwości użycia siły. W związku z tym, że zgrupowania będą zmuszone działać w rejonach, znacznie przekraczających możliwości ich monitorowania zasadnym jest ich wzmocnienie środkami rozpoznania powietrznego oraz walki radioelektronicznej. Ważnym jest wskazanie głównego wysiłku i ustalenie priorytetów działania, określenie priorytetów dla potrzebnych dróg.

Wojskowe wsparcie władz lokalnych. Pomoc wojskowa cywilnym władzom nazywana dalej jako – pomoc wojskowa jest działaniem pomocniczym sił pokojowych na prośbę rządu, regionalnej lub lokalnej władzy. Zadanie to jest realizowane w przypadku braku efektywnie funkcjonującej władzy lub rządu. Może przyjąć formę bezpośredniego wsparcia ludności cywilnej nie walczącej, obejmując część szerszego zagadnienia, jakim jest współpraca cywilno-wojskowa (CIMIC)[116]. Takie zakwalifikowanie wskazuje, że realizacja zadań powinna obejmować wspólne wysiłki zgrupowań taktycznych oraz cywilnych specjalistów i być prowadzona w kontekście narodowym i międzynarodowym. Celem głównym jest umożliwienie wydostania kraju z kryzysu będącego następstwem konfliktu. Wyniki przeprowadzonych badań pozwalają wyróżnić trzy sytuacje, w których realizowane będą przedsięwzięcia pomocy wojskowej:

1. Odbudowa i utrzymanie suwerenności państwa.
2. Odbudowa i utrzymanie porządku i władzy.

[116] Por. A. Jóźwiak, Cz. Marcinkowski, Wybrane problemy współczesnych operacji pokojowych, Warszawa 2002, s.82.

3. Odbudowa i utrzymanie publicznych udogodnień.

Odbudowa i utrzymanie suwerenności państwa tworzy ramy dla wszystkich działań w kontekście pomocy wojskowej. Odbudowa legalnej władzy oraz zapewnienie porządku publicznego są zasadniczymi czynnikami umożliwiającymi stworzenie efektywnej formy administracji rządowej oraz wzmocnienie wewnętrznego bezpieczeństwa państwa. W przypadku braku legalnej władzy, siły pokojowe, w tym zgrupowania taktyczne w przydzielonym im rejonie, mogą pełnić jej rolę. Realizacja zadania powinna trwać do czasu, kiedy legalny rząd oraz nowo powstałe siły policyjne nie przejmą obowiązków i będą w stanie wypełniać je samodzielnie. Zgrupowania taktyczne zapewniające pomoc okresowo tworzą tzw. „silne ramię" początkującej władzy cywilnej. Ważne jest, aby wysiłki pomocy wojskowej skupić na szybkiej odbudowie dobrze wyszkolonych i wyposażonych sił wojskowych i policyjnych, powiązanych z demokratycznymi instytucjami państwa.

Jak pokazują analizy operacji, w których realizowano zadanie wsparcia władz cywilnych, pomoc wojskowa będzie w zasadzie prowadzona w relatywnie stabilnej sytuacji, jeśli chodzi o poziom bezpieczeństwa. Można przyjąć, że podjęte działania obejmą fazę po zakończonym konflikcie. Będą z reguły częścią większej operacji pokojowej, nie można wykluczyć również niezależnej operacji. Cechą działań pozytywnie wpływającą na ich poparcie jest współpraca między siłami zgrupowania taktycznego, władzami lokalnymi, organizacjami, a nawet stronami konfliktu. Może to pozytywnie wpłynąć na poziom zgody dla prowadzonych działań.

Wśród działań wchodzących w zakres pomocy wojskowej można wyróżnić następujące:

1. Pomoc i wspieranie procesu wyborów oraz nadzorowanie przejścia do demokratycznych form wyboru rządu i władz. Celem tych działań jest odtworzenie porządku i władzy oraz bezpiecznego otoczenia warunkujących powodzenie organizowanych wyborów.

2. Nadzorowanie przestrzegania porządku publicznego. Celem ich będzie zapewnienie bezpieczeństwa nowo powstającym organom władzy, ale

przede wszystkim lokalnemu społeczeństwu oraz organizacjom pozarządowym działającym w rejonie. W szczególności problem będzie dotyczył działań w przypadku wystąpień i walki z tłumem.

3. Tworzenie lokalnej policji oraz jednostek bezpieczeństwa. Pomoc wojskowa będzie skupiać się w szczególności na wspieraniu międzynarodowej organizacji policji (ang. international civil police organization), w wysiłkach zmierzających do sformowania dobrze funkcjonującej policji i aparatu bezpieczeństwa. W określonych przypadkach będzie również obejmowała szkolenie i wyposażenie jednostek.

4. Rozminowanie pól minowych oraz szkolenie miejscowej ludności w tym zakresie. Większość państw uczestniczących we wszelkiego rodzaju operacjach pokojowych, w których realizowane jest to zadanie stosuje zasadę, że to państwo (strony konfliktu) są odpowiedzialne za rozminowanie terenu. Dlatego też w zasadzie żołnierze nie prowadzą żadnych działań pod względem. Pomoc skupia się na dystrybucji informacji dotyczących min i niewybuchów, informowaniu lokalnego społeczeństwa w celu uświadomienia im niebezpieczeństwa związanego z obecnością min, szkoleniu personelu oraz organizowaniu tzw. narodowych ośrodków do spraw min (ang. national mine center).

5. Sprawy administracyjne. Pomoc wojskowa w publicznych sprawach administracyjnych wymagana jest w przypadku braku dobrze funkcjonujących struktur rządowych. Może ona obejmować wsparcie oraz doradztwo w ekstremalnych przypadkach może zostać zorganizowana czasowa administracja wojskowa. Wsparcie musi umożliwiać nowo powstałym legalnym aparatom administracji, samodzielne realizowanie zadań administracyjnych tak szybko jak to jest możliwe.

6. Ochrona obiektów infrastruktury publicznej. Zalicza się do nich obiekty zapewniające dostarczanie wody, energii, środki transportu publicznego, urządzenia łączności. Wówczas działania zgrupowania taktycznego mogą obejmować pomoc w jej odtworzeniu, utrzymaniu bądź czasowemu dostarczaniu brakujących środków.

7. Ochrona osób, grup oraz instalacji. Tego rodzaju zadanie należy w zasadzie do obowiązków policji, jednakże w określonych momentach procesu stabilizacyjnego siły zgrupowania taktycznego mogą zostać wykorzystane również do tego rodzaju zadań. W większości przypadków nie będą to działania samodzielne, a raczej polegające na wspieraniu sił policyjnych w wykonywaniu określonych zadań. Czynnikiem warunkującym efektywną realizację omawianego zadania jest jasne określenie stanu końcowego, jaki ma osiągnąć pomoc wojskowa. Jak już wspominano zwykle celem tym będzie odbudowa i utrzymanie suwerennego państwa, które może niezależnie utrzymać porządek publiczny oraz legalną władzę. Drugim czynnikiem jest określenie metod oraz czasu przekazania realizowanych działań, istniejącym lub przyszłym władzom. Realizacja zadań nie będących domeną wojska musi być wsparta niezbędną ilością ekspertów wchodzących w struktury zgrupowania taktycznego. Szczególnie ważna jest znajomość zagadnień narodowej polityki, historii oraz kultury państwa oraz regionu. Coraz częściej do zadań tych powołuje się specjalne jednostki CIMIC.[117] Doświadczenia dotychczas prowadzonych operacji wymuszania pokoju wskazują na potrzebę posiadania szybkich odwodów, mogących reagować w sytuacji niekontrolowanych zakłóceń porządku publicznego, takich jak rozruchy, terroryzm i wybuch przemocy o bardziej złożonym charakterze. Podejmowanie wyważonych działań jest zasadniczym czynnikiem umożliwiającym wpływanie na sytuację. Z tego powodu należy rozważyć, co z punktu widzenia prowadzonej operacji jest bardziej opłacalne, czy rozszerzenie środków bezpieczeństwa, czy wydzielenie odwodu w przewidywaniu reagowania na zachodzącą sytuację.

Kryterium wskazującym na możliwość przekazania pełnionych funkcji władzom cywilnym będzie ich zdolność do samodzielnego realizowania zadań bez potrzeby wsparcia ze strony zgrupowania taktycznego. Przedwczesne przekazanie może doprowadzić do zakłócenia stabilnej sytuacji i powrotu na-

[117] Cywilny segment IFOR liczył około 350 osób tworzących grupy specjalistów z wielu dziedzin życia, m.in. prawnicy, inżynierowie, specjaliści z dziedziny transportu, rolnictwa, ekonomii. Wchodzili oni w skład zespołu Współpracy Cywilno-Wojskowej (CIMIC), który zapewniał techniczne wsparcie oraz doradztwo dla wielu komisji i grup roboczych, organizacji cywilnych, pozarządowych oraz władz lokalnych.

wet do stanu przed kryzysem. Przedłużające się wsparcie może z kolei wywołać u lokalnych władz postawę wyczekującą „czekaj i obserwuj" spowodować brak inicjatywy, niewłaściwe podejście lub utratę pewności w działaniu. Aby uniknąć takich sytuacji wycofanie sił zgrupowania musi mieć charakter elastyczny i odzwierciedlający rozwój sytuacji politycznej. Można założyć trzy formy wycofania realizowanego w zależności od istniejących warunków:

- szybkie wycofanie – jeżeli istnieją warunki umożliwiające udane przekazanie zadań,
- wycofanie etapami – w którym etapy mogą być przyspieszone lub opóźnione. Etapy powinny być powiązane, bądź charakterem realizowanych działań bądź regionami ich prowadzenia.
- częściowe wycofanie – zmierzające do zamiany pomocy bezpośredniej (wojsko prowadzi osobiście zadania) na pośrednią (działają doradcy).

W celu umożliwienia realizacji zadań pomocy wojskowej może okazać się niezbędnym podjęcie takich działań jak: wprowadzenie godziny policyjnej, patrolowania lub przeszukiwania terenu, siedzib. W związku z tym, że podjęte środki mogą nie cieszyć się poparciem wśród lokalnej społeczności należy je dokładnie przygotować, nadzorować oraz wyjaśnić cel ich prowadzenia. Celem podjętych działań może być:

- odstraszanie przed popełnianiem aktów przemocy oraz zapobieganie przestępczości,
- ograniczenie możliwości organizowania demonstracji,
- wzmocnienie funkcji lokalnej administracji,
- ograniczenie nielegalnego transportu oraz przemytu broni,
- aresztowanie poszukiwanych osób,
- rozpoznawanie działań wywrotowych i zdobywanie na ten temat informacji.

W ramach tych przedsięwzięć realizowana jest także opieka zdrowotna stanowiąca zasadniczą część funkcjonowania społeczeństwa. Jeżeli aparat rządowy nie funkcjonuje nie ma też możliwości brania odpowiedzialności za

utrzymanie tego rodzaju publicznych udogodnień. Może wystąpić następująca sytuacja, w wyniku trwającego konfliktu.

Wsparcie działań pomocy humanitarnej w ramach której udział sił wojskowych polega na wspieraniu działań organizacji cywilnych. W 1994 roku Organizacja Narodów Zjednoczonych (dawny Departament do Spraw Pomocy Humanitarnej, obecnie przemianowany na Biuro do Koordynacji Spraw Pomocy Humanitarnej) wydała wskazówki dotyczące zaangażowania sił wojskowych w działania humanitarne:

- organizacje humanitarne będą określały, która sytuacja wymaga zaangażowania sił wojskowych,
- środki militarne mogą zostać użyte tylko w przypadku gdy nie ma innej alternatywy,
- operacja humanitarna będzie zachowywać swój nie militarny charakter,
- personel wojskowy będzie respektował zasady operacji humanitarnych,
- należy unikać zaangażowania wojsk na dużą skalę,
- operacja humanitarna musi zachować międzynarodowy charakter.

Siły wojskowe są tłem dla działań organizacji cywilnych działających na wniosek władz państwa proszącego o pomoc. Może jednak wystąpić sytuacja, kiedy władze rządzące w rejonie konfliktu nie zgadzają się na rozpoczęcie operacji humanitarnej. W tym przypadku społeczność międzynarodowa może zdecydować się na tzw. interwencję humanitarną. Definiuje się ją jako użycie lub zagrożenie użyciem siły, przez jedno lub więcej państw na terytorium innego państwa. Głównym celem operacji jest zapobiec lub zatrzymać poważne naruszenia podstawowych praw człowieka.

Prowadzonej operacji przyświecać będzie rozszerzony cel, polegający nie tylko na dostarczaniu pomocy humanitarnej społeczeństwu, ale również zahamowaniu przypadków naruszeń praw człowieka[118]. Przykładami interwen-

[118] Peace Operations, Army Doctrine Publication ADP III, Landmacht, Royal Netherlands Army, 1999, s.309.

cji humanitarnych mogą być operacja w północnym Iraku „*PROVIDE COMFORT*" oraz operacja w Somalii „*RESTORE HOPE*".[119]

Zasadniczym zadaniem zgrupowań taktycznych będzie zapewnienie bezpiecznego otoczenia dla działań pomocy humanitarnej. Zadanie główne zawierać będzie zadania cząstkowe, wśród których można wymienić: ochronę większych portów i lotnisk, kluczowych instalacji i miejsc dystrybucji pożywienia, zapewnienia swobodnego przepływu zaopatrzenia, zapewnienie bezpieczeństwa konwojom oraz działaniom prowadzonym przez różne organizacje.[120]

Doświadczenia prowadzonych operacji wskazują, że istnieje duże prawdopodobieństwo rozszerzenia zakresu zadań realizowanych w ich toku. Nie jest to pożądany efekt, dlatego powinien być postrzegany jako sytuacja negatywna. Wielu specjalistów zajmujących się tym problemem, za główną przyczynę takiego stanu uważa nieracjonalne podejście przy opracowywaniu mandatów.[121] Zadania te mogą dotyczyć rozbrojenia frakcji militarnych, odbudowania sił policji oraz pomocy uchodźcom. W związku z tym, że zgrupowania taktyczne dość często „padają ofiarą" takiej polityki ze strony ONZ zjawisko to otrzymało miano „skradającego się zadania" (ang. mission creep).[122]

Prowadzone badania wskazują, że zakres działań jest dość szeroki i obejmuje: patrolowanie, blokady i przeszukiwanie działania ochronne, budowa dróg i mostów, eskortowanie konwojów, konfiskowanie broni, zapewnienie łączności. Widać też, że wielką rolę odgrywają w nim pododdziały żandarmerii wojskowej, które powinny wejść w skład zgrupowań taktycznych. Są one przydatne w szczególności do takich działań ochronnych jak: zapewnienie bezpie-

---

[119] W grudniu 1992 roku ONZ wydało Rezolucję Bezpieczeństwa nr 794 w sprawie rozpoczęcia interwencji kierowanej przez USA i użycie wszystkich niezbędnych środków na zapewnienie bezpiecznego otoczenia dla działań pomocy humanitarnej w Somalii tak szybko jak to jest możliwe.

[120] D. Freeman, Operation Restore Hope, US CENTCOM Perspective, Military Review, wrzesień 1993, s.64.

[121] Por. M. Nordquist, What Colour is the Peacekeeper's Helmet, Naval War College Review, 1997, s.14.

[122] Termin "skradające zadania" reprezentuje nowe zjawisko w prowadzeniu operacji pokojowych. W gruncie rzeczy kluczowe państwa uczestniczące w operacji, dążą do rozszerzenia działań wojskowych oraz rejonu działań poza początkowy, dokładnie określony i ograniczony cel, którym jest zapewnienie bezpiecznego otoczenia dla działań humanitarnych. Zgrupowania taktyczne realizujące określone zadnia często mają ograniczone środki, aby sprostać nowym pojawiającym się wyzwaniom, tym bardziej, że czas trwania operacji wymuszania pokoju powinien być ograniczony do minimum.

czeństwa na głównych drogach zaopatrzenia, konwojowanie, ochrona ważnych osób, zatrzymywanie osób podejrzanych o działalność przestępczą.[123]

Wyniki przeprowadzonych badań zwłaszcza empirycznych spowodowały, że zaistniały podstawy do sformułowania tezy, że operacje polegają przeważnie na wykonaniu zadań i działaniach na poziomie taktycznym w rejonach zabudowanych o charakterze miejskim, jak też z ograniczoną ilością dróg i słabą infrastrukturą. Są to zwykle działania zgrupowań w sile oddziału, batalionu lub wzmocnionej kompanii z zapewnieniem odpowiedniego wsparcia i zabezpieczenia. Ważną rolę spełnia tu wsparcie śmigłowców oraz lotnictwa, których działania koordynuje zespół kierowania uderzeniami lotnictwa (TACP).

Prowadzone działania zbliżone są do akcji policji w sytuacji użycia broni przez strony konfliktu. W celu niedopuszczenia do przelewu krwi może zaistnieć potrzeba użycia siły i broni. Działanie to, choć jest wejściem w obszar sporu, nie oznacza, że zgrupowania taktyczne stają się trzecią stroną konfliktu nawet, gdy ich działania dotyczą tylko jednej.[124] Istota ich działań polega na nakłanianiu, ostrzeganiu i w ostateczności użyciu siły.

Analiza literatury normatywnej i zawartych w niej definicji, podziałów i opisów prowadzi do konkluzji, że trudno jest dokonać klarownej klasyfikacji rodzajów działań, jakie mogą być realizowane przez zgrupowania taktyczne. Obejmują one, bowiem bardzo szeroki zakres różnych, specyficznych warian-

---

[123]W Somalii pododdziały żandarmerii wojskowej reagowały na znaczną ilość wrogich aktów podejmowanych przeciwko żołnierzom, członkom organizacji pozarządowych oraz ludności cywilnej, nie walczącej przez uzbrojone bandy. Wspierały również pododdziały zgrupowania taktycznego w działaniach polegających na konfiskowaniu broni. Polegało to przede wszystkim na prowadzeniu rozpoznania i zbieraniu informacji na temat wielkości, lokalizacji i możliwości frakcji występujących w rejonie działania zgrupowania taktycznego. Informacje te dotyczyły lokalizacji pokaźnych tajnych składów amunicji i broni. Żandarmeria może odegrać też ważną rolę w konfiskowaniu broni oraz organizowaniu posterunków kontrolnych, wzdłuż głównych dróg zaopatrzenia, w mniejszych wioskach oraz w zatłoczonym i ograniczonym otoczeniu. W Somalii wspierając wysiłki działań bojowych jak i też realizując zadania wsparcia pododdziały żandarmerii brały udział w działaniach na większą skalę takich jak pokaz siły w mieście Afgooye, FAS Military Analisis Network, Operation Restore Hope, WWW.Military analisis /DOD 101/US Ops.

[124] Zgrupowanie taktyczne realizujące zadania w operacji wymuszania pokoju może w wyniku ograniczonego mandatu uzyskać status sił policyjnych. Dążąc do osiągnięcia celu operacji może realizować zadanie polegające na rozbrojeniu stron konfliktu. Jak zauważył Kenneth Allard „W rejonach, w których prowadzono operacje wymuszania pokoju rozdział broni w społeczeństwie często odzwierciedla wewnętrzną strukturę władz, które będą walczyć, aby utrzymać swoją pozycję" w takich przypadkach, zaznacza autor, siły pokojowe mogą być posądzone o stronniczość. Dodaje również, że „nie powinno nikogo dziwić, że wojska realizujące określone działania powinny być przygotowane do walki". K. Allard, Somalia Operations, s.61-66, 89-91.

tów sytuacyjnych, często trudnych do wyodrębnienia. Pojawiające się nowe cele operacyjne oraz zadania rodzą potrzebę stosowania także nowych form i sposobów działań. Ponadto wyniki badań przedstawione w poprzednim rozdziale wskazują, że zadania zgrupowań taktycznych zależą również od mandatu oraz etapu prowadzonej operacji, które należą do głównych determinantów działań realizowanych w różnych warunkach i z różnym natężeniem.[125]

4.3. Uwarunkowania organizowania zgrupowań taktycznych wojsk lądowych do operacji pokojowych

Zgrupowania taktyczne, którym w przyszłej operacji wyznaczono określoną rolę, muszą zrealizować przedsięwzięcia, zapewniające wykonanie postawionych im zadań. Relatywnie ograniczony czas ich organizowania, bo wynoszący średnio 4 - 6 miesięcy, wymusza sprawne przygotowanie sił oraz zabezpieczenie odpowiednich środków. Przedsięwzięcia z tym związane dotyczą zorganizowania zgrupowań taktycznych poprzez wydzielenie do ich składu odpowiednich sił i środków wynikających ze specyfiki zadań. Kolejnym krokiem jest rozpoczęcie procesu szkolenia oraz zgrywania żołnierzy, pododdziałów oraz sztabów i dowództw. Ważnym przedsięwzięciem jest rozpoczęcie procesu planowania i opracowywania wariantów działania oraz koncepcji określających wstępne potrzeby w każdym z etapów przyszłej operacji. Z tym wiąże się planowanie oraz przygotowanie propozycji strategicznego przemieszczenia i rozmieszczania zgrupowań w rejonie przyszłej operacji, gdyż w odpowiednim czasie należy dostarczyć głównemu dowódcy sił połączonych określonych danych potrzebnych do przeprowadzenia analiz i kalkulacji. Dane te dotyczą informacji związanych z proponowanym składem oraz wielkością sił zgrupowań, czasem potrzebnym na rozpoczęcie etapu rozmieszczania w rejonie działania [ang Area of Operation (AO)[126]], sposobu przemieszczenia oraz

---

[125] J.Zieliński, Formy i metody prowadzenia działań przez zgrupowania taktyczne wojsk lądowych w operacjach pokojowych, pk."Misje", AON, Warszawa 2002, s.87.

[126] JCS Pub 1-02, DOD, NATO – część rejonu objętego wojną niezbędnego do prowadzenia oraz administrowania działaniami militarnymi. (FM 101-5-1) – ta część rejonu konfliktu niezbędna do prowadzenia działań militarnych. Rejony działania są geograficznie określonymi rejonami, przydzielonymi dowódcom, za które są oni odpowiedzialni i w ramach, których posiadają pełną władzę w prowadzeniu działań militarnych. (FM 100-5, 6-12) – rejon działań musi mieć odpowiednią wielkość

wymaganej ilość środków umożliwiających zrealizowanie tego przedsięwzięcia. W miarę możliwości zgrupowania taktyczne powinny rozpocząć działania od rozpoznawczego przygotowania rejonu. Ułatwi to określić potrzeby dotyczące dodatkowych elementów bojowych, elementów wsparcia i zabezpieczenia działań. Ważnym zagadnieniem jest określenie przydziału lotnisk, portów, linii oraz stacji kolejowych oraz ustalenie systemu dowodzenia i kontroli z podmiotami wspierającymi wypracowaną koncepcję działania. Do zasadniczych przedsięwzięć realizowanych w tym etapie w opinii badanych można zaliczyć: przygotowywanie planu działania tzw. contingency plan, wyznaczenie sił i środków oraz przydzielenie rejonów odpowiedzialności [ang Area of Responsibility (AOR)][127], zorganizowanie, przygotowanie i zatwierdzenie sił zgrupowania, prowadzenie wizyt rekonesansowo rozpoznawczych w przyszłym rejonie działań, rozmieszczenie elementów rekonesansowych, prowadzenie działań informacyjnych.

Wnioski z badań respondentów oraz analiza dostępnej dokumentacji operacyjnej związanej z opracowywaniem planów działania zgrupowań taktycznych takich państw, jak Stany Zjednoczone, Wielka Brytania, Rosja i Polska wskazuje, że szczególną uwagę należy zwrócić na następującą problematykę: na jakich zadaniach w operacji należy w szczególności skoncentrować wysiłki wojsk pozostających pod dowództwem zgrupowania taktycznego, jakie metody działania umożliwiają wypełnienie zadań w kolejnych etapach operacji, jaka jest kolejność działań jeżeli walczące strony naruszą zawieszenie broni i narasta eskalacja zbrojnej konfrontacji, jakie występują inne zgrupowania taktyczne (kontyngenty) i jakie są ich rejony odpowiedzialności.

Podkreślając, że efektywne planowanie jest ważnym czynnikiem w przygotowaniu operacji pokojowej, szczególną wagę przywiązuje się do następujących zagadnień: analizy politycznej, ekonomicznej i militarnej sytuacji w rejonie konfliktu, informacji o władzach lokalnych, ludności cywilnej, informacji

---

i układ umożliwiający dowódcy wykonanie postawionego zadania oraz zapewniający ochronę wojsk. Powinien umożliwiać wykorzystanie elementów organicznych, przydzielonych i wspierających.

[127] JCS Pub 1-02, DOD, NATO, FM 101-5-1 – wyznaczony rejon, w którym jest ściśle określona odpowiedzialność dowódcy rejonu w celu rozwijania i utrzymania obiektów, kontroli manewru i prowadzenia działań taktycznych wojsk będących pod jego dowództwem.

o wojskowych i cywilnych udogodnieniach, które mogą być wykorzystane przez wojska w czasie prowadzenia działań.

Korzystając z powyższych informacji należy dokonać ocen charakteru społeczeństwa oraz terenu w rejonie konfliktu. W ocenie badanych zasadniczym zagadnieniem jest ustalenie korzeni etnicznych społeczeństwa, języka, lokalnych zwyczajów, religii, oddania i przynależności etniczno-narodowej (klany, rodziny, plemiona, grupy społeczne), lojalności politycznej do rządu narodowego (lub do administracji regionalnej), liderów wojskowych, liderów lokalnych, obchodzenia narodowych świąt, religijnych obrzędów oraz stopień uzbrojenia społeczeństwa. Ważnym jest również określenie stopnia ochrony socjalnej, informacji o systemie monetarnym, czarnym rynku.

W opinii badanych wymagającymi rozpatrzenia jest szereg problemów. Czy sytuacja w rejonie konfliktu jest korzystna? Czy społeczeństwo wspiera wojska pokojowe oraz od czego zależy wsparcie? Jaki jest stopień uzbrojenia, wyposażenia oraz poziom organizacji walczących stron? Czy istniejące i działające grupy dysydentów będą wspierały wojska pokojowe publicznie? Czy istnieją i działają w rejonie mandatowym grupy terrorystyczne? Jakie jest morale walczących i ich gotowość do zaakceptowania zawieszenia broni?

W ocenie terenu i infrastruktury konieczna jest analiza rzeźby terenu, roślinności, stanu wód, sieci dróg, warunków transportowych, występujących elektrowni oraz sieci energetycznej, sieci łączności, miejsc skupienia ludności, ośrodków przemysłowych szczególnie tych zaangażowanych w produkcję wojskową, ośrodków medycznych, budynków i obiektów kultu religijnego, baz i magazynów materiałowych, sieci handlowej itp.

Wyniki badań wskazują, że podstawowym dokumentem planistycznym jest plan operacyjny, wykonany na mapie lub w formie diagramu z odpowiednią legendą, wsparty dodatkowymi dokumentami, do których można zaliczyć: kalendarz grafik wyjazdu w rejon działania, rozkaz dyrektywa dowódcy sił pokojowych, plan przeprowadzenia rozpoznania rejonu działania, plan marszu wojsk w wyznaczony rejon, plan koordynacji w formie tabeli z mapą wykorzystaną do dowodzenia i kontroli według otrzymanych zadań, plan obrony zgru-

powania taktycznego, plan zabezpieczenia inżynieryjnego, plan łączności, plan logistyczny, plan wymiany wojsk utrzymujących pokój, plan ewakuacji na wypadek wybuchu konfliktu na dużą skalę, inne plany w zależności od wykonywanych zadań oraz warunków ich realizacji.

Opracowanie dodatkowych dokumentów umożliwia elastyczną reakcję na każdą niestandardową sytuację, zapobiega niepotrzebnym stratom osobowym, w broni oraz uzbrojeniu ciężkim oraz skraca okres trwania działań wojskowych. Część planu operacyjnego opracowanego na mapie powinna zawierać: rejon, w których strony konfliktu żyją razem, ustalone i ustabilizowane linie między stronami konfliktu, będące rezultatem porozumień pokojowych, charakter oraz struktura działań wojsk lub uzbrojonych grup walczących (frakcji) stron konfliktu, jak również prawdopodobny charakter ich działań w razie zerwania zawieszenia broni, lotniska, lądowiska z lokalizacją na nich samolotów, śmigłowców, rejonów koncentracji ciężkiego sprzętu (czołgi, wozy bojowe, transportery) stanowiska ogniowe artylerii, moździerzy, broni przeciwpancernej, broni przeciwlotniczej, magazynów lub baz z przechwyconą bronią, amunicją, materiałami wybuchowymi walczących stron, środki sapersko inżynieryjne, pola minowe oraz inne zapory ustawione przez walczących, punkty lub rejony, w których rozmieszczeni są reprezentanci ONZ, misje dyplomatyczne oraz biura administracyjne i dowództwa jednostek wojskowych stron konfliktu, punkty dowodzenia i kontroli operacji pokojowej takie jak stanowiska dowodzenia i logistyczne, punkty dostarczania i dystrybucji pomocy humanitarnej, rejony odpowiedzialności narodowych kontyngentów, rozmieszczenie ich poddoddziałów oraz elementów dowodzenia i kontroli, posterunki kontroli (ang. check points) i posterunki obserwacyjne (ang. observer points).

4.4. Taktyczne zgrupowania wojsk lądowych w operacjach pokojowych

W jednej z ostatnich prac badawczych poświęconej formom i metodom prowadzenia działań przez zgrupowania taktyczne wojsk lądowych w operacjach pokojowych, która ukazała się w Akademii Obrony Narodowej[128] wskazuje się, że termin zgrupowanie taktyczne wojsk lądowych powinien dotyczyć batalionu zmechanizowanego lub piechoty, wywodzącego się z jednostki szybkiego reagowania. Sugeruje się także, aby batalion taki był specjalnie zorganizowany według nowej struktury, posiadający wyposażenie pozwalające mu samodzielnie działać w skomplikowanych warunkach operacji pokojowej.

Pod pojęciem zgrupowania w znaczeniu ogólnym rozumie się gromadzenie, zebranie się określonych osób, zorganizowane w celu przygotowania się do czegoś, najczęściej wspólnie później wykonywanego.[129]

W ogólnym znaczeniu wojskowym pojęcie zgrupowania rozumie się, jako siły i środki zgromadzone w wyznaczonym rejonie do wykonywania określonego zadania bojowego mającego charakter zaczepny lub obronny.[130] Z kolei „Leksykon Wiedzy Wojskowej" określa zgrupowanie wojsk jako związki taktyczne i oddziały różnych rodzajów wojsk, a także sił zbrojnych, skupione w określonym obszarze (rejonie) do wykonania określonego zadania bojowego (operacyjnego). Łączy więc kategorię zgrupowania (zgrupowania wojsk) ze szczeblem związku taktycznego i oddziału, wskazując również na występowanie w ich ramach różnych rodzajów wojsk, a także sił zbrojnych.[131] W żadnym z wymienionych źródeł nie występuje termin zgrupowanie taktyczne.

W pozycji „Podstawowe kategorie sztuki wojennej" zgrupowanie taktyczne definiuje się jako zbiór połączonych sił wojsk lądowych, którego zasadniczym trzonem jest batalion (zmechanizowany, czołgów). W jego skład mogą

---

[128] J. Zieliński ,Formy i metody prowadzenia działań przez zgrupowania taktyczne wojsk lądowych w operacjach pokojowych, AON Warszawa 2002.
[129] *Słownik współczesnego języka polskiego*, Warszawa 1996, s. 436.
[130] Mała encyklopedia wojskowa, t.3, Warszawa 1970.
[131] *Leksykon wiedzy wojskowej...*,op. cit., s. 523.

wchodzić pododdziały rodzajów wojsk. Skład zgrupowania taktycznego zależy od zadania i możliwości szczebla nadrzędnego. Celem tworzenia i działania zgrupowania taktycznego jest samodzielne wykonywanie zadań bojowych, często we współdziałaniu z wydzielonymi siłami rzutu powietrznego.[132]

Analizy dostępnych materiałów źródłowych oraz wnioski z praktyki szkoleniowej wskazują, że najczęściej termin zgrupowania łączy się z terminem „zgrupowania uderzeniowe" lub „zgrupowania obronne". Pod tymi pojęciami rozumie się zasadnicze siły i środki wydzielone i połączone ze składu związku taktycznego, oddziału. Przeznaczone są one do wykonania zadań cząstkowych, które są często głównymi i decydującymi o powodzeniu walki. Wydzielone elementy bazują na strukturze batalionu, gdzie dowódcą jest etatowy dowódca batalionu.

Przedstawiona idea wskazuje, że w tym przypadku zgrupowania tworzy – wydziela ze swego składu, na własne potrzeby, stały istniejący element strukturalny. Elementy te wydziela się na określony czas (doraźnie), w celu wykonania przez nie zadania cząstkowego, po czym element odtwarza swoją dotychczasową stałą strukturę.

Podobnie definiuje pojęcie zgrupowanie batalionowe niemiecki słownik[133] oraz amerykański FM 101-5-1. Jest to jednostka zorganizowana z połączenia elementów pododdziałów czołgów i piechoty pod dowództwem jednego dowódcy batalionu, przeznaczona do wykonania konkretnego zadania. W zależności od wariantu działania, jej skład wykazywać może przewagę pododdziałów czołgów lub piechoty, lub też ich zrównoważoną proporcję. Na przykład, pancerne batalionowe zgrupowanie taktyczne to dwie kompanie czołgów, kompania zmechanizowana, pluton saperów i sekcja lotnictwa wojsk lądowych. W związku z tym, że elementy te nacierają lub się bronią, mogą przyjąć nazwę batalionowe zgrupowanie uderzeniowe lub batalionowe zgrupowanie obronne.

---

[132] *Podstawowe kategorie sztuki wojennej*, AON, Warszawa 1996, s. 127.
[133] Militarisches Studienglossar, English Teil I, Bundessprachenamt 1996,*s* . 163-164.

W przypadku zgrupowań taktycznych działających w operacjach pokojowych, analiza opracowań teoretycznych oraz praktycznych rozwiązań wskazuje, że zgrupowania wojsk często noszą miano Task Force. Określenie to przypisuje się jednostkom szczebli taktycznych: batalion, brygada, dywizja.

W literaturze państw sojuszu pojęcie Task Force definiuje się jako czasowe zgrupowanie jednostek pod dowództwem wyznaczonego dowódcy sformowane w celu przeprowadzenia określonych działań lub wykonania określonego zadania[134]. W tym przypadku nie ma ograniczenia szczebla, a więc można mówić o zgrupowaniu taktycznym w sile batalionu, zgrupowaniu taktycznym w sile brygady lub dywizji. Nieco inna jest też idea tworzenia tego rodzaju zgrupowań. W pierwszej kolejności pojawia się zadanie, które należy wykonać. Na potrzeby wykonania zadania tworzy się odpowiednie elementy strukturalne, które przyjmują postać stałych zadaniowych zgrupowań taktycznych tzw. Task Force. Taktyczne zgrupowania zadaniowe w zależności od otrzymanych zadań przyjmują określoną wielkość oraz skład i na czas realizacji zadań są elementem stałym, który może otrzymać wsparcie lub wzmocnienie ze szczebla wyższego. W zależności od sytuacji zadaniowe zgrupowanie taktyczne może przyjąć formę połączonego zadaniowego zgrupowania taktycznego ang.(Joint Task Force JTF) lub wielonarodowego, połączonego zadaniowego zgrupowania taktycznego ang (Combined Joint Task Force CJTF).

Na podstawie przeprowadzonych analiz i ocen do dalszych rozważań pod pojęciem zgrupowania taktyczne przyjęto, że są to zadaniowe zgrupowania taktyczne stanowiące czasowe struktury jednostek, pod określonym dowództwem, sformowane w celu przeprowadzenia stosownych do sytuacji działań lub wykonania określonego zadania. Zgrupowania te w zależności od uwarunkowań mogą przyjąć formę batalionowych zgrupowań zadaniowych, brygadowych zgrupowań zadaniowych lub dywizyjnych zgrupowań zadaniowych (wielonarodowych).

---

[134] Militarisches Studienglossar, English Teil I, Bundessprachenamt 1996, s.998.

Rozdział 5. ZGRUPOWANIA TAKTYCZNE WOJSK LĄDOWYCH DO DZIAŁAŃ W OPERACJACH POKOJOWYCH

Przeznaczenie, a głównie zadania przewidywane do wykonania przez zgrupowania taktyczne w operacjach pokojowych, wywierają decydujący wpływ na skład organizacyjny. Praktyka organizowania zadaniowych zgrupowań taktycznych na potrzeby operacji pokojowych, wskazuje dwa sposoby rozwiązań. Pierwszy z nich polega na tworzeniu określonego wariantu struktury od podstaw, dla osiągnięcia określonego celu. Zgrupowanie takie jest wcześniej przygotowywane i szkolone pod kątem przyszłego zadania (zadań) operacyjnego. Takie podejście stosowane było w większości kontyngentów przygotowywanych do operacji utrzymania pokoju.

Drugie rozwiązanie polega na modyfikowaniu istniejących jednostek stanowiących bazę wyjściową, tworzonych zgrupowań, z zamiarem osiągnięcia określonego celu.

Przyjmując, że zgrupowania taktyczne wojsk lądowych mogą wykonywać zakres zadań przedstawiony w rozdziale czwartym to ich skład, organizacja, wyposażenie oraz wyszkolenie powinny zapewniać sprawną i skuteczną realizację tych zamierzeń.

5.1. Koncepcja tworzenia zgrupowań taktycznych

Badając problematykę składu organizacyjnego zadaniowych zgrupowań taktycznych wojsk lądowych, przewidzianych do działania w operacjach pokojowych, wskazane jest dokonanie wyjaśnień określających, czym jest organizacja, struktura i jakie występują między nimi współzależności.

Organizacja, jako twory ludzkie powołane do realizacji określonych zadań i wynikających z nich działań składają się z trzech podstawowych elementów:

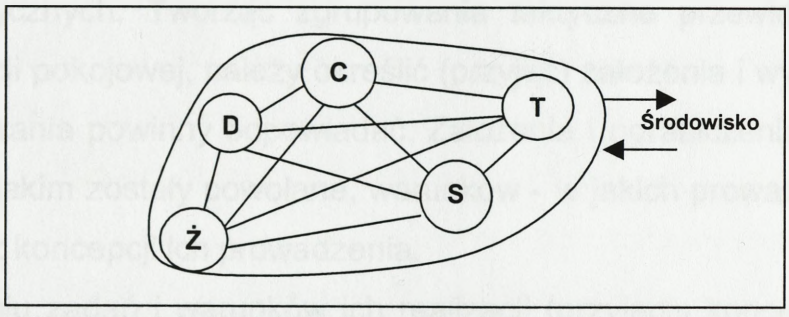
- podmiotów (ludzi);
- narzędzi (środków walki);

- przedmiotów działania (zadanie do wykonania, do którego jest ona powołana).[135][136]

Elementy te tworzą organizację wówczas, jeśli oddziaływają na siebie, generują całość zdolną do realizacji zadań, które wymagały powołania oddzielnej instytucji[137]. Aby organizacja mogła funkcjonować niezbędne są różnego rodzaju więzi i zależności łączące przedmioty i podmioty działania w całość organizacyjną.

Kolejnym terminem jest struktura, która stanowi zbiór połączeń i zależności występujących między elementami danej organizacji. Zatem struktura organizacyjna to szczegółowo opisana organizacja.[138]

W. Lidwa proponuje następujący model takiej organizacji (rys.5.1).[139]

Rysunek. 5.1. Model struktury organizacyjne

gdzie:

C – cele i wynikające z nich zadania oraz czynności wykonawcze, z których wynikają funkcje spełniane przez wyodrębnione części organizacji;

Ż – żołnierze – specjaliści i ich walory moralno-bojowe (aktualne i pożądane);

St – sprzęt techniczny;

D – dowodzenie (planowanie działań, stymulowanie i kontrola realizacji);

T – taktyka walki (działania).

Przy tworzeniu nowych zgrupowań taktycznych należy kierować się następującymi zasadami projektowania:

---

[135] Por. L. Krzyżanowski, Podstawy nauki o organizacji i zarządzaniu, Warszawa 1992, s. 174.

[136]

[137] Por. T. Zieliński, Organizacja zespołów ludzkich, Warszawa 1984, s. 73.

[138] Por. A. Stabrtyka, Doskonalenie struktury organizacyjnej, Warszawa 1991, s.11.

[139] Por. W. Lidwa, Obrona w górach i jej wpływ na struktury organizacyjne Wojsk Lądowych, AON, Warszawa, 1993 s.106.

- rozeznania potrzeb (jakie zadania ma spełniać projektowana struktura);
- realności (zaprojektowana struktura powinna odpowiadać możliwościom ekonomicznym, finansowym i technicznym);
- elastyczności (strukturę można zmienić dostosowując ją do zmian otoczenia i warunków funkcjonowania);
- optymalności (przyjęte rozwiązania umożliwiają realizację przewidywanych zadań);
- kompleksowości (projekt obejmować musi wszystkie elementy struktury i uwzględnić różne warunki jej funkcjonowania).[140]

Powyższe składowe odnoszą się do każdej organizacji, w tym także do zgrupowań taktycznych. Tworząc zgrupowania taktyczne przewidziane do działań w operacji pokojowej, należy określić (przyjąć) założenia i wymagania, jakim te zgrupowania powinny odpowiadać. Założenia i ograniczenia wynikać będą z celu - w jakim zostały powołane, warunków - w jakich prowadzone będą działania oraz koncepcji ich prowadzenia.

Po ustaleniu zadań i warunków ich realizacji (przyjęciu koncepcji działań) można ustalić, kto takie zadanie wykona, a więc określić wymagania wobec stanów osobowych wojsk (ich wielkość, formy organizacyjne, przygotowanie) i sprzętu wojskowego odpowiadającego potrzebom realizacji zadań. Koncepcja zadań jest jednym z wielu czynników strukturotwórczych, które nadają im ostateczny kształt.

5.1.1. Według poglądów ONZ

Analitycy oraz naukowcy badający problematykę operacji pokojowych twierdzą, że nic tak nie utrudnia ich prowadzenia, jak powszechna niewydolność państw członków w sprostaniu poziomowi potrzeb ONZ. Niedomagania te dotyczą zarówno ilości, jak też jakości deklarowanych sił (elementów) bojowych, wsparcia i zabezpieczenia.

---

[140] Cz. Babiński, Elementy nauki i projektowania, Warszawa 1989, s.301.

Analiza ostatnich operacji prowadzonych pod auspicjami ONZ potwierdza negatywny wpływ niedomagań na koordynowanie początkowego rozmieszczania sił wojskowych, ich wielkości, jakości oraz możliwości. Sytuację pogarsza rozbieżność między przyjętym mandatem operacji, a rzeczywistymi warunkami, w jakich przychodzi działać siłom pokojowym.

Jednym ze sposobów rozwiązania tego problemu jest koncepcja, która pojawiła się w połowie lat 90-tych ubiegłego wieku polegająca na stworzeniu narodowych jednostek pozostających w gotowości do działań. Ma ona wielu przeciwników, którzy utrzymują, że w sytuacji nagłej potrzeby nie jest ona w stanie sprostać mogącym pojawić się lukom między potrzebami a możliwościami[141]. System oparty na organizowaniu wielonarodowych zgrupowań taktycznych na zasadzie ang. ad hoc (formowane od podstaw w celu realizacji określonego celu) zajmuje zbyt dużo czasu co utrudnia szybkie rozmieszczenie. Poziom niepewności związany z jakością szybko wyznaczonych sił wchodzących w skład zadaniowego zgrupowania taktycznego, jest w tym przypadku, zdaniem wielu analityków, zbyt wysoki. W ich przekonaniu zwiększa się ryzyko operacyjne, szczególnie w przypadku działania pierwszych elementów wchodzących w rejon działań.

Wobec takich wątpliwości pojawiła się nowa koncepcja oparta na możliwościach szybkiego, wielostronnego rozmieszczenia sił.

Wymaganiom takim może sprostać tzw. legion operacji pokojowych, który stanowiłby bazę dobrze wyszkolonych, wyposażonych, spójnych i wiarygodnych wojsk, które mogą być uzupełniane stanem osobowym i sprzętem nawet na potrzeby trzech, czterech operacji wymuszania pokoju prowadzonych jednocześnie. Wkład ONZ w prowadzone operacje powinien być na tyle duży, aby miała ona wpływ na ich przebieg. Ze składu legionu organizowano by zadaniowe zgrupowania taktyczne przewidziane do wykonywania określonych zadań, przez co pełniłby wiodącą rolę w tych operacjach. Analiza operacji z okresu 1988-1995 nazywanego okresem „wysokiej fali" wykazuje, że po-

[141] C.Conetta, Ch. Knight, Vital Force: A Proposal for the Overhaul of the UN Peace Operations System and for the creation of a UN Legion, The Commonwealth Institute Cambridge, 1995, s.13.

siadanie i możliwość wykorzystania zgrupowania liczącego 15000 żołnierzy może spełnić zakładane wymagania. Akcentuje się też, że posiadanie takich sił w omawianym okresie umożliwiłoby ONZ osiągnięcie celów operacji w Kambodży, Mozambiku, Namibii, Angoli, Somalii, Ruandzie oraz byłej Jugosławii.

W celu zapewnienia skuteczności operacyjnej w sytuacjach potencjalnej walki, określone elementy zgrupowania powinny przypominać typowe jednostki wojskowe wraz z ich wyposażeniem i możliwościami. Kryteria takie zastosowano w odniesieniu do najgorszych wariantów zagrożeń (występowanie wojskowej lub para-wojskowej opozycji charakteryzującej się posiadaniem wyposażenia na dobrym poziomie technologicznym i wykazującej średni poziom zorganizowania i profesjonalizmu).

Wśród podstawowych wymogów, wskazuje się na potrzebę posiadania środków przeciwpancernych, środków umożliwiających prowadzenie ognia pośredniego oraz szerokich możliwości inżynieryjnych.

Uogólniając można stwierdzić, że koncepcje tworzenia zgrupowań taktycznych powinny eksponować elastyczność, możliwości bojowe oraz manewrowe jednostek poziomu taktycznego – które powinny mieć wyższy potencjał bojowy od jednostek stron konfliktu – i bazować na jasnych zasadach posiadania przewagi w siłach i środkach. Wynikać ona powinna z lepszego przygotowania wojsk, poziomu dyscypliny, dowodzenia, rozpoznania i łączności.

W proponowanej koncepcji jednostki wojskowe stanowiące bazę dla organizowania zadaniowych zgrupowań taktycznych sił ONZ, podlegałyby pod dwa dowództwa: dowództwo wsparcia (ang. Suport Command) oraz dowództwo wojsk (ang, Forces Command). Pod dowództwo wojsk podlegałoby około 20 tysięcy oficerów i żołnierzy, pod dowództwo wsparcia około 16 tysięcy. W skład głównego sztabu wchodziłoby dodatkowo około pięciu tysięcy personelu. Jednostki bojowe wydzielone pod dowództwo wojsk to:

- cztery dowództwa brygad,
- pięć batalionów zmotoryzowanych,
- cztery lekkie bataliony piechoty zmechanizowanej,

- trzy lekkie szwadrony kawalerii,
- dwa lekkie szwadrony kawalerii pancernej,
- sześć samobieżnych baterii moździerzy,
- trzy lekkie baterie artylerii 155 mm (ciągnionej),
- cztery lekkie zmechanizowane kompanie przeciwpancerne,
- sześć kompanii inżynieryjnych,
- sześć baterii przeciwlotniczych,
- dwa szwadrony (dywizjony) śmigłowców zwiadowczych (18 śmigłowców każdy),
- jeden szwadron (dywizjon) śmigłowców transportowych (24 śmigłowce),
- cztery kompanie łączności,
- cztery kompanie wywiadu polowego,
- cztery kompanie żandarmerii wojskowej,
- sześć plutonów rozpoznawczych,
- dwanaście sekcji ochrony,
- zespoły łącznikowe.

Projekt legionu to koncepcja modułowa (zgrupowań), bazująca na czterech dużych dowództwach brygad oraz odpowiedniej ilości jednostek mogących wchodzić w ich skład. Pozwala ona na rozmieszczanie i wykorzystywanie wielo funkcyjnych zgrupowań zadaniowych wojsk liczących od 500 do 15 000 żołnierzy w zależności od wymogów sytuacji. Możliwości manewrowe jednostek bojowych bazowałyby na nowoczesnych wariantach pojazdów kołowych, od lekko uzbrojonych transporterów opancerzonych do czołgów. Zauważyć można również, że pododdziały kawalerii występują w znacznie większej proporcji do pozostałych jednostek, aniżeli w przypadku typowych mobilnych sił o podobnej wielkości. Pododdziały te są wyposażone w sprzęt umożliwiający pełnienie funkcji sił (zgrupowań) uderzeniowych. Wydzielone dodatkowo do ich składu pododdziały przeciwpancerne zwiększają możliwości obronne przed atakiem czołgów.

Inną cechą charakterystyczną jest różnorodność elementów wsparcia wchodząca w skład podstawowych jednostek. Dla zapewnienia maksymalnej elastyczności występują one w większości na szczeblu kompanii, baterii. Ważną rolę odgrywają również uzbrojone śmigłowce rozpoznawcze, które oprócz wypełniania podstawowych zadań rozpoznawczych, mogą być wykorzystywane dla zapewnienia wsparcia ogniowego wojskom. Wyposażenie śmigłowców jednego z wymienionych dywizjonów w pociski przeciwpancerne, umożliwi zwalczanie celów pancernych. Na wyposażeniu znajdują się również śmigłowce transportowe, zapewniające dodatkowy sposób transportu dla wybranych pododdziałów piechoty zmotoryzowanej. Akcentuje się również ich wykorzystanie przez kompanie przeciwpancerne, kompanie lekkiej kawalerii oraz baterie artylerii.

Kształt struktur obejmuje również relatywnie wysoką ilość środków rozpoznawczo-wywiadowczych, środków inżynieryjnych oraz znacznie większą ilość środków artyleryjskich, aniżeli było to praktykowane w dotychczasowych operacjach. Celem takiego podejścia jest zwiększenie możliwości i sprawności działań. Pododdziały moździerzy zapewniają wystarczającą ilość środków do koncentracji ognia w przypadku działań obronnych. Plutony rozpoznawcze wyposażone w zdalnie pilotowane środki, zwiększają możliwości zbierania danych rozpoznawczych. Zespoły łącznikowe stosujące elastyczne metody negocjacji zwiększają bezpieczeństwo jednostek. Nie mniej wartościowe są sekcje ochrony składające się z pododdziałów działających na dwóch pojazdach przeznaczonych do prowadzenia eskort oraz ochrony określonych miejsc.

Można założyć, że typowe zgrupowanie zadaniowe przeznaczone do szybkiego rozmieszczenia i działania, może składać się z batalionu lekkiej piechoty zmechanizowanej, jednej baterii moździerzy oraz kompanii kawalerii. W skład takiego zgrupowania mogłoby początkowo wchodzić około 1200 żołnierzy, obejmując w tym personel dowództwa oraz wsparcia. Rozmieszczenie tego hipotetycznie przyjętego zgrupowania wymagałoby mniej niż sto samolotów przy wykorzystaniu samolotu transportowego C-141. Wydzielając do tego osiemnaście samolotów z podwójnymi załogami zgrupowanie taktyczne mo-

głoby zostać rozmieszczone w miejscu oddalonym o 5000 km w ciągu sześciu dni.

Koszt utrzymania proponowanego legionu mógłby być mniejszy niż 2,6 miliarda dolarów amerykańskich rocznie. Dodatkowo zwiększone wydatki połączone z działaniami w ramach prowadzonych operacji mogłyby nie przekroczyć poziomu 900 milionów dolarów rocznie zakładając pełne wykorzystanie wszystkich sił. Biorąc pod uwagę pełne wykorzystanie sił i środków, całkowity roczny koszt legionu zamykałby się w sumie 3,5 miliarda dolarów, jak wskazywano suma ta wynosi mniej niż 0,5 procenta globalnych wydatków na cele obronne.

5.2.1. Według poglądów NATO

W celu realizacji określonych zadań, w ramach NATO wypracowano koncepcję CJTF (Combined Joint Task Force). Jest to przedsięwzięcie służące stworzeniu elastycznych struktur, pozwalających na szybkie zorganizowanie i użycie sił w zależności od wymogów sytuacji[142].

W praktyce podjęto działania na rzecz integrowania sił zbrojnych i zwiększenia ich zdolności do szybkiego rozwinięcia mobilizacyjnego oraz reagowania poza obszarem NATO w konfliktach i operacjach wsparcia pokoju, ze wskazaniem na operacje wymuszania pokoju. Przeważają poglądy, że najskuteczniejsze w tego rodzaju działaniach są lekkie, mobilne zgrupowania taktyczne, przystosowane do przerzutu drogą powietrzną.

Dużą wagę przywiązuje się do zbudowania odpowiedniego potencjału sił zapewniającego wystarczającą przewagę w siłach i środkach nad siłami stron uczestniczących w konflikcie. Zasadniczym celem jest w tym przypadku zapewnienie bezpieczeństwa własnym wojskom oraz zbudowanie zaufania w oczach stron konfliktu.[143]

---

[142] J. Zieliński (red.) Podstawowe założenia operacji połączonych, Warszawa 2000, s. 8.

[143] Początkowo lądowe siły IFOR stanowił Allied Rapid Reaction Corps z trzema międzynarodowymi dywizjami (trzynaście brygad oraz jednostki wsparcia i zabezpieczenia) posiadając: 475 czołgów, 1367 środków artyleryjskich, 1654 transporterów opancerzonych, 66 środków obrony przeciwlotniczej, 180 śmigłowców bojowych.

Powyższa koncepcja, choć dotyczy operacji, to jednak może również być w pewnym zakresie realizowana na poziomie taktycznym. Dotyczy to zwłaszcza operacji wymuszania pokoju prowadzonych przez siły NATO, gdzie na bazie rdzennych struktur jednostek wojskowych tworzone są, w zależności od sytuacji i zadań – zadaniowe zgrupowania taktyczne. Godnym podkreślenia jest fakt, że idea tworzenia tych zgrupowań oparta jest na założeniu, iż muszą one być zdolne do prowadzenia autonomicznych działań w przydzielonych rejonach odpowiedzialności.

Wnioski z działań dowodzą, że w operacjach wymuszania pokoju istnieje konieczność tworzenia zgrupowań taktycznych bazujących na samodzielnych batalionach, a niekiedy nawet kompaniach. Przy czym zgrupowania te mogą być każdorazowo modyfikowane w zależności od rozwoju sytuacji w rejonie działań i wynikających z niej potrzeb.

W 1999 roku zespół analityków NATO opracował dokument, którego celem było wskazanie rodzajów jednostek oraz określenie ich wielkości w stosunku do przyjętych zadań realizowanych przez NATO w operacjach wsparcia pokoju, w tym również wymuszania pokoju. Zespołowi udało się wydzielić 51 zadań cząstkowych, które były realizowane w Operacjach Wsparcia Pokoju w tym wymuszania pokoju przez 83 typy różnych jednostek wojsk lądowych.

W pierwszej kolejności opracowano wszystkie zadania rozmieszczone w rzędach oraz jednostki wojskowe uszeregowane w kolumnach. Następnie dokonano ocen komórek w otrzymanej tabeli umieszczając literę „T" jeżeli jednostka była preferowana do tego rodzaju zadań lub „N" jeżeli jednostka była mniej preferowana lub pełniła bardziej rolę wspierającą.

W drugim etapie zatwierdzone jednostki zostały poddane szczegółowej analizie, zadania zostały uszczegółowione i uaktualnione w celu ujednolicenia poglądów.

Z badań opinii uczestników operacji wymuszania pokoju wynika, iż istnieje coraz większa potrzeba wspólnego rozwiązywania zarówno wojskowych, jak i cywilnych aspektów porozumienia pokojowego. Jednoczesne i równoległe

działania wojsk oraz organizacji cywilnych, wymagają odpowiednich ustaleń i dokumentów prawnych, uzasadniających podejmowane działania pokojowe. Zapewni to prowadzenie operacji zgodnie z międzynarodowym prawem, umożliwi osiągnięcie swobody działania wojskom, koordynowanie i utrzymanie wspólnych wysiłków cywilno-wojskowych oraz wesprze kontrolowane przejęcie odpowiedzialności przez cywilne elementy od elementów wojskowych.

Cywilne działania podejmowane są w celu nawiązania i utrzymania stosownych relacji pomiędzy zgrupowaniami taktycznymi, a władzami cywilnymi, lokalnym społeczeństwem oraz działającymi w rejonie organizacjami. Ich prowadzenie, ma na celu ułatwienie wykonywania zadań przez zgrupowania taktyczne i pomóc osiągnąć cele polityczno-wojskowe. Polegają one na wzajemnym oddziaływaniu zgrupowań taktycznych, wojsk stron konfliktu oraz instytucji rządowych i organizacji pozarządowych. Działania te mogą być prowadzone przed, w czasie lub po działaniach wojskowych. Z kwestiami cywilnymi wiąże się termin działania cywilno-wojskowe (ang. civil-military operations) lub współpraca cywilno- wojskowa (ang. Civil Military Cooperations CIMIC). Zarówno jeden jak i drugi termin dotyczy skoordynowanych w czasie działań wykorzystujących możliwości wojsk, polegających na nawiązaniu i rozszerzaniu relacji pomiędzy wojskami pokojowymi, a ludnością cywilną z zamiarem osiągnięcia wyznaczonych celów. Wiele uwagi przywiązuje się również do działań psychologicznych, polegających na przekazywaniu określonych informacji i sygnałów w celu wpływania na zachowania, emocje, motywacje oraz właściwe rozumienie istoty działań sił pokojowych. Zasadniczym celem działań psychologicznych w operacjach wymuszania pokoju jest zwiększenie bezpieczeństwa siłom zgrupowań taktycznych.

Dokonując pewnych uogólnień powyższych treści można stwierdzić, że struktury organizacyjne powoływane do realizacji zadań w operacji wymuszania pokoju poddawane są oddziaływaniu wielu różnych czynników, które można zaliczyć do trzech zasadniczych grup: celów operacji, czynników wewnętrznych i czynników zewnętrznych. Z zasadniczego celu operacji wynikają cele dla elementów składowych tworzonego zgrupowania. Jest to zgodne z

zasadą jedności celów, która wskazuje, że zadaniem wszystkich komponentów jest działanie w taki sposób, aby realizując cel ich działania przyczyniać się do osiągnięcia celu głównego operacji. Cele te można podzielić według poziomu realizacji zadań na cele strategiczne, operacyjne i taktyczne.

Zakładając, że otoczeniem nazywamy zbiór wszystkich elementów nie należących do systemu, których właściwości oddziaływają na rozpatrywany system i zarazem ulegają zmianie pod wpływem działania tego systemu[144], to w przypadku operacji wymuszania pokoju można wyróżnić następujące jego elementy składowe. Prawny (kontekst sojuszniczy i narodowy), społeczny (uczestnicy operacji), przyrodniczy (środowisko), organizacyjny (zgrupowania – elementy większych zgrupowań), naukowo – techniczny (sprzęt i wyposażenie).

W skali obszaru operacji wymuszania pokoju wpływ otoczenia na jego elementy strukturalne może być różny, rzutujący na całość utworzonego zgrupowania. Nie jest on wystarczająco przewidywalny w wyniku czego tworzone są siły reagowania bądź odwody, mogące osłabić zaskakujące efekty wpływu otoczenia.

Wśród czynników wewnętrznych o dużym znaczeniu dla kształtowania struktury organizacyjnej zgrupowań wymienić należy:

- wielkość organizacji (skład zgrupowań taktycznych),
- sposób dowodzenia (w tym zakresie podporządkowania),
- charakter wykonywanych zadań;
- tradycyjne wzorce organizacyjne wynikające z odrębności struktur narodowych państw uczestniczących w operacji.[145]

Analiza struktur organizacyjnych wskazuje, że w trakcie prowadzenia operacji wymuszania pokoju struktury liniowe dominują na niskich szczeblach od drużyny do kompanii. Na ich czele stoją dowódcy o ściśle określonych uprawnieniach i władzy, którzy muszą podejmować decyzje bez pomocy sztabów. Z kolei struktury sztabowo-liniowe występują od szczebla batalionu (sa-

[144] A. Hall, Podstawy techniki systemów, Ogólne zasady projektowania PWN, Warszawa 1968, s.32.
[145] J. Zieliński, Formy i metody prowadzenia działań przez zgrupowania taktyczne wojsk lądowych w operacjach pokojowych, AON, Warszawa 2002, s.78.

modzielnego zgrupowania), gdzie dowódcy posiadają wykwalifikowane sztaby, które wspierają proces decyzyjny. Delegowanie uprawnień w stosunku do podległych sił pozwala na sprawniejsze działanie w rejonie operacji.

Dostrzec można, że przy budowie struktur dostosowanych do realizacji zadań w operacjach wymuszania pokoju wymagana jest spójność w stosowaniu metod diagnostycznych i prognostycznych, co wynika z potrzeby określenia stanu rzeczywistego (aktualna sytuacja, możliwość wydzielenia określonych sił do realizacji operacji) oraz planowanego jej przebiegu. Uwzględnienie wskazanych czynników i determinantów pozwoli określić potrzeby i cele w zakresie optymalizacji tworzenia koniecznych zgrupowań taktycznych stosownie do zadań.

Przedstawione wyżej rozwiązania wskazują, że przy projektowaniu składu organizacyjnego oraz struktur zadaniowych zgrupowań taktycznych jest dążenie do usamodzielniania zarówno jego jak też poszczególnych elementów wchodzących w jego skład. Tworzenie mniejszych samodzielnych jednostek organizacyjnych (modułów) eliminuje pośrednie szczeble dowodzenia ułatwiając współdziałanie między dowódcą, a elementami szczebla niskiego, które otrzymują zwiększony zakres odpowiedzialności. Wspomniane moduły pełnią określoną funkcję: zasadniczy, wsparcia, zabezpieczenia, a ich procentowy udział w składzie zgrupowania jest wypadkową charakteru realizowanych zadań oraz sytuacji w rejonie operacji.

5.2. Założenia przygotowania zgrupowań taktycznych do operacji pokojowych

Przedstawione wyżej konstatacje strukturalno-koncepcyjne wywierają istotny wpływ na sposoby przygotowania wojsk do udziału w międzynarodowych operacjach wymuszania pokoju. Jednocześnie pojawia się wiele przesłanek uzasadniających wysiłek szkoleniowy zmierzający do wszechstronnego przygotowania zgrupowań taktycznych do działań w tego rodzaju operacjach. Wymagane jest tu stosowanie specyfiki szkoleniowej, stosownej dla elemen-

tów kierowniczych, wykonawczych i zabezpieczających, adekwatnej do przewidywanych potrzeb i możliwych sytuacji.

5.2.1. Według poglądów NATO

Zgodnie z dyrektywą BiMNC przygotowanie i szkolenie sztabów i wojsk w NATO należy do obowiązków państwa delegującego zgrupowanie taktyczne /kontyngent/.[146] Sojusz popiera włączenie tematów obejmujących operacje wsparcia pokoju, w tym wymuszania, do narodowych programów szkolenia wojsk i dowództw. Jednakże zwraca się uwagę na prowadzenie wspólnej i połączonej edukacji i szkolenia, wybiegającego poza narodowe standardy, w celu osiągnięcia interoperacyjności wielonarodowych sztabów i wojsk. Podkreśla się wymóg przewartościowania w podejściu żołnierzy szkolonych do walki, na przygotowaniu ich do działania w bardzo zróżnicowanym środowisku, w którym obowiązują ściśle określone ograniczenia w użyciu siły. Sojusznicza edukacja i szkolenie dla potrzeb operacji wymuszania pokoju angażuje również przedstawicieli międzynarodowych organizacji i pozarządowych agencji, np. Organizacji Narodów Zjednoczonych z podległymi jej agencjami lub Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża. Wielu członków Sojuszu zorganizowało już specjalne centra szkoleniowe oraz prowadzi kursy, w których może uczestniczyć, zwykle w małej liczbie, personel z innych państw. Podobny system funkcjonuje w Euroatlantyckiej Radzie Partnerstwa.

Aktualnie NATO prowadzi kursy dostępne dla wszystkich państw w celu:

a) wyrobienia wspólnego poglądu na temat operacji wymuszania pokoju w ramach Sojuszu;
b) szerzenia sojuszniczej polityki i doktryny operacji;
c) proponowania skoordynowanego cyklu kursów w określonym czasie, w celu nauczania większej liczby studentów niż którekolwiek państwo mogłoby przeprowadzić samodzielnie.

W kształceniu potencjalnych dowódców i kluczowych oficerów sztabu, dąży się do uświadomienia im głównych aspektów operacji wymuszania poko-

[146] Bi-MNC Directive for Peace Support Operations, 16 października 1998.

ju. Polecane tematy obejmują: historię operacji wsparcia pokoju, proces podejmowania decyzji w ramach tych operacji w ONZ, OBWE i NATO, techniki negocjacji, mediacji i zasięgania informacji, przygotowanie do operacji wymuszania pokoju i ich prowadzenie, zasady użycia siły (ang. rules of engagement. ROE), prawne aspekty operacji, plany i koncepcje „public information", zasady postępowania i prawo humanitarne.

Zgodnie z tymi poglądami programy szkolenia powinny zawierać treści związane sposobami: zasadami i sposobami użycia siły, kulturą i obyczajami w obszarze prowadzonej operacji, wyrażeniami w języku państwa-gospodarza, wykonywaniem zadań na punktach kontrolnych i blokadach dróg, patrolowaniem, obserwacją i sposobem meldowania, przeszukiwaniem ludzi i pojazdów, wiedzą o minach i sposobach rozminowania, znajomością wyposażenia i uzbrojenia, posługiwaniem się mapą, procedurami łączności, pierwszą pomocą, obroną przeciwchemiczną i procedurami postępowania (jeżeli broń ABC była lub może być użyta na danym obszarze), bezpieczeństwem w ogólnym pojęciu.

Analizy dokumentacji szkoleniowej potwierdzają, że ćwiczenia z zakresu operacji wymuszania pokoju kierowane przez NATO prowadzone są na wszystkich szczeblach i przede wszystkim skoncentrowane są na działaniach połączonych i wielonarodowych.

Seminaria wyższego szczebla i ćwiczenia dowódczo-sztabowe (CPX), według scenariusza operacji wymuszania pokoju, obejmują procedury reagowania kryzysowego oraz proces podejmowania decyzji. Zgodnie z koncepcją CJTF, szkolenie i ćwiczenie wyznaczonych dowództw i prawdopodobnych dowódców komponentów zawiera: planowanie, rozwinięcie, wykonanie, przemieszczenie do rejonów stałej dyslokacji.

Formacje przeznaczone do wzięcia udziału w tego rodzaju operacjach przygotowują własne ćwiczenia, skupiając się na szkoleniu taktycznym oraz funkcjonalnych wymaganiach interoperacyjności. Cele ćwiczeń obejmują współpracę z organizacjami międzynarodowymi oraz organizacjami pozarzą-

dowymi jako część ich szkolenia w zakresie współpracy cywilno-wojskowej ang. Civil Military Cooperation (CIMIC).

5.2.2. W wybranych państwach

Rozwiązania narodowe stosowane w innych państwach w większości korespondują z natowskimi koncepcjami szkoleniowymi. Wyniki badań wskazują, że narodowe systemy przygotowywania i kierowania zgrupowaniami taktycznymi w operacjach pokojowych, w dużej mierze zależą od narodowej doktryny wojskowej oraz miejsca i roli. Indywidualne rozwiązania zależą przede wszystkim od miejsca i roli kierowniczych organów resortu obrony i sił zbrojnych danego państwa oraz podziału kompetencji między szefem tego resortu a szefem sztabu (obrony) sił zbrojnych. Stąd też istnieje duża różnorodność rozwiązań, a także ciągłe ich modyfikowanie.

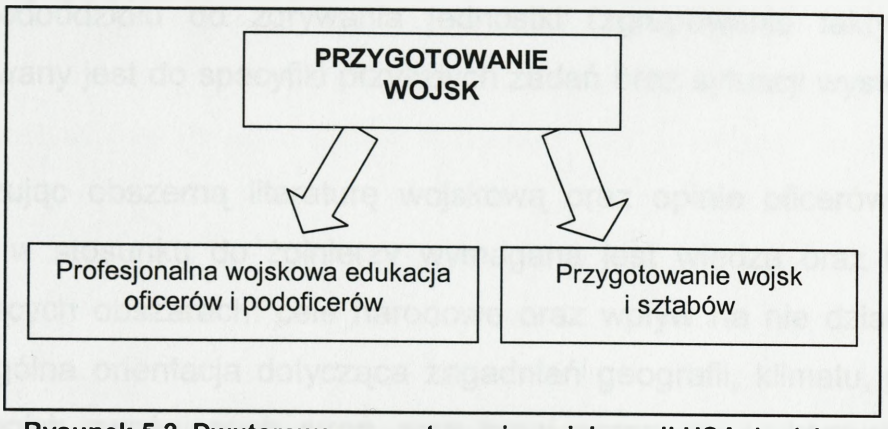
Analiza amerykańskiej dokumentacji szkoleniowej oraz literatury normatywnej wskazuje, że przygotowanie wojsk do operacji wymuszania pokoju opiera się w zasadzie na wykorzystaniu zasadniczego szkolenia przygotowującego do walki w sytuacji wojny obronnej. Przyjmuje się, że jednym z elementów, szkolenia wojskowego jest realizowanie specyficznego treningu oraz cyklu przygotowującego do operacji pokojowych[147]. Trening oraz przygotowanie do wyżej wymienionych działań nie powinno zakłócać normalnego rytmu procesu szkoleniowego.

Utrzymuje się, że w tego typu działaniach żołnierze powinni wykorzystywać nabyte umiejętności bojowe i dostosowywać je w zależności do istniejącej sytuacji. Wiarygodne umiejętności bojowe stanowią w przekonaniu Amerykanów podstawę powodzenia oraz realizacji zadań w operacjach pokojowych.

Z kolei analiza podstawowej literatury francuskiej wykazuje pewne podobieństwa z uprzednio przedstawionymi poglądami na ten temat.[148] Czas wymagany na szkolenie pododdziałów różni się w zależności od złożoności

[147] Join Pub. 3-07.3, Joint Tactics, Ttechniques and Procedures for Peace Operations, 1999.
[148] Notice provisoire sur participation aux operations de maintien de la paix menees sous l'egide des Nations unies, Armee de Terre, 15 grudnia1994.

i charakteru przyszłych działań oraz od wyszkolenia i rodzaju pododdziału. Średnio wynosi on od 4 do 6 tygodni specjalistycznego treningu. Wskazuje się przy tym na dwutorowe podejście (rys. 5.2).

Rysunek 5.2. Dwutorowe przygotowanie wojsk armii USA do działania w operacjach pokojowych

Edukacja obejmuje nauczanie oficerów i podoficerów, skupiając uwagę na tym, aby wszyscy dowódcy rozumieli zasady działań wojskowych innych niż wojna, wykorzystywanych w operacjach pokojowych oraz znali ich charakterystykę. Badania potwierdzają ogólną opinię, że trening przygotowujący do specyfiki zadań w operacji jest zbyt krótki. Dlatego też przedstawiana koncepcja zakłada, że właściwie przygotowani oficerowie i podoficerowie, potrafią efektywnie wykorzystać wyszkolenie bojowe żołnierzy nabyte w trakcie szkolenia programowego, oraz opracowując odpowiedni plan szkolenia w stosunku do posiadanego czasu, są w stanie przygotować podległe im pododdziały. Szkolenie i nauczanie dowódców obejmuje instruktaże w salach, dyskusje dotyczące doświadczeń oraz wniosków z przykładów historycznych, wymianę poglądów oraz ćwiczenia sytuacyjne. W trakcie zajęć w salach dowódcy uczą się o wyjątkowych aspektach operacji wymuszania pokoju oraz rozważają, w jaki sposób najlepiej wykorzystać ich umiejętności bojowe w tego rodzaju działaniach. Nabywają wiedzę umożliwiającą zrozumieć przebieg i charakter procesu pokojowego oraz zasad, które przyświecają operacjom pokojowym. Proces nauczania dostarcza dowódcom wiedzy na temat innych organizacji zarówno rządowych jak i pozarządowych zaangażowanych w operacje pokojo-

we. Dużą wagę przywiązuje się do indywidualnego studiowania zalecanej literatury.

Szkolenie oraz trening są realizowane w cyklu indywidualnym, poprzez szczebel pododdziału do zgrywania jednostki (zgrupowania taktycznego) i dopasowywany jest do specyfiki przyszłych zadań oraz sytuacji występującej w rejonie.

Analizując obszerną literaturę wojskową oraz opinie oficerów można przyjąć, że w stosunku do żołnierzy wymagana jest wiedza oraz biegłość w następujących obszarach: cele narodowe oraz wpływ na nie działań wojskowych, ogólna orientacja dotycząca zagadnień geografii, klimatu, grup etnicznych, wojsk zwaśnionych stron oraz broni przez nie wykorzystywanej, krótka historia rejonu oraz przegląd aspektów politycznych, zwyczaje oraz podstawowe frazy językowe, zwroty językowe umożliwiające nawiązanie kontaktu. Każdy żołnierz otrzymuje instrukcje dotyczące obyczajów, zwyczajów lokalnej społeczności. Minimalizuje to nieumyślne prowokacje lokalnej społeczności, będące wynikiem niegrzecznych zachowań lub złej interpretacji działań. Dodatkowo żołnierze są zaznajamiani z obyczajami innych kontyngentów narodowych biorących udział w operacji pokojowej, umiejętność prowadzenia negocjacji oraz mediacji przez dowódców przy wykorzystaniu tłumaczy z przedstawicielami stron konfliktu, rozumienie zasad działania oraz wkładu organizacji pozarządowych w osiąganie celu operacji, działanie w ramach bardziej zaostrzonych zasad użycia siły oraz właściwego użycia siły, sposoby zdobywania informacji oraz składania meldunków, współdziałanie z mediami, przeszukiwanie osób, pojazdów oraz budynków, sposoby kontrolowania rozruchów i demonstracji, użycie środków innych niż śmiercionośne, sposoby działań antyterrorystycznych, sposoby przeciwdziałania rozpoznaniu, kładące nacisk na rozpoznanie wrogich działań zmierzających do zbierania informacji wymierzonych bezpośrednio w wojska pokojowe, rozpoznanie i przeciwdziałanie akcjom strzelców wyborowych, działanie w przypadku porwania żołnierza jako zakładnika, umiejętność identyfikowania min oraz niewybuchów, szkolenie kierowców, trening strzelecki, pierwsza pomoc, przestrzeganie polowych

przepisów sanitarnych, osobista ochrona przed złodziejami, działania konwojowania, organizowanie posterunków kontrolnych, przeciwdziałanie stresowi.

Pododdziały przygotowujące się do operacji prowadzą szkolenie i treningi realizując zadania zbiorowe, do których zalicza się: działanie na posterunkach obserwacyjnych. Mniejsze pododdziały uczą się funkcjonowania oraz typowego rozkładu posterunku obserwacyjnego. Dużą uwagę poświęca się działaniu w izolacji od sił głównych. W trakcie treningu ważną rolę odgrywa patrolowanie, organizowanie patroli, wybór dróg patrolowania oraz sposób składania meldunków. Nauczanie obejmuje swym zakresem pracę na mapie oraz wykonywanie długich marszy. Oddzielnym zagadnieniem jest problematyka konwojowania obejmująca działanie w sytuacji napotkania wrogich wojsk lub wejścia w pole minowe.

Dużo miejsca w szkoleniu zajmują wspomniane ćwiczenia sytuacyjne, których celem jest postawienie żołnierzy w sytuacji, jaka może mieć miejsce w rejonie przyszłych działań. Dowódcy pododdziałów decydują, jakie jest właściwe działanie w każdej z podgrywanych sytuacji, wśród których można wymienić przykładowe: przedstawiciele jednej ze stron konfliktu proszą o pomoc, załoga posterunku obserwacyjnego zatrzymała osobę uważaną za zbrodniarza wojennego, tłum otoczył transport przewożący żywność, jeden z żołnierzy wykrył minę, strzelec wyborowy ostrzelał patrol, patrol znalazł zwłoki, jeden z żołnierzy posterunku obserwacyjnego został uprowadzony.

W latach dziewięćdziesiątych TRADOC[149] prowadził badania dotyczące określenia czasu potrzebnego na przygotowanie jednostek szkolonych wg typowego cyklu szkoleniowego, do udziału w operacjach wymuszania pokoju. Badania były prowadzone na zgrupowaniach taktycznych przygotowujących się do pięciu ostatnich operacji tj. *RESTORE HOPE, UNOSOM II* w Somalii, *JOINT ENDEAVOUR i ABLE SENTRY* w byłej Jugosławii oraz *UPHOLD DEMOCRACY* na Haiti. Wnioski z tego okresu badań można zawrzeć w następujących punktach.

[149] TRADOC US Army Training and Doctrine Command jest to instytucja odpowiedzialna za wyszkolenie oraz opracowanie i publikowanie regulaminów w wojskach lądowych Armii USA.

1. Należy stale doskonalić i wprowadzać nowe elementy w szkoleniu przygotowawczym.

2. Czas potrzebny na przygotowanie jednostki wynosi 6 miesięcy. Okres ten umożliwi dokładne zaplanowanie działań oraz przygotowanie wojsk i dowództw. Szczegółowy trening biorący pod uwagę wykonywane zadania oraz warunki środowiska zamyka się zwykle w trzech miesiącach.

3. Większość czasu przydzielonego jednostkom zabiera wykonanie dokumentacji operacyjnej, dotyczącej samego rozmieszczenia, tym samym zbyt mało czasu pozostaje na trening i szkolenie.

4. Dowódcy wszystkich szczebli zgadzają się z opinią, że dobrze wyszkolona jednostka oraz pododdziały przygotowane do działań bojowych mogą szybko przejść i skupić się na zadaniach realizowanych w wymuszaniu pokoju.

5. Dobre zdefiniowanie i określenie zadań szkoleniowych jest kluczem do osiągnięcia właściwego poziomu przygotowań.

Na przykładzie sposobów przygotowywania się wybranych zgrupowań, można praktycznie weryfikować koncepcje szkoleniowe oraz wyciągnąć interesujące wnioski.

Amerykańska I Dywizja Pancerna przygotowująca się do udziału w operacji pokojowej w siłach IFOR prowadziła bardzo intensywne szkolenie, które miało sprawdzić przygotowane wcześniej plany. Elementami szkolenia były ćwiczenia i treningi sztabowe, jak również ćwiczenia zgrywające pododdziały. W trakcie ćwiczenia „Żelazny wojownik" (ang. Iron Warrior) ćwiczono tworzenie strefy rozdzielenia (ang. zone of separation), rozdzielanie walczących frakcji oraz prowadzenie wspólnych komisji wojskowych (ang. Joint Military Commissions JMCS). Można przyjąć, że szkolono wszystkie elementy, jakie były przewidziane w planach działania. Jednocześnie dywizja prowadziła serię wizyt rekonesansowych w Bośni-Hercegowinie. Opracowywane plany konsulto-

wano z SHAPE. Podobny sposób działania przyjęły wojska brytyjskie oraz francuskie, przygotowujące się do działań w swoich sektorach.[150]

Rosjanie zostali zaangażowani w proces planowania nieco później. Ćwiczenia „Peacekeeper 95"[151] wojsk amerykańskich z wojskami rosyjskimi w Fort Riley w Kansas, przekonały zachodnich obserwatorów, co do wysokiego poziomu przygotowania wojsk rosyjskich w tego typu operacjach.

„Peacekeeper" jest programem obejmującym wymianę oficerów i kształcenie ich w uczelniach wojskowych oraz prowadzenie wspólnych ćwiczeń. Ćwiczenia odbywają się na przemian w Rosji w Totskoje oraz Stanach Zjednoczonych we wspomnianym Forcie Riley. Wszyscy uczestnicy podkreślają, że tego rodzaju szkolenie umożliwia żołnierzom praktyczne doskonalenie działań wspólnie z żołnierzami innego państwa, daje możliwość podzielenia się doświadczeniami oraz sposobność doskonalenia taktyki, technik oraz procedur wykorzystywanych w działaniach pokojowych. Równie ważna jest możliwość nawiązania i rozwijania osobistych kontaktów, wpływających korzystnie na wzrost zaufania oraz wzajemnego zrozumienia.

Ćwiczenia poprzedza zwykle seria trzech konferencji planistycznych odbywających się na przemian w obu państwach. Scenariusze oraz koncepcje prowadzonych treningów dowódczo-sztabowych ang. Command Post Exercise (CPX) oraz ćwiczeń z wojskami ang. Field Training Exercise (FTX) odzwierciedlają aktualnie prowadzone operacje. Jest to zwykle fikcyjne państwo próbujące stworzyć własny rząd po zakończonej wyniszczającej wojnie domowej pomiędzy dwoma głównymi frakcjami[152].

---

[150] S.F.Cherrie, Task Force Eagle" Military Review, Lipiec-sierpień 1997, s.63-72. Wywiad z generałem F.Cherrie w Fort Leavenworth, grudzień 1997.

[151] Ćwiczenie to składało się z czterech etapów i trwało ponad dwa tygodnie. Etap pierwszy obejmował przybycie wojsk rosyjskich. Etap drugi to ceremonia otwarcia oraz rozpoczęcie ćwiczenia obejmującego taktykę i techniki wykorzystywane w działaniach pokojowych. W etapie trzecim prowadzono pięciodobowe zintegrowane ćwiczenie CPX oraz FTX realizowane w realistycznej scenerii z wykorzystaniem symulatora. Etap czwarty to czas poświęcony na odpoczynek i zajęcia kulturalne. W etapie tym stworzono mieszane grupy, które odbywały wspólne wycieczki turystyczne oraz brały udział w różnego rodzaju przedsięwzięciach kulturalnych.

[152] R.House, M.Pires, L.Grau, 27 th Guards train with "Big Red One" Military Review marzec-kwiecień 1996, s.5-11.

Zadania obejmują zagadnienia tzw. szarej strefy w operacjach pokojowych[153]. Lista zdarzeń oraz scenariusz podgrywania sytuacji (ang. master events list MEL), liczy ponad 100 głównych zdarzeń obejmujących swym zakresem takie problemy jak: pomoc uchodźcom, tłumienie niepokojów społecznych, spotkania z przedstawicielami frakcji w strefie rozdzielenia oraz zadania konwojowania. Działania rutynowe obejmują kontrolę pojazdów, osób, grup ludzi przekraczających posterunki kontroli ruchu (ang. movement control point MCP). Każde z podgrywanych zdarzeń ma na celu spowodowanie odpowiedniego działania ze strony ćwiczących. Zarówno zadania treningowe, jak też warunki oraz standardowe zagadnienia zaczerpnięte są z regulaminów, w szczególności wykorzystuje się regulaminy opisujące prowadzenie operacji pokojowych.[154] Lista podgrywania sytuacji (MEL) opiera się na przećwiczeniu sześciu głównych, zbiorowych zadań wykorzystujących taktykę, techniki oraz procedury działań pokojowych, należą do nich: działania na posterunkach kontrolnych, eskortowanie konwojów, reagowanie na niepokoje społeczne, wprowadzanie odwodowych sił szybkiego reagowania (ang. Quick Readtion Forces QRF), patrolowanie, rozdzielanie wrogich stron konfliktu.

Ćwiczenia takie dostarczają wielu cennych doświadczeń i wniosków dotyczących różnic w filozofii oraz podejściu do dowodzenia i kierowania w operacjach pokojowych oraz przygotowania zgrupowań taktycznych. Podkreślają także różnice w poglądach między Rosją a USA na prowadzenie połączonych operacji wymuszania pokoju.[155]

Interesujących wniosków dostarcza sposób przygotowania amerykańskiej 3 Brygadowej Grupy Bojowej „Szary Wilk" ang. Grey Wolf w czerwcu 1998.

W tym przypadku zorganizowano szkolenie dla ok. 50 plutonów i 21 kompanii tworzących główny komponent sił SFOR 4. Przyjęto w nim model

---

[153] Szara strefa definiowana jest jako obszar między operacjami utrzymania pokoju a operacjami wymuszania pokoju. Więcej na ten temat można znaleźć w UK Armed Forces, Army Field Manual Volume 5: Wider Peacekeeping/Peace Support Operations, Part 2. London HMSO 1995.

[154] FM –100-23 US Army Field Manual Peace Operations proponuje zwięzłą listę prowadzenia treningu s.86-89.

[155] R.House, M.Pires,27 th Guards train with Big Red One. Military Review marzec-kwiecień 1996, s.10.

ośmiu następujących po sobie kroków szkolenia: planowanie treningu, szkolenie oraz dobór dowódców, rozpoznanie miejsca przyszłych działań, wydanie planu szkolenia, ćwiczenie sprawdzające, realizacja, prowadzenie przeglądu po określonym okresie działania, powrót do szkolenia bojowego i normalnych warunków służby.

Stanowiska dowódców batalionów oraz kompanii obsadzano oficerami, którzy mieli doświadczenie oraz znali realia i specyfikę działań ponieważ uczestniczyli w operacjach w Somalii, na Haiti oraz w Bośni.

Wyniki badań pozwalają określić podstawowe zasady szkolenia:

- należy śledzić oraz analizować aktualne oraz potencjalne warunki w przyszłym rejonie działania,
- główną uwagę należy zwracać na zapewnienie bezpieczeństwa wojsk w ramach przygotowania indywidualnego oraz szkolenia plutonów i kompanii,
- należy prowadzić indywidualny oraz zespołowy trening doskonalący, zwiększający umiejętności działania,
- poprzez odpowiednie działania budować pewność siebie dowódców oraz zaufanie u żołnierzy.

Bazując na wskazówkach i analizach raportów rozpoznawczych oraz opracowaniach wywiadu, sztab brygady formułuje zamiar, określając w nim sposób przygotowania do najważniejszego sprawdzianu zgrupowania w sile brygady tj. ćwiczenia sprawdzającego stopień zgrania pododdziałów (ang. Mission Rehersal Exercise).

W tym samym czasie dowództwo zgrupowań brygady i batalionów oraz oficerowie operacyjni brygady, uczestniczą w szkoleniu w Centrum Szkoleniowym Manewru Bojowego (ang. Combat Maneuver Training Center CMTO). Jest to dość rozległe i specjalistyczne szkolenie. Jego podstawę stanowi model przygotowujący do intensywnej i manewrowej walki, wyczulający oficerów i skupiający ich uwagę na zmieniające się warunki taktyczne oraz sytuację operacyjną. Dowodem przywiązywania dużej uwagi do tego etapu szkolenia jest

fakt, że w rejonie ćwiczenia organizuje się stanowisko dowodzenia korpusu oraz deleguje zespoły obserwujące wysiłki oraz postępy w szkoleniu.

Dowodzenie w walce wymaga od dowódcy i jego sztabu ciągłej oceny przeciwnika, wojsk własnych oraz terenu. W operacjach wymuszania pokoju, jak wykazują doświadczenia z Bośni, dowodzenie w walce ulega pewnej modyfikacji i swym zakresem obejmuje[156] wzajemne rozumienie i współdziałanie jednostek, analizę otoczenia oraz prowadzenie rozpoznania frakcji uczestniczących w konflikcie.

Wiedzę dotyczącą frakcji można osiągnąć poprzez analizę informacji rozpoznawczych oraz wymiany informacji w trakcie przekazywania obowiązków przez zmiany. Pojęcie środowisko oznacza więcej niż warunki terenowe i pogodowe, obejmując swym zakresem rodzaje występujących frakcji, prywatne organizacje wolontariuszy, organizacje pozarządowe oraz rządowe, lokalne oraz zagraniczne media. Prowadzone analizy obejmują również tzw. działania stałe (ang. steady-state operations), o których wiadomo, że muszą być realizowane przez zgrupowania taktyczne. Zalicza się do nich. inspekcjonowanie magazynów oraz rejonów składowania broni, organizowanie pośpiesznych posterunków kontrolnych (ang. hasty check points) oraz patroli. W trakcie prowadzonego kursu[157]sztab zgrupowania opracowuje ramy szkolenia wojsk, wykorzystując do tego rozmowy z oficerami aktualnie działającymi w rejonie operacji. Spotkania te dają możliwość zweryfikowania pomysłów oraz sposobów szkolenia.

Analizując materiały źródłowe dotyczące działań w wybranym rejonie oraz Joint Military Commision Handbook 6 adaptuje się ćwiczenie sytuacyjne (ang. situational training exercise STX) ustalone w CMTO. Plutony przygotowujące się do działania poddane zostają trzyetapowemu szkoleniu tj. wykonywaniu marszów po drogach, prowadzeniu patrolowania, organizowaniu posterunków kontrolnych oraz inspekcjonowaniu magazynów broni. Wszystkie etapy szkolenia osadzone są na „sytuacjach" stworzonych dla przetestowania re-

[156] B.Freakley, K.Benson ,Trainig for Peace Support Operations, Military Review 2001, s.7-16.
[157] Kursy przygotowujące dowódców oraz oficerów sztabu do operacji pokojowych w Europie prowadzone są z reguły w jednostkach amerykańskich stacjonujących w Niemczech.

akcji dowódców i obejmują: prowadzenie marszu po drogach, przekraczanie oznaczonych i nieznanych pól minowych, rozbicie pojazdu, prowadzenie inspekcji magazynów i rejonów zbiórki broni, prowadzenie patrolowania, wypadki będące następstwem wybuchu miny, przejmowanie nielegalnych posterunków kontrolnych, napotkanie demonstracji, zwiększenie obecności poprzez zorganizowanie pośpiesznych posterunków kontrolnych, organizowanie posterunków kontroli ruchu, kontrolę ruchu cywilnego, przeszukiwanie pojazdów oraz organizowanie sił szybkiego reagowania (ang. quick-reaction forces QRF).

Trening sytuacyjny dla kompanii opiera się na wnioskach i doświadczeniach z przebiegu wcześniej prowadzonego tygodniowego treningu sytuacyjnego dla plutonów. Duży wpływ na tematykę szkolenia kompanii ma sztab korpusu oraz dywizji, które decydują, czy np. w szkoleniu należy uwzględnić szczególnie zagadnienia dotyczące zabezpieczenia wyjścia oraz powrotu ludności cywilnej w wyznaczone rejony, inspekcjonowanie magazynów broni, ubezpieczenie własnych pozycji oraz rejonów rozmieszczenia, ewakuację elementów działających w rejonie prowadzonej operacji pokojowej. Bazując na tych zagadnieniach dowódcy kompanii otrzymują rozkazy umożliwiające rozpoczęcie procesu planowania, jednocześnie kontrolując plutony realizujące zadania na dość rozległym obszarze. Każdy z plutonów jest poddawany konfrontacji z innymi sytuacjami i warunkami. Tak stworzona sytuacja wymaga od dowódców kompanii podejmowania szybkich decyzji oraz śledzenia i analizowania sytuacji przez sztab batalionu, który musi składać odpowiednie meldunki do sztabu brygady. Ćwiczenie ma charakter wieloszczeblowy. Ważną rolę w trakcie ćwiczenia pełnią rozjemcy (ang. observer/controllers), mający możliwość częstego pobytu w rejonach prowadzonych operacji, uczestnictwa w różnego rodzaju ćwiczeniach, a więc osoby posiadające sporą wiedzę w zakresie działań pokojowych.

Podsumowując powyższe można stwierdzić, że ćwiczenie ma na celu opanowanie przez dowódców określonego modelu postępowania, który można

określić w słowach **„nie śpiesz się –obserwuj – zdecyduj – zadziałaj - meldуj”.**

Doświadczenia z okresu poprzedzającego rozmieszczenie sił IFOR wskazują, że w czasie, gdy zgrupowania są przygotowywane do rozmieszczenia, elementy dowództwa i sztabów powinny prowadzić rekonesanse i wizyty w swoich obszarach zainteresowania. Należy również zorganizować system rozpoznawczy i rozpocząć działania polegające na zbieraniu wszelkich informacji.

Organizacja oraz charakter szkolenia wojsk w tym okresie wynikać powinny z następujących czynników: zasięgu i charakteru zadań, cech warunków występujących w rejonie konfliktu, wielkości oraz składu sił i środków przydzielonych siłom pokojowym, potrzebie prowadzenia wspólnych działań, poglądów oraz zasad różnych państw dotyczących prowadzenia operacji pokojowej.

Ilość realizowanych ćwiczeń i szkolenia zależeć będzie od dostępnego czasu. Proces szkolenia powinien rozpocząć się na trzy - cztery miesiące przed wysłaniem w rejon operacji. Należy podkreślić, że szkolenie musi być kontynuowane w trakcie rozmieszczania oraz realizowania zadań. Powinno ono obejmować treningi strzeleckie i ogniowe, sprawy cywilno-wojskowe, szkolenie z zakresu minerstwa, ćwiczenia o tematyce rozpoznawczej, konferencje dowódców. Do ważniejszych ćwiczeń, które odbyły się w wojskach wchodzących w skład sił IFOR w omawianym etapie można zaliczyć:

- pododdziały biorące udział w „Żelaznym grzmocie” (ang. Iron Thunder) - strzelanie załóg, kierowanie ogniem;
- ćwiczenie „Żelazny wojownik” (ang. Iron Warrior) - szkolenie z zakresu taktyki, technik oraz procedur (TTPs) oraz zasad działania przy rozdzielaniu walczących ugrupowań;
- ćwiczenia o tematyce polityczno wojskowej których celem było zapoznanie i wyszkolenie dowódców w zakresie historii, geografii oraz aktualnych warunków panujących w rejonie operacyjnym;
- dwa ćwiczenia dowódczo-sztabowe.

Na koniec etapu przeprowadza się ćwiczenie zaliczane do bardziej wyczerpujących i długotrwałych w programie szkolenia wojsk lądowych (ang. Army Training and Evaluation Program ARTEP). Dopiero po jego zaliczeniu uznaje się wojska za przygotowane do udziału w operacji.

W kolejnym etapie tuż przed rozmieszczeniem wojsk większość ćwiczeń jest powtarzana. Dodatkowo dowódcy doskonalą się w uczestnictwie w konferencjach. Prowadzi się również szkolenie z problematyki: rozpoznania, rekonesansu, rekonesansu inżynieryjnego i logistycznego, rekonesansu dowódcy brygady. Przeprowadzone ćwiczenia oraz szkolenie w wyniku nabytych doświadczeń, umożliwiają sztabom zmodyfikowanie dotychczasowych planów.

Rozważając potrzeby skoordynowania działań zgrupowań taktycznych różnych państw, wiele uwagi poświęca się prowadzeniu wspólnych ćwiczeń o tematyce, z jaką mogą mieć do czynienia w rejonie operacyjnym. Wspólne analizowanie, studiowanie i koordynowanie pomaga wyjaśnić szczegóły wykonywania wspólnych zadań. Ćwiczenia wojskowe prowadzi się w trakcie wykonywanych wspólnie zadań w rejonie operacji. Obejmują one wspólne treningi strzeleckie, ćwiczenia ze strzelaniem, seminaria, spotkania wyjazdowe polegające na wymianie doświadczeń oraz sposobów rozwiązywania sytuacji, a także uszczegóławianie doświadczeń w koordynowaniu i realizacji zadań. Opinie uczestników są zgodne, że czas oraz warunki nie pozwalają na prowadzenie wielu tego rodzaju przedsięwzięć.

Dlatego w przyszłości jak wskazuje gen. William Nash były dowódca 1 Dywizji Pancernej, „Musimy przewidywać wszystkie okazje i możliwości w organizowaniu i prowadzeniu wspólnych ćwiczeń i treningów zarówno z wojskami jak również dowódczo-sztabowych". Nie tylko wspólne działania są ważne, ale również wspólne przygotowanie do ich realizacji tak, aby żołnierze spotykali się oko w oko z ludźmi, z którymi będą działać w trudnych sytuacjach".[158]

[158] Fragment telekonferencji z generałem W.Nashem a Army War College Arms Center, 18 grudnia 1997.

Na podstawie dotychczasowych rozważań można stwierdzić, że wspólne ćwiczenia wojsk w operacjach wymuszania pokoju są niezmiernie pożądane z wojskowego i politycznego punktu widzenia. Doświadczenia z przeprowadzonych ćwiczeń przygotowujących do operacji IFOR wskazują na niewystarczającą ich ilość. Tym bardziej, że przyczyniają się one nie tylko do zwiększenia efektywności działań połączonych rodzajów wojsk, ale również wzmacniają wysiłki w interesie międzynarodowego bezpieczeństwa i pokoju.

Specjaliści zachodni wysoko ocenili przeprowadzone w bardzo krótkim czasie planowanie oraz przegrupowanie rosyjskiej brygady działającej w siłach IFOR. Krótki okres przygotowań wzbudził tym większe zdziwienie, że wojska rosyjskie były w tym samym czasie zaangażowane w działania w Czeczenii. Stąd warto poświęcić uwagę sposobowi przygotowań w armii rosyjskiej.

Rosyjskie szkolenie oparte na narodowych regulaminach obejmuje szeroki zakres począwszy od działań obserwacyjnych, przez służby na stanowiskach dowodzenia, działania patrolowe do pomocy humanitarnej. Szczególną uwagę poświęca się działaniom nietypowym, w przypadku nagłych sytuacji oraz koordynowaniu działań z kontyngentami innych państw. Ważnym elementem w szkoleniu rosyjskich wojsk jest praca psychologów, którzy w trakcie szkolenia dokonują selekcji żołnierzy, a także pomagają w obsadzaniu stanowisk etatowych w pododdziałach – szczególnie dotyczy to stanowisk dowódczych i sztabowych. Specjaliści zwracają uwagę na ustalanie składów drużyn i innych pododdziałów, unikając wyznaczania żołnierzy okazujących objawy „niestabilności moralnej". Bierze się pod uwagę tylko tych żołnierzy, którzy służyli w wojsku przynajmniej sześć miesięcy. Mocno akcentowane jest szkolenie z zakresu prawa. Składa się ono ze spotkań oraz konsultacji z fachowcami prawa międzynarodowego oraz adwokatami, w tym prokuratorami wojskowymi. Dodatkowo w czasie tzw. specjalnych dni „świadomości prawnej" omawiane i wyjaśniane są wymagania prawne oraz normatywne dokumenty prawne. Temu samemu celowi służą wieczorne spotkania „pytań i odpowiedzi" oraz spotkania z najwyższym dowództwem.

W szkoleniu głównym trwającym jeden miesiąc podejmuje się następujące zamierzenia: kończy się obsadzanie stanowisk, dostarcza wyposażenie i sprzęt, prowadzone jest szkolenie indywidualne, zgrywane są pododdziały, organizuje się zespoły dowodzenia oraz kontroli i koordynacji, organizuje się zespoły wysyłające oraz przyjmujące personel i sprzęt.

Pierwszy etap kończy się szkoleniem zgrywającym wszystkie rodzaje pododdziałów. W następnej kolejności prowadzone jest dwuszczeblowe ćwiczenie dowódczo sztabowe (brygada, batalion) obejmujące tematykę przybycia na docelowe lotnisko, załadunek i rozładunek na stacji oraz realizację różnych zadań operacyjnych. Jednocześnie prowadzony jest rekonesans dowódcy w rejonie rozmieszczenia oraz rejonie przyszłych działań brygady. W czasie ćwiczeń ustala się koordynację z dowództwami innych kontyngentów oraz przywódcami polityczno-wojskowymi walczących stron[159].

Sukces operacji pokojowej, jak potwierdzają dotychczasowe doświadczenia zdobyte w trakcie ich prowadzenia, zależy w dużej mierze od zorganizowanego i dobrego przygotowania. Doświadczenia rosyjskie potwierdzają fakt, że optymalny okres przygotowań wynosi 1-4 miesiące. Zgodnie z praktycznymi doświadczeniami wojsk rosyjskich przygotowanie do działań w operacji obejmuje:

1) Podjęcie decyzji o prowadzeniu działań.
2) Sformułowanie zadań dla wojsk oraz innych organizacji biorących udział w operacji.
3) Planowanie operacji.
4) Organizowanie odpowiedniego wsparcia.
5) Organizowanie dowodzenia, kontroli i koordynacji.
6) Przygotowanie sztabu oraz kontyngentu.

Inne podejście w przygotowaniu wojsk prezentują państwa skandynawskie, których siły zbrojne oparte są głównie na jednostkach rezerwowych. Kraje te ściśle współpracują ze sobą w zakresie przygotowania personelu do

[159] Lessons Learned, Russian Paper, NACC/PfP PMSC/AHG on Cooperation in Peacekeeping, september 1996.

udziału w operacjach pokojowych. Szkolenie oficerów dowództwa kontyngentów organizuje ośrodek szkolenia w Szwecji, oficerowie służb logistycznych szkolą się w Norwegii, żandarmeria i służby administracyjne w Danii itp. Całość procesu szkolenia koordynowana jest przez wspólny komitet do spraw operacji pokojowych ONZ (NORDSAMFN).[160] W większości tych krajów za kierowanie kontyngentami odpowiada minister obrony, a w strukturach ministerstwa znajdują się specjalne oddziały do spraw operacji pokojowych.

Szczególnym przykładem specjalnych struktur jest Dowództwo Międzynarodowe Szwedzkich Sił Zbrojnych, podlegające bezpośrednio Naczelnemu Dowódcy Sił Zbrojnych odpowiedzialne za rekrutację, przygotowanie i kierowanie szwedzkim kontyngentami w międzynarodowych operacjach pokojowych, prowadzonych zarówno przez ONZ jak NATO.[161] Dowództwu temu podlega ośrodek szkolenia, w którym corocznie szkoli się około 3000 kandydatów do udziału w operacjach pokojowych, w tym również z pozostałych państw skandynawskich.

Przykładem rozwiązania pośredniego jest system kanadyjski. Za rekrutację i przygotowanie personelu do operacji pokojowych odpowiada specjalna agenda Ministerstwa Obrony Kanady. Do wydzielenia obsady kontyngentów kanadyjskich w różnych operacjach pokojowych, wyznaczane są regularne jednostki Kanadyjskich Sił Zbrojnych, a dodatkowych specjalistów wydzielają dowództwa rodzajów wojsk i służb. Na każdą rotacje kontyngentu wyznaczana jest zwykle inna jednostka, której żołnierze przechodzą szkolenie przygotowawcze w specjalnych ośrodkach szkolenia Po rozwinięciu jednostki w rejonie operacji, w jej stałym miejscu dyslokacji w Kanadzie pozostaje zwykle jeden lub więcej z jej pododdziałów, tworząc tzw. „oddział tylny" (ang. *Rear Party*) zabezpieczający pozostawioną bazę. Narodowe kierownictwo nad kontyngentami sprawuje minister obrony poprzez wspomnianą agendę ministerstwa.

---

[160] *Nordic UN Stand-by Forces*, wyd. IV, NORDSAMFN, Helsingfors, 1993, str. 10.
[161] Szwecja uczestniczy w Procesie Planowania i Oceny programu *Partnerstwo dla pokoju*.

5.2.3. W Polskich Siłach Zbrojnych

Polskie doświadczenia w przygotowaniu oraz szkoleniu kontyngentów wojskowych do operacji pokojowych sięgają 1973 roku, kiedy to wydzielono pierwszą zmianę Polskiej Jednostki Specjalnej (PWJS) do sił UNEF na Bliskim Wschodzie. Przygotowanie każdej kolejnej zmiany do udziału w tej operacji trwało średnio do czterech miesięcy i obejmowało dwa zasadnicze bloki:

- intensywny kurs języka angielskiego dla kadry – okres 2 miesiące;
- przygotowanie oraz uzupełnianie obsady oraz szkolenie specjalistów – okres 2 miesiące.

Istotna zmiana w charakterze przygotowania i szkolenia nastąpiła w 1989, kiedy to utworzono Wojskowe Centrum Szkolenia dla Potrzeb Sił Pokojowych ONZ w Kielcach. Okres szkolenia w tym ośrodku trwał średnio ok. pięć i pół miesiąca i podzielony był na trzy zasadnicze bloki.[162]

- kurs językowy - 1,5 miesiąca;
- szkolenie specjalistyczne – 3,5 miesiąca;
- zgrywanie kontyngentu - 2 tygodnie.

Kolejnych zmian systemu przygotowania kontyngentów dokonano w 1995 roku w związku ze zmianą charakteru kontyngentu polskiego UNDOF na Wzgórzach Golan z logistycznego na operacyjny oraz zwiększeniem liczebności i zadań kontyngentu logistycznego UNIFIL w Libanie. Batalion operacyjny do sił UNDOF wydzielany był z KOW, przemiennie ze składu 6 BDSz i 21 BSP. Natomiast kontyngent do sił UNIFIL wydzielany był z POW (batalion logistyczny i personel składnicy zaopatrzenia) i byłego WOW (pod-oddziały remontowe i inżynieryjne oraz szpital polowy). Szkolenie obu kontyngentów prowadzone było w WCS w Kielcach.

Inaczej organizowane jest szkolenie zgrupowań taktycznych /kontyngentów/ do operacji wsparcia pokoju NATO. Przygotowanie pierwszej regularnej jednostki w sile batalionu trwało właściwie cały rok. W czasie szkolenia kadra zajmująca kierownicze stanowiska przeszła specjalne szkolenie w

[162] Autor uczestniczył w szkoleniu przygotowującym do udziału w operacji na Bliskim Wschodzie w pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych.

WCS w Kielcach. Polegało ono na zapoznaniu się z tłem i terenem przyszłej operacji oraz wybraną dokumentacją obowiązującą w tych siłach. Pozostałych żołnierzy w węższym zakresie wspomnianej problematyki szkolono w macierzystym garnizonie w Krakowie.[163] Kolejne zmiany kontyngentu w siłach IFOR/SFOR przygotowywane są w Krakowie, przy czym WCS wydziela wykładowców i instruktorów oraz dostarcza materiały szkoleniowe. Stanowią go dwa różniące się tylko teoretycznie sposoby.

Pierwszy obejmuje delegowanie jednostek specjalnie organizowanych, drugi dotyczy zwartych, etatowych jednostek regularnych. Jak już wspomniano jest to tylko teoria, bo w praktyce wyznaczenie oddziałów jednorodnych sprowadza się do uzupełnienia stanów osobowych oraz posiadanego sprzętu (a raczej jego nie posiadania) w zakresie potrzebnym do zabezpieczenia działań. Można zgodzić się z powszechną opinią, że cały czas przeważa system pośredni, który opiera się na udziale jednostki bazowej wzmacnianej siłami i środkami innych jednostek, niezbędnymi do realizacji zadań mandatowych. Wyniki badań wskazują, że o ile pierwsza zmiana oddziałów regularnych uzupełniona w 15% - 30% siłami i środkami innych jednostek spełnia warunki oddziału zgranego i spójnego, to już w kolejnych zmianach trudno ją nazwać jednostką organiczną, gdyż w jej składzie jest przeważnie 15% obsady etatowej. Dochodzi nawet do takich sytuacji, że mamy w siłach zbrojnych RP dwie jednostki o tej samej nazwie jedną w kraju, a drugą poza jej granicami. Dotychczasowy system zarówno w jednym jak i drugim przypadku zmusza do dodatkowego naboru. Wyróżnić w nim można także kilka etapów przygotowania.

W przypadku jednostek specjalnie organizowanych do udziału w operacjach pokojowych wyróżnić można etapy: kwalifikowany dobór stanów osobowych, szkolenie w ramach oddziału, zgrywanie całości kontyngentu, szkolenie w rejonie wykonywanych zadań.

---

[163] F.Gągor, K.Paszkowski ,Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP, MON, Departament Bezpieczeństwa Międzyanrodowego, Warszawa 1998 s.215-218.
J.Parzuski, Wydzielanie i przygotowanie lądowego komponentu sił reagowania do działania w sojuszniczych operacjach wspierania pokoju, AON Warszawa 2000, s.50-54.

W przypadku jednostek jednorodnych szkolenie zawiera się w przygotowaniu oddziału w ramach szkolenia programowego, selektywnym uzupełnianiu jednostki, szkoleniu w ramach grup specjalistycznych, zgrywaniu, szkoleniu podczas realizacji zadań mandatowych.

Biorąc pod uwagę zebrane doświadczenia oraz posiadaną wiedzę, proces przygotowań powinien być podporządkowany konkretnemu przeznaczeniu oddziału z uwzględnieniem jego charakteru (logistyczny, operacyjny). Również ważne jest miejsce realizacji zadań, w którym należy uwzględnić uwarunkowania klimatyczne, terenowe, jak i geopolityczne, w tym rodzaj zagrożeń. Według D. Wlazło zasadniczą sferą jest szkolenie programowe i wstępne w jednostkach wojskowych. Natomiast dalsze zgrywanie pododdziałów do uzyskania wysokiego stanu zdolności operacyjnej powinno uwzględniać[164]: przygotowanie składu osobowego do wykonywania zadań mandatowych przy zachowaniu szeroko pojętych warunków bezpieczeństwa, osiągnięcie wysokiego poziomu zgrania pododdziałów w oparciu o perfekcyjną znajomość własnych obowiązków, wyjaśnienie uwarunkowań historycznych i politycznych tła konfliktu, lokalnych obyczajów i religii, wdrażanie zasad obiektywności, wiarygodności i sprawiedliwości w kontaktach z przedstawicielami stron konfliktu, szkolenie w przypadku zagrożeń występowaniem min, zapoznanie z obowiązkami na zajmowanym stanowisku, szkolenie w zakresie zasad użycia siły, tworzenie bodźców do utrzymania ciągłej dyscypliny, w celu zapewnienia bezpieczeństwa własnego i kolegów.

Przygotowanie dowódców oraz żołnierzy można rozgraniczyć w zakresie doboru stanów osobowych oraz szkolenia do wykonywania przyszłych zadań realizowanych w trzech etapach:

- przygotowanie wstępne;
- przygotowanie zasadnicze;
- szkolenie doskonalące w rejonach wykonywanych zadań.

---

[164] Praca studyjna. Koncepcja wykorzystania doświadczeń z pełnienia misji pokojowych przez SZRP w procesie przygotowania i szkolenia kontyngentów wojska w perspektywie, część II SGWP Warszawa 1998, s.14-16.

Zadania te realizowane są na podstawie obowiązującego „Szczegółowego programu szkolenia dla potrzeb sił pokojowych organizacji międzynarodowych”[165].

Na podstawie analizy aktualnych możliwości organizacyjnych resortu oraz tendencji rozwojowych systemu operacji pokojowych sformułowano szereg priorytetów pozwalających na realizację polskich zobowiązań dotyczących udziału w takich operacjach prowadzonych przez różne organizacje międzynarodowe. Ich realizacja będzie jednak wymagać modyfikacji obecnych rozwiązań w zakresie przygotowania polskich kontyngentów wojskowych do udziału w tego typu operacjach. Zaproponowane zmiany dotyczą przede wszystkim stopniowego przechodzenia do systemu przygotowywania kontyngentów, zwłaszcza operacyjnych, na bazie jednostek regularnych. Wiąże się z tym konieczność szerszego uwzględniania problematyki operacji pokojowych w procesie szkolenia indywidualnego i zespołowego żołnierzy.

Niezależnie jednak od przyszłych rozwiązań prawnych, proces podejmowania decyzji powinien zostać znacznie uproszczony i przyspieszony, zwłaszcza w przypadkach operacji w ramach Sojuszu. Zachodzi pilna potrzeba opracowania polskiej doktryny operacji pokojowych.

W systemie docelowym powinna ulec zmianie rola centralnego ośrodka szkolenia (WCS). Jego funkcja jako ośrodka szkolenia zgrywającego może być utrzymana, a jako ostatecznego przygotowania wszystkich kontyngentów powinna stopniowo zanikać. Rozwijać się powinna natomiast funkcja szkolenia kursowego w różnych specjalnościach (np. obserwatorzy, oficerowie sztabów, oficerowie logistyki, itp.), prowadzonego niezależnie od systemu rotacji w kontyngentach. Ważną funkcją, zwłaszcza w okresie początkowym, powinno być szkolenie instruktorów, którzy po ukończeniu specjalnych kursów w tym ośrodku mogliby szkolić żołnierzy w swoich macierzystych jednostkach.

W rozważaniach tych celowo pominięto kwestię wymaganej kompetencji językowej. W całym procesie dostosowawczym jest to jedna z najważniej-

[165] Zarządzenie Szefa Inspektoratu Szkolenia – Zastępcy Szefa Sztabu Generalnego WP nr 1/szk. z dnia 2 stycznia 1996 r.

szych, a zarazem najtrudniejszych przeszkód do pokonania w jak najkrótszym czasie. Zgodnie z zaleceniami NATO, już w pierwszym dniu po uzyskaniu przez Polskę członkostwa w Sojuszu, znajomość języka angielskiego wśród kadry jednostek planowanych do współdziałania w ramach jego struktur wojskowych powinna osiągnąć poziom 3333, według kryteriów ustalonych w dokumencie standaryzacyjnym STANAG 6001.[166]

Obecnie istniejący proces przygotowania i kierowania polskimi kontyngentami jest rozwiązaniem opartym na zasadzie wydzielania do operacji pokojowych specjalnie organizowanych jednostek. Wprowadzane od pewnego czasu zmiany tego systemu zbliżają go do rozwiązania pośredniego. Wobec wzrastającej roli operacji pokojowych w zadaniach naszych sił zbrojnych docelowym rozwiązaniem, powinien być proces oparty na wydzielaniu w jak największym stopniu jednostek regularnych (etatowych, organicznych).

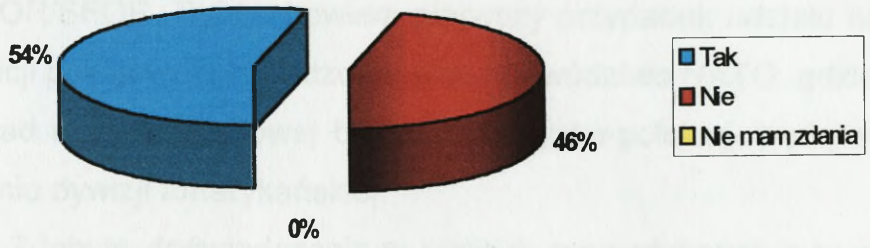
Osiągnięcie projektowanego (oczekiwanego) stanu polegającego na przystosowaniu do udziału w takiej operacji wymaga specjalnego przygotowania, uzupełnienia, wyposażenia i przeszkolenia. Stąd osiągnięcie takiego celu przez większość jednostek byłoby kwestią kilku, jeśli nie kilkunastu lat.

Podstawową jednostką w operacjach pokojowych jest w zależności od kategorii operacji i charakteru wykonywanych w niej zadań (w przypadku Polski) batalion piechoty, zmechanizowany lub szybkiego reagowania (przystosowany do przerzutu drogą powietrzną). Batalion powinien mieć odpowiednią strukturę organizacyjną, uzbrojenie i wyposażenie, zapewniające mu zdolność do samodzielnego wykonywania zadań i współdziałania w strukturach wielonarodowych. Wiąże się z tym przede wszystkim wymóg odpowiedniej struktury sztabu (według standardu SI-S4) oraz systemu zabezpieczenia logistycznego. Zgodnie z założeniami procesu dostosowawczego do standardów NATO strukturę taką powinny mieć wszystkie jednostki planowane do wydzielenia do struktur wojskowych Sojuszu. Kontyngenty operacyjne powinny być docelowo organizowane na bazie regularnych jednostek (batalionów). Zakładając, że najszybciej przystosowane zostaną jednostki zadeklarowane w ramach

[166] *Allied Command Europe Target Force Proposals,* Poland..., s. 48.

zobowiązań sojuszniczych, jednostki te powinny być wykorzystywane jako kontyngenty operacyjne w pierwszej kolejności. Dotyczy to nie tylko kontyngentów operacyjnych w operacjach pokojowych NATO, ale również i innych organizacji. Do wykonywania zadań w operacjach pokojowych jednostki te powinny być przygotowywane w oparciu o doktrynę operacji pokojowych oraz w ramach swego normalnego procesu szkolenia.

Powyższą tezę potwierdziły badania ankietowe. Wśród oficerów, którzy na pytanie: *czy w ramach szkolenia przygotowawczego w jednostce uwzględniał (lub zetknął się) Pan z problematyką wymienionych zagadnień? 54 % odpowiedziało, że tak (wykr. 5.1)*

Wykres. 5.1. Opinie respondentów w odniesieniu do pytania: czy w ramach szkolenia przygotowawczego w jednostce uwzględniał (lub zetknął się) Pan z problematyką wymienionych zagadnień?

Analiza obliczonych wartości współczynnika V Cramera wskazuje, iż istnieje statystycznie istotna zależność pomiędzy odpowiedziami respondentów ankiety w zakresie oceny poziomu wiedzy a procesem kształcenia w jednostce i na kursach (V Cramera = 0,62). Ponad połowa oficerów, którzy na zadane wyżej pytanie odpowiedzieli, że nie, oceniło swoją wiedzę na poziomie słabym tj. w zakresie od 0 do 2 (w skali 0-7). Natomiast od 78% do 100% oficerów, którzy wskazali, iż wiedzę zdobywali w jednostce, oceniło się na poziomie przeciętnym i wysokim tj. od 3 do 7 (w skali 0-7).

Przed wysłaniem do rejonu operacji, celowym może być szkolenie zgrywające w centralnym lub okręgowym ośrodku szkolenia.

Traktowanie udziału w operacjach pokojowych jako jednego z głównych zadań sił zbrojnych wiąże się z koniecznością włączenia problematyki operacji pokojowych do programu kompleksowego ich szkolenia na wszystkich jego etapach i szczeblach. Wymaga to opracowania odpowiednich programów, podręczników, instrukcji i innych materiałów szkoleniowych zarówno na poziomie akademickim (dla akademii i szkół wojskowych) jak i na potrzeby szkolenia indywidualnego oraz zespołowego w jednostkach.

Udział jednostek regularnych w operacjach pokojowych, zwłaszcza prowadzonych przez NATO, należy również traktować jako ważny etap procesu osiągania przez nie interoperacyjności.

Szczególnie wartościowe dla przygotowania naszych jednostek do udziału w nowych operacjach pokojowych mogą okazać się wnioski z udziału 16 bpd 6BDSz im. gen. F. Sosabowskiego w Bośni i Hercegowinie w ramach Sił IFOR/SFOR. Był to, bowiem pierwszy przypadek udziału naszych wojsk w operacji pokojowej prowadzonej przez dowództwo NATO, gdzie 16 bpd wszedł w skład międzynarodowej brygady nordycko-polskiej, będącej w podporządkowaniu dywizji amerykańskiej.

Zdobyte doświadczenia w misjach prowadzonych z mandatu ONZ, powinny służyć z jednej strony, osiągnięciu kompatybilności i interoperacyjności SZ RP z armiami państw NATO, z drugiej natomiast, stanowić źródło doświadczeń wykorzystywanych w doskonaleniu przygotowania SZ RP do udziału w tworzonych międzynarodowych siłach pokojowych.

5.3. Formy i sposoby szkolenia wojsk lądowych

Przedstawione do tej pory przykłady pokazują, że większość armii posiada własne wypracowane i wielokrotnie sprawdzone w kolejnych operacjach narodowe formy, metody i sposoby szkolenia. Wiodącymi w tej dziedzinie są Stany Zjednoczone, W. Brytania, Francja, Rosja, co oczywiście wynika z ich mocarstwowej roli oraz wciąż funkcjonującemu podziałowi świata na strefy wpływu. Stąd wynika, że głównym determinantem form i sposobów szkolenia są: doświadczenie, tradycje, polityka państwa, poziom ekonomiczny, charakter

armii. Nowe jakościowo wyzwania stawiane przed wojskiem sprawiają, że systematycznie na całym świcie doskonali się stare, sprawdzone sposoby szkolenia, poszukując jednocześnie innych nowych, bardziej różnorodnych i wydajniejszych form. Szkolenie wojsk przygotowujące do udziału w operacjach pokojowych realizowane jest w myśl obowiązujących programów szkolenia. Zwiększające się zapotrzebowanie na pododdziały zdolne do udziału w tego rodzaju przedsięwzięciach oraz utrzymanie w gotowości kolejnych zmian stwarza uzasadnione problemy. Dwunastomiesięczny okres służby wojskowej nie sprzyja właściwemu ich przygotowaniu do wykonywania złożonych zadań w rejonie działań. Dodatkową przeszkodę stanowi obowiązkowy wymóg posiadania przez żołnierzy minimum 3 miesięcznego i nie więcej niż 9 miesięcznego okresu służby wojskowej,[167] zatem podniesienie skuteczności procesu szkolenia staje się priorytetem w obecnych uwarunkowaniach.

Podobnie jak w szkoleniu bojowym tak i w szkoleniu przygotowującym do konkretnej operacji pokojowej należy przestrzegać ogólnych prawidłowości zasad dydaktycznych, stanowiących istotny element procesu szkolenia. Ogólne zasady nauczania uzupełniane są w procesie szkolenia wojskowego określonymi zasadami szczegółowymi, wśród których można wymienić: zasadę świadomego i aktywnego udziału szkolonych w procesie szkolenia, zasada poglądowości, zasada związku teorii z praktyką, zasada systematyczności, zasada trwałości wiedzy, zasada przystępności, zasada realizmu szkolenia, zasada szkolenia indywidualnego i zespołowego[168]. W ćwiczeniach wojskowych obowiązują również zasady metodyczne prowadzenia ćwiczeń takie jak: prowadzenie ćwiczeń według decyzji ćwiczących, zasada równości szans, zasada ciągłości ćwiczenia, zasada zachowania w tajemnicy koncepcji ćwiczenia. Wcześniejsza analiza form i metod stosowanych przez większość armii w szkoleniu przygotowującym do operacji pokojowych wskazuje wyraźne podobieństwo do tych stosowanych w procesie szkolenia bojowego. W przypadku operacji pokojowych wyznacznikiem przyjętych form będzie charakter przy-

[167] Zarządzenie Szefa Sztabu Generalnego WP Nr 4 z dnia 15 lutego 1993.
[168] J. Zakrzewski, Wybrane zagadnienia z dydaktyki wojskowej, ASG, Warszawa 1974, s.78.

szłych działań. Ich dobór wpływa również na stopień złożoności oraz trudności zagadnień szkoleniowych, warunki szkolenia oraz czas przeznaczony na szkolenia. Wyniki analiz i badań wskazują, że najlepsze efekty można osiągnąć, gdy w ramach programowego szkolenia bojowego zostaną uwzględnione podstawowe sposoby działań realizowane przez wojska na szczeblu drużyny i plutonu. W momencie, gdy jednostka zostanie wyznaczona do udziału w operacji pokojowej bez trudu można wejść w cykl 4-6 miesięcznego szkolenia szczegółowego, uwzględniając specyfikę terenu, zadań, klimatu itd.

Forma szkolenia to zewnętrzna organizacyjna strona zajęcia realizowanego w ramach procesu szkolenia, określa charakter i warunki jego przebiegu. Odpowiada ona na pytania: gdzie, kiedy, w jakim czasie, dla kogo i w jakim układzie organizowane są przedsięwzięcia szkoleniowe. Z kolei metoda to wewnętrzna strona organizacji zajęć. Określa ona sposób postępowania dla osiągnięcia określonego celu dowódcy. Za W. Okoniem można wyróżnić trzy zasadnicze ich grupy[169]: słowne - do których zalicza się metodę opisu, opowiadania, wykładu, informacji; oglądowe (oparte na obserwacji i pomiarze) - do których zalicza się różnego rodzaju pokazy oraz praktyczne tj. treningi, metody sytuacyjne, inscenizacja itp. Ważne jest, aby w trakcie całego cyklu szkolenia formy i metody dobierane były w ten sposób, aby odpowiadały rzeczywistym potrzebom, warunkom i możliwościom, a także poziomowi przygotowania uczestników szkolenia. Do najczęściej stosowanych form zaliczyć można wykład, pogadankę, pokaz, zajęcia taktyczne na placach ćwiczeń, strzelnicach, ośrodkach poligonowych są to tzw. formy proste. Natomiast z form złożonych stosuje się musztrę bojową, ćwiczenia taktyczne (zgrywające, sprawdzające, kompleksowe, prowadzone z wojskami, ze strzelaniem lub bez).

Przeprowadzone analizy wskazują, że treści szkolenia stanowią jeden z głównych czynników efektywnego funkcjonowania systemu szkolenia wojsk, a wynikają one w głównej mierze z zadań oraz przyjętych celów szkolenia wojsk.[170] Planując i wdrażając program szkoleniowy według L. Kirkpatricka,

---

[169] W. Okoń, Słownik pedagogiczny, PWN, Warszawa 1975.

[170] J. Posobiec, Kierunki doskonalenia form i metod szkolenia wojsk lądowych do działań w operacjach pokojowych [w:] Formy i metody prowadzenia działań przez zgrupowania taktyczne wojsk lą-

należy wziąć pod uwagę szereg czynników, które w istotny sposób wpływają na jego efektywność. Zalicza on do nich:[171] określenie potrzeb, ustalenie celów, określenie zakresu przekazywanych treści, dobór uczestników, określenie najkorzystniejszego planu szkolenia, wybór właściwego miejsca szkolenia, wybór właściwych szkoleniowców, wybór i przygotowanie bazy dydaktycznej, koordynacja programu. W obecnych uwarunkowaniach szkolenia wojsk wymagających redukowania kosztów przy jednoczesnym zwiększeniu efektywności oraz coraz krótszym okresie istotne staje się zapewnienie szkolonym wysokiej jakości i ilości szkoleń. Prowadzi to do zmian w formach szkolenia zmierzających do: rozszerzenia ich gamy oraz częściowej modyfikacji, upowszechnianiu form i metod zapewniających aktualne i rzeczywiste warunki do zdobywania wiedzy, umiejętności i nawyków przez żołnierzy, dokonanie ich klasyfikacji umożliwiającej w sposób czytelny odróżnić formy stosowane w szkoleniu podstawowym od form stosowanych w szkoleniu rozszerzającym wiedzę i umiejętności dowódców i sztabowców.

5.4. Kierunki zmian przygotowania zgrupowań taktycznych wojsk lądowych do działań w operacjach wsparcia pokoju

Synteza wyników badań wykazała pewne priorytety, do których zaliczyć możemy: inne (nietradycyjne) warunki działania, charakter stron konfliktu, wymiar polityczno-wojskowy, zmieniające się zadania, ograniczenia operacyjne oraz wzajemne oddziaływania. Wymienione kwestie połączone są pewnymi powiązaniami i zależnościami, co wskazuje na potrzebę wieloaspektowego podejścia przy ich rozpatrywaniu i wpływa na sposób przygotowania zgrupowań taktycznych.

Zebrane doświadczenia i wyniki dokonanych ocen wykazały, że zgrupowania taktyczne biorące udział w tego rodzaju operacjach, będą działały w niestabilnym środowisku, charakteryzującym się chaosem, wysoką dynamiką działań oraz obfitujących w niebezpieczne sytuacje. Szerokie spektrum działań

---

dowych w operacjach pokojowych, praca zbiorowa pod kierownictwem J. Zielińskiego, AON Warszawa 2002, s.146.

[171] A. L. Kirkpatrick, Ocena efektywności szkoleń, Studio EMKA, Warszawa 2001, s.21.

realizowanych w różnych miejscach i czasie, wpłynie na ich ogniskowy charakter i brak wyraźnej linii rozgraniczenia. Złożony charakter działań, obecność ludności cywilnej, duża ilość organizacji rządowych i pozarządowych, dziennikarzy, reporterów, autorytetów politycznych, nakreśla ich specyficzny obraz. Powinien być on zgodny z założeniami dyplomatycznymi i przygotowany na sytuacje zbliżone do walki, w których siła i obecność wojskowa staje się zasadniczym czynnikiem umożliwiającym kontynuowanie negocjacji.

Dokonane analizy wskazują, że konsekwencją działań w tych warunkach będzie potrzeba każdorazowo odmiennego reagowania na pojawiające się, specyficzne sytuacje. W takich warunkach dowódcy przygotowani do prowadzenia regulaminowych działań bojowych, zmuszeni są do podejmowania niekonwencjonalnych decyzji oraz elastycznie i przewidująco reagować stosownie do zaskakujących okoliczności, co z kolei powoduje stres. Pojawia się też problem w zdefiniowaniu niebezpieczeństwa oraz przeciwnika, jak również potrzeba eksponowania neutralności i bezstronności, co okazuje się w wielu sytuacjach niemożliwe. Stwarza to niebezpieczeństwo dla zgrupowań taktycznych. Ocenę tą potwierdzają przykłady, kiedy w wyniku politycznych kalkulacji wojska pokojowe znalazły się pod ostrzałem wrogich stron nie mogąc zareagować w odpowiedni sposób. Takie sytuacje wywierają negatywny wpływ zarówno na wojska, jak i strony konfliktu.

Nie mniej ważnym i złożonym jest problem współdziałania i koordynacji działań z dużą ilością osób uczestniczących organizacji nie uczestniczących w walkach. Zalicza się do nich lokalne społeczności, których zachowanie w stosunku do obecności obcych wojsk może przyjąć formę przyjazną, wrogą lub obojętną. Innego rodzaju grupę stanowią oficjalne organizacje, które z punktu widzenia wojskowego mają własny, często różny program, procedury, obszar zainteresowań itd. Organizacje te realizując różne zadania mandatowe, wymagać będą współpracy z elementami wojskowymi, gdyż doświadczenia wskazują, że brak koordynacji wspólnych wysiłków doprowadza do dublowania działań, zmniejszając ich skuteczność.

Kolejny potencjalny sporny obszar może stanowić wzajemne oddziaływanie między wojskiem a mediami. Od 1960 r. dowódcy wojskowi napotykają niekiedy na niesprzyjające oddziaływania dziennikarzy. Ich przesadnie i niekiedy tendencyjne relacje wydarzeń mogą w złym świetle przedstawiać intencje i sposoby wypełniania zadań mandatowych przez wojska.

Prognozowane modele prowadzenia działań przez siły wojskowe (zgrupowania taktyczne) w operacjach pokojowych, zmierzają w kierunku umożliwiającym zmniejszenie liczby żołnierzy. Po pierwsze obniża to koszty operacji, a czynnik ekonomiczny jest ostatnio decydujący w podejmowaniu działań pokojowych. Po drugie wojska uzyskują przez to znacznie większe możliwości operacyjne.

Koncepcja ta opiera się na dwóch głównych założeniach. Pierwsze z nich dotyczy zmiany sposobu prowadzenia działań ze statycznego w bardziej manewrowy, polegający głównie na rozmieszczaniu zgrupowań taktycznych w wyznaczonych rejonach w ramach, których dynamicznie realizują postawione im zadania. Wynikać to będzie z dwóch podstawowych powodów. Bardziej manewrowe działania umożliwią wojskom pokojowym patrolowanie większych obszarów, podkreślając swą obecność w rejonach zamieszkanych, takich jak wioski i małe miejscowości oraz wzdłuż dróg. Zwiększona obecność stworzy warunki do lepszego nawiązania kontaktu z lokalnymi społecznościami, co z kolei zwiększy poziom bezpieczeństwa zarówno społeczeństw, jak też samych sił pokojowych oraz zaufanie do realizacji przez nie zadań. Lepsza kontrola zwaśnionych stron, zapewni dopływ wystarczających informacji odnośnie sytuacji w obszarze prowadzonej operacji, zwiększy skuteczność reakcji i podjęcia właściwych działań, adekwatnych do potrzeb. Wydzielone siły oprócz tego, że muszą mieć możliwość szybkiego rozmieszczenia w krótkim czasie oraz początkowej fazie kryzysu, wymagają także moralnego poparcia ze strony społeczności światowej.

Sprawna i przeprowadzona we właściwym czasie interwencja przez relatywnie małe, ale dobrze wyszkolone i wyposażone wojska, które mają wolę oraz zgodę na podjęcie ryzyka działań bojowych, reprezentujących wolę mię-

dzynarodowej społeczności, może zdecydowanie odmienić przebieg kryzysu. Ważną rolę odegrać mogą takie czynniki jak, zwiększenie wspólnych relacji i powiązań między zgrupowaniami taktycznymi wojsk pokojowych, a lokalnymi społecznościami oraz bezstronność działań.

Drugie założenie wiąże się z szerokim zastosowaniem nowoczesnej technologii wojskowej, dzięki której możliwe będzie zredukowanie liczby wojsk przy zachowaniu ich możliwości operacyjnych. Zgrupowania taktyczne już od szczebla batalionu mogą np. być wyposażone w przenośne radary oraz detektory ruchu, sprzęt termowizyjny i na podczerwień itp. Zamierzona zgodność między działaniem wojsk w rejonie a wykorzystywaną technologią wymaga odpowiednio wyważonych zabiegów, gdyż powinna sprzyjać bezpieczeństwu żołnierzy oraz budowaniu zaufania wśród lokalnej społeczności.

Doświadczenia dowodzą, że przyszłe działania będą miały charakter wysiłków połączonych, realizowanych w wymiarze wielonarodowym. Złożoność oraz duży poziom zagrożenia w operacjach wymuszania pokoju powoduje, że kompania i batalion pozostaną modułami narodowymi wchodzącymi w skład wielonarodowych zgrupowań taktycznych tworzących oddział, czy też związek taktyczny.

Wymusi to zmiany w dotychczasowym sposobie przygotowywani zgrupowań taktycznych do tego rodzaju działań. We współczesnych operacjach pokojowych szczególnie ważna i wręcz priorytetowa jest umiejętność pracy oficerów w środowisku wielonarodowych, umiejętność opracowywania wspólnych procedur, tworzenia komórek sztabowych i znajomość zasad działania w operacjach pokojowych. Umiejętności te trudno jest nabyć w ciągu 2-3 miesięcy przygotowań. Dlatego zasadnym jest przyjęcie modelu szkolenia oficerów sztabu wprowadzanego już w państwach Unii Europejskiej. Polega on na tym, że z określonej i wytypowanej grupy oficerów (ze składu związku taktycznego, ale bardziej korpusu) spełniających określone wymagania tworzy się zespół. Zespół ten w ilości zapewniającej funkcjonowanie sztabów na szczeblu dywizja, brygada, batalion stanowi swego rodzaju zalążki dla potencjalnych stanowisk dowodzenia w operacjach pokojowych. Zespół taki przygotowywany by

był w specjalnym cyklu przez korpus według procedur obowiązujących w działaniach wielonarodowych i w języku angielskim. Szkolenie zespołu powinno trwać ok. 2 lat i przyjąć formę kilku treningów sztabowych oraz jednego w roku wieloszczeblowego ćwiczenia dowódczo sztabowego. Podstawę do tych przedsięwzięć powinny stanowić wcześniejsze ćwiczenia grupowe organizowane pod opieką i kontrolą specjalistów z określonych dziedzin. Szkolenia te wymagałyby kilku 3-4 dniowych spotkań zespołu w ciągu roku.

Niewątpliwym wymogiem jest również wysłanie w rejon operacji zgrupowań odpowiednio przeszkolonych i zgranych. Można to zapewnić przyjmując system amerykański, angielski i francuski opisane wcześniej. Jego podstawą jest organizowanie zgrupowań na bazie jednostki bojowej, do której w zależności od charakteru operacji dołączone są odpowiednio wcześniej inne, specjalistyczne moduły. W celu sprawdzenia stopnia przygotowania sztabów i wojsk niezbędne jest przeprowadzenie ćwiczeń sprawdzających z wojskami.

Rozdział 6. WYBRANE PROBLEMY PRZYGOTOWANIA WOJSK LĄDOWYCH DO OPERACJI O CHARAKTERZE POKOJOWYM – WNIOSKI

6.1. Doświadczenia wybranych państw w zakresie szkolenia wojsk lądowych do udziału w operacjach pokojowych

Wspólną tezą wszystkich organizatorów szkolenia do potrzeb operacji o charakterze pokojowym jest pierwotne osiągnięcie profesjonalizmu w wyszkoleniu bojowym. Wyszkolenie bojowe, jest podstawą uczestnictwa w operacji, ale nie jest jedyną cechą wystarczającą. Doświadczenia wskazują, iż samo wyszkolenie bojowe nie wystarcza do właściwej realizacji zadań w operacjach o charakterze pokojowym.[172]

Wiele państw budując narodowy system przygotowania do operacji o charakterze pokojowym *zmodyfikowało swoje programy szkolenia*[173] na podstawie doświadczeń wyniesionych z uczestnictwa w nich. USA, Wielka Brytania oraz Francja skuteczność wykonywania zadań upatrują przede wszystkim w wyszkoleniu ogólnowojskowym, opartym na procedurach NATO. Rosja i państwa WNP proces szkolenia opierają na szkoleniu ogólnowojskowym poszerzonym o tematykę operacji pokojowych. Podstawą ich systemu jest szczegółowy dobór uczestników pod względem psychologicznym.

Podstawą budowania narodowych systemów przygotowania wojsk lądowych do operacji o charakterze pokojowym są ich doświadczenia oraz wymagania współczesnych i hipotetycznych operacji.

---

[172] Obserwacja działań wojsk USA w Somalii i Francji w Sarajewie wskazuje, iż ograniczenie się jedynie do umiejętności żołnierza w zakresie szkolenia ogólnowojskowego nie wystarcza. Kontyngent jest nieskuteczny. Wiąże się to z innym charakterem działań operacyjnych i znacznymi ograniczeniami w użyciu siły i broni. W jednym z pierwszych ćwiczeń PdP o tematyce utrzymywania pokoju (*Cooperative Spirit' 94* - Holandia, październik 1994 r.) najgorzej pod względem wykonania zadań operacyjnych oceniony został pododdział amerykański bazujące tylko na wyszkoleniu bojowym. Zob., M. Obrusiewicz, Koncepcje wybranych państw i ośrodków szkolenia w zakresie przygotowania kontyngentów narodowych do operacji wsparcia pokoju [w] red., J. Zieliński, Wojska Lądowe w operacjach wsparcia pokoju. Materiały z seminarium naukowego, AON, Warszawa 2003.

[173] Głównie: Kanada, Austria i Szwecja zmodyfikowały swoje programy szkolenia w kierunku potrzeb służby w operacjach o charakterze pokojowym. Uległa zmianie tematyka szkolenia ogólnowojskowego, na rzecz: szkolenie fizyczne, rozpoznanie sprzętu wojskowego stron konfliktu, techniki patrolowania, eskortowania i ochrony obiektów. W polskich programach szkolenia ogólnowojskowego wyszczególnione są tematy, które realizowane są tylko przez zgłaszających się do udziału w operacjach o charakterze pokojowym (zob. tematyka szkolenia - zał. 10).

Wg procedur NATO państwo członkowskie ponosi odpowiedzialność narodową za przygotowanie kontyngentu. Jednak ze względu na potrzebę osiągnięcia interoperacyjności, celowo jest ujednolicić tematykę szkolenia, co zostało uregulowane w MC 327/1. W założeniach Sojuszu przygotowanie do operacji wsparcia pokoju powinno opierać się na profesjonalnym szkoleniu ogólnowojskowym realizowanym etapami.

Etap pierwszy - szkolenia należy skoncentrować na przekazaniu szerokiej wiedzy na temat operacji pokojowych.

Etap drugi – szkolenie wyznaczonego kontyngentu do potrzeb rzeczywistej operacji.

W procesie przygotowania do operacji wsparcia pokoju postrzega się obszary kształcenia, szkolenia i ćwiczenia. W ramach kształcenia zaleca się: historię i ewolucję misji pokojowych oraz operacji wsparcia pokoju; proces podejmowania decyzji; techniki negocjacji i mediacji; przygotowani i prowadzenie operacji wsparcia pokoju; zasady użycia siły; prawne aspekty prowadzenia operacji pokojowych; współpracę z przedstawicielami środków masowego przekazu; międzynarodowe prawo humanitarne.

W ramach szkolenia zaleca się problematykę: użycia siły; kulturę i lokalne obyczaje w rejonie operacji pokojowej; szkolenie językowe; pracę na punktach kontrolnych, i pozycjach blokujących, patrolowanie, obserwację i składanie meldunków; przeszukiwanie pojazdów i osób; przeciwdziałanie zagrożeniu minowemu, rozpoznawanie sprzętu występującego w rejonie operacji; zasady pracy na mapach; procedury łączności; zasady udzielania pierwszej pomocy; obronę przed środkami masowego rażenia oraz środki bezpieczeństwa.

Ćwiczenia powinny być prowadzone na wszystkich szczeblach dowodzenia ze szczególnym uwzględnieniem wielonarodowych zgrupowań zadaniowych. Powinny zawierać elementy dotyczące reagowania kryzysowego i kierowania w sytuacjach kryzysowych oraz proces podejmowania decyzji. Powinny uwzględniać elementy współpracy z organizacjami międzynarodowymi i pozarządowymi oraz współpracę cywilno-wojskową (CIMIC). Wyznaczone do

udziału w operacjach wsparcia pokoju pododdziały i oddziały powinny organizować ćwiczenia ze szczególnym uwzględnieniem aspektów taktycznych.

Wnioski:

- ustalenia zawarte w MC 327/1 powinny być zsynchronizowane z narodowymi programami przygotowania i szkolenia jednostek przewidzianych do użycia w operacjach wsparcia pokoju;
- proces przygotowania jednostek kierowanych do operacji wsparcia pokoju powinien obejmować wiedzę dotyczącą problematyki utrzymania pokoju oraz wzmacniania bezpieczeństwa jego uczestników;
- do szkolenia celowo jest angażować przedstawicieli organizacji międzynarodowych (ONZ, OBWE oraz międzynarodowych organizacji humanitarnych), instytucji państwowych i pozarządowych zajmujących się problematyką operacji pokojowych;
- w procesie szkolenia należy dążyć do uświadomienia żołnierzom różnic pomiędzy operacjami militarnymi, a pokojowymi;
- szczególną uwagę należy zwrócić na zrozumienie przez żołnierzy zasad użycia siły;
- należy uświadomić żołnierzom status sił pokojowych w rejonie mandatowym (miejsce i rolę pododdziałów oraz pojedynczych żołnierzy) wynikających z rezolucji organizacji pokojowej oraz mandatu;
- operacje wymuszania pokoju nie wymagają dodatkowego szkolenia, ponieważ zasady działania w nich nie odbiegają od operacji militarnych;
- w przyszłych wielonarodowych operacjach wsparcia pokoju coraz więcej zadań może mieć charakter działań policyjno-porządkowych, stąd w procesie szkolenia należy postrzegać coraz częściej taką problematykę.

W zakresie przygotowania uczestników operacji pokojowych bogate doświadczenia posiadają: Dania, Finlandia, Norwegia i Szwecja. Państwa te zadeklarowały specjalność kształcenia w swoich ośrodkach narodowych na korzyść innych uczestników operacji pokojowych.

Dania zadeklarowała ***Unaited Nations Military Police Curse*** – w trakcie organizowanego raz w roku trzytygodniowego kursu przygotowywani są

żołnierze z procedur działania policyjnego oraz umiejętności współpracy z władzami lokalnymi.

Finlandia zadeklarowała ***United Nations Military Observers Course*** – celem tego kursu jest przygotowanie obserwatorów. Treści kształcenia obserwatorów dotyczą: organizacji i historii ONZ, obowiązków obserwatora, procedur łączności, historii konfliktu, aspektów kulturowych, etnicznych i religijnvch warunków klimatycznych i topograficznych rejonu mandatowego.

Norwegia zadeklarowała ***United Nations Logistics Course*** – w ramach dwutygodniowego kursu przekazywana jest wiedza logistyczna w zakresie procedur i dyrektyw logistycznych ONZ.

Szwecja zadeklarowała ***United Nations Staff Oficer Course*** – kurs przeznaczony jest dla oficerów wyznaczonych na stanowiska sztabowe w kwaterach głównych kontyngentu. Szkolenie trwa trzy tygodnie, którego treścią jest:

- wprowadzenie do międzynarodowego systemu sztabowego;
- organizacja misji oraz procedury operacyjne;
- rola sił pokojowych ONZ;
- relacje pomiędzy siłami pokojowymi ONZ, a ludnością lokalna;
- aspekty polityczne, kulturowe i religijne obszaru mandatowego;
- praktyka w pracy służbowej.[174]

Dania. W ramach szkolenia kontyngentów Duńskich z zakresu problematyki operacji pokojowych szkolone są wszystkie pododdziały sił szybkiego reagowania. Szkolenie do potrzeb operacji pokojowych jest integralną częścią szkolenia całości sił zbrojnych. W ramach szkolenia realizowane są treningi.

Trening ogólnowojskowy – dotyczy szkolenia pojedynczego żołnierza podczas wykonywania standardowych zadań w ramach operacji pokojowej. Tematyka szkolenia obejmuje: działanie na posterunku, na punktach kontrol-

[174] Por., J. Maj (red.), Koncepcja wykorzystania doświadczeń z pełnienia misji pokojowych przez SZ RP w procesie przygotowania i szkolenia kontyngentów wojskowych w perspektywie. Praca studyjna. Część I, SG WP, Warszawa 1998, Rozdział XV.

nych, przeszukiwanie, konwojowanie, patrolowanie, szkolenie z łączności w języku angielskim i duńskim.

Treningi sił szybkiego reagowania – dotyczy kontroli zamieszek, eskortowanie, rozbudowę fortyfikacyjną oraz szkolenie saperskie.

Trening przed wyjazdem w rejon mandatowy kontyngentu – obejmuje rzeczywistą problematykę zadań z rejonu mandatowego i dotyczy tylko wyznaczonego kontyngentu.

Finlandia. Szkolenie kontyngentów koordynuje Departament ONZ w fińskim ministerstwie obrony. Szkolenie kontyngentów realizowane jest w dwóch kategoriach:

- treningi pododdziałów – obejmuje całość sił zbrojnych i jest realizowany trzy raz w roku;
- kursy obserwatorów wojskowych – organizowany 3-4 razy w roku i uczestniczą w nim kandydaci z państw nordyckich.

Z chwilą wyznaczenia kontyngentu oficerowie szkoleni są przez 5 tygodni natomiast pozostałość kontyngentu 4 tygodnie. Przedmiotem szkolenia kontyngentu jest:

- wiedza ogólna na temat zadań ONZ, prawa międzynarodowego i innych uwarunkowań funkcjonowania kontyngentu;
- trening taktyczny;
- trening techniczny;
- wiedza na temat miejsca mandatowego (kultura, religia, historia, polityka, język, zwyczaje itp.);
- wiedza medyczna (udzielanie pierwszej pomocy, warunki sanitarne, warunki zdrowotne rejonu mandatowego itp.).

Uczestników operacji pokojowych rekrutuje się wyłącznie z ochotników. Finowie jednakże nie zamierzają z tego rezygnować. Ochotnikami w Finlandii są także rezerwiści i cywile.

Norwegia. Szkolenie z tematyki operacji pokojowych jest integralną częścią systemu szkolenia sił zbrojnych. Oficerowie sztabów i pododdziałów, obserwatorzy i żandarmeria uczestniczą raz na trzy lata w jednym z nordyc-

kich ośrodków szkolenia. Natomiast w układzie narodowym uczestniczą raz w roku w treningu sztabowym dotyczącym operacji pokojowych. Po wyznaczeniu kontyngentu przechodzi on intensywny trzytygodniowy kurs całością sił. Oficerowie szkoleni są dodatkowo dwa tygodnie przed rozpoczęciem szkolenia kontyngentu.

Szwecja. Głównymi zadaniami w zakresie przygotowania uczestników operacji pokojowych jest:

- w zakresie szkolenia ogólnowojskowego – szkolenie techniki operacyjnych podporządkowanych zasadzie bezstronności;
- przygotowanie kontyngentu do osiągnięcia w ciągu 14 dni gotowości do przegrupowania do rejonu konfliktu.

Szkolenie personelu kluczowego kontyngentu trwa 3 tygodnie, żołnierzy – 5 tygodni. Na 8 tygodni przed przystąpieniem do szkolenia odbywa się rekonesans rejonu mandatowego przez kierowniczą kadrę nowo sformowanego kontyngentu. Na podstawie rekonesansu rejonu mandatowego formułowane są szczegółowe wnioski do szkolenia całości kontyngentu.

Wielka Brytania. Brytyjski model przygotowania jednostek wojskowych do operacji o charakterze pokojowym determinowany jest bogatymi doświadczeniami związanymi z prowadzeniem operacji w różnych częściach świata. Podstawowym celem szkolenia wojskowego jest przygotowanie się do prowadzenia działań wojennych. W brytyjskiej doktrynie militarnej wyróżnia się siedem możliwych opcji użycia sił zbrojnych:[175]

- pomoc militarna władzom cywilnym w Wielkiej Brytanii;
- współudział w zapewnieniu wewnętrznego i zewnętrznego bezpieczeństwa podległych terytoriów;
- wojna powszechna – atak na dużą skalę przeciwko NATO;
- konflikt regionalny o ograniczonym zasięgu przeciwko niektórym członkom NATO, które proszą o pomoc w ramach artykułu 5 traktatu waszyngtońskiego;

[175] Zob., J. Knetki , System przygotowania zwartych jednostek wojsk lądowych Wielkiej Brytanii do operacji wsparcia pokoju [w] J. Zieliński (red.), Wojska lądowe w operacjach wsparcia pokoju. Materiały z seminarium naukowego, AON, Warszawa 2003.

- brytyjski wkład do misji prowadzonych pod auspicjami NATO i Unii Europejskiej;
- poważny konflikt (ale nie atak na NATO lub na jednego z jego członków), który mógłby oddziaływać na bezpieczeństwo europejskie lub stwarzać poważne zagrożenie dla interesów brytyjskich (gdziekolwiek) lub dla bezpieczeństwa międzynarodowego;
- inna pomoc militarna oraz operacje o ograniczonym zasięgu i małej intensywności, dla wsparcia zarówno interesów brytyjskich jak i porządku międzynarodowego oraz przestrzegania praw człowieka. Te ostatnie będą najczęściej prowadzone pod auspicjami ONZ.

W procesie szkolenia postrzegane są zasady, które stanowią swego rodzaju przewodnik dla organizatorów szkolenia:[176]

- szkolenie jest funkcją dowodzenia;
- szkolenie jest permanentnym i postępującym procesem;
- szkolenie musi być adekwatne do potrzeb;
- szkolenie musi być interesujące i stawiać wyzwania przed szkolonymi;
- szkolenie musi być realistyczne;
- szkolenie musi mieć precyzyjnie określony cel;
- szkolenie i stosowane metody muszą być poddane ciągłemu doskonaleniu w celu zwiększenia ich efektywności;
- szkolenie powinno odzwierciedlać ustalenia doktrynalne;
- w trakcie szkolenia zespołowego powinno się uwzględniać działanie w składzie wielonarodowych struktur;
- szkolenie musi dopuszczać popełnianie błędów przez szkolonych.

Przygotowanie do zadań realizowanych w ramach operacji wsparcia pokoju postrzegane jest jako szkolenie dodatkowe, które nie powinno rozpraszać uwagi organizatorów szkolenia wojsk lądowych od ich głównego zadania. *„Musimy kontynuować przygotowanie naszych sił zbrojnych do realizacji najtrudniejszych zadań militarnych. Żołnierz wyszkolony i wyposażony do prowa-*

[176] *Army Doctrine Publication, Volume 4 - TRAINING.*

dzenia działań wojennych może z powodzeniem brać udział w operacjach pokojowych (może wymagać nabycia jedynie dodatkowych, niezbędnych umiejętności), ale żołnierz wyszkolony tylko do misji pokojowych nie jest przygotowany do operacji o wysokiej intensywności"[177]. Podstawą działania w każdej operacji pokojowej jest wykorzystywanie umiejętności nabytych w trakcie szkolenia ogólnowojskowego. Dotyczy to zarówno zakresu wyszkolenia indywidualnego, zespołowego i specjalistycznego. W zakresie wyszkolenia indywidualnego realizowane jest szkolenie: fizyczne, posługiwania się bronią, udzielania pierwszej pomocy, obrony przed bronią ABC. Celem szkolenia zespołowego jest przygotowanie dowództw do wykonywania zadań w ramach pododdziałów i oddziałów. Bardzo ważne są również umiejętności nabyte przez specjalistów, ponieważ niekiedy indywidualne specjalności decydują o zbiorowym wykonaniu zadania.

Brytyjskie wojska lądowe posiadają wieloletnie doświadczenia zgromadzone z uczestnictwa w misjach i operacjach pokojowych. Jedną z zasad uczestnictwa jest wysyłanie na misje zwartych oddziałów. W zależności od potrzeb etatowy oddział lub pododdział może otrzymać wzmocnienie z innego rodzaju wojsk (też w składzie etatowego pododdziału), które zapewnia dowódcy samodzielność działania. Zaletą wysyłania etatowych pododdziałów jest wzajemna znajomość swoich możliwości oraz znajomość procedur ułatwiających realizację zadań, które są przedmiotem przygotowania do operacji. Analiza działań prowadzonych przez brytyjskie wojska lądowe pozwala postawić tezę, że podstawowym „modułem" wojsk lądowych wysyłanym na misje w ramach operacji wsparcia pokoju jest batalion (dywizjon).

Dla wsparcia procesu szkolenia, została powołana grupa doradców do spraw szkolenia operacyjnego (*Operational Training Advisory Group – OPTAG*), podlegającą dowództwu wojsk lądowych. Grupa ta koordynuje przygotowanie procesu szkolenia jednostek ze wszystkich rodzajów sił zbrojnych

---

177. *Kosovo, Lessons from the Crisis.* Chapter 6, p. 23. Presented to Parliament by the Secretary of State for Defence by Command of Her Majesty, June 2000.

przed wysłaniem ich do rejonu mandatowego oraz zapewnia fachowe doradztwo i zaopatrzenie w odpowiednie środki.

Wojska lądowe posiadają wiele ośrodków szkolenia w różnych rejonach świata, które zapewniają różnorodne warunki przygotowania do prowadzenia działań bojowych (tab. 1). W zależności od przewidywanego zadania oddział jest szkolony w adekwatnych warunkach.

W procesie szkolenia szczególny nacisk kładzie się na zrozumienie i odmienności od typowych operacji militarnych. Za priorytetowe zadanie przyjmuje się dążenie do zmiany mentalności żołnierzy oraz przygotowanie ich pod względem psychologicznym do prowadzenia tego typu działań.

Szkolenie poprzedzające rozmieszczenie jednostki w obszarze prowadzenia operacji wsparcia pokoju może obejmować:

- ugruntowanie umiejętności w posługiwaniu się bronią, uświadomienie zagrożenia, umiejętności przeżycia, zasad udzielania pierwszej pomocy, zapoznanie ze sprzętem występującym w rejonie operacji, wyrabianie umiejętności rozpoznania oraz procedur zachowania i postępowania w różnych sytuacjach, itp.;
- szkolenie ukierunkowane na przygotowanie do określonej misji:
- przybliżenie różnic między operacjami utrzymania pokoju, a operacjami wymuszania pokoju;
- zapoznanie z historią konfliktu;
- zasad użycia siły i wszelkich implikacji z tego wynikających;
- zapoznanie z kulturą stron konfliktu;
- zapoznanie z działalnością organizacji cywilnych i pozarządowych w obszarze mandatowym.

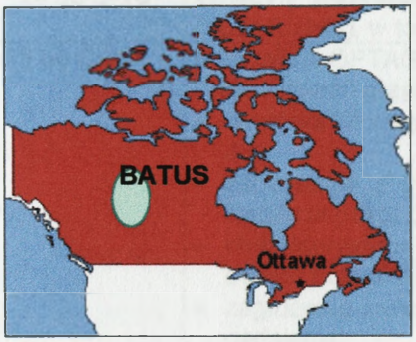
Dodatkowo może zaistnieć potrzeba podniesienia specyficznych umiejętności w zakresie:

- znajomości języka lokalnego oraz języków państw wystawiających kontyngenty wojskowe;
- wykorzystania tłumaczy;
- technik rozminowania;

- prowadzenia pojazdów;
- prowadzenia negocjacji.

Tabela 1

Wybrane ośrodki szkolenia zagranicznego brytyjskich wojsk lądowych

KANADA – The British Army Training Unit Suffield (BATUS)

BATUS położony jest w najmniej zaludnionym obszarze stanu Alberta. Wyposażony jest w czołgi Challenger, bwp Warrior i pododdział artylerii (bataliony przyjeżdżające na szkolenie nie zabierają ze sobą ciężkiego sprzętu). Każdego roku jeden batalion spędza 6 miesięcy „grając przeciwnika" dla sześciu innych, wzmocnionych batalionów. W trakcie sześciotygodniowego szkolenia, bataliony wzmocnione baterią artylerii, prowadzą ćwiczenia ze strzelaniem amunicją bojową na wszystkich szczeblach dowodzenia – do batalionu włącznie.

BRUNEI – The British Army Jungle Warfare Training School

Na Brunei stacjonuje batalion piechoty i eskadra śmigłowców Bell 212. Klimat Brunei zapewnia doskonałe warunki do szkolenia działań w dżungli. Ośrodek szkolenia prowadzi szereg kursów przygotowujących wszystkich żołnierzy brytyjskich wojsk lądowych do prowadzenia działań w dżungli przed wysłaniem ich w rejon operacji o podobnych warunkach klimatycznych.

KENIA – The British Army Training and Liaison Staff Kenya (BATLSK)

Zgodnie z porozumieniem zawartym z rządem Kenii, w każdym roku trzy bataliony piechoty biorą udział w sześciotygodniowych ćwiczeniach. Ćwiczenia pk GRAND PRIX, odbywające się w miesiącach zimowych, pozwalają batalionom piechoty odbyć strzelania amunicją bojową jak i działać w różnych warunkach klimatycznych.

Źródło: J. Knetki, System przygotowania zwartych jednostek wojsk lądowych Wielkiej Brytanii do operacji wsparcia pokoju [w:] J. Zieliński (red.), Wojska lądowe w operacjach wsparcia pokoju. Materiały z seminarium naukowego, AON, Warszawa 2003.

Proces przygotowania brytyjskich wojsk lądowych determinowany jest harmonogramem proceduralnych czynności (tab. 2).

Tabela 2

Harmonogram przygotowania oddziału (samodzielnego pododdziału) w okresie poprzedzającym jego rozmieszczeniem w rejonie działań

Tygodnie poprzedzające rozmieszczenie /dzień D/	Przedsięwzięcia
D - 24 do D-16	Wstępny rekonesans obszaru działań prowadzony przez dowódcę jednostki (pododdziału), w towarzystwie doradcy do spraw szkolenia.
D-15 do D-13	Specjaliści OPTAG opracowują program szkolenia zespołowego odpowiedni do uwarunkowań przyszłego obszaru działań, który obejmuje następujące elementy: • odprawa informacyjna w celu uzupełnienia niezbędnych danych z zakresu J2 i J3; • zapoznanie z uwarunkowaniami środowiska w obszarze przyszłej operacji wsparcia pokoju; • charakterystyka mniejszości narodowych i grup etnicznych oraz podział odpowiedzialności za współpracę z tymi grupami w trakcie operacji; • zagrożenie minowe i inne, niezbędne do prawidłowego funkcjonowania, zagadnienia; • szkolenie lokalnych sztabów jednostek przygotowujących się do misji, tzw. *„szkolenie szkolących”*, w zakresie: - taktyki działań i dowodzenia; - utrzymania porządku publicznego; - procedur poszukiwawczych; - procedur udzielania pierwszej pomocy; - zasad użycia broni. } Około 2 dni na każdy temat
D-13 do D-4	Rekonesans obszaru działań ze wszystkimi dowódcami plutonów i kompanii. Szkolenie pododdziałów w miejscu ich pokojowej dyslokacji prowadzone przez instruktorów przeszkolonych wcześniej przez specjalistów z OPTAG. Specjalistyczne szkolenie w jednostkach wydzielanych przez rodzaje sił zbrojnych. Inne przedsięwzięcia według potrzeb.
D-4 do D-3	Cykl ćwiczeń (dowódczo-sztabowe, MAPEX, doskonalenie procedur) w celu ostatecznego sprawdzenia poziomu przygotowania pododdziałów do misji.
D-3 do D-1	Oddział (pododdział) pozostaje w koszarach do chwili rozpoczęcia przerzutu w rejon operacji wsparcia pokoju

Źródło: Źródło: J. Knetki, System przygotowania zwartych jednostek wojsk lądowych Wielkiej Brytanii do operacji wsparcia pokoju [w:] J. Zieliński (red.), Wojska lądowe w operacjach wsparcia pokoju. Materiały z seminarium naukowego, AON, Warszawa 2003.

W proces szkolenia angażowana jest kadra instruktorska:

- posiadająca duże doświadczenie wynikające z udziału w operacjach wsparcia pokoju;
- z różnych instytucji rządowych i pozarządowych;
- specjalnie zaproszeni goście z organizacji światowych lub rejonu przyszłych działań.

Na szczególne podkreślenie zasługuje system zbierania i wykorzystywania doświadczeń. Organizowane są zespoły, które na stałe śledzą wydarzenia i zbierają informacje z rejonów prowadzonych operacji. Zespoły te odpowiedzialne są za analizę informacji i przekazanie wniosków i postulatów do-

tyczących wprowadzenia zmian w programach szkolenia. Weryfikacja szkolenia przed przygotowaniem kolejnej zmiany odbywa się podczas podróży do kontyngentów uczestniczących w operacji wsparcia pokoju, na podstawie wniosków rzeczywistych uczestników.

Wnioski:

- szkolenie powinno być ukierunkowane na przygotowanie do działań wojennych, a nie do określonej operacji;
- szkolenie powinno być ukierunkowane na osiągnięcie wysokiego profesjonalizmu umiejętności indywidualnych i zespołowych;
- żołnierze, pododdziały i oddziały powinny być szkolone i zdolne do szybkiego dostosowania się do różnorodnych zadań i środowiska działania;
- w perspektywie działania w warunkach i sytuacjach szczególnych powinna nastąpić modyfikacja planów szkolenia adekwatnie do sytuacji;
- doświadczenia ostatnich lat wskazują, że siły pokojowe, obok typowych funkcji utrzymania i wymuszania pokoju, będą realizowały szereg zadań porządkowych, policyjnych, stąd wynika konieczność takiego szkolenia;
- celem szkolenia jednostek do udziału w operacjach wsparcia pokoju jest spowodowanie zmian w mentalności żołnierzy, w postrzeganiu różnic między działaniami bojowymi, do których byli przygotowywani, a działaniami pokojowymi.

RFN. Niemieckie wojska lądowe w zakresie operacji wsparcia pokoju mają długoletnie doświadczenia.[178] Zadanie konstytucyjne sformułowane w stosunku do Bundeswehry wymaga oprócz działań, realizowanych w ramach obrony suwerenności i integralności Niemiec i Sojuszu, również udziału w pokonywaniu sytuacji kryzysowych w wymiarze międzynarodowym.[179]

---

[178] Od 1960 r. Bundeswehra uczestniczyła w ponad 130 akcjach niesienia pomocy humanitarnej w różnych regionach świata, ale dopiero praktycznie po 1990 r. działania te przybrały szerszy wymiar w aspekcie działań międzynarodowych.

[179] Trybunał Konstytucyjny RFN 12 lipca 1994 roku podjął decyzję, w myśl której Niemcy wraz ze swoimi siłami zbrojnymi mogą brać czynny udział w działaniach zbrojnych NATO i Unii Zachodnioeuropejskiej, które mają na celu realizację rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ. Te same postanowienia do-

W przypadku Niemiec, operacje prowadzone w ramach międzynarodowego pokonywania sytuacji kryzysowych mogą mieć charakter:

- międzynarodowych operacji pokojowych;
- akcji ratowniczych i ewakuacyjnych;
- akcji humanitarnych;
- świadczeń pomocy w wypadku zaistnienia katastrof lub klęsk żywiołowych poza granicami kraju.

Typy operacji pokojowych są opisane wg definicji przyjętych przez ONZ. W regulaminach jest jednoznacznie określone, że misje i operacje Bundeswehry mogą odbywać się wyłącznie zgodnie z mandatem ustanowionym przez ONZ. W zależności od charakteru sytuacji kryzysowej w „Regulaminie Wojsk Lądowych HDv 100/100" definiowane są typy misji:

- zapobieganie konfliktom,
- przywracanie pokoju,
- utrzymanie pokoju,
- wymuszanie pokoju,
- budowanie pokoju,
- misje humanitarne.

Rozmiar sił zaangażowanych w operacji zależy zawsze od interesów Niemiec na danym obszarze oraz ich możliwości uczestnictwa. Biorąc pod uwagę aspekt położenia geograficznego, główny wysiłek Niemiec skupiony jest w obszarze międzynarodowych operacji pokojowych prowadzonych na terenie Europy. Dla potrzeb operacji pokojowych niemieckie kontyngenty wojskowe tworzone są z jednostek określanych mianem „Sił reagowania kryzysowego" (KRK).[180] Siły te stanowią globalny potencjał, na bazie którego w zależności od zadań i sytuacji zostają tworzone kontyngenty wojskowe. W ich skład

---

tyczą również operacji pokojowych prowadzonych pod auspicjami ONZ. Ponadto w przypadku udziału Bundeswehry w działaniach zbrojnych poza obszarem kraju, rząd niemiecki został zobligowany do uzyskania wcześniejszej akceptacji parlamentu.

[180] Krisenreaktionskräfte (KRK) – siły reagowania kryzysowego – mianem tym określa się w Bundeswehrze siły przeznaczone do działań poza granicami kraju.

oprócz komponentu wojsk lądowych wchodzi część wydzielonych sił reagowania kryzysowego lotnictwa oraz marynarki wojennej.

Republika Federalna Niemiec zobowiązała się w ramach ONZ, NATO i UE do utrzymywania narodowych kontyngentów do potrzeb misji pokojowych, poprzez:

- doraźne regulacje prawne,
- zobowiązania sojusznicze,
- uczestnictwo w budowie struktury europejskich sił zbrojnych.

Niemiecka droga wypracowywania decyzji o uczestnictwie pododdziałów w misjach pokojowych zorientowana jest na problemy, które muszą zostać rozwiązane. Dla kierownictwa politycznego najistotniejsze znaczenie posiada aspekt zgodności misji z obowiązującym stanem prawnym. Natomiast dla sił zbrojnych ważniejsze znaczenie posiada „efekt końcowy". Z określonego stanu końca operacji wynikają wskazówki dotyczące liczebności kontyngentu i jego wyposażenia. Odpowiednio wcześniej podczas negocjacji przygotowujących misje ustalana jest maksymalna liczebność kontyngentów. Następnie liczebność konfrontowana jest ze zdolnościami sił niemieckich lub zadaniem, które należy wykonać.

Proces szkolenia w Bundeswehrze stawia przed żołnierzami wysokie wymagania. Kierownictwo Bundeswehry doszło do przekonania, że spektrum szkolenia programowego żołnierzy, przygotowywanych do działań obronnych we współpracy z Sojuszem, nie pokrywa się z pożądanym profilem zdolności żołnierza uczestniczącego w operacji pokojowej.[181] Stąd w pierwszej kolejności poddano analizie poziom wymagań oraz stan wyszkolenia do potrzeb operacji pokojowych. Na podstawie wniosków określono model szkolenia na potrzeby operacji pokojowych.

Pierwotnie Bundeswehra wysłała wybranych żołnierzy do szkół i instytucji dydaktycznych za granicą, które posiadały doświadczenie w szkoleniu uczestników operacji pokojowych. Taki system okazał się bardzo kosztowny,

[181] Zob., D. Gleinig, Przygotowanie wojsk lądowych RFN do udziału w operacjach pokojowych [w] J. Zieliński (red.), Wojska lądowe w operacjach wsparcia pokoju. Materiały z seminarium naukowego, AON, Warszawa 2003.

ze względu na rosnące potrzeby liczby uczestników operacji pokojowych. W wyniku nawiązanych kontaktów z różnymi ośrodkami,, pozyskano zagranicznych instruktorów prowadzących tzw. kursy ONZ. Dzięki osobistemu doświadczeniu zagraniczni instruktorzy wspierali narodowych instruktorów udzielając im porad w trakcie kursów prowadzonych w centrach szkolenia w Niemczech.

Centralną instytucją dydaktyczną, którą dysponuje Bundeswehra jest - *Centrum Szkolenia Bundeswehry dla Potrzeb ONZ*, oparte o Centrum Szkolenia Piechoty w Hammelburgu. W centrum, w realistycznej scenerii, przygotowywani są obserwatorzy wojskowi, dowódcy wszystkich szczebli, a nawet cywilni przedstawiciele świata mediów do uczestnictwa w całym spektrum możliwych zadań w trakcie misji.

Od kwietnia 2002 r. centralną instytucją odpowiedzialną za dowodzenie operacjami Bundeswehry stało się *Dowództwo Operacyjne Bundeswehry*. W celu odpowiedniego przygotowania i realizacji operacji poza granicami Dowództwo Operacyjne ustala treści:

- szkolenia ogólnego, adekwatnie do potrzeb misji zagranicznych w czasie pokoju;
- celów szkoleniowych do szkolenia kontyngentów uwzględniających:
  - szczególne wymagania przygotowywanej operacji;
  - niezbędne szkolenie specjalistyczne i funkcyjne.

Dowództwo Operacyjne koordynuje szkolenie uzupełniające kontyngentów. Ustala zasady procedur doskonalenia specjalistycznego w trakcie misji. Za zabezpieczenie szkolenia kontyngentu, odpowiedzialne jest jedno z dowództw rodzajów sił zbrojnych, w zależności od składu sił operacyjnych kontyngentu.

Dla wojsk lądowych centralnym dowództwem, odpowiedzialnym za przygotowanie, przeprowadzenie i analizę operacji także poza granicami Niemiec, od 1 kwietnia 2002 roku jest Dowództwo Wojsk Lądowych.

Szkolenia kontyngentów odbywa się w wyznaczonej jednostce przez dywizję kierunkową, we współpracy z instytucjami szkoleniowymi sił zbrojnych. Szkolenie realizowane jest na podstawie:

- wymagań stawianych przez Dowództwo Operacyjne Bundeswehry;
- koncepcji szkolenia dla potrzeb misji zagranicznych w okresie pokoju;
- Wytycznych do Szkolenia Wojsk nr 5 – Szkolenie Kontyngentów w Wojskach Lądowych.

Podstawą koncepcji realizacji szkolenia jest model oparty o trzy fazy: uczestnictwa w misjach: *przygotowanie*, *prowadzenie i ocena operacji*.

Szkolenie realizowane jest:

- w garnizonach (tj. w bezpośredniej bliskości jednostki macierzystej);
- centralne szkolenie poligonowe (w centralnych instytucjach szkoleniowych, np. na poligonach: Centrum Szkolenia Bojowego, Centrum Szkolenia Bundeswehry do Potrzeb ONZ);
- szkolenie indywidualne (m.in. szkolenie dowódców w różnych szkołach i centrach szkolenia Bundeswehry).

Dywizja kierunkowa odpowiedzialna jest za nabór personelu i obsadzenie szkolenia kursowego w szkołach i centrach szkolenia Bundeswehry, personelem dowódczym kontyngentu.

W ramach przygotowania do operacji pokojowej odbywa się:

- szkolenie dowódców w Centrum Szkolenia Bundeswehry dla potrzeb ONZ lub w Centrum Kształcenia Dowodzenia Wewnętrznego (Zentrum Innere Führung – Koblencja);
- szkolenie specjalistów;
- wspólne szkolenie bazowe kontyngentu po stworzeniu pododdziałów;
- szkolenie w garnizonach ukierunkowane na zniwelowanie stwierdzonych braków szkoleniowych;
- szkolenie poligonowe w strukturze przewidzianej w rejonie operacji, jako przygotowanie do typowych działań pododdziału;
- szkolenie elementów po przegrupowaniu do rejonu misji, ćwiczone są specjalne procedury operacyjne oraz współdziałanie jednostek operacyjnych.

Podstawą szkolenia kontyngentów jest ukończenie tzw. szkolenia podstawowego PSO (*peace support operations*), co pozwala osiągnąć poziom wyjściowy do rozpoczęcia szkolenia kontyngentów. Po sprecyzowaniu zadań szczegółowych rozpoczyna się specjalistyczne szkolenie kontyngentu. Do podstawowych zadań szkoleniowych kontyngentów, które zostały przyjęte po analizie treści i metod szkolenia w różnych ośrodkach przyjęto:

- prowadzenia negocjacji ze stronami konfliktu;
- zastosowanie środków deeskalacji konfliktu;
- zasady demonstracji siły militarnej (służba patrolowa, przygotowanie i prowadzenie punktów kontrolnych).

W rejonie mandatowym szkolenie realizowane jest wg zasad:

- *Combat Enhancement Training (CET) – Forces Integration Training (FIT)*. Pod tymi dwoma pojęciami rozumie się treści szkolenia, które przekazywane są na miejscu, w rejonie operacji.

- *Combat Enhancement Training* rozumiane jest, jako pogłębione szkolenie, które ma zastąpić część treningu przygotowawczego kontyngentu realizowanego w ojczyźnie. Zaznajamia się przy tym członków kontyngentu z właściwościami kraju, w którym prowadzona jest misja i podwyższa indywidualną wiedzę żołnierzy. Z drugiej strony CET służy utrzymaniu indywidualnej zdolności bojowej, ponieważ nie wszystkie zakresy wojskowego wyszkolenia są doskonalone w ramach codziennej służby. Tak więc, CET odgrywa przykładowo dużą rolę w przypadku sił operacyjnych, które stoją bezpośrednio przed zadaniem uwolnienia zakładników z wykorzystaniem siły i jeszcze raz muszą przećwiczyć cały scenariusz działań. Do CET zalicza się również działania, które przykładowo należy przeprowadzić po przerzucie pojazdów bojowych i broni na dużych odległościach, m.in. przystrzelanie dział, broni pokładowej czołgów i transporterów opancerzonych, jak również sprawdzenie wielu urządzeń.

- *Forces Integration Training* - ma podobne założenia jak CET. Podczas CET w centrum działań szkoli się żołnierzy na poszczególnych systemach uzbrojenia. Natomiast w ramach FIT prowadzi się doskonalenie współ-

pracy różnych systemów uzbrojenia i różnych jednostek. FIT może być prowadzony również w strukturze wielonarodowej.

Ocenia się, że źródłem sukcesów w operacjach dotychczas było sześć elementów:

- wnikliwy dobór kadr;
- starannie przygotowane i przeprowadzone szkolenie, zorientowane na czekające zadania;
- wysoka motywacja żołnierzy;
- zasada dowodzenia zadaniowego;
- działania aklimatyzacyjno-weryfikującei ich konsekwentne stosowanie;
- koncentracja wszystkich sił wojsk lądowych na realizacji głównego zadania – misji zagranicznej.

Austria. Szkolenie do misji pokojowych realizowane jest w dwóch fazach. Faza pierwsza dotyczy przygotowania z zakresu typowych czynności i umiejętności ogólnowojskowych (jest realizowane w jednostkach wojskowych). Pozwala to na dodatkową selekcję żołnierzy. Po 2 tygodniach szkolenie ogólnowojskowe orientowane jest na potrzeby konkretnej misji pokojowej.[182] Zakłada się, że model przygotowania do operacji pokojowych w Austrii stanie się modelem kursowym. Główny nacisk kładziony będzie na szkolenie specjalistyczne. Z uwagi na neutralny charakter armii, Austriacy dopracowali się procedur szkolenia ogólnowojskowego, które wystarczają by przygotować żołnierza do skierowania go do misji pokojowej.

Czechy. Czesi organizują szkolenia międzynarodowe, na które zapraszają wykładowców i instruktorów z renomowanych ośrodków z całego świata. Powoduje to, że ich szkolenie jest adekwatne do wytycznych ONZ. Kontyngent narodowy realizuje 5-8 tygodniowy kurs szkolenia ogólnowojskowego, przygotowujący bezpośrednio do uczestnictwa w operacji pokojowej.

---

[182] Ze względu na ograniczenia finansowe Austriacy zamierzają zrezygnować z pierwszej części szkolenia ogólnowojskowego.

Węgry nie posiadają ośrodka szkolenia. System szkolenia kontyngentu oparty jest na modelu austriackim. Szkolenie ogólnowojskowe oparte jest o zmodyfikowany program Akademii Wojskowej.

Szwajcaria jako państwo neutralne ma ograniczenia w liczbie uczestnictwa jak i zakresie szkolenia ogólnowojskowego. Szkolenie to ogranicza się do ogólnych informacji o misji, łączności i zadań obserwacyjnych.

Estonia. Szkolenie ogólnowojskowe jest pochodną programów Danii, Szwecji, Norwegii. W Estonii przygotowywany jest batalion bałtycki (BALTBAT) do misji pokojowych. Jest to specyficzne szkolenie żołnierzy estońskich, litewskich i łotewskich, którzy posiadają wyposażenie z tych państw.

Holandia. W procesie przygotowania dużą wagę przywiązuje się do bezpieczeństwa uczestników operacji pokojowej. Holendrzy podkreślają, iż nie są wysyłani na własną wojnę, że muszą wrócić, że żołnierz w misji pokojowej to nie bojownik. Szkolenie ogólnowojskowe, jest złożone, wielopłaszczyznowe. Do ciekawszych zajęć zaliczyć należy pokonywanie terenu pod „żywym ogniem", szkolenie w sytuacji stresowej, ewakuacja w różnych warunkach (przy pomocy sprzętu naziemnego i śmigłowców), szkolenie mentalnościowe (uświadamiające ułomności organizmu w zakresie pracy mózgu). Należy podkreślić, że Holendrzy angażują w szkoleniu ogólnowojskowym profesjonalnych statystów, którzy po doskonałym przygotowaniu potrafią odegrać każdą rolę ludności lokalnej. Szkolenie jest przepełnione realizmem hipotetycznych sytuacji. Procedury narodowe szkolenia ogólnowojskowego zmodyfikowane są o koncepcje opracowane przez ONZ i przez NATO.

Federacja Rosyjska angażuje się w operacje pokojowe pod auspicjami ONZ lub OBWE głównie na terytorium WNP oraz w Europie. Szkolenie żołnierzy do operacji pokojowych odbywa się w wyznaczonych dywizjach: 4DZ i 27DZ, którym nadano miano „pokojowych".[183] Na bazie tych dywizji formowane są kontyngenty wojskowe. Nabór do wyznaczonych dywizji jest ochotniczy. W trakcie szkolenia ze względu na wysokie wymagania rezygnuje ok. 35%

[183] Por., K. Malak, Polityka bezpieczeństwa narodowego Federacji Rosyjskiej, AON, Warszawa 1997, s. 191.

ochotników. Okres służby w strefie konfliktu trwa ok. 6 miesięcy dla kadry i żołnierzy pododdziału, natomiast dla obserwatorów 4 miesiące. Proces szkolenia realizowany jest w oparciu o specjalnie stworzony program i trwa 6 miesięcy. Przez okres 1,5 miesiąca realizowane jest szkolenie podstawowe. Pozostałość przeznaczone jest na szkolenie specjalistyczne, którego treścią jest:

- pełnienie służby obserwacyjnej na posterunku oraz patrolowej pieszo i na pojazdach;
- przeszukiwanie, zatrzymanie i konwojowanie;
- zasady użycia broni;
- historia konfliktu.

W procesie wyboru kandydatów do operacji pokojowych zwraca się szczególną uwagę na właściwy dobór żołnierzy pod względem psychologicznym i etycznym.

Kanada. Problemami przygotowania żołnierzy do operacji pokojowych zajmuje się Centrum Przygotowań do Misji Pokojowych w Pearsona, które spełnia rolę koordynatora szkolenia i jest placówką badań strategicznych. Centrum gromadzi doświadczenia i wydaje oceny w różnych aspektach utrzymywania pokoju. Natomiast kompetencje do szkolenia ogólnowojskowego kontyngentów wojskowych posiada Szef Sztabu Obrony.

Z ocen narodowych wynika, iż dotychczasowe przygotowania kanadyjskich kontyngentów nie zawsze było adekwatne do realiów misji. Stąd w br. siły kanadyjskie zamierzają przewartościować tematykę szkolenie ogólnowojskowego swoich kontyngentów i opracować nową.

Ze wstępnych ocen wynika, iż:

- zostanie opracowany nowy program szkolenia wojsk, który będzie obejmował tematykę operacji wsparcia pokoju;
- zmodyfikowany program szkolenia ogólnowojskowego będzie dotyczył wszystkich jednostek wojskowych;
- w szkoleniu ogólnowojskowym za priorytetowe przygotowanie żołnierza do operacji wsparcia pokoju uznaje się dokonanie zmian mentalnościowych i psychologicznch, osiągania gotowości do szybkiego i spraw-

nego przegrupowania w rejon mandatowy, znajomości genezy konfliktu oraz zasad użycia siły;

- powstanie: Centrum Szkolenia Wspierania Pokoju oraz Centrum Analiz Doświadczeń.

W zakresie wyszkolenia ogólnowojskowego przewiduje się cztery poziomy nauczania:

- wiedza polityczna,
- wiedza strategiczna,
- wiedza operacyjna,
- wiedza taktyczna.

Szkolenie realizowane będzie dla poszczególnych szczebli, dowódców i żołnierzy na ich poziomie. Szkolenie polityczne oparte będzie na Karcie Narodów Zjednoczonych. Szkolenie na poziomie strategicznym będzie koordynowane z Sekretariatem ONZ. Brane będą pod uwagę wszystkie raporty sekretarza Generalnego ONZ w sprawie misji pokojowych. Szkolenie na poziomach operacyjnym i taktycznym będzie organizowane przez Szefa Sztabu Obrony.

Australia. Szkolenie do potrzeb operacji pokojowych realizuje Australijskie Centrum Szkolenia Sił Obrony. Jest odpowiedzialne również za opracowanie procedur, zasad działania wojsk na poziomie taktycznym. Szkolenie ogólnowojskowe nadzorują i współuczestniczą w szkoleniu autorzy opracowanego programu i procedur pokojowych do danej operacji. Za przygotowanie kontyngentu pod względem ogólnowojskowym odpowiedzialna jest Rozwinięta Jednostka Wsparcia Sił. Oznacza to, iż żołnierze szkolą się na bazie jednostki, która zorganizowana jest tak jak ich kontyngent w rejonie misji.

USA. W zakresie przygotowania do operacji pokojowych powołano Centrum Manewrowe, które opracowuje dla kontyngentów amerykańskich program szkolenia z zakresu misji i organizacji szkolenia jednostki. Szkolenie ogólnowojskowe realizowane jest pod hasłem „szkolić by wygrać" i wkomponowane jest w cykl szkolenia jednostki wojskowej. Wg poglądów dowódców amerykańskich podstawą przygotowania jest szkolenie bojowe.

Szkolenie ogólnowojskowe skupia się na:

- podstawowych elementach szkolenia bojowego,
- szkoleniu strzeleckim,
- musztrze i procedurach ceremonii wojskowych,
- szkoleniu fizycznym,
- marszach z oporządzeniem,
- maskowaniu,
- przetrwaniu,
- pierwszej pomocy medycznej,
- szkoleniu topograficznym,
- używaniu sprzętu optycznego(w dzień i w nocy),
- znajomości stopni wojskowych innych państw misji,
- ochronie obiektów,
- analizie terenu,
- technikach i procedurach rozbudowy terenu,
- zwartości drużyny, plutonu jako najmniejszych grup żołnierzy,
- działaniu w niskich temperaturach,
- działaniu w rejonach północnych, równikowych, pustynnych, dżungli, rzecznych, zabudowanych,
- odnajdywaniu śladów,
- rozpoznaniu,
- czujności wywiadowczej,
- łączności,
- ochronie fizycznej,
- postępowaniu w przypadku dostania się do niewoli.

Batalion wysyłany do rejonu misji jest szkolony z zakresu:

- bazowania - 3 dni,
- ćwiczenie zgrywające - 5 dni,
- zaawansowana symulacja konfliktu - 10 dni,
- przerzut do rejonu misji - 3 dni.

Proces szkolenia kontyngentów ze składu wojsk lądowych kierowanych do operacji o charakterze pokojowym oparty jest zwykle o narodowy system szkolenia. W *różnonarodowych systemach*[184] występują elementy zbieżne wynikające z charakteru operacji, a przede wszystkim z wytycznych wydanych przez Biuro Misji Pokojowych ONZ.

6.2. Przygotowanie Wojsk Lądowych WP do operacji o charakterze pokojowym

6.2.1. Aspekty prawne użycia Wojsk Lądowych WP poza granicami państwa

Udział Sił Zbrojnych RP, a w tym i Wojsk Lądowych w operacjach o charakterze pokojowym poza granicami kraju warunkowany jest wieloma aktami prawnymi. Uczestnictwo WP w operacjach poza granicami państwa musi być zgodne z:

- Konstytucją RP;
- Postanowieniami Prezydenta RP;
- Ustawami i Rozporządzeniami Sejmu RP;
- Rozporządzeniami RM;
- Prawem międzynarodowym;
- Zobowiązaniami sojuszniczymi;
- Mandatem organizacji pokojowych;
- Umowami międzynarodowymi.

Uczestnictwo SZ RP poza granicami państwa wynika z założeń polskiej polityki zagranicznej i obronnej określonej w założeniach „Strategii bezpieczeństwa RP" oraz „Strategii obronności RP". Z założeń doktrynalnych[185] wynika, iż Polska warunkuje użycie sił zbrojnych na arenie międzynarodowej wyłącznie do realizacji prawa do obrony suwerenności i nienaruszalności terytorialnej oraz w warunkach przewidzianych w Karcie Narodów Zjednoczonych.

---

[184] Każde państwo delegujące swych przedstawicieli do udziału w operacjach o charakterze pokojowym ponosi odpowiedzialność za ich przygotowanie.

[185] Zob., Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 4 stycznia 2000 roku.

W operacjach realizowanych z mandatu społeczności międzynarodowej podstawą angażowania sił zbrojnych jest:

- poszanowanie i pragnienie pokoju;
- determinacja w przeciwdziałaniu łamania praw człowieka;
- przeciwdziałanie powstawaniu sytuacji zagrażających bezpieczeństwu światowemu.

Z ogólnych założeń strategii bezpieczeństwa wynikają szczegółowe możliwości angażowania sił zbrojnych adekwatnie do skali zagrożenia. W strategii obronności, wyróżnione swą trzy stany bezpieczeństwa państwa, w których przewiduje się użycie sił zbrojnych.[186] Adekwatnie do skali zagrożenia bezpieczeństwa państwa zdefiniowano stan pokoju, kryzysu i wojny, którym odpowiednio przypisano strategię działania: prewencyjnego, kryzysowego i wojennego. W każdej z wymienionych strategii przewiduje się użycie sił zbrojnych na poziomie adekwatnym do zagrożenia bezpieczeństwa państwa.

W okresie pokoju ideą działań prewencyjnych jest śledzenie i prognozowanie rozwoju sytuacji. Właściwe prognozy pozwolą działać na przyczyny powstawania sytuacji kryzysowych. Stąd stosownie do prognoz należy podjąć działania prewencyjno-stabilizacyjne. W działaniach tych realizowane są zadania o charakterze pokojowym:

- samodzielnie,
- w składzie NATO,
- w ramach działań międzynarodowych, głównie z mandatu organizacji pokojowej.

Udział sił zbrojnych występuje głównie na płaszczyźnie:

- współpracy wojskowej - polega to na kształtowaniu i rozwijaniu kontaktów pomiędzy różnymi armiami należącymi do NATO;
- sprawowania nadzoru nad funkcjonowaniem wielonarodowych struktur militarnych;
- wypełniania mandatu organizacji pokojowej w składzie sił narodowych lub wielonarodowych.

---

[186] Zob., Strategia obronności Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 23 maja 2000 roku.

Do uczestnictwa w tych przedsięwzięciach wystarczają ratyfikowane umowy międzynarodowe lub ratyfikowane postanowienia organizacji pokojowej. Uczestnictwo wojsk lądowych deklarowane jest wg zasady dobrowolności. Polega to na zgłoszeniu organizacji pokojowej (ONZ lub OBEW) możliwości uczestnictwa narodowych sił zbrojnych w operacjach o charakterze pokojowym.

W okresie kryzysu, wypełniane są założenia strategii kryzysowej zagrażającej interesom państwa lub społeczności światowej. W ramach reagowania kryzysowego udział sił zbrojnych determinowany jest:

- bezpośrednim zagrożeniem bezpieczeństwa Polski lub państw Sojuszu;
- pośrednim zagrożeniem bezpieczeństwa Polski lub państw Sojuszu;
- zagrożeniem ponadnarodowym bezpieczeństwa światowego.[187]

W sytuacji zagrożenia bezpośredniego państw członkowskich NATO udział sił zbrojnych poza granicami państwa, realizowany jest zgodnie z ratyfikowanymi postanowieniami Traktatu Wszyngtońskiego.[188]

Zadaniem sił zbrojnych jest:

- uruchomienie przedsięwzięć pogotowia obronnego, adekwatnie do skali sytuacji kryzysowej;
- przygotowanie się do przyjęcia wojsk Sojuszu na własnym terytorium;
- wysłanie własnych wojsk poza obszar własnego państwa w ramach ratyfikowanych zobowiązań.

W sytuacjach pośredniego zagrożenia bezpieczeństwa Polski lub Sojuszu, przewiduje się udział sił zbrojnych w sojuszniczych lub międzynarodowych operacjach połączonych. Do zadań sił zbrojnych należy:

---

[187] Przykładem jest uczestnictwo Wojsk Lądowych w operacji w Afganistanie przeciwko terroryzmowi światowemu w 2002 roku i w Iraku w 2003 roku przeciwko dyktaturze Saddama Husajna.

[188] W ramach reagowania kryzysowego zdolności operacyjne WP do udziału w operacjach poza terytorium państwa oceniane są na: udział ok. 5 tys. żołnierzy w operacjach o wysokim stopniu intensywności przez okres dwóch lat z możliwością ich rotacji co pół roku oraz udział w kilku operacjach o niskim stopniu intensywności prowadzonych jednocześnie siłami ok. 2.5 tys. żołnierzy przez okres dwóch lat z możliwością rotacji co pół roku.

↳ rozpoznawanie i lokalizowanie sytuacji kryzysowych w celu ich rozwiązania, poprzez izolowanie rejonów objętych konfliktem oraz wywieranie militarnej presji (przeciwkoncentracja) na strony konfliktu;

↳ wspieranie militarne wysiłków na rzecz rozwiązania konfliktu, poprzez udzielanie stronom konfliktu pomocy organizacyjnej, doradczej oraz organizowanie akcji humanitarnych i antyterrorystycznych, a także wojskowych operacji utrzymania pokoju;

↳ bezpośrednie wymuszanie pokoju – poprzez przeprowadzenie operacji militarnych polegających na rozdzielaniu i rozbrajaniu bądź rozbijaniu sił zbrojnych stron konfliktu.

W sytuacjach zagrożenia ponadnarodowego udział sił zbrojnych warunkowany jest głównie postanowieniami organizacji pokojowych (ONZ, OBWE) oraz postanowieniami społeczności międzynarodowej w zakresie przeciwdziałania terroryzmowi.

W okresie wojny[189] użycie sił zbrojnych na terytorium własnym wynika z atr. 26 pkt. 1. „Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej służą ochronie niepodległości państwa i niepodzielności jego terytorium oraz zapewnieniu bezpieczeństwa i nienaruszalności jego granic."[190] Z Konstytucji RP wynika, iż ogłoszenie stanu wojny warunkowane jest odparciem agresji. Stąd użycie sił zbrojnych poza granicami w innych sytuacjach może być postrzegane na poziomie reagowania kryzysowego. W sytuacjach zagrożenia bezpośredniego lub pośredniego bezpieczeństwa państwa mobilizowane są w całości lub częściowo siły zbrojne.[191]

---

[189] Art.116 pkt.1 Sejm decyduje w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej o stanie wojny i o zawarciu pokoju.

pkt. 2 Sejm może podjąć uchwałę o stanie wojny jedynie w razie zbrojnej napaści na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub gdy z umów międzynarodowych wynika zobowiązanie do wspólnej obrony przeciwko agresji. Jeżeli Sejm nie może się zebrać na posiedzenie o stanie wojny postanawia Prezydent Rzeczypospolitej. Zob., Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. Ponadto, zapis konstytucyjny rozszerza „Ustawa z dnia 29 sierpnia 2002 roku o stanie wojennym oraz o kompetencjach naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej". Zob., Dz. U. 2002 Nr 156 poz. 1301.

[190] Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 roku.

[191] Art. 136 W razie bezpośredniego zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa Prezydent Rzeczypospolitej, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, zarządza powszechną lub częściową mobilizację i użycie Sił Zbrojnych do obrony Rzeczypospolitej Polskiej. Zob., Konstytucja RP.

W okresie wojny do głównych zadań Sił Zbrojnych, a w tym i Wojsk Lądowych RP, w ramach narodowej i sojuszniczej obrony terytorium własnego państwa należy:

- rozpoznanie i spowolnienie działania zgrupowań inwazyjnych przeciwnika – głównie siłami narodowymi wojsk lądowych;
- zbudowanie przewagi strategicznej – poprzez zakończenie mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia całości sił zbrojnych;
- zatrzymanie lądowych sił inwazyjnych przeciwnika – poprzez zbudowanie przewagi sytuacyjnej;
- stworzenie warunków do użycia wojsk Sojuszu w ramach sojuszniczej operacji połączonej – w ramach efektu zatrzymania zgrupowań lądowych przeciwnika;
- w ramach sojuszniczej operacji połączonej rozbicie przeciwnika i odtworzenie granic państwa lub Sojuszu;
- stworzenie warunków do pokojowego zakończenia konfliktu.

W sytuacji uczestnictwa w wojnie obronnej poza terytorium Polski, do głównych zadań sił zbrojnych należy:

- udział wydzielonych zgrupowań w sojuszniczej operacji połączonej poza terytorium państwa [192]- angażowane są siły[193] wysokiej gotowości zdolne do przerzutu;[194]
- osłona strategiczna własnego terytorium – realizują siły wysokiej i niższej gotowości pozostające na terytorium państwa;

---

[192] Art. 117 Zasady użycia Sił Zbrojnych poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej określa ratyfikowana umowa międzynarodowa lub ustawa. Zasady pobytu obcych wojsk na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i zasady przemieszczania się ich przez terytorium określają ratyfikowane umowy międzynarodowe lub ustawy. Zob. Konstytucja RP.

[193] W g kryterium **dostępności użycia sił** przez Sojusz rozróżnia się:
- siły zdolne do przerzutu (*Deployable Forces – DF*) – w rozumieniu narodowym jest to część wojsk operacyjnych do udziału w operacjach Sojuszu poza terytorium własnego państwa;
- siły na miejscu (*In-place Forces – IPF*) – w rozumieniu narodowym są to wojska operacyjne przeznaczone do działania na własnym terytorium oraz wojska obrony terytorialnej.

Wg kryterium **gotowości do podjęcia działania** rozróżnia się:
- siły wysokiej gotowości (*High Readiness Forces – HRF*);
- siły niższej gotowości (*Forces at Lower Readines – RLR*);
- siły o wydłużonym terminie gotowości (*Long Term Build-up Forces – LTBF*).

Źródło: MC-317/1.

[194] Zdolność operacyjna oceniana jest na udział w jednej operacji zgodnie z art.5 Traktatu Waszyngtońskiego na ok. 15-16 tys. żołnierzy bez możliwości ich rotacji.

- w przypadku eskalacji konfliktu na całe terytorium Sojuszu następuje mobilizacyjne i operacyjne rozwinięcie całości sił zbrojnych wg określonych zasad – do realizacji zadań obronnych przystępuje pozostałość sił o niższym oraz o wydłużonym terminie gotowości.

Podstawowe założenia strategii bezpieczeństwa i strategii obronności znajdują odzwierciedlenie w uchwałach naczelnych władz Rzeczypospolitej Polskiej. Na podstawie założeń doktrynalnych oraz zgodnie z prawem RP i prawem międzynarodowym zawierane są umowy dotyczące obronności. Mają one charakter międzyrządowych i międzyresortowych umów przedmiotowych o współpracy w sferze obronności. Zawierane umowy determinowane są aktami prawnymi, których Polska jest sygnatariuszem. Do głównych aktów ratyfikowanych umów międzynarodowych dotyczących obronności należy zaliczyć:

- Konwencję wiedeńską o stosunkach dyplomatycznych z 18 kwietnia 1961 roku;
- Traktat o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie z 1990 roku (CFE);
- Akt kończący rokowania w sprawie stanów osobowych konwencjonalnych sił zbrojnych w Europie z 1992 roku (CFE);
- Dokument wiedeński w sprawie środków budowy zaufania i bezpieczeństwa w Europie z 1990 roku (OBWE);
- Traktat o otwartych przestworzach z 1992 roku;
- Traktat o nierozprzestrzenianiu broni nuklearnej z 1970 roku;
- Konwencję o zakazie rozwoju, produkcji, składowania i użycia broni chemicznej oraz zniszczenia jej zapasów z 1993 roku;
- Dokumenty w sprawie wymiany informacji o planowaniu obronnym z 1993 roku (OBWE);
- Program współpracy i kontaktów wojskowych z 1993 roku (OBWE);
- Zasady regulujące transfer broni konwencjonalnej z 1993 roku (OBWE);
- Katalog środków stabilizujących dla lokalnych sytuacji kryzysowych z 1993 roku (OBWE).

Istotne są również zobowiązania wynikające z członkostwa lub współpracy z międzynarodowymi organizacjami, takimi jak:

- Organizacja Narodów Zjednoczonych;[195]
- Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie;[196]
- Unia Zachodnioeuropejska;[197]
- Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego;[198]
- Unia Europejska.[199]

Podstawy prawne udziału SZ RP w misjach pokojowych wynikają głównie z członkostwa Polski w tych organizacjach. Polscy żołnierze pełnią służbę poza granicami kraju w składzie Polskich Jednostek Wojskowych (PJW) lub Polskich Kontyngentów Wojskowych (PKW) oraz w charakterze obserwatorów w wojskowych misjach pokojowych organizacji międzynarodowych i sił wielonarodowych. Realizacja zadań pokojowych odbywa się pod auspicjami:

- Organizacji Narodów Zjednoczonych;
- Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie;
- Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego.

System prawny w zakresie uczestnictwa w operacjach o charakterze pokojowym stanowią **akty prawne organizacji międzynarodowych** (oparte na zasadach prawa międzynarodowego) oraz **narodowe akty prawne**.

Akty prawne organizacji międzynarodowych:

- **Rezolucja Rady Bezpieczeństwa,** która jest uchwałą podejmowaną przez Radę Bezpieczeństwa ONZ i zawiera wezwanie do podjęcia nakazanego w rezolucji jednorazowego działania;

---

[195] Polska podpisała Kartę Narodów Zjednoczonych 16 października 1945 roku.

[196] Utworzona w wyniku przekształcenia Konferencji Bezpieczeństwa i współpracy w Europie w 1994 roku. Uczestnictwo Polski w tej organizacji datowane jest od początku istnienia KBWE, tj. od 1973 roku.

[197] Od 1994 roku Polska posiada status partnera stowarzyszonego. Zgodnie z postanowieniami statutowymi w 2004 roku powinno nastąpić rozwiązanie Unii Zachodnioeuropejskiej.

[198] Geneza uczestnictwa w Sojuszu sięga realizacji założeń programu „Partnerstwa dla Pokoju" od 1994 roku. Następnie w 1997 roku Polska, Czechy i Węgry podpisały protokół akcesyjny przystąpienia do NATO. Po zakończeniu procedur ratyfikacyjnych, od 12 marca 1999 roku Polska jest pełnoprawnym członkiem NATO.

[199] W 1998 roku rozpoczęto negocjacje dotyczące przystąpienia Polski do UE. Polska będzie pełnoprawnym członkiem UE od 1 maja 2004 roku.

↳ **SOFA** (*Status of Force Agreement*) jest to umowa wielostronna dotycząca statusu sił zbrojnych stron umowy wysyłanych na terytorium innego państwa będącego stroną tej umowy;

↳ **MOU** (*Memorandum of Understanding*) jest porozumieniem o charakterze wielonarodowym, bądź bilateralnym regulującym wszelkie aspekty działań jednostek wielonarodowych, od zasad dowodzenia, poprzez struktury organizacyjne, zabezpieczenie logistyczne, łączność oraz sprawy finansowe. Porozumienie poprzedzone jest zwykle umowami międzynarodowymi w sprawie utworzenia sił wielonarodowych z udziałem dwóch lub wielu państw.

Narodowe akty prawne:

↳ **Postanowienie Prezydenta RP** jest najwyższym aktem prawnym wynikającym z Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, w którym Prezydent RP na wniosek Rady Ministrów zezwala na użycie jednostek WP poza granicami państwa. Postanowienie zawiera: liczebność, okres użycia, rejon użycia i podporządkowanie operacyjne danej jednostki.

↳ **Decyzja Ministra Obrony Narodowej** w sprawie wyznaczenia za pisemną zgodą, do pełnienia służby poza granicami państwa. Warunkowana jest rozporządzeniem Rady Ministrów[200] z dnia 24 marca 1992 roku w sprawie żołnierzy zawodowych wyznaczonych do pełnienia służby poza granicami państwa w składzie misji specjalnych organizacji międzynarodowych.

↳ Decyzja administracyjna **Dyrektora Departamentu Kadr**[201] dotycząca pełnienia służby poza granicami w ramach kontyngentu sił pokojowych lub w charakterze obserwatora (zał.1).

↳ **Decyzje dowódców rodzajów sił zbrojnych**.

Po wejściu Polski do NATO i implementacji podstawowych aktów prawnych Sojuszu, Sejm RP uchwalił szereg aktów prawnych normalizujących użycie SZ RP:

[200] Dz. U. 1992 Nr 34 poz. 147 [z późniejszymi zmianami] Dz. U. 1993 Nr 44 poz. 203.
[201] Na podstawie przekazanych kompetencji. Zob., Decyzja Nr 33/MON z dnia 28 lutego 2001 roku.

- Ustawa z dnia 17 lutego 1999 roku o ratyfikacji „Traktatu Północnoatlantyckiego sporządzonego w Waszyngtonie dnia 4 kwietnia 1949 roku";[202]
- Ustawa z dnia 18 marca 1999 roku o ratyfikacji „Umowy między Państwami – Stronami Traktatu Północnoatlantyckiego dotyczącego statusu ich sił zbrojnych, sporządzonej w Londynie dnia 19 czerwca 1951 roku";[203]
- Ustawa z dnia 18 marca 1999 roku o ratyfikacji „Umowy dotyczącej Statusu Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego, przedstawicieli narodowych i personelu międzynarodowego sporządzonej w Ottawie dnia 20 września 1951 roku";[204]
- Ustawa z dnia 18 marca 1999 roku o ratyfikacji „Protokołu dotyczącego statusu międzynarodowych dowództw wojskowych, ustanowionych na podstawie Traktatu północnoatlantyckiego sporządzonego w Paryżu dnia 28 sierpnia 1958 roku";[205]
- Ustawa z dnia 18 marca 1999 roku o ratyfikacji „Umowy o wzajemnej ochronie tajemnicy wynalazków dotyczących obronności, w przypadku, których złożone zostały wnioski o udzielenie patentów, sporządzonej w Paryżu dnia 21 września 1960 roku";[206]
- Ustawa z dnia 18 marca 1999 roku o ratyfikacji „Umowy Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego o przekazywaniu informacji technicznych dla celów obronnych, sporządzonej w Brukseli dnia 19 października 1970 roku";[207]
- Ustawa z dnia 18 marca 1999 roku o ratyfikacji ,,Umowy w sprawie Statusu przedstawicielstw i przedstawicieli państw trzecich przy Or-

[202] Dz. U. 1999 Nr 13 poz. 111.
[203] Dz. U. 1999 Nr 32 poz. 303.
[204] Dz. U. 1999 Nr 32 poz. 304.
[205] Dz. U. 1999 Nr 32 poz. 305.
[206] Dz. U. 1999 Nr 32 poz.306.
[207] Dz. U. 1999 Nr 32 poz. 307.

ganizacji Traktatu Północnoatlantyckiego, sporządzone w Brukseli dnia 14 września 1994 roku";[208]

- Ustawa z dnia 18 marca 1999 roku o ratyfikacji ,,Umowy między Stronami Traktatu Północnoatlantyckiego o informacji, sporządzonej w Brukseli dnia 6 marca 1997 roku".[209]

Powyższe ustawy warunkowane były konstytucją RP oraz wcześniej uchwalonymi ustawami:

- Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 roku o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa;[210]
- Ustawa z dnia 23 września 1999 roku o zasadach pobytu wojsk obcych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz zasadach ich przemieszczania się przez to terytorium;[211]
- Ustawa z dnia 22 stycznia 1999 roku o ochronie informacji niejawnych;[212]
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 lipca 1999 roku w sprawie szczegółowych zasad i trybu finansowania , przygotowania i działania jednostek wojskowych poza granicami państwa;[213]
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 września 1998 roku w sprawie pełnienia służby poza granicami państwa przez żołnierzy zawodowych.[214]

Uchwalenie nowych ustaw i wydanie rozporządzeń spowodowało konieczność dokonania nowelizacji wcześniej określonego porządku prawnego:

- w ustawie z dnia 21 stycznia 1967 roku o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej,[215]skrócono czas trwania zasadniczej służby wojskowej do 12 miesięcy;

---

[208] Dz. U. 1999 Nr 32 poz. 308.
[209] Dz. U. 1999 Nr 32 poz. 309.
[210] Dz. U. 1998 Nr 162 poz. 1117.
[211] Dz. U. 1999 Nr 93 poz. 1063.
[212] Dz. U. 1999 Nr 11 poz. 95.
[213] Dz. U. 1999 Nr 64 poz. 732.
[214] Dz. U. 1998 Nr 127 poz. 840.
[215] Dz. U. 2002 Nr 21 poz. 205 [z późniejszymi zmianami] Dz. U. 2002 Nr 81 poz.732.

- w ustawie o służbie żołnierzy zawodowych,[216] przebieg zawodowej służby wojskowej rozszerzono o pełnienie służby poza granicami Państwa.

Powyższe uwarunkowania prawne dotyczą całości Sił Zbrojnych RP w przypadku użycia ich poza granicami państwa. Organem decydującym o użyciu jednostek i osób w stosunku do wojsk lądowych jest Dowództwo Wojsk Lądowych, które posiada odpowiednie kompetencje. Do głównych dokumentów prawnych regulujących, użycie wojsk lądowych poza granicami państwa należy zaliczyć:

- Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej art.9;[217]
- Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 roku o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa (zał.2);
- Ustawa z dnia 13 listopada 2002 roku o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz ustawa o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych;[218]
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 czerwca 1998 roku w sprawie finansowania działań jednostek wojskowych poza granicami RP oraz świadczeń, uprawnień i obowiązków żołnierzy pełniących służbę w tych jednostkach w 1998 roku;[219]
- Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 30 stycznia 2003 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie służby żołnierzy zawodowych;[220]
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 kwietnia 2003 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie uposażenia i innych należności pieniężnych otrzymywanych przez żołnierzy wyznaczonych do pełnienia służby poza granicami państwa;[221]

---

[216] Dz. U. 1997 Nr 10 poz. 55.
[217] Rzeczypospolita Polska przestrzega wiążącego ją prawa międzynarodowego.
[218] Dz. U. 2002 Nr 200 poz. 1687.
[219] Dz. U. 1998 Nr 89 poz. 562.
[220] Dz. U. 2003 Nr 29 poz. 242.
[221] Dz. U. 2003 Nr 86 poz. 791.

- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1 października 1999 roku w sprawie szczegółowych zasad zatrudniania pracowników w jednostkach wojskowych przewidzianych do użycia lub pobytu poza granicami państwa;[222]
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 lipca 1999 roku w sprawie szczegółowych zasad i trybu finansowania, przygotowania i działania jednostek wojskowych poza granicami państwa (zał.3);[223]
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 1999 roku w sprawie należności pieniężnych i świadczeń otrzymywanych przez żołnierzy wyznaczonych do pełnienia służby poza granicami państwa i pracowników wojska zatrudnionych w jednostkach wojskowych wykonujących zadania poza granicami państw;[224]
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 lutego 2002 roku w sprawie szczegółowych uprawnień i obowiązków żołnierzy niezawodowych pełniących służbę poza granicami państwa (zał.4);[225]
- Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 29 listopada 2002 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie zasadniczej służby wojskowej i nadterminowej zasadniczej służby wojskowej oraz przeszkolenia wojskowego;[226]
- Decyzja Nr 132/ MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 15 lipca 1999 roku w sprawie naboru kandydatów do służby poza granicami państwa;
- Decyzja Nr 171/ MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 26 września 2000 roku w sprawie podziału kompetencji w zakresie przygotowania, kierowania i wycofania PJW/PKW oraz obserwatorów wojskowych w misjach pokojowych organizacji międzynarodowych i sił wielonarodowych;

---

[222] Dz. U. 1999 Nr 80 poz. 906.
[223] DZ. U. 1999 Nr 64 poz. 732.
[224] Dz. U. 1999 Nr 110 poz. 1257.
[225] Dz. U. 2002 Nr 16 poz. 150.
[226] Dz. U. 2002 Nr 208 poz. 1771.

- Rozkaz Nr 89/Oper/P-33 Szefa Sztabu Generalnego WP z dnia 15 marca 2001 roku w sprawie określenia kompetencji dowódców (szefów) w zakresie funkcjonowania PJW/PKW oraz obserwatorów wojskowych w misjach pokojowych organizacji międzynarodowych i sił wielonarodowych;
- Rozkaz Dowódcy Wojsk Lądowych Nr 178 z dnia 6 września 2001 roku w sprawie określenia zakresów kompetencji szefów komórek organizacyjnych DWLąd, dowódców Korpusów i Okręgów Wojskowych związanych z przygotowaniem w kraju PJW/PKW do udziału w misjach pokojowych organizacji międzynarodowych i sił wielonarodowych oraz ich rozformowaniem po powrocie z misji;
- Wytyczne Szefa Sztabu Wojsk Lądowych z dnia 17 grudnia 2002 roku do planowania, organizacji, przygotowania, szkolenia PJW/PKW poza granicami państwa w 2003 roku:
- Wytyczne Szefa Zarządu Zasobów Osobowych Wojsk Lądowych do planowania, organizowania oraz przygotowania stanów osobowych do służby w PJW/PKW poza granicami państwa.

Zgodnie z ,,Ustawą o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa" art.3 pkt. 1 ,,O użyciu jednostek wojskowych poza granicami państwa postanawia Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek:

1) Rady Ministrów- w sytuacjach określonych w art.2 pkt.1 lit a) i b),
2) Prezes Rady Ministrów –w sytuacjach określonych w art.2 pkt.1 lit. C)[227] i zgodnie z art. 5 wyżej wymienionej ustawy.

W postanowieniu o użyciu jednostek wojskowych poza granicami państwa określa się:

1) jednostki wojskowe, ich nazwy, liczebność oraz czas, przez jaki będą pozostawać poza granicami państwa,
2) cel skierowania jednostek wojskowych, zakres ich zadań oraz obszar działania,

[227] Dz. U. 1998 Nr 162 poz.1117.

3) system kierowania i dowodzenia jednostkami wojskowymi oraz organ organizacji międzynarodowej, któremu jednostki zostaną podporządkowane na czas operacji,
4) organy administracji rządowej odpowiedzialne za współpracę z kierowniczymi organami właściwej organizacji międzynarodowej w zakresie kierowania działalnością i zaopatrywania jednostek wojskowych wykonujących zadania poza granicami państwa,
5) uzbrojenie i sprzęt wojskowy,
6) trasy i czas przemieszczania się jednostek wojskowych w przypadku tranzytu.[228]

Prezydent RP na wniosek Rady Ministrów wydaje *„Postanowienie o użyciu PKW/PJW poza granicami państwa"*, stanowiące podstawę do wydania decyzji przez Ministra obrony Narodowej oraz Rozkazów Szefa Sztabu generalnego WP i Dowódcy Wojsk Lądowych.

Udział Polski w misjach pokojowych organizacji międzynarodowych i sił wielonarodowych jest konsekwencją charakteru polityki państwa, realizowanej zgodnie z Konstytucją RP, z poszanowaniem prawa międzynarodowego, z celami i zasadami Karty Narodów Zjednoczonych oraz dokumentami Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, a także duchem i literą traktatów i konwencji międzynarodowych, w których Polska jest stroną.

Natomiast przystąpienia Polski do NATO implikuje zmiany w systemie prawnym pomiędzy uczestnictwem w operacjach organizacji pokojowych, a Sojuszem. Podstawą uczestnictwa w operacjach wsparcia pokoju NATO są ustalenia traktatowe. Na ich podstawie Polska deklaruje i bierze udział w operacjach wsparcia pokoju.

[228] Tamże.

6.2.2. Proces podejmowania decyzji o uczestnictwie Wojsk Lądowych WP w operacjach poza granicami państwa

Proces podejmowania decyzji o uczestnictwie Sił Zbrojnych RP, a w tym i Wojsk Lądowych poza granicami państwa celowo jest rozpatrywać w trzech aspektach.

Pierwszy – determinowany jest założeniami organizacji pokojowych (ONZ lub OBWE). Wynika z ratyfikowanych porozumień i faktu zgłoszenia do Rady Bezpieczeństwa ONZ lub Stałej Rady OBWE deklarowanych sił do uczestnictwa w siłach pokojowych.

Drugi – wynika z ratyfikowanych ustaleń Traktatu Waszyngtońskiego. Podstawą jest procedura podejmowania decyzji uczestnictwa Sojuszu.[229]

Trzeci - wynika z ustaleń bilateralnych pomiędzy państwem kierującym (wiodącym), a państwem zgłaszającym akces uczestnictwa.[230]

Pomimo różnych aspektów podejmowania decyzji, ogólny proces we wszystkich sytuacjach jest zbliżony. Można postawić tezę, że realizowany jest zawsze na trzech poziomach.

Poziom pierwszy inicjowany jest na forum organizacji pokojowej lub wielonarodowej organizacji politycznej. Stąd, można go nazwać **ponadnarodowym**.

Poziom drugi realizowany jest przez najwyższe organy władzy państwowej. Stąd jest to **narodowy poziom ustawodawczy**.

Poziom trzeci występuje na płaszczyźnie resortu, który otrzymał zadanie wydzielenia sił do kontyngentu. Stąd jest to **narodowy poziom resortowy**.

Różnice w procedurach ze względu na aspekty podejmowanej decyzji występują na **poziomie ponadnarodowym**, natomiast na poziomie najwyższych organów państwowych i resortowym zawsze są takie same (porównaj

---

[229] Przykładem jest zaangażowanie się Sojuszu na Bałkanach, a w tym i udział PKW.

[230] W operacji „IRACKA WOLNOŚĆ" Polska podjęła się zadania zorganizowania strefy stabilizacyjnej na wniosek USA. Do organizowanej przez Polskę Wielonarodowej Dywizji Zmechanizowanej zgłosiło swój akces uczestnictwa 8 państw z Sojuszu oraz 22 państwa z poza. Zadania stabilizacyjne w Iraku realizowane są na podstawie uchwalonej Rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1483 z dnia 22 maja 2003 roku.

zał. 5 i 7). Proces decyzyjny zwykle realizowany jest równolegle na wszystkich poziomach.

W przypadku podejmowania decyzji o udziale w operacjach pokojowych (zał. 5) organizacja międzynarodowa lub *państwo kierujące zwracają się z prośbą do różnych podmiotów prawnych na arenie międzynarodowej o udział w operacji*[231] (poziom ponadnarodowy).

Po pozytywnym zaopiniowaniu uczestnictwa narodowych sił zbrojnych w operacji na poziomie Rady Ministrów RP, składany jest wniosek do Prezydenta zawierający akceptację uczestnictwa w operacji o charakterze pokojowym. Prezydent wydaje postanowienie o udziale w operacji. Następnie na poziomie Rady Ministrów następuje podział zadań uprzednio deklarowanych przed opracowaniem wniosku do Prezydenta. Jednocześnie, po postanowieniu Prezydenta zostaje sformułowana odpowiedź do władz państwa kierującego o uczestnictwie w operacji (narodowy poziom ustawodawczy).

Procedura wydzielania stanu osobowego oraz wyposażenia kontyngentu realizowana jest na poziomie resortu. W MON siły do kontyngentu wydzielane są z rodzajów sił zbrojnych. W Wojskach Lądowych proces przygotowania rotacji realizowany jest wg harmonogramu (zał. 6). Proces przygotowania zmiany trwa 6 miesięcy.

Bardziej złożona sytuacja występuje podczas wydzielania sił do pierwszego kontyngentu w danej operacji o charakterze pokojowym.[232]

---

[231] Taka sytuacja zaistniała podczas organizowania przez Polskę wielonarodowej dywizji do realizacji zadań stabilizacyjnych w Iraku. Po wydzieleniu Polsce strefy stabilizacyjnej przystąpiono, jako państwo kierujące do organizowania sił pokojowych – wielonarodowej dywizji. Polska zwracała się do wielu państw o uczestnictwo w „Polskiej Strefie Stabilizacyjnej".

[232] Po podpisaniu przez Prezydenta RP „Postanowienia o użyciu PKW w składzie Międzynarodowych Sił Stabilizacyjnych w Republice Iraku" w dniu 6 czerwca 2003 roku, został wydany „Rozkaz Dowódcy Wojsk Lądowych w sprawie przemieszczenia, funkcjonowania i rotacji PKW w składzie Międzynarodowych Sił Stabilizacyjnych w Republice Iraku oraz utworzenia Międzynarodowej Dywizji Zmechanizowanej." Z rozkazu wynika, iż PKW na osiągnięcie gotowości posiada ok. trzech miesięcy (osiągnięcie gotowości do 31. 08. br.). W tym muszą być realizowane wg harmonogramu (zob. zał. 6) procedury przyjęcia zgłoszeń, badań, akceptacji zgłoszeń i szkolenia zgrywającego. Wynika stąd, iż powinny być wydzielone jednostki wojskowe, które będą szkoliły się do potrzeb operacji o charakterze pokojowym i będą utrzymywały gotowość do podjęcia mandatu w przeciągu do 2 miesięcy. Stąd powinny to być **siły wysokiej gotowości zdolne do przerzutu** w ramach posiadanej struktury organizacyjnej, a nie tworzonej od podstaw do potrzeb operacji. W ramach terminu gotowości należy uwzględnić również zespoły rekonesansowe oraz przygotowujące rejon bazowania kontyngentu.

W przypadku PKW do Iraku - udział Wojsk Lądowych, ich skład oraz proces decyzyjny na poziomie resortowym determinowany był dokumentami:

- Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 6 czerwca 2003 roku o użyciu Polskiego Kontyngentu Wojskowego w składzie Międzynarodowych Sił Stabilizacyjnych w Republice Iraku;
- Decyzja Ministra Obrony Narodowej nr 141/MON z dnia 20.05.2003 r. w sprawie przygotowania Polskiego Kontyngentu Wojskowego (PKW) do użycia w składzie Międzynarodowych Sił Stabilizacyjnych w Republice Iraku;
- Rozkaz Szefa Sztabu Generalnego WP z dnia 27.05.2003 roku w sprawie przygotowania Polskiego Kontyngentu Wojskowego (PKW) do użycia w składzie Międzynarodowych Sił Stabilizacyjnych w Republice Iraku;
- Rozkaz Dowódcy Wojsk Lądowych z dnia 6 czerwca 2003 r. w sprawie przygotowania Polskiego Kontyngentu Wojskowego (PKW) do użycia w składzie Międzynarodowych Sił Stabilizacyjnych w Republice Iraku;
- Rozkaz Dowódcy Wojsk Lądowych z czerwca 2003 r. w sprawie przemieszczenia, funkcjonowania i rotacji polskiego kontyngentu Wojskowego w składzie Międzynarodowych Sił Stabilizacyjnych w Republice Iraku oraz utworzenia Międzynarodowej Dywizji Zmechanizowanej;
- Rozkaz Dowódcy Wojsk Lądowych z czerwca 2003 roku w sprawie przygotowania wydzielonych z Wojsk Lądowych sił do udziału w operacjach wojskowych poza granicami państwa;[233]
- Wytyczne Szefa Zarządu Zasobów Osobowych Wojsk Lądowych z dnia 29 stycznia 2003 roku do planowania, organizowania oraz przy-

[233] W rozkazie tym m.in. dokonano podziału zadań do uczestnictwa w operacjach o charakterze pokojowym na lata 2003-2007: POW – PKW NUIFIL w Libanie; 15BZ, 20 BZ, 9BKPanc. – KPW UNDOF w Syrii; 21 BSP – PKW KFOR w Kosowie; 6BDSz, 25BKPow, DGW – PKW SFOR w Bośni i Hercegowinie; 10BLog. – PKW w Afganistanie oraz współudział w przygotowaniu KFOR, SFOR; 1BBSap. – współudział w przygotowaniu PKW Afganistan; 1SPK – PKW w BJRM oraz współudział w przygotowaniu PKW Afganistan; 1DZ, 12DZ, 16DZ, 11DKPanc., 10BKPanc. – PKW w Iraku.

gotowania stanów osobowych do służby w Polskich Jednostkach Wojskowych/Polskich Kontyngentach Wojskowych poza granicami państwa;

- Procedury działania Grupy Przygotowawczej PKW Irak uczestniczącego w IV fazie operacji „Iracka Wolność".[234]

Podejmowanie decyzji o udziale Sił Zbrojnych RP w operacji wsparcia pokoju wynika z procedury NATO (zał. 7). Proces decyzyjny realizowany jest równolegle na trzech poziomach:

- Organizacji pokojowej (ONZ OBWE) i Rady Północnoatlantyckiej – jest to **poziom ponadnarodowy**;
- Konstytucyjnych organów administracji państwowej –**narodowy poziom ustawodawczy**;
- Ministerstwa Obrony Narodowej – **narodowy poziom resortowy.**

Głównym zadaniem operacji wsparcia pokoju jest osiąganie celów określonych mandatem. Operacje wsparcia pokoju mogą być również organizowane poza mandatem, jako wielonarodowe operacje połączone. Regułą jednak jest, że nad tego typu operacjami nadzór sprawuje organizacja międzynarodowa. Wyznacza ona wysokiego rangą **koordynatora** odpowiedzialnego za prowadzenie takiej operacji. W operacjach pokojowych prowadzonych pod auspicjami ONZ może to być Specjalny Reprezentant Sekretarza Generalnego ONZ, a w przypadku misji prowadzonej przez OBWE - Szef Misji. Koordynator działa w imieniu międzynarodowych władz, odpowiedzialnych za wydanie mandatu, we wszystkich sprawach związanych z operacją bądź misją. Organizacje międzynarodowe w razie potrzeby zwracają się z prośbą o udzielenie wsparcia do regionalnych organizacji zbiorowego bezpieczeństwa. Zaangażowanie NATO w taką operację sprawia, że Rada Północnoatlantycka we współpracy ze Specjalnym Reprezentantem Sekretarza Generalnego ONZ lub Szefem Misji definiuje polityczne parametry w ramach, których siły NATO będą prowadziły operacje. Rada NATO jest też odpowiedzialna za określenie politycznych kierunków planowania operacji. Cele operacji o charakterze pokojowym powinny być zdefiniowane w mandacie tak,

[234] Procedury działania rozszerzone są i dotyczą również PKW, a nie tylko grupy przygotowawczej.

aby można je było przetransponować na zasady postępowania i instrukcje zgodnie z normami prawa międzynarodowymi. Ważne jest, aby władze wdrażające przełożyły mandat w wykonywane zadania, które stanowić bazę odniesienia dla wszystkich zaangażowanych stron. Mandat powinien być zinterpretowany poprzez zadania i cele operacyjne w rozkazach do sił pokojowych.

Operacje wsparcia pokoju prowadzone zgodnie z Rozdziałem VI Karty Narodów Zjednoczonych muszą odbywać się za zgodą stron konfliktu. W przypadku prowadzenia operacji wymuszania pokoju nie jest konieczna zgoda stron konfliktu. Należy się również liczyć z tym, że w trakcie operacji może być wycofany mandat. Status prawny sił pokojowych zapewnia się na drodze wynegocjowania porozumienia o Statusie Sił (*SOFA*). Jeżeli nie osiągnięto porozumienia *SOFA*, to Memorandum Zrozumienia (*MOU - Memorandum of Understanding)* lub wymianę listów intencyjnych można uznać za wystarczające do organizowania wielonarodowych sił pokojowych. Mandat organizacji pokojowej, *SOFA, MOU* lub jej odpowiednik oraz Zasady Użycia Siły *(Rules of Engagement - ROE)*, jak również narodowe oraz międzynarodowe akty prawne, konwencje i różne porozumienia warunkują sposób organizowania i prowadzenia operacji.

W operacjach wsparcia pokoju istotna jest rola, jaką spełniają kraje sąsiadujące. Mogą one udostępniać swoją infrastrukturę dla potrzeb sił pokojowych lub umożliwić przejście przez swoje terytorium. Może powstać sytuacja, że państwa sąsiadujące będą stroną zaangażowaną w konflikt. W takim przypadku koniecznym będzie podpisanie oddzielnego porozumienia *SOFA* oraz *MOU* z nimi, w celu uzyskania zgody na przeprowadzenie operacji.

Jeżeli NATO rozważa udział w operacji wsparcia pokoju, to jednocześnie Rada Północnoatlantycka rozpoczyna proces planowania przez określenie niezbędnych parametrów. Na tym etapie decyzyjnym cele polityczne NATO mogą nie być jeszcze precyzyjnie zdefiniowane. Natomiast powinny być zdefiniowane cele organizacji asygnującej mandat. Dowództwo NATO może w tej fazie prowadzić wielowariantowe planowanie, bazując jedynie na wstępnych założeniach.

Podstawą do planowania są stosowne wytyczne, które określają zwykle:

- status prawny operacji;
- charakter operacji;
- cele strategiczne i stanowisko polityczne oraz wojskowe;
- zadania konieczne do zrealizowania;
- prawa, ograniczenia i zakazy;
- przewidywany czas trwania;
- wsparcie logistyczne i kluczowe aspekty zaopatrywania;
- założenia współpracy cywilno-wojskowej.

Wyniki wstępnego planowania zazwyczaj wskazują ogólną istotę zadania, prawdopodobne cele Sojuszu oraz prawdopodobny wynik zaangażowania NATO. Umożliwia to sprecyzowanie opcji strategicznych i związanych z nimi korzyści, a także możliwych strat. Prawdopodobnym wynikiem planowania są zalecenia dotyczące przyszłych działań. Natomiast wstępny raport jest następnie dyskutowany na szczeblu Rady Północnoatlantyckiej i Komitetu Wojskowego, gdzie zostaje uzgodniony rezultat końcowy i opracowane wskazówki strategiczne oraz cele Sojuszu. Następnym krokiem jest wyznaczenie właściwego dowództwa NATO i uczynienie go odpowiedzialnym za planowanie szczegółowe. Kluczem do opracowania planu jest jasno określony cel operacji. Dowódcy wojskowi muszą przetransponować go na zrozumiałe i możliwe do wykonania zadania, które zapewniają jego osiągnięcie. Stąd konieczne jest wyjaśnienie wszelkich wątpliwości w etapie planowania, aby organ polityczny mógł wyjaśnić lub je sprecyzować przed zakończeniem planowania szczegółowego. Aby zapewnić efektywne planowanie wojskowe, władze Sojuszu i wyznaczone dowództwa muszą zadbać o koordynację z innymi organizacjami w rejonie działania. Opracowanie odpowiednich wielowariantowych planów będzie zależało od umiejętności zbierania danych i oceniania sytuacji w przyszłym rejonie działania. Oznacza to, że rozpoznanie musi uzyskać priorytety do działania w początkowych etapach planowania. Po uzyskaniu politycznej aprobaty planowania szczegółowego należy przewidzieć rekonesans w rejonie działań. Zespoły łącznikowe z wyznaczonych sztabów powinny być wysyłane do odpowiednich organizacji działających na obszarze przyszłej operacji tak

szybko jak to jest możliwe. Po akceptacji działania militarnego na poziomie władz NATO przesyłane są dyrektywy do uczestników operacji na podstawie, których planowane jest uczestnictwo narodowych sił. Uczestnictwo narodowych sił determinowane jest realizacją zobowiązań sojuszniczych lub dobrowolnie złożonymi deklaracjami. Proces planowania operacyjnego narodowych sił realizowany jest w ramach komponentu wielonarodowych sił pokojowych.[235] Państwa wydzielające wojska do operacji angażują się w proces planowania, przygotowania i podejmowania decyzji w stosunku do tej części operacji, w której biorą udział.

Z porównania procedur podejmowania decyzji (do operacji pokojowych i operacji wsparcia pokoju) z obecnym terminem przygotowania PKW do Iraku oraz harmonogramem przygotowania rotacji PKW wynika, iż:

- procedura decydowania o uczestnictwie wywiera wpływ na przebieg procesu przygotowania kontyngentu;
- do procesu przygotowania należy podchodzić w sposób elastyczny, ponieważ zawsze pierwszy kontyngent organizowany do danej operacji będzie cechował się napiętymi terminami;
- przygotowanie kontyngentu do udziału w operacji o charakterze pokojowym wymaga jednoczesnego utrzymywania trzech zmian. Pierwsza zmiana realizuje zadania w rejonie mandatowym, druga zmiana szkoli się do rotacji pierwszej zmiany, trzecia zmiana jest organizowana pod względem obsady personalnej i wymagań służby poza granicami państwa;
- uczestnictwo w operacjach pokojowych powinno być realizowane etatowymi pododdziałami;
- proces planowania wojskowej operacji o charakterze pokojowym determinowany jest permanentnym oddziaływaniem politycznym;
- proces podejmowania decyzji na poziomie narodowym realizowany jest bez względu na rodzaj operacji wg podobnych procedur (porów-

[235] Podobne procedury działania realizowało dowództwo Wielonarodowej Dywizji Zmechanizowanej organizowanej do działania w Iraku.

naj załącznik 5 i 7). Różnice w konieczności obudowy prawnej uczestnictwa wynikają z charakteru realizowanego zobowiązania;

- procedura podejmowania decyzji różni się na poziomie ponadnarodowym, ze względu na uczestnictwo wielu podmiotów o różnych założeniach prawnych.

Należy podkreślić, że uczestnictwo sił zbrojnych poza granicami kraju zawsze jest suwerenną decyzją państwa. Procedura podejmowania decyzji o uczestnictwie zwykle mieści się w ramach wcześniej ratyfikowanych porozumień, co stanowi istotne uproszczenie tego procesu. W przypadku podejmowania nowych zadań wcześniej nie ratyfikowanych umowami, proces się wydłuża o akty prawne zezwalające na użycie sił poza granicami państwa.

6.2.3. System przygotowania Wojsk Lądowych do udziału w operacjach o charakterze pokojowym

Doświadczenia w zakresie przygotowania uczestników operacji o charakterze pokojowym były i są budowane, wraz z uczestnictwem w poszczególnych kontyngentach. Poszukując optymalnych rozwiązań szkoleniowych w zakresie przygotowania personelu operacji o charakterze pokojowym zasadne jest postawienie pytania.

Czy system przygotowania do operacji o charakterze pokojowym spełnia wymagania obecnych i hipotetycznych operacji?

Analiza procesu przygotowania wojsk lądowych do udziału w operacjach o charakterze pokojowym pozwala postawić tezę, że proces przygotowania do operacji o charakterze pokojowym przebiega dwutorowo. Wojska lądowe przygotowywane są do operacji pokojowych i wsparcia pokoju. Problemy rozwiązywane w ramach operacji pokojowych i wsparcia pokoju mają podobny charakter. Nawet, jeżeli operacje wsparcia pokoju organizowane są przez NATO, to zwykle Sojusz posiada mandat ONZ lub OBWE. W przypadku podejmowanych akcji pokojowych przez państwo wiodące, występuje podobna procedura postępowania, a wyszkolenie dla potrzeb operacji pokojowych jest tak samo przydane jak w operacjach wsparcia pokoju. Inny aspekt związany z

uczestnictwem w hipotetycznych operacjach o charakterze pokojowym wynika z wymagań NATO i członkostwa w UE.

Wymagania NATO w zakresie ustaleń postanowień praskich z 2002 roku[236] nakładają większe wymagania w zakresie utrzymywania sił zdolnych do podjęcia akcji pokojowych, bojowych i antyterrorystycznych. Dotychczas w ramach zobowiązań, utrzymywane są siły w gotowości do użycia w składzie jednostek międzynarodowych. Wyznaczone siły do udziału w operacjach międzynarodowych w programach szkolenia mają poszerzoną problematykę o zagadnienia operacji pokojowych i procedury działania w ramach sił wielonarodowych.

Natomiast problemy kształtowania pokoju europejskiego coraz częściej należy postrzegać w aspekcie wspólnej polityki obronnej państw członkowskich UE.

Ewolucja systemu przygotowania uczestników operacji pokojowych trwa od 1953 roku. **Przygotowanie do udziału w pracach Komisji Państw Neutralnych w Korei w 1953 roku trwało kilka tygodni**. Podstawą przygotowania do uczestnictwa w pracach komisji było trwające przez cały okres kursu doskonalenie językowe oraz zapoznanie z dokumentami układu rozjemczego i problematyką prawno-organizacyjną działania Komisji. Przedmiotem kształcenia była również kultura i tradycja narodu koreańskiego, geografia rejonu

---

[236] W zakresie osiągania gotowości do działania na potencjalne zagrożenia podjęto decyzje dotyczące:

- utworzenia Sił Odpowiedzi NATO (*NATO Response Force*) w celu zapewnienia zdolności do błyskawicznej reakcji wojskowej w odpowiedzi na wszystkie mogące pojawić się zagrożenia;
- dostosowania struktury dowodzenia NATO do prowadzenia wielonarodowych operacji wojskowych o różnym zasięgu, intensywności i w różnym środowisku operacyjnym;
- rozwoju zdolności wojskowych ujętych w tzw. Praskie Zobowiązanie na rzecz Zdolności (*Prague Capabilities Commitment*).

Ostatnia inicjatywa ma charakter jednoznacznych, narodowych deklaracji politycznych do działań indywidualnych lub międzynarodowych. Rozwój zdolności ma zapewnić siłom wojskowym w możliwie krótkim czasie:

- zdolności do przemieszczania i zapewnienia niezbędnego zabezpieczenia działań, również poza terytorium Sojuszu,
- wykorzystania nowoczesnych technologii w zakresie dowodzenia, łączności i wymiany informacji,
- zdolności do operowania w obliczu zagrożenia użyciem BMR, dostępu do nowoczesnych systemów uzbrojenia dla umożliwienia skutecznych i precyzyjnych działań.

Polska zobowiązała się do podjęcia wysiłku na rzecz rozwoju zdolności we wszystkich obszarach. Rodzi to również konsekwencje wyszkolenia sił na odpowiednim poziomie gotowości do działania. *Por. Komunikat BBN.*

mandatowego oraz przyczyny i historia konfliktu.[237] Od początku organizowania i prowadzenia szkolenia uczestników misji i operacji pokojowych nadzór merytoryczny i organizacyjny nad tymi przedsięwzięciami sprawował Zarząd II Sztabu Generalnego WP. Taki system przygotowania uczestników operacji o charakterze pokojowym trwał do 1973 roku.[238]

Charakter szkolenia uczestników misji i operacji o charakterze pokojowym uległ zmianie z chwilą przyjęcia zadań w ramach Drugich Doraźnych Sił ONZ (*Second United Nations Emergecy Force - UNEF II*) w latach 1973-1979. Do udziału w operacji Polska zgłosiła: szpital polowy, jednostkę logistyczną z pododdziałem inżynieryjnym oraz oficerów do Komendy Głównej UNEF. Pierwsza Polska Wojskowa Jednostka Specjalna (PWJS) w 1973 roku szkolona była na bazie obiektów 6DPD w Krakowie. Do szkolenia PWJS oddelegowani byli uczestnicy dotychczasowych misji oraz wydzielona kadra Zarządu II SG WP. Po okresie szkolenia ogólnego, szczególne specjalności przygotowywano w ośrodkach specjalistycznych rodzajów wojsk. **Kolejne zmiany sił pokojowych, inspektorów i obserwatorów szkolono przez okres czterech miesięcy w ośrodkach okręgowych**. System szkolenia kontyngentu oparty był na czteromiesięcznym okresie szkolenia. W pierwszych dwóch miesiącach organizowano intensywny kurs języka angielskiego dla kierowniczej kadry kontyngentu oraz osób przewidzianych do sprawowania funkcji obserwatora lub inspektora. Kolejne dwa miesiące przeznaczone były na uzupełnienie obsady personalnej kontyngentu, szkolenie specjalistyczne określonych funkcji i doskonalenie języka angielskiego. Zadania szkoleniowe do potrzeb uczestnictwa w operacjach i misjach pokojowych realizowały okręgi wojskowe. Nadzór merytoryczny nad przygotowaniem uczestników operacji pokojowych sprawował

---

[237] Por., F. Gągor, K. Paszkowski, Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP, wyd. Adam Marszalek, Toruń 1999, Rozdział 7.

[238] W podobnym systemie kursowym, głównie w charakterze obserwatorów, inspektorów lub doradców, przygotowywani byli polscy uczestnicy do:

- Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru w latach 1954-1975 w Indochinach (*International Commission for Control and supervision – ICSC*);
- Międzynarodowej Grupy Obserwatorów w latach 1968-1970 w Nigerii (*Observer Team in Nigeria – OTN*);
- Miedzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli w latach 1973-1975 w Wietnamie Południowym (*International Commission for Supervision and Control – ICCS*).

Główny Zarząd Szkolenia Bojowego poprzez powołany Zespół Operacyjny ds. PWJS (ZOds.PWJS) na Bliskim Wschodzie. W 1979 roku ZOds.PWJS na Bliskim Wschodzie przemianowano na Grupę Operacyjną ds. Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Syrii. W takim systemie byli szkoleni uczestnicy misji i operacji kontynuowanych z przed i po 1989 roku:

- Drugie Doraźne Siły ONZ (*Second United Nations Emergecy Force - UNEF II*)
- Siły ONZ do Obserwacji i Rozdzielenia Wojsk (*United Nations Disengagement Observer Force – UNDOF*) Wzgórzach Golan;
- Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru w Indochinach (*International Commission for Control and Supervision – ICSC*);
- Miedzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli w Wietnamie Południowym (*International Commission for Supervision and Control – ICCS*);
- Międzynarodowej Grupy Obserwatorów w Nigerii (*Observer Team in Nigeria – OTN*);
- Grupa Obserwatorów Wojskowych ONZ w Iranie i Iraku (*United Nations Iran – Iraq Military Obserw Group – UNIIMOG*);
- Grupa Przejściowej Pomocy ONZ w Namibii (*United Nations Transition Assistance Group – UNTAG*);
- Misja Dobrych Usług ONZ w Afganistanie i Pakistanie (*United Nations Good Offices Mission in Afghanistan and Pakistan – UNGOMAP*).

Każdy okręg wojskowy posiadał własny ośrodek i taki stan trwał do 1989 roku.[239] Na podstawie analizy wyników szkolenia poszczególnych ośrodków stwierdzono, że:

- stosowane są różne metody szkolenia, co owocuje również zróżnicowanym poziomem wyszkolenia;
- wyszkoleni i wydelegowani uczestnicy operacji pokojowych z różnych ośrodków okręgowych do wypełnienia tego samego mandatu, właściwy proces zgrywania odbywali dopiero w miejscu mandatowym;

[239] Okręgi wojskowe posiadały swoje ośrodki w następujących garnizonach: POW w Budowie, SOW w Ząbkowicach Śląskich i Kłodzku, WOW w Kielcach.

- w wyniku stosowania różnych procedur i metod szkolenia stwierdzono ich nieefektywność - zbyt duże nakłady.

Na podstawie wniosków z analizy efektów szkolenia, w 1989 roku rozwiązano okręgowe ośrodki szkolenia do potrzeb operacji pokojowych i powołano **Wojskowe Centrum Szkolenia dla potrzeb Sił Pokojowych ONZ** (WCSdpSP ONZ) **w Kielcach.**[240] Zadaniem centrum było przygotowanie kontyngentów i obserwatorów kierowanych z różnych okręgów do potrzeb operacji pokojowych. Pod względem merytorycznym utworzone centrum podlegało Zarządowi XV SG WP, a pod względem gospodarczym WOW. WCSdpSP ONZ rozpoczęło swoją praktyczną działalność w 1990 roku od przygotowania kolejnej zmiany PKW UNDOF. **W centrum wypracowano 2,5 miesięczny cykl przygotowania kolejnej zmiany kontyngentu.** Przez okres 1,5 miesiąca trwało szkolenie językowe w różnych grupach specjalistycznych w zależności od posiadanych umiejętności i przewidywanych zadań. Ostatni miesiąc kursu przeznaczony był na szkolenie specjalistyczne i zgrywanie kontyngentu. Szkolenie specjalistyczne prowadzone było w ośrodkach specjalistycznych: łącznościowców (na węzłach łączności WOW i ŚOW), saperów (w Kazuniu), lekarzy (w Katedrze Medycyny Morskiej i Tropikalnej w Gdyni) i kierowców (w Pile). W grupach specjalistycznych kierowniczej kadry kontyngentu prowadzono szkolenie w zakresie procedur operacyjnych i logistycznych.

System szkolenia uległ zmianie w 1992 roku, kiedy okazało się, że baza WCSdpSP ONZ jest niewystarczająca do przygotowania trzech zmian kontyngentów: UNDOF, UNTAG, UNPROFOR[241] (*United Nations Procetion Force* – Siły Ochronne ONZ). Wówczas opracowano **system szkolenia kursowego**. W systemie kursowym w i poza centrum szkolono w specjalności: *obserwator wojskowy, służby medyczne, służby logistyczne, żandarmeria wojskowa, służby operacyjne, saper, kierowca, łącznościowiec*. **Kursy trwały 4-6 tygodni**. W ramach kursu można było jednocześnie przygotowywać więcej specjalności do różnych rejonów mandatowych, łączyć ich uczestników w jedną grupę szkole-

[240] Zarządzenie Szefa Sztabu Generalnego WP nr PF82/org. z dnia 10.07. 1989.
[241] Pierwsza zmiana kontyngentu była przygotowana w Opolu.

niową. Takie rozwiązanie pozwalało przygotowywać dowolną liczbę kandydatów do uczestnictwa w operacjach pokojowych. Natomiast szkolenie całego kontyngentu trwało bezpośrednio przed wyjazdem do rejonu mandatowego w WCSdpSP ONZ. Okres szkolenia kontyngentu trwał 25 dni. Do głównych zadań szkolenia należało: ostateczne ustalenie składu personalnego kontyngentu oraz zgrywanie jego podstawowych elementów organizacyjnych i szczególnych specjalności.

W latach1992-1993 dokonano zmian kompetencji w zakresie kierowania kontyngentami. Na podstawie „Raportu w sprawie udziału Polski w międzynarodowych operacjach pokojowych, z dnia 15 lipca 1993", dokonano podziału kompetencji, które dotychczas były nieadekwatne do zmian strukturalnych i funkcjonalnych zachodzących w WP. Na podstawie „Decyzji nr 5/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 17 stycznia 1994 roku" nastąpił podział kompetencji w zakresie przygotowania i kierowania kontyngentami pokojowymi. Za proces organizowania i szkolenia kontyngentów odpowiadał Szef SG WP, któremu podlegało WCSpdSP ONZ. Kontyngenty poza granicami kraju podlegały Sekretarzowi Stanu MON, a później również Podsekretarzowi ds. współpracy z zagranicą.

W wyniku doświadczeń ewolucji uległ również program szkolenia personelu na potrzeby sił pokojowych. **Od 1999 roku realizowany jest w WCSdpSP ONZ system szkolenia oparty na trzech etapach**. Etap pierwszy obejmuje szkolenie wstępne w wytypowanych jednostkach wojskowych. Etap drugi obejmuje szkolenie zasadnicze realizowane w WCSdpSP. Natomiast etap trzeci realizowany jest w miejscu mandatowym. Taki tok szkolenia trwa do chwili obecnej.

Poszerzające się spektrum zadań pokojowych oraz potrzeba realizacji zadań z mandatu międzynarodowych organizacji pokojowych (ONZ, OBWE) i NATO spowodowało ewolucję WCSdpSP ONZ na **Ośrodek Szkolenia na potrzeby Sił Pokojowych** (OSnpSP) **w Kielcach.**[242] Zadaniem powołanego OSnpSP jest przygotowanie Polskich Kontyngentów Wojskowych (PKW) dla

[242] Decyzja Ministra Obrony Narodowej nr 89/org./P5 z dnia 02.10.2001 roku.

sił pokojowych organizacji międzynarodowych oraz kandydatów na obserwatorów wojskowych. Kielce stały się ośrodkiem przygotowań polskiego personelu wojskowego do służby w operacjach pokojowych. Ośrodek może wyszkolić do 800 żołnierzy jednorazowo. W zależności od potrzeb szkoli również obserwatorów. Kursy szkoleniowe obejmują takie zasadnicze specjalności, jak: służby operacyjne, logistyczne, medyczne, obserwatorów wojskowych, żandarmerię, saperów itp. Personel przygotowujący się do misji pokojowych przechodzi szkolenia m.in. z zakresu obsługi broni, czytania map, udzielania pierwszej pomocy. Szczególną uwagę przywiązuje się do aspektów bezpieczeństwa, tak by zapewnić polskiemu personelowi odbywającemu służbę w siłach pokojowych maksymalne bezpieczeństwo. Każdy z żołnierzy ma możność zapoznania się z historią, kulturą, gospodarką oraz uwarunkowaniami społeczno-politycznymi państwa, na którego terytorium będzie wypełniał mandat organizacji pokojowej. Wynika stąd, że OSnpSP przygotowuje uczestników do operacji posiadających mandat międzynarodowej organizacji pokojowej.

Według przedstawionych procedur realizowane było szkolenie na potrzeby operacji pokojowych ONZ. Inne założenia szkoleniowe przyjęto podczas przygotowania kontyngentu sił w 1996 roku na potrzeby operacji wsparcia pokoju NATO, w ramach programu „Partnerstwo dla Pokoju"[243] (PdP). Wydzielony batalion (16bpd) z 6BDSz po włączeniu go w program „Partnerstwo dla Pokoju" szkolony był w 1995 roku w dotychczasowej jednostce, w celu osiągnięcia interoperacyjności z siłami NATO. W procesie szkolenia w charakterze doradców i instruktorów uczestniczyła wydzielona kadra WCSdpSP. Po

[243] Partnerstwo dla Pokoju (PdP), (ang. Partnership for Peace, PfP),-program współpracy państw NATO z krajami Europy Środkowo-Wschodniej oraz członkami KBWE, zasygnalizowany przez sekretarza obrony USA L. Aspina w 1993. Ostateczna decyzja w tej sprawie zapadła na szczycie NATO w 1994. Przyjęto tam 3 dokumenty – Deklarację szefów państw i rządów "16", Zaproszenie do udziału w PdP i tzw. Dokument Ramowy PdP. Ten ostatni określał warunki partnerstwa: kierowanie się w polityce zasadami Karty ONZ, Powszechnej Deklaracji Prawa Człowieka, Aktu końcowego KBWE oraz ustaleniami rokowań rozbrojeniowych, a dalej – przejrzystość w planowaniu obronnym i pracy nad budżetem wojskowym, demokratyczna kontrola nad wojskiem, zdolność i gotowość do udziału w operacjach pokojowych ONZ i KBWE, jeśli są one zgodne z konstytucją danego kraju, odbywanie wspólnych ćwiczeń i szkoleń wraz z oddziałami NATO. Program nie określał kryteriów ani terminów przyszłego członkostwa, nie gwarantował pomocy w razie wojennego zagrożenia. Program „Partnerstwa dla Pokoju" został oficjalnie przyjęty na odbywającym się w dniach 10–11stycznia 1994 roku szczycie NATO szefów państw i rządów członkowskich w Brukseli.

podjęciu *decyzji*[244] o wydzieleniu 16bpd do operacji Siły Implementacyjne (*Implementation Force – IFOR*), kadrę kierowniczą kontyngentu skierowano na szkolenie do WCSdpSP w Kielcach. Treścią szkolenia było zapoznanie się z tłem konfliktu i rejonem mandatowym oraz procedurami kierowania kontyngentem. Kolejne zmiany IFOR były również szkolone na bazie 6BPD, a kadra kontyngentu w Kielcach.

Na przełomie stycznia i lutego 1996 roku 16bpd znalazł się na terenie Bośni i Hercegowiny. Na mocy porozumienia zawartego pomiędzy Danią, Finlandią, Norwegią, Szwecją i Polską wszedł w skład Brygady Nordycko-Polskiej.[245] Działanie PKW kontynuowane jest w ramach operacji SFOR (*Stablization Forces*), która jest kontynuacją Sił Wdrożeniowych IFOR w Bośni.[246]

Organizacja oraz przygotowanie batalionu do wykonywania zadań operacyjnych obywało się w czterech etapach:

- **ustalenie etatu i tabeli należności do etatu;**

[244] Podstawą prawną funkcjonowania sił międzynarodowych w Bośni – Hercegowinie jest „Porozumienie w sprawie wojskowych aspektów ustanowienia pokoju na terenach Bośni i Hercegowiny", podpisane w dniu 21 listopada 1995 roku. Artykuł pierwszy tego dokumentu upoważnił Radę Bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych do przyjęcia rezolucji dającej prawo państwom członkowskim NATO i organizacjom regionalnym do utworzenia Międzynarodowych Sił Wdrożeniowych IFOR. W dniu 23 listopada 1995 roku NATO podpisało z Republiką Bośni i Hercegowiny oraz Republiką Chorwacji porozumienia dotyczące statusu IFOR, natomiast z Federalną Republiką Jugosławii porozumienie w kwestii tranzytu sił uczestniczących w operacji pokojowej. Przygotowywana przez społeczność międzynarodową misja pokojowa nie miałaby racji bytu, w sytuacji utrzymywania się na Bałkanach konfliktu zbrojnego. Pod presją USA i społeczności międzynarodowej, liderzy Chorwacji, Federacyjnej Republiki Jugosławii i muzułmanów bośniackich 21 listopada 1995 roku podpisali w Dayton (USA) porozumienie w sprawie pokojowego uregulowania konfliktu w Bośni i Hercegowinie, zwanego od miejsca podpisania „Porozumieniem z Dayton". Stosowne porozumienie pokojowe między stronami konfliktu w Bośni i Hercegowinie zostało podpisane w Paryżu w dniu 14 grudnia 1995 roku. Dało to możliwość do podjęcia dalszych działań, będących realizacją „Porozumienia z Dayton". Rada Bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych rezolucją nr 1031 z dnia 15 grudnia 1995 roku powołała siły IFOR. Polska przystąpiła do udziału w operacji wsparcia pokoju w oparciu o zaproszenie Sekretarza Generalnego NATO do udziału w Siłach Wdrożeniowych IFOR w Bośni i Hercegowinie, z dnia 6 grudnia 1995 roku. W dniu 11 grudnia 1995 roku Polska udzieliła pozytywnej odpowiedzi. Minister Obrony Narodowej, na podstawie uchwały nr 141\95 Rady Ministrów z dnia 5 grudnia 1995 roku, wydał decyzję nr 195\MON w sprawie sformowania i działania Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Siłach Wdrożeniowych. Szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego w dniu 15 grudnia 1995 roku wydał zarządzenie w sprawie przygotowania 16bpd do składu sił IFOR w ramach operacji NATO w Bośni –Hercegowinie oraz funkcjonowania batalionu w rejonie mandatowym.

[245] NORDPOLBDE – Brygada Nordycko - Polska

[246] Rada Bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych rezolucją nr 1088 stworzyła Siły Stabilizujące – SFOR. Na podstawie uchwały Rady Ministrów nr 146/96 z dnia 17 grudnia 1996 roku oraz decyzji Ministra Obrony Narodowej nr 1/MON z dnia 6 stycznia 1997 roku został powołany Polski Kontyngent Wojskowy do działania w ramach sił SFOR w Bośni –Hercegowinie.

- **kompletowanie - dobór stanu osobowego i wykonanie badań lekarskich;**
- **kompletowanie sprzętu i wyposażenia;**
- **szkolenie, zgrywanie obsług i załóg.**

W okresie przygotowania batalionu do wyjazdu wszystkie cztery etapy przebiegały jednocześnie, co wprowadzało pewną dezorganizację w proces szkolenia i przygotowania. Dlatego też, zasadna jest teza, że etap 1 i 2 związany z ostatecznym etatem jednostki powinien zostać zakończony na 2 miesiące przed wyjazdem do rejonu działania. Etap 3 związany z kompletowaniem sprzętu powinien zostać zakończony miesiąc przed wyjazdem. Natomiast pozostały czas powinien być spożytkowany na zgrywanie załóg, drużyn i plutonów w wykonywaniu przewidywanych zadań w rejonie mandatowym.

Bardzo ważnym elementem przygotowania zwartej jednostki do operacji o charakterze pokojowym jest szkolenie w kraju. Powinno odbywać się na każdym szczeblu i w pionie funkcjonalnym. W 16bpd szkolenie determinowały wstępne dane z przyszłego rejonu mandatowego. Na ich podstawie określono koncepcje szkolenia batalionu. Szkolenie odbywało się etapami.

Etap I: szkolenie dowództwa w ramach połączonych sztabów batalionów (jednostek) planowanych do udziału w operacji. Miało ono miejsce na przełomie września i października 1995 roku.

Etap II: szkolenia sztabu:

- prowadzone przez oficerów mających za sobą doświadczenia wyniesione z udziału we wcześniejszych operacjach pokojowych ONZ lub NATO;
- prowadzone przez przedstawicieli sztabu brygady, w skład której wchodzić miał batalion (sztab NORDPOLBDE);
- udział sztabu batalionu w ćwiczeniu zgrywającym.

Etap III: szkolenie kadry pododdziałów.

Etap IV: szkolenia pododdziałów (załogi, drużyny, plutony, ćwiczenia zgrywające pododdziały, strzelania).

Na podstawie procesu szkolenia i poziomu realizowanych zadań w ramach IFOR i SFOR, można postawić tezę, iż były to pierwsze doświadczenia przygotowania etatowego pododdziału do operacji wsparcia pokoju. Układ szkolenia dotyczy realnego zadania i warunków realizacji mandatu. Kolejne zmiany IFOR i SFOR przygotowywane były według podobnego zakresu tematycznego.

W 1999 roku zdecydowano, że trzonem **PKW KFOR**[247] w Kosowie będzie 18bdsz z Bielska – Białej z 6BDSZ, który od początku 1998 roku wchodził w skład Odwodu Strategicznego Dowódcy SFOR w Bośni i Hercegowinie. Głównym zadaniem odwodu było utrzymanie stałej gotowości bojowej z możliwością użycia, w przypadku zagrożenia jednostek pełniących służbę w siłach SFOR. Fakt ten spowodował, że batalion otrzymał nową strukturę organizacyjną oraz wyposażenie, dostosowane do standardów NATO już pod koniec 1997 roku. Proces przygotowania batalionu do wykonywania zadań operacyjnych rozpoczął się już na początku 1998 roku, ponieważ batalion pełnił funkcje odwodu dowódcy SFOR. Stąd, wszystkie zadania realizowane w tym okresie przygotowywały batalion pod względem merytorycznym do przyszłej operacji. Początkowo szkolenie oparte było na programach obowiązujących w WCSdpSP ONZ. Podczas szkolenia uwzględniano wnioski żołnierzy batalionu, uczestników wcześniejszych operacji pokojowych. Można postawić tezę, że okres półtorarocznego szkolenia batalionu w ramach zadań Odwodu Strategicznego Dowódcy SFOR w Bośni i Hercegowinie był niezmiernie przydatny w przygotowaniu do realizacji przyszłych zadań w ramach KFOR. Wielu żoł-

---

[247] Podstawą prawną udziału 18 bdsz w operacji KFOR była:
- Rezolucja Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1244 - 10.06.1999;
- Postanowienie Prezydenta RP - 18.06.1999;
- Zarządzenie Ministra Obrony Narodowej nr 66/org. -16.06.1999;
- Decyzja Ministra Obrony Narodowej nr 115/MON - 19.06.1999;
- Rozkaz Szefa Sztabu Generalnego WP nr 67/org. -16.06.1999;
- Wytyczne podsekretarza stanu d/s. współpracy z zagranicą i integracji z organizacją Traktatu Północnoatlantyckiego - 21.06.1999;
- Rozkaz Dowódcy Wojsk Lądowych nr z-26/org. - 17.06.1999;
- OPCON - TF FALCON;
- Postanowienie Prezydenta RP - 28.02.2000,
- OPCOM - P3 - Sztab Generalny.

nierzy batalionu, posiadało paszporty i wyraziło swój akces do służby poza granicami kraju. Warunkowane to było wymogiem służby w Odwodzie Strategicznym. Pododdziały były zgrane w wyniku wspólnych ćwiczeń. Ważnym czynnikiem był również fakt, że coraz więcej żołnierzy batalionu było żołnierzami służby nadterminowej. Pozwoliło to stworzyć odpowiednio wyszkolony rdzeń w pododdziałach i obsadzać nimi najbardziej istotne funkcje.

Od 1996 roku Polska aktywnie uczestniczy w operacjach: IFOR, a następnie SFOR w Bośni i Hercegowinie. W 1999 roku polscy żołnierze uczestniczyli w misji humanitarnej na terenie Albanii w ramach Wielonarodowych Sił NATO (AFOR)[248]. Od 2000 roku Polska uczestniczyła w misjach pokojowych KFOR w Kosowie, a od 2002 roku w operacji Endiuring Freedom w Afganistanie. Obecnie budowane są nowe doświadczenia związane z organizacją „Polskiej Strefy Stabilizacyjnej w Iraku".

Doświadczenia z przygotowania do operacji o charakterze pokojowym są podstawą do sformułowania poniższych wniosków.

⇨ Etatowe jednostki Wojska Polskiego do udziału w operacjach pokojowych prowadzonych przez ONZ, OBWE, NATO występują tylko z nazwy, z wyjątkiem pierwszych zmian kontyngentu IFOR i KFOR. Mając na uwadze uczestnictwo etatowej jednostki wojskowej w operacji o charakterze pokojowym należałoby dokonać zmian prawnych. Ponieważ dotychczasowe uczestnictwo żołnierzy polskich oparte jest na zasadzie dobrowolności, co powoduje dekompozycje obsady etatowej kierowanej jednostki. Ważnym problemem przy kierowaniu jednostek zwartych poza granice kraju jest problem żołnierzy służby zasadniczej. Jednostki przewidziane do użycia w operacjach pokojowych powinny składać się wyłącznie z żołnierzy nadterminowych, kontraktowych i zawodowych. Daje to możliwość utrzymania wysokiego poziomu gotowości bojowej, a także gwarantuje wysoki profesjonalizm realizowanych zadań.

[248] Kontyngent tworzyło 140 żołnierzy z 21 Brygady Strzelców Podhalańskich z Rzeszowa oraz personel w dowództwie misji. Jego podstawowym zadaniem była ochrona kwatery głównej Sił NATO w Albanii oraz ochrona konwojów z pomocą humanitarną.

- ⇨ Jednostki wojskowe przeznaczone do udziału w operacjach pokojowych powinny być tworzone na bazie modułów operacyjnych. Modułem operacyjnym powinien być batalion lub dywizjon rodzaju wojsk. W zależności od charakteru operacji i wynikających z tego potrzeb powinna być tworzona jednostka wojskowa do potrzeb operacji o charakterze pokojowym. Podstawą osiągnięcia gotowości do działania w zakresie wyszkolenia powinny być umiejętności bojowe poszerzone o problematykę operacji pokojowych. Z chwilą wejścia w struktury NATO i wprowadzenia w WP procedur planowania i działania Sojuszu mniejszego znaczenia nabiera problem interoperacyjności proceduralnej. Natomiast nadal istnieją obszary konieczne do osiągnięcia interoperacyjności w zakresie możliwości działania ze względu na ograniczenia technologiczne i techniczne.
- ⇨ Nie mniej niż 2 miesiące przed planowanym przegrupowaniem jednostki do strefy odpowiedzialności, należy zakończyć gromadzenie środków materiałowych oraz wyposażenie kontyngentu w sprzęt niezbędny do wykonania zadań. Jest to konieczne ze względu na potrzebę osiągnięcia wysokiego poziomu wyszkolenia załóg i obsług, jak również zapewnienia dobrego zgrania pododdziałów.
- ⇨ Podstawą wyszkolenia wojskowego personelu powinno być wyszkolenie bojowe, które jednak do potrzeb operacji o charakterze pokojowym powinno być uzupełnione specjalistycznym szkoleniem do potrzeb operacji o charakterze pokojowym. Wymagane jest zwłaszcza wyszkolenie pozwalające zrozumieć żołnierzom różnice pomiędzy operacją o charakterze pokojowym, a operacją militarną. Istotne są techniki operacyjnego działania sił pokojowych.
- ⇨ Należy dążyć do sytuacji, aby żołnierze w sztabach wszystkich szczebli, a także w pododdziałach osiągnęli umiejętność komunikowania się w języku międzynarodowym.
- ⇨ W zależności od typu operacji (z wyjątkiem operacji wymuszania pokoju) współcześnie posiadany sprzęt bojowy jest mało przydatny do operacji o charakterze pokojowym. Stąd, w dobie transformacji z „armii ciężkiej na lek-

ką" zasadne jest wytypowanie jednostek realizujących taki charakter zadań i wyposażenie ich w adekwatny sprzęt.

⇨ Każda operacja o charakterze pokojowym wymaga szczególnego wsparcia logistycznego i przestrzegania w tym zakresie międzynarodowych procedur logistycznych. Transport sił pokojowych w rejon mandatowy, dostarczenie środków zaopatrzenia oraz przygotowanie warunków bytowania w rejonie mandatowym jest zadaniem logistycznym. Stąd, zasadna jest teza o stworzeniu i funkcjonowaniu jednostki logistycznej posiadającej możliwości realizacji takich zadań.

⇨ Biorąc pod uwagę wyposażenie indywidualne i zbiorowe należy brać pod uwagę klimat miejsca mandatowego i charakter realizowanych zadań.

Obecny system przygotowania wojsk lądowych do operacji o charakterze pokojowym nadal postrzegany jest dwutorowo: do potrzeb organizacji pokojowej oraz NATO. Proces przygotowania PKW/PJW do operacji o charakterze pokojowym poprzedzony jest decyzja o uczestnictwie WP. Podejmowanie decyzji o udziale Sił Zbrojnych RP w operacji pokojowej jest częścią ogólnego procesu podejmowania decyzji przez organizację międzynarodową.

Po procesie legislacyjnym dowódcy rodzajów sił zbrojnych, korpusów i okręgów przystępują do przygotowania sił do kontyngentu. W wyniku doświadczeń związanych z przygotowaniem uczestników misji i operacji pokojowych Dowództwo Wojsk Lądowych opracowało „System przygotowania i szkolenia pododdziałów Wojsk Lądowych na potrzeby misji pokojowych" (zał. 8).

System przygotowania oraz szkolenia pododdziałów Wojsk Lądowych na potrzeby misji pokojowych składa się z trzech podsystemów:

- naboru i kwalifikacji;
- procesu szkolenia
- zabezpieczenia szkolenia.

Proces naboru i kwalifikacji żołnierzy zawodowych realizowany jest na podstawie procedur określonych w rozkazie Nr 89/Oper/P-3 Szefa Sztabu Generalnego WP i w oparciu o „Harmonogram realizowanych przedsięwzięć

przed przygotowaniem rotacji" (zob. zał. 6). Po zakończeniu kwalifikacji do PKW, komisja sporządza notatkę służbową, która jest podstawą do kierowania kandydatów na badania lekarskie i kurs przygotowawczy w OSnpSP w Kielcach. Wg podobnych procedur realizowana jest rekrutacja pracowników cywilnych.

Proces doboru żołnierzy służby zasadniczej, rozpoczyna się już w momencie ich rekrutowania do sił zbrojnych. Kandydaci, którzy wyrażą wolę uczestnictwa w takich operacjach, są umieszczani w wybranych jednostkach wojskowych. Oprócz szkolenia bojowego są zapoznawani z przepisami służby w siłach międzynarodowych, z prawem i konwencjami międzynarodowymi, prawem narodowym regulującym służbę za granicą, jak również opanowują podstawy języka angielskiego i profilaktyki zdrowia. Kiedy zaistnieje potrzeba stworzenia nowego kontyngentu lub planowana jest zmiana istniejącego, żołnierze deklarujący gotowość do służby poza granicami państw, w IV i V miesiącu służby uczestniczą w szkoleniu przygotowującym do operacji pokojowych (zał. 9).

Podsystem szkolenia do uczestnictwa w operacjach o charakterze pokojowym przebiega dwutorowo. **Przygotowanie do operacji pokojowych z mandatu międzynarodowych organizacji pokojowych realizuje ośrodek w Kielcach** oraz wytypowane jednostki wg specjalnego programu.[249] Natomiast **przygotowanie do udziału w operacjach wsparcia pokoju, realizowanych pod egidą NATO lub mocarstwa światowego prowadzone jest w macierzystych jednostkach** wg procedur wielonarodowych połączonych sił zadaniowych *(Combined Joint Task Forces – CJTF)* oraz programów szkolenia poszerzonych o problematykę pokojową (zał. 10).

Proces szkolenia na potrzeby międzynarodowych organizacji pokojowych realizowany jest w trzech etapach:

- **szkolenie wstępne,**
- **szkolenie zasadnicze,**

[249]Program szkolenia dla potrzeb sił pokojowych organizacji międzynarodowych, SG WP, Warszawa 1999.

↳ **szkolenie doskonalące.**[250]

Szkolenie wstępne. Realizowane jest w wytypowanych jednostkach wojskowych.[251] Celem jest zapoznanie żołnierzy zgłaszających akces służby w siłach pokojowych z założeniami operacji pokojowych, podstawowymi technikami operacyjnymi oraz przygotowanie ich do zasadniczego etapu szkolenia w OSnpSP. Szkoleniem wstępnym objęci są żołnierze służby zasadniczej. **Szkolenie trawa tylko 28 godzin i rozłożone jest na okres dwóch miesięcy**. W każdym miesiącu wydzielone są dwa dni szkoleniowe po 7 godzin. Szkolenie z kandydatami do służby w siłach pokojowych prowadzi kadra i instruktorzy przeszkoleni w CSnaSP w Kielcach. Treścią szkolenia jest:

↳ szkolenie operacyjne;

↳ terenoznawstwo;

↳ szkolenie ogólne ONZ.

Szkolenie operacyjne realizowane jest w wymiarze 16 godzin. W ramach dwugodzinnego tematu „Operacje pokojowe" uczestnicy szkolenia zapoznawani są z założeniami i rodzajami operacji pokojowych, ich historią i głównymi zadaniami. Natomiast w ramach czternastogodzinnego tematu „Techniki operacyjne" realizowanego w czterech zajęciach[252], zapoznawani są z rodzajami technik operacyjnych i ich treścią, sposobami opracowania podstawowych dokumentów, zasadami działania w strefie odpowiedzialności oraz podstawowymi zadaniami realizowanymi na posterunkach obserwacyjnych i kontrolnych.

---

[250] Program szkolenia dla potrzeb sił pokojowych organizacji międzynarodowych, SG WP, Warszawa 1999, s.9.

[251] Wytypowane jednostki do szkolenia kandydatów do udziału w operacjach o charakterze pokojowym:

- SFOR – 6BDSz, 25BKPow.;
- KFOR – 21BSP;
- UNDOF- 12BZ i LITPOLBAT;
- UNIFIL – POW;
- Macedonia – 1SPK;
- ENDURING FREEDOM – 1BBSap., 10Blog.

[252] Zajecie 1. Rodzaje technik operacyjnych – wykład -1 godz.
Zajecie 2. Posterunek obserwacyjny – ćwiczenie praktyczne - 5 godz.
Zajęcie 3. Rutynowe działanie na posterunku kontrolnym – ćwiczenie praktyczne - 4godz.
Zajęcie 4. Patrolowanie – ćwiczenie praktyczne – 4 godziny.
Zob., Program szkolenia dla potrzeb sił pokojowych organizacji międzynarodowych, SG WP, Warszawa 1999, s.11-12.

Terenoznawstwo realizowane jest w wymiarze sześciu godzin w dwóch zajęciach. W ramach tematu „Mapa z siatką UTM" (wykład z elementami ćwiczenia praktycznego 5 godzin) uczestnicy szkolenia poznają znaki topograficzne oraz ćwiczą umiejętność posługiwania się mapą. W zajęciu jednogodzinnym „Kompas – busola" poznają ich budowę oraz umiejętność posługiwania się nimi.

Szkolenie ogólne ONZ realizowane jest metodą wykładów i rozłożone jest na dwa tematy: „Geneza i rozwój ONZ" (1 godz.) oraz „Kulturowe aspekty misji pokojowych" (5 godz.). Celem szkolenia ogólnego jest przybliżenie założeń i ewolucji ONZ oraz jej podstawowych dokumentów. Ważnym zadaniem jest zwrócenie uwagi na aspekty kulturowe, których różnice często są przyczyną konfliktów.

Szkolenie zasadnicze. Realizowane jest OSnpSP w Kielcach oraz w ośrodkach specjalistycznych. W OSnpSP szkolenie swym zakresem obejmuje:

- **przygotowanie kolejnych zmian** (przedsięwzięcia realizowane są wg harmonogramu rotacji – zob. zał. 11) ;[253]
- **przygotowanie żołnierzy Żandarmerii Wojskowej;**
- **przygotowanie kandydatów na obserwatorów wojskowych;**
- **przygotowanie instruktorów do prowadzenia zajęć w ramach szkolenia wstępnego na potrzeby jednostek wojskowych;**[254]
- **kursy uzupełniające** (elektroenergetyczny, prowadzenia pojazdów w trudnych warunkach, informatyczny, konwersacyjny języka angielskiego w zakresie różnych sprawności);
- **kursy instruktorsko-metodyczne dla kadry uczestniczącej w realizacji programu „Partnerstwo dla Pokoju"** (według oddzielnych planów).

---

[253] Formowanie PKW SFOR, KFOR, UNDOF, UNIFIL oraz organizowanie pożegnania i powitania zmian. Zapewnienie wykonania szczepień ochronnych i innych czynności z zakresu służby zdrowia określonych w „Wytycznych Szefa Służby Zdrowia WP Nr 3 z dnia 20.07.1998 roku." Przyjęcie na ewidencję żołnierzy zasadniczej i nadterminowej służby wojskowej po skierowaniu ich do służby poza granicami kraju oraz ich zwolnienie po powrocie. Rozliczenie pracowników cywilnych po powrocie do kraju w ciągu 30 dni. Utrzymywanie gotowości do formowania nowych kontyngentów.

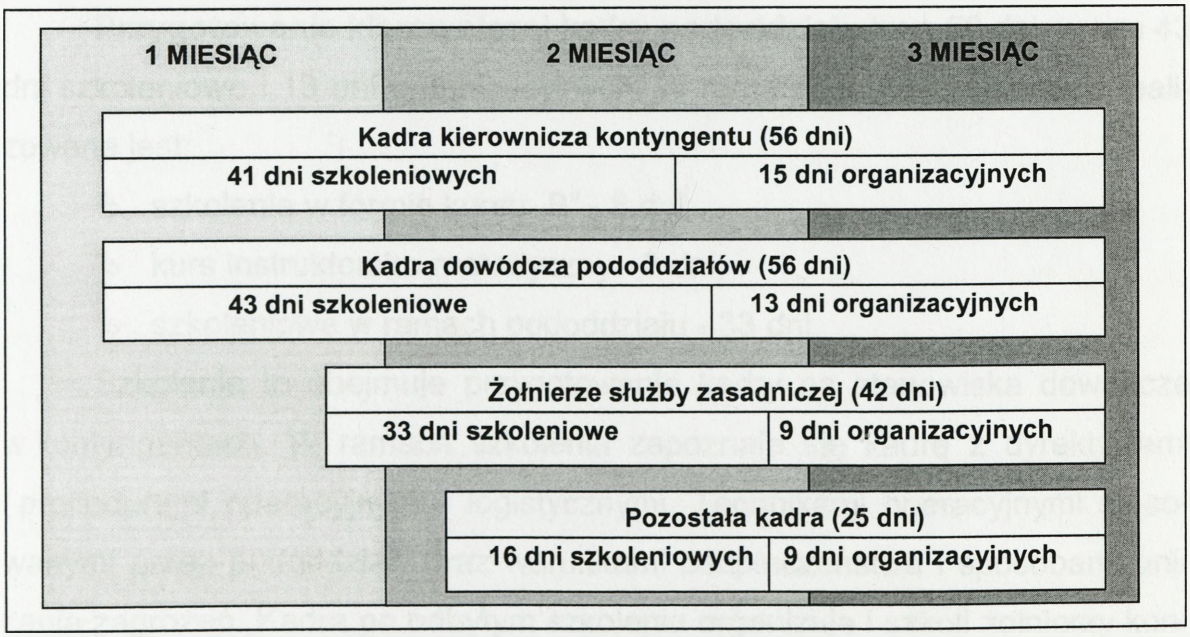
[254] Zorganizowanie i przeprowadzenie dwa razy w roku do potrzeb każdego kontyngentu kursu instruktorsko-metodycznego.

W ośrodkach specjalistycznych poza Kielcami realizowane jest szkolenie:

- **personelu medycznego** w Katedrze Medycyny Morskiej i Tropikalnej w Gdyni;
- **saperów i grup rozminowania** w centrum Szkolenia Wojsk Inżynieryjnych we Wrocławiu;
- **specjalistów łączności** w Węźle Łączności MON w Warszawie;
- **szyfrantów** w JW. 3211 w Warszawie.

Proces przygotowania nowych kontyngentów i kolejnych zmian w OSnpSP w Kielcach, realizowany jest dwa razy w roku. Obejmuje on wszystkich żołnierzy oraz pracowników cywilnych przewidzianych do udziału w operacjach pokojowych. Podstawą szkolenia jest trzymiesięczny plan (rys. 1).

Celem szkolenia jest przygotowania jego uczestników do wykonywania zadań na wyznaczonych stanowiskach służbowych w rejonie mandatowym. Przygotowanie personelu operacji pokojowych realizowane jest w czterech blokach uwzględniających stanowisko, funkcje i przewidywane zadania. W każdym bloku szkolenia uwzględniono realny czas przeznaczony na szkolenie zróżnicowany ze względu na grupę szkoleniową.

Rysunek 1. Struktura przygotowania kolejnych zmian PKW
Źródło: Program szkolenia dla potrzeb sił pokojowych organizacji międzynarodowych, SG WP, Warszawa 1999, s.15.

W organizacji przygotowania kontyngentu uwzględniono dni organizacyjne związane z organizacją pobytu w ośrodku oraz dni wolne i urlopy. W ramach struktury każdego kursu uwzględniono standardowe szkolenie oparte na kursach **„A, B, C, D"**, w ramach których realizowane są zajęcia z różnych przedmiotów, w zróżnicowanym wymiarze godzin dla każdego z nich (zał. 12).

Przygotowanie kierowniczej kadry kontyngentu trwa 56 dni, w tym na szkolenie przewidziane jest 41 dni, a na organizację 15. W ramach 41 dni szkoleniowych realizowane jest:

- szkolenie w formie kursu „A" - 20 dni;
- praktyka w MON i SG WP - 2 dni;
- szkolenie uzupełniające (informatyka, język angielski i prowadzenie pojazdów) -15 dni;
- zgrywanie sztabu kontyngentu - 4 dni.

Szkolenie polega na przygotowaniu oficerów na stanowiska operacyjne, logistyczne i dowódcze we wszystkich kontyngentach. W ramach tego szkolenia zapoznaje się oficerów z dyrektywami i procedurami operacyjnymi oraz logistycznymi, technikami operacyjnymi stosowanymi przez pododdziały oraz warunkami bezpieczeństwa i sposobami unikania zagrożeń.

Przygotowanie kierowniczej kadry pododdziału trwa 56 dni, w tym 43 dni szkoleniowe i 13 dni organizacyjnych. W ramach dni szkoleniowych realizowane jest:

- szkolenie w formie kursu „B" - 8 dni;
- kurs instruktorsko-metodyczny - 2 dni,
- szkoleniowe w ramach pododdziału - 33 dni.

Szkolenie to obejmuje przygotowanie kadry na stanowiska dowódcze w kontyngentach. W ramach szkolenia zapoznaje się kadrę z dyrektywami i procedurami operacyjnymi i logistycznymi. Technikami operacyjnymi stosowanymi przez pododdziały oraz warunkami bezpieczeństwa i sposobami unikania zagrożeń. Kadra po odbytym szkoleniu organizuje i szkoli żołnierzy kontyngentu w ośrodku w ramach szkolenia pododdziału (33dni).

Pozostała kadra kontyngentu uczestniczy w 25 dniowym kursie, z tego 9 dni przeznaczonych jest na organizację. W ramach 16 dni szkoleniowych realizowany jest:

- **dla pozostałej kadry kontyngentu:** kurs „C" – 12 dni oraz szkolenie w ramach pododdziału – 4 dni,
- **dla kadry Kwater Głównych:** kurs „D" -12 dni oraz szkolenie w ramach pododdziału - 4 dni.

Szkolenie to obejmuje przygotowanie oficerów oraz chorążych i podoficerów na stanowiska logistyczne i operacyjne w kontyngentach i Kwaterach Głównych Sił Pokojowych. W ramach tego szkolenia zapoznaje się szkolonych z dyrektywami i procedurami obowiązującymi w misjach pokojowych, systemem zaopatrywania kontyngentu i sposobami prowadzenia gospodarki materiałowej.

Szkolenie żołnierzy zasadniczej służby wojskowej trwa 42 dni, w tym 33 dni szkoleniowe oraz 9 dni organizacyjnych. W ramach dni szkoleniowych realizowane jest:

- szkolenie zapoznawcze – 5 dni;
- szkolenie uzupełniające – 8 dni;
- szkolenie zgrywające – 15 dni;
- ćwiczenie końcowe –5 dni.

Szkolenie organizowane i prowadzone jest w OSnpSP w Kielcach. Organizowane i prowadzone jest przez kadrę kontyngentu pod nadzorem merytorycznym kadry ośrodka. Szkolenie zapoznawcze obejmuje tematykę z zakresu szkolenia ogólnego, psychologii, inżynieryjno-saperskiego oraz łączności. Szkolenie uzupełniające polega na doskonaleniu umiejętności specjalistycznych żołnierzy przewidywanych na różne stanowiska w ramach kontyngentu. W ramach szkolenia uzupełniającego prowadzone są: kursy elektroenergetyczne, szkolenie operacyjne, szkolenie logistyczne oraz szkolenie z zakresu ochrony obiektów. Podczas szkolenia zgrywającego integrowane jest działanie podstawowych zespołów funkcjonalnych na posterunkach w patrolach i podczas konwoju oraz drużyn, plutonów i kompanii w realizacji zabez-

pieczenia działań bojowych i realizacji przewidywanych zadań. W ramach ćwiczenia końcowego uczestniczy cały stan osobowy kontyngentu. W ramach ćwiczenia kompleksowego sprawdzany jest poziom wyszkolenia kontyngentu przez kierownictwo ośrodka.

Wg przedstawionej struktury szkolone są nowe kontyngenty oraz kolejne zmiany. Pozostałe kursy prowadzone są wg oddzielnych planów.[255]

Przygotowanie żołnierzy Żandarmerii Wojskowej realizowane jest metodą kursową w wymiarze 40 godzin.

Dla kadry przewidzianej na **obserwatorów wojskowych** kurs trwa 3 tygodnie, w tym: 11dni szkoleniowych, 4 doby – ćwiczenie końcowe, 4 dni, przeznaczone na rekreację i wypoczynek, 1 dzień na powrót do macierzystych garnizonów. Celem kursu jest przygotowanie oficerów do służby na stanowiskach obserwatorów wojskowych oraz oficerów sztabów misji pokojowych ONZ i OBWE. Szkolenie realizowane jest w języku angielskim. W kursie uczestniczy grupa do 30 oficerów (skład grupy może mięć charakter międzynarodowy). Na tematykę kursu składa się:

- **sytuacja geopolityczna i operacyjna w rejonach konfliktów**;
- **szkolenie operacyjne**;
- **szkolenie specjalistyczne**;
- **szkolenie praktyczne**.

Szkolenie kończy się dwudniowym ćwiczeniem sprawdzającym umiejętność stosowania wiedzy teoretycznej w warunkach zbliżonych do potencjalnego rejonu mandatowego.

W ramach szkolenia uzupełniającego prowadzone są różne kursy.

- **Kurs informatyczny** – polega na zapoznaniu oraz doskonaleniu, nabytych wcześniej umiejętności posługiwania się komputerem.
- **Kurs języka angielskiego** – w ramach programu szkolenia kontyngentu prowadzony jest w celu przypomnienia i doskonalenia zasad gramatycznych i typowych zwrotów wojskowych stosowanych w rejo-

[255] Zob., Program szkolenia dla potrzeb sił pokojowych organizacji międzynarodowych, SG WP, Warszawa 1999, Załączniki 1-9.

nie misji. Kurs prowadzony jest w wymiarze 5 dni szkoleniowych. Natomiast w zakresie szkolenia językowego OSnpSP prowadzi kurs języka angielskiego na dwóch poziomach.[256]

- **Kurs doskonalenia umiejętności prowadzenia pojazdów** – ma na celu przygotowanie osób funkcyjnych na etatach kierowców oraz kadry kierowniczej i dowódczej kontyngentu do prowadzenia pojazdów mechanicznych w trudnych warunkach terenowych. Dodatkowo w ramach zajęć realizowane są zajęcia z przepisów ruchu drogowego w rejonie mandatowym.
- **Kurs elektroenergetyczny** – prowadzony jest przez 5 dni, w wymiarze 46 godzin, w tym 2 godziny przeznaczone na egzamin.
- **Kurs kancelistów – szyfrantów** w Wojskowym Biurze Bezpieczeństwa Łączności i Informatyki w Warszawie.
- **Kurs operatorów radiostacji R-140** w Oddziale Łączności i Informatyki Dowództwa Garnizonu Warszawa.
- **Kurs lekarzy** w Katedrze Medycyny Tropikalnej Akademii Medycznej w Gdyni.
- **Kurs saperów** z grup rozminowania we Wrocławiu.

Szkolenia te uzupełniają ogólną wiedzę teoretyczną i praktyczną, która związana jest z wykonywaniem zadań na stanowiskach przewidzianych w kontyngencie. Kursy gwarantują wysoką jakość wykonywanych czynności, a także zwiększają bezpieczeństwo personelu.

Po zakończeniu szkolenia zasadniczego w kraju kontyngent realizuje **szkolenie doskonalące w rejonie mandatowym**. Organizatorem szkolenia doskonalącego jest dowódca kontyngentu. Celem szkolenia doskonalącego jest:

- utrzymanie zdolności pododdziałów do wykonywania zadań mandatowych;

---

[256] Poziom 1-szy dla wyselekcjonowanej i skierowanej kadry przez Departament Kadr. Poziom 2-gi dla kadry przewidzianej do służby w strukturach NATO. Turnus: 1-szy luty – lipiec, 2-gi wrzesień – styczeń.

- doskonalenie indywidualnych umiejętności żołnierzy do wykonywania obowiązków na zajmowanym stanowisku;
- zapoznanie z dyrektywami i procedurami operacyjnymi;
- zapoznanie z warunkami bezpieczeństwa;
- doskonalenie umiejętności posługiwania się uzbrojeniem i sprzętem technicznym;
- zapoznanie z aktualnymi ustaleniami narodowymi dotyczącymi działalności służbowej podczas prowadzenia operacji pokojowej.

W szkoleniu doskonalącym omawiana jest problematyka z zakresu:[257]

- zadań zawartych w rozkazach, zarządzeniach i wytycznych kierownictw MON i SG WP, a także dokumentacji ONZ;
- wykorzystania bieżących analiz i ocen Kwatery Głównej dotyczących przebiegu konfliktu oraz wykonywania zadań mandatowych w rejonie operacji;
- doskonalenia umiejętności żołnierzy w zakresie posiadanych przez nich specjalności wojskowych;
- kształtowania cech żołnierskich;
- politycznych przesłanek udziału SZ RP w misjach i operacjach pokojowych.

Podsystem szkolenia realizowany w wytypowanych jednostkach wojskowych oraz w OSnpSP przygotowuje kontyngenty wojskowe i osoby funkcyjne przed wyjazdem w rejon mandatowy. W ramach tego systemu uwzględniono również szkolenie doskonalące w rejonie mandatowym. Na podstawie analizy założeń dotychczasowego systemu szkolenia kontyngentów i osób funkcyjnych na potrzeby międzynarodowych organizacji pokojowych można postawić tezę, że poprzez te przedsięwzięcia zapewniony jest udział PKW, obserwatorów i rozjemców na wysokim poziomie. Jednak system ten swymi założeniami szkoleniowymi nie obejmuje przygotowania do uczestnictwa w

[257] Por., D. Kryszk, System przygotowania żołnierzy Wojska Polskiego do operacji pokojowych (na tle rozwiązań przyjętych w NATO), Warszawa 2001, s. 87.

operacjach wsparcia pokoju NATO lub państwa wiodącego. OSnpSP w Kielcach przygotowuje na potrzeby wytypowanych jednostek instruktorów. Celowo jest, aby swym zakresem szkolenia objął również instruktorów na potrzeby jednostek przygotowujących się do operacji pokojowych NATO lub państwa wiodącego. W perspektywie zadań PKW w Afganistanie w roku br. i w latach następnych celowo jest poszerzyć zakres szkolenia w OSnpSP dla kadry na kursach instruktorsko-metodycznych do potrzeb jednostek uczestniczących w operacjach NATO lub państwa wiodącego.

Podsystem zabezpieczenia szkolenia opera się na OSnpSP w Kielcach. Zadaniem podsystemu jest przygotowanie przyjęcia i przygotowania kandydatów. Przyjęcie kandydatów odbywa się wg określonych procedur. Natomiast proces przygotowania szkolenia realizowany jest w oparciu o odpowiednio przygotowany ośrodek , merytorycznie przygotowaną kadrę dydaktyczną, i zabezpieczenie logistyczne.

Szkolenie prowadzone jest w oparciu o zasadnicze dokumenty:

- Program Szkolenia dla potrzeb Sił Pokojowych Organizacji Międzynarodowych, sygnatura Szt. Gen 1517/99 (w trakcie nowelizacji);
- Ramowy program nauczania języka angielskiego wg STANAG 6001, Departament Kadr i Szkolnictwa;
- Standardisation and Evaluation of UN Peacekeeping Training, UN DPKO Military Division Training and Evaluation Service.

W trakcie przygotowywania żołnierzy do uczestnictwa w operacjach o charakterze pokojowym czynione są wysiłki, aby przygotować niezbędne programy szkoleniowe adekwatne do mandatu operacji. Doświadczenia zebrane podczas uczestnictwa w operacjach międzynarodowych o charakterze pokojowym udowodniły, iż bardzo ważne jest pokonywaniu różnic w szkoleniu, uzbrojeniu, procedurach operacyjnych i logistycznych, w stosunku do innych armii.

Wnioski

♦ Brak stabilności w Siłach Zbrojnych, którego przykładem jest ciągła modernizacja, restrukturyzacja dowództw, związków taktycznych, od-

działów oraz instytucji administracji wojskowej w dużej mierze zakłóca proces związany z wytypowaniem, przygotowaniem i skierowaniem zwartych pododdziałów w rejon operacji.

♦ Przyjęta schematyczność struktur organizacyjnych dowództw i sztabów w stosunku do realizowanych zadań powoduje to, iż gro realizowanych przedsięwzięć mających na celu sprawne sformowanie kontyngentów natrafia na szereg trudności, a ich zaopatrywanie realizowane jest z dużym opóźnieniem.

♦ Obecnie Wojska Lądowe są w stanie wydzielić i skierować do operacji pokojowych pododdziały specjalistyczne do szczebla kompanii w ciągu czterech tygodni, a batalionu w ciągu 6 miesięcy. Wszystkie, skierowane w rejon operacji pododdziały są samowystarczalne pod względem logistycznym, jednakże w czasie rozwijania jednostek w rejonie działania może zaistnieć potrzeba ich wsparcia w zakresie: łączności; lotniczego transportu; ewakuacji medycznej; wsparcia w zakresie OPChem.

♦ W związku z pojawieniem się nowych uwarunkowań współczesne operacje pokojowe powinny charakteryzować się doskonałym ich przygotowaniem do działań, które w zasadniczym stopniu realizowane są poprzez proces szkolenia.

♦ Doświadczenia z ostatnich lat wskazują, iż złożony charakter zadań, jakie realizują obecnie kontyngenty wojskowe w operacjach wspierania pokoju NATO narzucają konieczność stworzenia odpowiedniego systemu doboru żołnierzy zawodowych, służby zasadniczej i pracowników cywilnych do tego typu operacji oraz ciągłej jego weryfikacji. Do niedawna Polska uczestniczyła tylko w misjach pokojowych ONZ, jednak od pewnego czasu nasi żołnierze uczestniczą w operacjach pokojowych NATO, które są zdecydowanie bardziej niebezpieczne i wymagają wyższego stopnia profesjonalizmu. Proces doboru uczestników jest bardzo złożony, personel dobierany jest pod względem fachowości, odpowiednich predyspozycji psycho–fizycznych i stanu zdrowia.

♦ Określenie przez Dowództwo Wojsk Lądowych jednostek etatowych odpowiedzialnych za wydzielenie i przygotowanie stanów osobowych do misji i operacji pokojowych pozwala postawić tezę, iż w przyszłości wytypowane pododdziały mogą realizować zadania w operacjach pokojowych NATO bez większego przygotowania.

6.3.Wnioski

Analiza systemów szkolenia do potrzeb *operacji o charakterze pokojowym*[258] w wybranych państwach wskazuje na podobieństwa i różnice występujące w ich systemach narodowych. Stąd na podstawie analizy można postawić szereg tez uogólniających proces szkolenia do potrzeb operacji o charakterze pokojowym.

1. Głównym celem szkolenia wszystkich uczestników operacji o charakterze pokojowym jest spowodowanie zmian mentalnościowych - wyszkolenie żołnierza do potrzeb kształtowania pokoju, a nie do wojny. Poziom wyszkolenia powinien zapewniać możliwość maksymalnego bezpieczeństwa i szansę na przeżycie uczestnika operacji.

2. Narodowe systemy przygotowania do operacji o charakterze pokojowym determinowane są:

- dotychczasowymi doświadczeniami wynikającymi z uczestnictwa w operacjach o charakterze pokojowym;
- sposobem organizowania kontyngentu;[259]
- wytycznymi organizacji politycznej lub militarnej do której należą;[260]
- wytycznymi Biura Misji Pokojowych w Nowym Yorku.[261]

---

[258] Autor, pod ogólnym pojęciem *operacje o charakterze pokojowym* rozumie **operacje pokojowe** organizowane pod auspicjami ONZ lub OBWE oraz **operacje wsparcia pokoju** organizowane przez NATO lub państwo wiodące w formie wielonarodowych lub sojuszniczych operacji połączonych, zwykle z mandatu organizacji pokojowej.

[259] Z analizy procedur wyznaczania kontyngentów w różnych państwach wynika, iż występują trzy sposoby wyznaczania sił do składu kontyngentów. Pierwszy - opary jest na wyznaczaniu jednostki regularnej, w oparciu o jej strukturę i obsadę personalną. Drugi – polega na organizowaniu jednostki od podstaw do potrzeb danej operacji. Trzeci – stanowi system pośredni łączący w sobie dwa poprzednie.

[260] W przypadku państw członkowskich NATO obowiązuje Dyrektywa Przygotowania Sił Zbrojnych do Operacji Wsparcia Pokoju - MC 327/1 z 1998 r.

3. Podstawą rozpoczęcia przygotowania kontyngentu jest pierwotne wyszkolenie bojowe, indywidualne i zespołowe pododdziału.

4. Proces szkolenia uczestników operacji o charakterze pokojowym powinien bazować na wnioskach wynikających z uprzednio sprawowanego mandatu.

5. Należy szczególną uwagę przywiązywać do badania przydatności kandydatów do operacji o charakterze pokojowym pod względem psychologicznym i etycznym.

6. Ze względu na konieczność i możliwość współpracy z innymi kontyngentami uczestnicy operacji o charakterze pokojowym powinni być przygotowywani wg takich samych procedur działania w wielonarodowych zgrupowaniach zadaniowych.

7. W wielu państwach szkolenie realizowane jest etapami.

- *Etap pierwszy* - dotyczy ogólnego przygotowania osobistego z zasad i procedur działania, oraz polega na budowaniu systemu wiedzy o operacjach o charakterze pokojowym. Zwykle realizowany jest systemem kursowym w przypadku do oficerów, natomiast w stosunku do pododdziałów przez wytypowane jednostki, gdzie problematyka pokojowa włączona jest w ogólne programy szkolenia ogólnowojskowego. Z analizy założeń szkoleniowych wynika, iż zasadne jest włączenie tej problematyki w programy szkolenia ogólnowojskowego i celowe jest jej realizowanie przez wszystkich żołnierzy, a nie tylko przez ochotników.
- Etap drugi – to szkolenie osób i pododdziałów wyznaczonych do udziału w realnej operacji o charakterze pokojowym. Determinowany jest zadaniami, które należy realizować w ramach operacji i sytuacją z miejsca mandatowego. Dostosowany jest do realnych zadań.
- Etap trzeci obejmuje szkolenie doskonalące w miejscu mandatowym. Treścią tego szkolenia są problemy wynikające z realizowanych zadań w rejonie mandatowym.

---

[261] Wytyczne dotyczą problemów na które należy zwrócić uwagę podczas szkolenia, a nie organizacji systemu szkolenia.

8. Aby proces szkolenia posiadał charakter międzynarodowy, adekwatnie do przyszłych zadań, celowo jest do jego realizacji angażować instruktorów z różnych międzynarodowych organizacji pokojowych, oraz rządowych i pozarządowych.

9. W procesie szkolenia, zwłaszcza kadry kierowniczej kontyngentów oraz obserwatorów i oficerów kwater głównych, należy duży nacisk kłaść na umiejętność organizowania współpracy z różnymi organizacjami oraz władzą i ludnością lokalną.

10. Hipotetyczne operacje o charakterze pokojowym będą zawsze miały charakter wielonarodowy, co jest gwarancją na przestrzeganie zasady bezstronności.

11. Coraz częściej zadania będą determinowane powstawaniem sytuacji kryzysowych, stąd zasadne jest szkolenie uczestników do działania na sytuacje kryzysowe w zakresie ich deeskalacji, a nie eskalacji.

12. W hipotetycznych operacjach należy coraz częściej dostrzegać realizację zadań porządkowo – ochronnych i w tym kierunku należy rozwijać szkolenie kontyngentów.

13. W zakresie przygotowania uczestników operacji o charakterze pokojowym istotne jest poznanie kultury, religii, polityki i zwyczajów ludności w rejonie mandatowym.

14. Żołnierze, pododdziały i oddziały powinny być szkolone i zdolne do szybkiego dostosowania się do różnorodnych zadań i środowiska działania.

15. W procesie szkolenia zasadne jest kierować się zasadami szkolenia wg armii brytyjskiej. Według, których szkolenie: jest funkcją dowodzenia; jest permanentnym i postępującym procesem; musi być adekwatne do potrzeb; musi być interesujące i stawiać wyzwania przed szkolonymi; musi być realistyczne; musi mieć precyzyjnie określony cel; powinno być realizowane metodami adekwatnymi do celu i zadań; powinno odzwierciedlać ustalenia doktrynalne; zespołowego powinno się uwzględniać działanie w składzie wielonarodowych struktur; musi dopuszczać popełnianie błędów przez szkolonych.

16. Podstawą formowania kontyngentu powinny być etatowe pododdziały.

17. W procesie przygotowania kontyngentów, należy rozwijać znajomości języka lokalnego oraz języków państw wystawiających kontyngenty wojskowe.

18. W procesie przygotowania kontyngentów powinni partycypować uczestnicy podobnych operacji z tego samego rejonu mandatowego. Stąd zasadne jest posiadanie wiedzy na temat byłych uczestników operacji o charakterze pokojowym.

19. Organizowanie szkolenia do potrzeb operacji pokojowych powinno być determinowane wytycznymi Biura Misji Pokojowych ONZ.

20. Operacje pokojowe nowej generacji muszą być usankcjonowane zasadami prawa międzynarodowego, szczególnie w aspekcie prawa konfliktów zbrojnych i prawa humanitarnego. Chodzi tu głównie o:

- aspekty prawa humanitarnego (szczególnie odnośnie traktowania uchodźców i wypędzonych),
- stosunek do imigrantów i bezpaństwowców,
- współpracę cywilno - wojskową,
- kontakty z mediami.

Stąd wymagana jest znajomość tego prawa i zasad postępowania przez uczestników operacji.

21. W celu umiędzynarodowienia procesu przygotowania do operacji o charakterze pokojowym celowo jest powołać instytucje światowe koordynujące ten proces.

ZAKOŃCZENIE

W latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku i na początku XXI wieku pojęcie kryzysu, zajęło miejsce pośrednie między stanem pokoju i wojny. Zasadniczym podłożem wszelkich kryzysów i napięć w tym okresie były konflikty etniczne i brak stabilizacji wśród narodów. Potwierdzeniem tej tezy jest Bośnia i Kosowo, a także światowy terroryzm, który ogarnia cały świat.

Te właśnie zagrożenia rodzą niebezpieczeństwo wybuchu wojny lokalnej, która może przekształcić się w konflikt regionalny. Po drugie - zagrożenia te, powodują zachwianie systemu bezpieczeństwa międzynarodowego, w tym poczucie bezpieczeństwa obywateli, o czym przekonują dobitnie przykłady zamachów terrorystycznych w Nowym Jorku i w Moskwie.

Przyjmuje się, że zagrożenia kryzysowe są to niebezpieczne sytuacje np.: konflikty o podłożu polityczno-militarnym w bliższym lub dalszym otoczeniu państwa, które, choć nie stanowią zagrożenia bezpośrednią agresją, to swoimi skutkami pośrednimi mogą powodować różnorakie zakłócenia w jego funkcjonowaniu. Tymi skutkami pośrednimi mogą być np.: akcje terrorystyczne, przenikanie przestępczości zorganizowanej, skażenia, epidemie. Do tego dochodzą jeszcze inne zagrożenia, które stają się współcześnie wręcz obronnym priorytetem strategicznym. Niezwykle poważnym niebezpieczeństwem jest rozprzestrzenianie broni masowego rażenia i środków do jej produkowania. Dotyczy to zwłaszcza w ostatnim czasie takich państw jak Korea Północna lub Iran.

W tej sytuacji niewątpliwie rośnie rola sił zbrojnych w zapobieganiu sytuacjom kryzysowym, a gdy one już zaistnieją, wówczas –likwidowaniu ich źródeł i skutków. A zatem, można przewidywać, że przedstawione powyżej uwarunkowania polityczno-militarne w Europie i na świecie, pozwalają wnioskować, iż główną funkcją sił zbrojnych, będzie zapewnienie funkcjonowania systemu bezpieczeństwa międzynarodowego. Wskazuje na to coraz szerszy ich udział w różnego rodzaju operacjach pokojowych, bowiem siły zbrojne są w tych operacjach gwarancją osiągnięcia założonych celów. Potwierdzeniem tej tezy może być użycie sił zbrojnych w Jugosławii, czy też w Afganistanie.

Wyniki badań wskazują, że zakres użycia sił zbrojnych w operacjach pokojowych ulega stałemu zwiększeniu, co oczywiście związane jest z coraz bardziej złożonym charakterem sytuacji kryzysowych. Sytuacje te, bowiem rodzą zagrożenia o najróżnorodniejszym stopniu trudności do rozwiązania środkami politycznymi, co z kolei wymusza użycie sił zbrojnych. Fakt ten powoduje natomiast potrzebę posiadania odpowiednio wyposażonych i przygotowanych zgrupowań wojsk do szybkiego ich użycia i niedopuszczenia do rozprzestrzenienia się sytuacji kryzysowej na inne rejony. Chodzi o to, aby była możliwość szybkiej interwencji zbrojnej we wczesnej fazie kryzysu.

Mając na uwadze takie podejście, celem niniejszej pracy była identyfikacja możliwych zagrożeń kryzysowych, stanowiących z kolei podstawę do przewidywania prawdopodobnych zadań wojsk lądowych uczestniczących w ewentualnych operacjach pokojowych. Sformułowane na tej podstawie wnioski umożliwiły wygenerowanie założeń koncepcji tworzenia zgrupowań taktycznych wojsk lądowych i ich przygotowania do działań w przyszłych operacjach pokojowych.

Niniejsza praca stanowi kolejny etap badań problematyki udziału wojsk lądowych w operacjach pokojowych. Przedstawione w niej zagadnienia będą dalej badane pod kątem weryfikacji założonych hipotez i tworzenia nowych założeń udziału wojsk lądowych w działaniach w celu zapewnienia sprawnego funkcjonowania światowego systemu bezpieczeństwa.

Doświadczenia z wojny w Iraku w 2003 roku a następnie działań związanych z zapewnieniem stabilizacji i funkcjonowania państwa w nowych uwarunkowaniach politycznych, wskazują na szereg istotnych wniosków:

1) w rozwiązywaniu sytuacji kryzysowych, potrzebne będą regularne siły zbrojne, zarówno lądowe jak i powietrzne,
2) siły te powinny posiadać zdolność do prowadzenia regularnych działań militarnych w pierwszej fazie działania, a następnie zdolność do prowadzenia działań stabilizujących pokój,

3) istotną sprawa będzie zapewnienie logistycznej samodzielności wojsk uczestniczących w operacji pokojowej, co pozwoli im na prowadzenie nieprzerwanych działań,
4) ważną sprawą będzie równoległe prowadzenie działań dyplomatycznych, tworzących sprzyjający klimat do użycia sił zbrojnych.

Także w oparciu o doświadczenia wojny w Iraku, ale również na podstawie przeprowadzonych badań, wynika potrzeba podjęcia dalszej naukowej penetracji w szczególności takich obszarów jak możliwość udzielania przez wojska lądowe pomocy humanitarnej. Kolejnym obszarem wymagającym dalszych badań, a związanym z operacją pokojową, jest udział sił zbrojnych w przywracaniu normalności po ustaniu przyczyn konfliktu. Ta faza działania wymaga angażowania wielu różnorodnych sił i środków, których udział jest wielopłaszczyznowy, wielopodmiotowy i długotrwały. Uczestniczy w niej coraz więcej cywilnych organizacji, głównie o charakterze humanitarnym. W tej sytuacji zakres zadań międzynarodowych sił zbrojnych uczestniczących w operacji pokojowej ulega znacznemu przewartościowaniu. Rodzi to potrzebę **współpracy cywilno-wojskowej,** rozumianej jako wspólne działania wszystkich stron konfliktu oraz każdej innej organizacji wojskowej lub cywilnej zaangażowanej w utrwalanie pokoju i szeroko rozumianą odbudowę kraju. Tak, więc zasadniczym jej celem jest ukierunkowanie wysiłków wszystkich sił uczestniczących w operacji pokojowej na jeden zasadniczy cel – stworzenie warunków powrotu do normalności.

Potwierdzeniem tej tezy są działania sił stabilizujących w Iraku, gdzie uczestniczą polskie wojska lądowe. Doświadczenia z ich działań powinny stanowić ważny materiał badawczy, służący przygotowaniu i wyposażeniu kolejnych zmian naszych wojsk do działań w Iraku.

BIBLIOGRAFIA

1. Balcerowicz B., Sojusz a obrona narodowa, Bellona, Warszawa 1999.
2. Bi – MNC Directive For NATO Doctrine For Peace Support Operation, SHAPE, Bruksela 1995.
3. Bierzanek R., Symonides J., Prawo międzynarodowe publiczne, PWN, Warszawa 1994.
4. Boutros-Ghali – Program dla pokoju 1995, PISM – Warszawa 1995.
5. Chlewicki J., Udział polskich kontyngentów wojskowych w operacjach pokojowych na Bałkanach, Warszawa 2001.
6. Chyła L. Garbarczyk Z. – Służba w polskich misjach specjalnych ONZ, PWL nr 11/1995.
7. Dawidczyk A., Nowe wyzwania, zagrożenia i szanse dla bezpieczeństwa Polski u progu XXI wieku, AON, Warszawa 2001.
8. Dega C., Udział Wojska Polskiego w misjach pokojowych Organizacji Narodów Zjednoczonych, Warszawa 1993.
9. Dęga Cz. – Udział Wojska Polskiego w misjach pokojowych ONZ, AON - Warszawa 1993.
10. Directive For NATO Doctrine For Peace Support Operations SHAPE, Bruksela 1998.
11. Drost M. (red.), Operacje inne niż wojna jako forma polityki bezpieczeństwa RP w XXI wieku, AON, Warszawa 2001.
12. Espen Barth Eide – Ewolucja operacji pokojowych – Przegląd NATO Lato 2001.
13. Evans G., Współpraca dla pokoju. Agenda globalna na lata dziewięćdziesiąte i następne, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 1994.
14. Fiutowski S., Rola Dowództwa Wojsk Lądowych w przygotowaniu narodowego komponentu dla operacji pokojowych pod auspicjami NATO, Praca studyjna, AON, Warszawa 2003.
15. Gągor F. Paszkowski K. – Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP. Adam Marszałek – Toruń 1999.

16. Gąska M. Kompetencje organów władzy wykonawczej w dziedzinie obronności państwa i sił zbrojnych, AON, Warszawa 2002.
17. Gąska M., Ciupiński A., Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych, Warszawa 2001.
18. Gleinig D., Kontnngent narodowy w operacji wsparcia pokoju. Wnioski z doświadczeń Wojsk Lądowych RFN. Praca magisterska, AON Warszawa 2003.
19. Hillen J., Blue Helmets, The Strategy of UN Military Operations, Washington 1998.
20. Jóźwiak A., Marcinkowski Cz., Wybrane problemy współczesnych operacji pokojowych, AON, Warszawa 2002.
21. Karta Narodów Zjednoczonych – San Francisko, 26 czerwca 1945r.
22. Kaczmarek W. (red.), Operacje wsparcia pokoju w teorii współczesnej sztuki operacyjnej „Wsparcie pokoju", AON, Warszawa 2002
23. Kaczmarek W. (red.), Geneza i ewolucja udziału wojsk lądowych w operacjach wsparcia pokoju. „GENEZA". AON, Warszawa 2003.
24. Knetki J. (red.), Operacje wsparcia pokoju w teorii i praktyce sztuki operacyjnej „Pokój", AON, Warszawa 2002.
25. Kozaczuk W. – Misje pokojowe wojska polskiego 1953 – 1978, MON – Warszawa 1978.
26. Kubiak P., Korea – 50, Warszawa 1994.
27. Kubinski M., Zgrupowania broni połączonych w działaniach pokojowych, Myśl Wojskowa nr 5/2001.
28. Kucharski P., Somalia 92-95, Warszawa 1998.
29. Kuczyński M., Ray–Ciemięga M., Bałkański Syndrom 1999– 94, Warszawa 2000.
30. Królikowski H., Marcinkowski C., Afganistan 2002, Bellona, Warszawa 2003.
31. Kryszk D., System przygotowania Wojska Polskiego do operacji pokojowych (na tle rozwiązań przyjętych w NATO), AON, Warszawa 2001.
32. Lighburn David – Wnioski i doświadczenia – Przegląd NATO – Lato 2001.

33. Łukaszuk L. Skowroński A. – Międzynarodowe prawo pokoju i bezpieczeństwa: materiały i komentarze, AON – Warszawa 1996.
34. Maj J. (red.), Koncepcja wykorzystania doświadczeń z pełnienia misji pokojowych przez SZ RP w procesie przygotowania i szkolenia kontyngentów wojskowych w perspektywie. Praca studyjna. Część I-III, SG WP, Warszawa 1998/99.
35. Malinowski A., Szkolenie pododdziałów inżynieryjnych dla potrzeb misji pokojowych, PWL nr 11/1998.
36. Markowski J., Polska w operacjach Pokojowych. Operacje pokojowe ONZ. BPil MON Biuletyn Informacyjny nr 1/93.
37. Marszałek M., Operacje wsparcia pokoju według poglądów NATO, AON, Warszawa 1999.
38. Marszałek M., Operacje wsparcia pokoju według poglądów NATO, AON, Warszawa 1999.
39. Menkes J., Prawno – organizacyjne zasady wyznaczania i działania żołnierzy w misjach ONZ, AON, Warszawa 1993.
40. Obrusiewicz M., Wielonarodowe połączone siły zadaniowe CJTF, AON, Warszawa 2002.
41. Paździorek P., Działania na rzecz wsparcia pokoju, PWL 1999, nr 6.
42. Paździorek P., Działania zgrupowań taktycznych w operacjach wymuszania pokoju. Rozprawa doktorska, AON, Warszawa 2003.
43. Porajski H., M. Obrusiewicz, Misje pokojowe, Myśl Wojskowa 2002, nr 2.
44. Program szkolenia dla potrzeb sił pokojowych organizacji międzynarodowych, SG WP, Warszawa 1999.
45. Przegląd NATO – Lato 2001 – Wyzwania pokojowe – NATO Office of Information and Press, Bruksela 2001r.
46. Skowroński A., Siły pokojowe i operacje utrzymania pokoju Organizacji Narodów Zjednoczonych, AON, Warszawa 1997.
47. Skrzypczak W., Polskie siły lekkie – w którą stronę? Raport WTO, nr 3/2002.

48. Skwierczyński L., Uczestnictwo Polski w misjach pokojowych ONZ i NATO a strategia obronności RP, Praca studyjna, AON, Warszawa 2001.
49. Szot W., Czynniki stresogenne w działalności służbowej oficerów realizujących zadania w ramach operacji pokojowych, Warszawa 2002.
50. Szot W., Operacje pokojowe. Informacje ogólne o wybranych operacjach pokojowych ONZ, Warszawa 2002.
51. Szot W., Operacje pokojowe. Zadania realizowane przez Wojska Lądowe, Warszawa 2002.
52. Zieliński J., Formy i metody prowadzenia działań przez zgrupowania taktyczne Wojsk Lądowych w operacjach pokojowych pk. „MISJE", AON, Warszawa 2002.
53. Zieliński J. (red.), Wojska lądowe w operacjach wsparcia pokoju. Materiały z seminarium naukowego. AON, Warszawa 2003.

ZAŁĄCZNIKI

Wykaz załączników

Załącznik 1 – Wyciąg z Decyzji Ministra Obrony Narodowej (tekst obowiązującego dokumentu).

Załącznik 2 – Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 roku o zasadach użycia i pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa.

Załącznik 3 – Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 lipca 1999 roku w sprawie szczegółowych zasad i trybu finansowania przygotowania i działania jednostek wojskowych poza granicami państwa.

Załącznik 4 – Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 lutego 2002 roku w sprawie szczegółowych uprawnień i obowiązków żołnierzy niezawodowych pełniących służbę poza granicami państwa.

Załącznik 5 – Proces podejmowania decyzji o uczestnictwie Polski w operacjach pokojowych.

Załącznik 6 – Harmonogram realizowanych przedsięwzięć przed przygotowaniem rotacji.

Załącznik 7 – Proces decyzyjny podczas organizowania operacji pokojowych NATO.

Załącznik 8 – System przygotowania i szkolenia pododdziałów Wojsk Lądowych na potrzeby operacji pokojowych.

Załącznik 9 – Koncepcja przygotowania i użycia kontyngentu Wojsk Lądowych w dwunastomiesięcznym cyklu służby.

Załącznik 10 – Wykaz tematów realizowanych w jednostkach wojskowych wytypowanych do szkolenia wojsk na potrzeby operacji pokojowych.

Załącznik 11 – Harmonogram rotacji PJW/PKW w 2003 roku.

Załącznik 12 – Wykaz godzin na przedmioty w ramach szkolenia kolejnych zmian UNDOF i UNIFIL.

Załącznik 1

(tekst obowiązującego wzoru dokumentu)

MINISTER OBRONY NARODOWEJ Warszawa, dnia .....

W Y C I Ą G
Z DECYZJI Nr ***(kolejny numer decyzji)***

MINISTRA OBRONY NARODOWEJ

(Stopień, nazwisko i imię, imię ojca, data urodzenia)
(nazwa jednostki macierzystej)

wyznaczam, za jego pisemną zgodą, do pełnienia służby poza granicami państwa z jednoczesnym pozostawieniem na stanowisku służbowym ostatnio zajmowanym w kraju:

- *(nazwa stanowiska w misji),*
- *(nazwa komórki organizacyjnej kontyngentu),*
- *(nazwa pododdziału),*
- *(pełna nazwa misji).*

PODSTAWA PRAWNA:
art. 20a ust. 2 ustawy z dnia 30 czerwca 1970 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (Dz. U. z 1997 r., Nr 10, poz. 55 z późn. zm.) §2 ust. 1 i 2 oraz §4 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 05 grudnia 2000 r. w sprawie pełnienia służby wojskowej przez żołnierzy zawodowych poza granicami państwa (Dz. U. z 2000 r., Nr 115, poz. 1197) decyzja Nr 33/MON z dnia 28 lutego 2001 r. w sprawie upoważnienia dyrektora Departamentu Kadr do wydawania w imieniu Ministra Obrony Narodowej niektórych decyzji administracyjnych dotyczących pełnienia służby wojskowej przez żołnierzy zawodowych poza granicami państwa (Dz. U. z 2001 r., Nr 3, poz. 35)

UZASADNIENIE:
Z uwagi na potrzeby sił zbrojnych.

POUCZENIE PRAWNE:
Zainteresowanemu przysługuje, w terminie czternastu dni od daty doręczenia mu niniejszej decyzji, prawo wystąpienia z wnioskiem do Ministra Obrony Narodowej o ponowne rozpatrzenie przedmiotowej sprawy.

z upoważnienia MINISTRA OBRONY NARODOWEJ
DYREKTOR DEPARTAMENTU KADR
/-/ (stopień, imię i nazwisko)

Załącznik 2

USTAWA z dnia 17 grudnia 1998 roku

o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa.

Art. 1. Ustawa dotyczy użycia lub pobytu poza granicami państwa związków operacyjnych i taktycznych oraz oddziałów i pododdziałów, zwanych dalej "jednostkami wojskowymi".

Art. 2. W rozumieniu ustawy:

1) użycie Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa oznacza obecność jednostek wojskowych poza granicami państwa w celu udziału w:

a) konflikcie zbrojnym lub dla wzmocnienia sił państwa albo państw sojuszniczych,

b) misji pokojowej,

c) akcji zapobieżenia aktom terroryzmu lub ich skutkom,

2) pobyt Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa oznacza obecność jednostek wojskowych poza granicami państwa w celu udziału w:

a) szkoleniach i ćwiczeniach wojskowych,

b) akcjach ratowniczych, poszukiwawczych lub humanitarnych; przepisu tego nie stosuje się do akcji ratowniczych regulowanych przepisami o ratownictwie na morzu,

c) przedsięwzięciach reprezentacyjnych.

Art. 3. 1. O użyciu jednostek wojskowych poza granicami państwa postanawia Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek:

1) Rady Ministrów - w sytuacjach określonych w art. 2 pkt 1 lit. a) i b),

2) Prezesa Rady Ministrów - w sytuacjach określonych w art. 2 pkt 1 lit. c).

2. O podjętym postanowieniu Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej niezwłocznie informuje Marszałków Sejmu i Senatu.

Art. 4. 1. O pobycie jednostek wojskowych poza granicami państwa decyzje podejmuje:

1) Rada Ministrów - w sytuacjach określonych w art. 2 pkt 2 lit. a), jeżeli środki na udział w szkoleniach i ćwiczeniach nie zostały uwzględnione w budżetach właściwych ministerstw,

2) minister właściwy do spraw obrony narodowej albo minister właściwy do spraw wewnętrznych - w sytuacjach określonych w art. 2 pkt 2 w stosunku do podległych albo podporządkowanych mu jednostek.

2. O podjęciu decyzji o pobycie jednostek wojskowych poza granicami państwa Prezes Rady Ministrów powiadamia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 5. 1. W postanowieniu o użyciu jednostek wojskowych poza granicami państwa określa się:

1) jednostki wojskowe, ich nazwy, liczebność oraz czas, przez jaki będą pozostawać poza granicami państwa,

2) cel skierowania jednostek wojskowych, zakres ich zadań oraz obszar działania,

3) system kierowania i dowodzenia jednostkami wojskowymi oraz organ organizacji międzynarodowej, któremu jednostki zostaną podporządkowane na czas operacji,

4) organy administracji rządowej odpowiedzialne za współpracę z kierowniczymi organami właściwej organizacji międzynarodowej w zakresie kierowania działalnością i zaopatrywania jednostek wojskowych wykonujących zadania poza granicami państwa,

5) uzbrojenie i sprzęt wojskowy,

6) trasy i czas przemieszczania się jednostek wojskowych w przypadku tranzytu.

2. W przypadku konieczności przedłużenia lub skrócenia okresu użycia jednostek wojskowych poza granicami państwa, przepisy art. 3 lub art. 4 stosuje się odpowiednio.

Art. 6. 1. W skład jednostek wojskowych wykonujących zadania poza granicami państwa wchodzą żołnierze w czynnej służbie wojskowej oraz pracownicy wojska, z zastrzeżeniem ust. 2.

2. W celu zapewnienia obsady niektórych stanowisk w jednostkach wojskowych przez osoby posiadające specjalistyczne kwalifikacje można zatrudniać pracowników na zasadach określonych w przepisach Kodeksu pracy.

Art. 7. 1. Osoby wchodzące w skład jednostek wojskowych wykonujących zadania poza granicami państwa podlegają na terytorium państwa obcego przepisom dyscyplinarnym, karnym i porządkowym obowiązującym w Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Żołnierze i pracownicy wojska wchodzący w skład jednostek wojskowych są obowiązani do przestrzegania prawa państwa przyjmującego oraz wiążącego Rzeczpospolitą polską prawa międzynarodowego.

Art. 8. Pisemna zgoda żołnierza niezawodowego do pełnienia służby poza granicami państwa jest wymagana tylko w przypadkach określonych w art. 2 pkt 1 lit. b) oraz w pkt 2 lit. b).

Art. 9. 1. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia:

1) szczegółowe zasady zatrudniania w jednostkach wojskowych pracowników, o których mowa w art. 6 ust. 2, z uwzględnieniem postanowień zawartych w przepisach prawa pracy oraz specyfiki związanej z wykonywaniem pracy w jednostce wojskowej poza granicami państwa,

2) szczegółowe uprawnienia i obowiązki żołnierzy niezawodowych pełniących służbę poza granicami państwa, z uwzględnieniem zasad związanych z wykonywaniem powszechnego obowiązku obrony,

3) szczegółowe zasady i tryb finansowania przygotowania i działania jednostek wojskowych, z uwzględnieniem przepisów o finansach publicznych,

4) uposażenie oraz inne należności pieniężne i świadczenia otrzymywane przez żołnierzy wyznaczonych do pełnienia służby poza granicami państwa, wynagrodzenie i inne należności pieniężne oraz świadczenia otrzymywane przez pracowników wojska zatrudnionych w jednostkach wojskowych, z uwzględnieniem w szczególności prawa do świadczeń odszkodowawczych, wynikających z odrębnych ustaw, dodatków zagranicznego i wojennego w zależności od celu użycia tych jednostek poza granicami państwa, oraz do bezpłatnych świadczeń zdrowotnych, zaopatrzenia w leki i artykuły sanitarne, a także bezpłatnego przewozu z kraju i z powrotem w związku z rozpoczęciem i zakończeniem misji oraz w przypadkach losowych.

2. Rada Ministrów zapewni środki finansowe na użycie lub pobyt jednostek wojskowych poza granicami państwa w przypadkach określonych w art. 2, jeżeli środki na ten cel nie zostały uwzględnione w budżecie Ministerstwa Obrony Narodowej albo Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Art. 10. 1. Przepisy ustawy stosuje się także do żołnierzy i pracowników wojska, którzy w dniu wejścia w życie ustawy pełnią służbę lub wykonują obowiązki poza granicami państwa na podstawie ustawy z dnia 19 lutego 1998 r. o zasadach użycia Sił Zbrojnych poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej w 1998 r. (Dz. U. Nr 23, poz. 119).

2. W stosunku do żołnierzy pełniących służbę w jednostkach wojskowych w sprawach nie uregulowanych w niniejszej ustawie mają zastosowanie przepisy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych.

Art. 11. W ustawie z dnia 30 czerwca 1970 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (Dz. U. z 1997 r. Nr 10, poz. 55, Nr 28, poz. 153, Nr 106, poz. 678, Nr 107, poz. 688, Nr 117, poz. 753, Nr 121, poz. 770 i Nr 141, poz. 944) w art. 20a ust. 2 i 3 otrzymują brzmienie:

"2. Żołnierz zawodowy może być wyznaczony, za jego pisemną zgodą, do pełnienia służby poza granicami Państwa z zastrzeżeniem ust. 3.

3. W przypadku kierowania poza granice Państwa jednostek wojskowych wydzielonych z Sił Zbrojnych w celu udziału w:

1) konflikcie zbrojnym lub dla wzmocnienia sił państwa lub państw sojuszniczych,

2) misji pokojowej,

3) akcji zapobieżenia aktom terroryzmu lub ich skutkom,

4) szkoleniach i ćwiczeniach wojskowych,

5) akcjach ratowniczych, poszukiwawczych lub humanitarnych,

6) przedsięwzięciach reprezentacyjnych

- zgoda żołnierza zawodowego nie jest wymagana.".

Art. 12. Do czasu wydania przepisów wykonawczych przewidzianych w ustawie, nie dłużej jednak niż przez 6 miesięcy, zachowują moc dotychczasowe przepisy wykonawcze wydane na podstawie ustawy, o której mowa w art. 10 ust. 1, o ile nie są sprzeczne z niniejszą ustawą.

Art. 13. Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1999 r.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej: *A. Kwaśniewski*

Źródło: Copyright © 1999-2003 ***INTERIA.PL S.A.***

Załącznik 3

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW z dnia 27 lipca 1999 roku
w sprawie szczegółowych zasad i trybu finansowania przygotowania i działania jednostek wojskowych poza granicami państwa.

Na podstawie art. 9 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa (Dz. U. Nr 162, poz. 1117) zarządza się, co następuje:

§ 1. 1. Rozporządzenie określa szczegółowe zasady i tryb finansowania przygotowania i działania jednostek wojskowych Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, zwanych dalej "jednostkami wojskowymi", poza granicami państwa.

2. Ilekroć w rozporządzeniu jest mowa o ustawie bez bliższego określenia, należy przez to rozumieć ustawę z dnia 17 grudnia 1998 r. o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa (Dz. U. Nr 162, poz. 1117).

§ 2. 1. Wydatki związane z przygotowaniem i działaniem jednostek wojskowych poza granicami państwa finansuje się z budżetu Ministra Obrony Narodowej albo z budżetu ministra właściwego do spraw wewnętrznych, w zależności od tego, któremu ministrowi są podporządkowane jednostki, a także ze środków finansowych otrzymanych z organizacji międzynarodowej organizującej przedsięwzięcie, w którym uczestniczą te jednostki.

2. W przypadku kierowania poza granice państwa jednostek wojskowych, w składzie których jest wymagane uczestnictwo osób posiadających specjalistyczne kwalifikacje, zatrudnionych w jednostkach wojskowych nie będących jednostkami budżetowymi, wydatki osobowe dotyczące tych osób finansuje się z budżetu Ministra Obrony Narodowej albo z budżetu ministra właściwego do spraw wewnętrznych, w zależności od tego, któremu ministrowi są podporządkowane jednostki wojskowe.

§ 3. Obsługę finansową jednostek wojskowych przebywających poza granicami państwa w przypadkach, o których mowa w art. 2 pkt 1 lit. a) i c) oraz w pkt 2 ustawy, z zastrzeżeniem § 5 ust. 2 rozporządzenia, wykonują jednostki wojskowe, na których zaopatrzeniu jednostki te pozostają.

§ 4. 1. Wydatki jednostek wojskowych poza granicami państwa w celu udziału w misji pokojowej organizacji międzynarodowej, w przypadku gdy organizacja międzynarodowa refunduje te wydatki, finansuje Zakład Budżetowy Wojskowe Misje Pokojowe, działający w resorcie obrony narodowej na podstawie odrębnych przepisów, zwany dalej "Zakładem", z zastrzeżeniem § 5 rozporządzenia.

2. Zakład zwraca jednostkom wojskowym wydatki poniesione przez nie na przygotowanie i działanie jednostek wojskowych, o których mowa w ust. 1. Zwrot wydatków w roku, w którym zostały one poniesione, jest dokonywany na rachunek bieżący właściwej jednostki wojskowej.

3. Na realizację wydatków ponoszonych przez jednostki wojskowe, w związku z przygotowaniem i działaniem jednostek wojskowych, o których mowa w ust. 1, mogą być przekazane zaliczki przez Zakład.

§ 5. 1. Obsługę finansową jednostek wojskowych poza granicami państwa w misji pokojowej organizacji międzynarodowej, finansowanej z budżetu Ministra Obrony Narodowej, wykonuje Zakład.

2. Minister Obrony Narodowej może zlecić Zakładowi obsługę finansową jednostek wojskowych w przypadkach innych niż użycie ich w celu udziału w misji pokojowej.

§ 6. Środki budżetowe przekazane Zakładowi, nie wykorzystane do końca roku budżetowego, podlegają rozliczeniu z budżetem Ministra Obrony Narodowej.

§ 7. 1. Jeżeli z umowy międzynarodowej wynika obowiązek ubezpieczenia uzbrojenia i sprzętu wojskowego jednostek wojskowych kierowanych poza granice państwa, wydatki z tego tytułu są pokrywane z budżetu Ministra Obrony Narodowej lub ministra właściwego do spraw wewnętrznych.

2. Zakres ubezpieczenia i sumę ubezpieczenia określa umowa ubezpieczenia.

§ 8. Wzory, zasady i terminy sporządzania dokumentów rozliczeniowych przez jednostki wojskowe oraz Zakład określają odrębne przepisy.

§ 9. 1. Przepisy rozporządzenia stosuje się do jednostek wojskowych podporządkowanych ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych, z wyjątkiem § 4-6.

2. Przepisów rozporządzenia nie stosuje się do rozliczeń finansowych pobytu jednostek wojskowych poza granicami państwa w celu udziału w szkoleniach i ćwiczeniach wojskowych, jeżeli umowa międzynarodowa stanowi inaczej.

§ 10. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia z mocą od dnia 1 lipca 1999 r.

Prezes Rady Ministrów: *J. Buzek*

Źródło: Copyright © 1999-2003 ***INTERIA.PL S.A.***

Załącznik 4

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW z dnia 12 lutego 2002 roku
w sprawie szczegółowych uprawnień i obowiązków żołnierzy niezawodowych pełniących służbę poza granicami państwa.

Na podstawie art. 9 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa (Dz. U. Nr 162, poz. 1117) zarządza się, co następuje:

§ 1. Rozporządzenie określa szczegółowe uprawnienia i obowiązki żołnierzy niezawodowych pełniących służbę poza granicami państwa, zwanych dalej "żołnierzami".

§ 2. 1. Pełnienie służby przez żołnierza poza granicami państwa, z zastrzeżeniem ust. 3 i 4, nie może jednorazowo trwać dłużej niż dziewięć miesięcy.

2. Czas pełnienia służby, o którym mowa w ust. 1, jest liczony od dnia przekroczenia granicy państwowej w związku z rozpoczęciem tej służby do dnia przekroczenia tej granicy w drodze powrotnej po zakończeniu służby.

3. Czasu pełnienia służby, o którym mowa w ust. 1, nie stosuje się do żołnierzy odbywających nadterminową zasadniczą służbę wojskową.

4. Jeżeli wymagają tego cele operacji wojskowej, w której uczestniczy polska jednostka wojskowa, czas pełnienia służby, o którym mowa w ust. 1, może zostać przedłużony do czasu ustania okoliczności uzasadniających to przedłużenie, nie dłużej niż do końca służby, którą odbywa żołnierz.

§ 3. Żołnierz, pełniąc służbę poza granicami państwa, jest obowiązany:

1) ograniczać kontakty z ludnością państwa, w którym pełni służbę, do kontaktów niezbędnych w związku z wykonywanymi zadaniami służbowymi,

2) zapewniać ochronę obywatelom państwa, w którym pełni służbę, oraz innym osobom znajdującym się w sytuacji zagrażającej ich życiu lub zdrowiu, do czasu podjęcia odpowiednich decyzji przez właściwych przełożonych.

§ 4. Żołnierz przez cały czas pełnienia służby poza granicami państwa zachowuje wszystkie uprawnienia przysługujące mu z tytułu pełnienia czynnej służby wojskowej w kraju, z uwzględnieniem powstałych w tym czasie zmian mających wpływ na te uprawnienia.

§ 5. 1. Żołnierzowi pełniącemu służbę poza granicami państwa, niezależnie od uprawnień, o których mowa w § 4 i w odrębnych przepisach, przysługują:

1) bezpieczne i higieniczne warunki służby oraz zakwaterowania, odpowiednie do zajmowanego stanowiska służbowego i posiadanego stopnia wojskowego, na poziomie porównywalnym z warunkami, w jakich żołnierze innych państw przebywają w tym samym rejonie działania,

2) urlop dodatkowy przed rozpoczęciem pełnienia służby poza granicami państwa,

3) urlop zdrowotny po powrocie do kraju, po zakończeniu pełnienia służby poza granicami państwa,

4) dodatkowe wyposażenie.

2. Żołnierz pełniący służbę poza granicami państwa ma prawo również do:

1) korzystania z przepustek, zgodnie z postanowieniami właściwych przełożonych lub ustaleniami dowódcy polskiej jednostki wojskowej,

2) bezpłatnego limitu rozmów telefonicznych,

3) nieodpłatnego dostarczania przesyłek listowych z kraju do miejsca pełnienia służby poza granicami państwa oraz nadawania ich do kraju,

4) uzyskiwania od właściwych przełożonych informacji dotyczących czasu, warunków i sposobu pełnienia służby poza granicami państwa,

5) korzystania z codziennej prasy polskiej o zasięgu ogólnokrajowym.

§ 6. 1. Żołnierz pełniący służbę poza granicami państwa podlega narodowym przełożonym określonym w etacie polskiej jednostki wojskowej.

2. Podczas wykonywania zadań służbowych żołnierz pełniący służbę poza granicami państwa podlega również właściwym obcym przełożonym kierującym operacją wojskową, w której uczestniczy polska jednostka wojskowa.

§ 7. 1. Urlop dodatkowy, o którym mowa w § 5 ust. 1 pkt 2, przysługuje żołnierzowi w wymiarze od trzech do pięciu dni kalendarzowych.

2. Urlop zdrowotny, o którym mowa w § 5 ust. 1 pkt 3, przysługuje, z zastrzeżeniem ust. 3, żołnierzowi w wymiarze jednego dnia za każde rozpoczęte dziesięć dni pełnienia służby poza granicami państwa.

3. Łączny wymiar urlopu zdrowotnego nie może przekroczyć trzydziestu dni kalendarzowych.

4. Urlop zdrowotny powinien zostać wykorzystany przez żołnierza łącznie z niewykorzystanym urlopem wypoczynkowym, bezpośrednio po powrocie do kraju.

5. Urlopy, o których mowa w ust. 1 i 2, wlicza się do okresu odbywania czynnej służby wojskowej i za czas ich trwania żołnierz zachowuje prawo do uposażenia i innych należności pieniężnych określonych w odrębnych przepisach.

6. Urlopów, o których mowa w ust. 1 i 2, udziela dowódca jednostki wojskowej, w której żołnierz jest lub był przygotowywany do pełnienia służby poza granicami państwa.

§ 8. 1. W okresie pełnienia służby poza granicami państwa dowódca polskiej jednostki wojskowej, w uzasadnionych przypadkach, może udzielić żołnierzowi urlopu okolicznościowego.

2. Za uzasadnione przypadki, o których mowa w ust. 1, uważa się w szczególności śmierć lub obłożną chorobę najbliższego członka rodziny.

3. Urlopu okolicznościowego udziela się na udokumentowany wniosek żołnierza, w wymiarze do pięciu dni kalendarzowych.

4. Żołnierzowi, w związku z wykorzystywaniem urlopu okolicznościowego udzielonego w razie śmierci najbliższego członka rodziny, przysługuje bezpłatny przejazd z rejonu działania polskiej jednostki wojskowej do kraju i z powrotem. W pozostałych przypadkach koszty przejazdu ponosi żołnierz.

5. Najbliższymi członkami rodziny żołnierza, o których mowa w ust. 2, są: jego małżonek, dzieci własne, przysposobione oraz przyjęte na wychowanie na podstawie orzeczenia sądu opiekuńczego, jak również dzieci małżonka, a także jego rodzice i rodzeństwo.

§ 9. 1. Dodatkowe wyposażenie, o którym mowa w § 5 ust. 1 pkt 4, obejmuje:

1) wykaz dyżurnych telefonów polskich przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych lub przedstawicielstw państw biorących udział w operacji wojskowej, w której uczestniczy polska jednostka wojskowa,

2) informację pisemną o przypadkach i zasadach dopuszczalnego użycia broni palnej oraz zastosowania środków przymusu bezpośredniego, obowiązujących w operacji wojskowej, w której uczestniczy polska jednostka wojskowa,

3) notatkę sporządzoną w języku urzędowym (używanym) państwa, na którego terytorium żołnierz przebywa, zawierającą informację o statusie prawnym żołnierza oraz prośbę o udzielenie mu koniecznej pomocy,

4) dokumenty pomocnicze, takie jak: mapa państwa lub regionu, w którym stacjonuje polska jednostka wojskowa, rozkład tras i jazdy ważniejszych środków komunikacji oraz słownik językowy zapewniający podstawowe słownictwo do komunikowania się z ludnością tego państwa.

2. Dokumenty, o których mowa w ust. 1, wydaje żołnierzowi dowódca jednostki wojskowej, w której żołnierz jest przygotowywany do pełnienia służby poza granicami państwa.

§ 10. 1. Bezpłatny limit rozmów telefonicznych, o którym mowa w § 5 ust. 2 pkt 2, wynosi piętnaście minut miesięcznie i jest realizowany za pomocą urządzeń telekomunikacyjnych polskiej jednostki wojskowej, z zastrzeżeniem ust. 2.

2. W przypadku niemożliwości realizacji prawa do bezpłatnego limitu rozmów telefonicznych w sposób określony w ust. 1, wypłaca się na ten cel miesięczny ryczałt pieniężny w wysokości 20 USD.

§ 11. W przypadku śmierci żołnierza zapewnia się bezpłatny przewóz zwłok do kraju, a w przypadku śmierci żołnierza związanej z wykonywaniem przez niego zadań służbowych - na wniosek rodziny lub innej osoby organizującej pogrzeb - także uroczysty pogrzeb z zachowaniem ceremoniału wojskowego i z udziałem asysty wojskowej.

§ 12. Uprawnienia żołnierzy w zakresie otrzymywanych przez nich należności pieniężnych i świadczeń określają odrębne przepisy.

§ 13. W stosunku do żołnierzy uczestniczących w przedsięwzięciach reprezentacyjnych poza granicami państwa nie stosuje się przepisów § 3 pkt 2, § 5 ust. 1 pkt 2 i 3 oraz ust. 2 pkt 2 i 3, a także § 7 i 10, a w stosunku do żołnierzy uczestniczących w szkoleniach i ćwiczeniach wojskowych oraz w akcjach ratowniczych, poszukiwawczych, humanitarnych lub antyterrorystycznych poza granicami państwa nie stosuje się przepisów § 5 ust. 1 pkt 2 i ust. 2 pkt 3 oraz § 7 w części dotyczącej urlopu dodatkowego oraz wykorzystania urlopu zdrowotnego łącznie z niewykorzystanym urlopem wypoczynkowym.

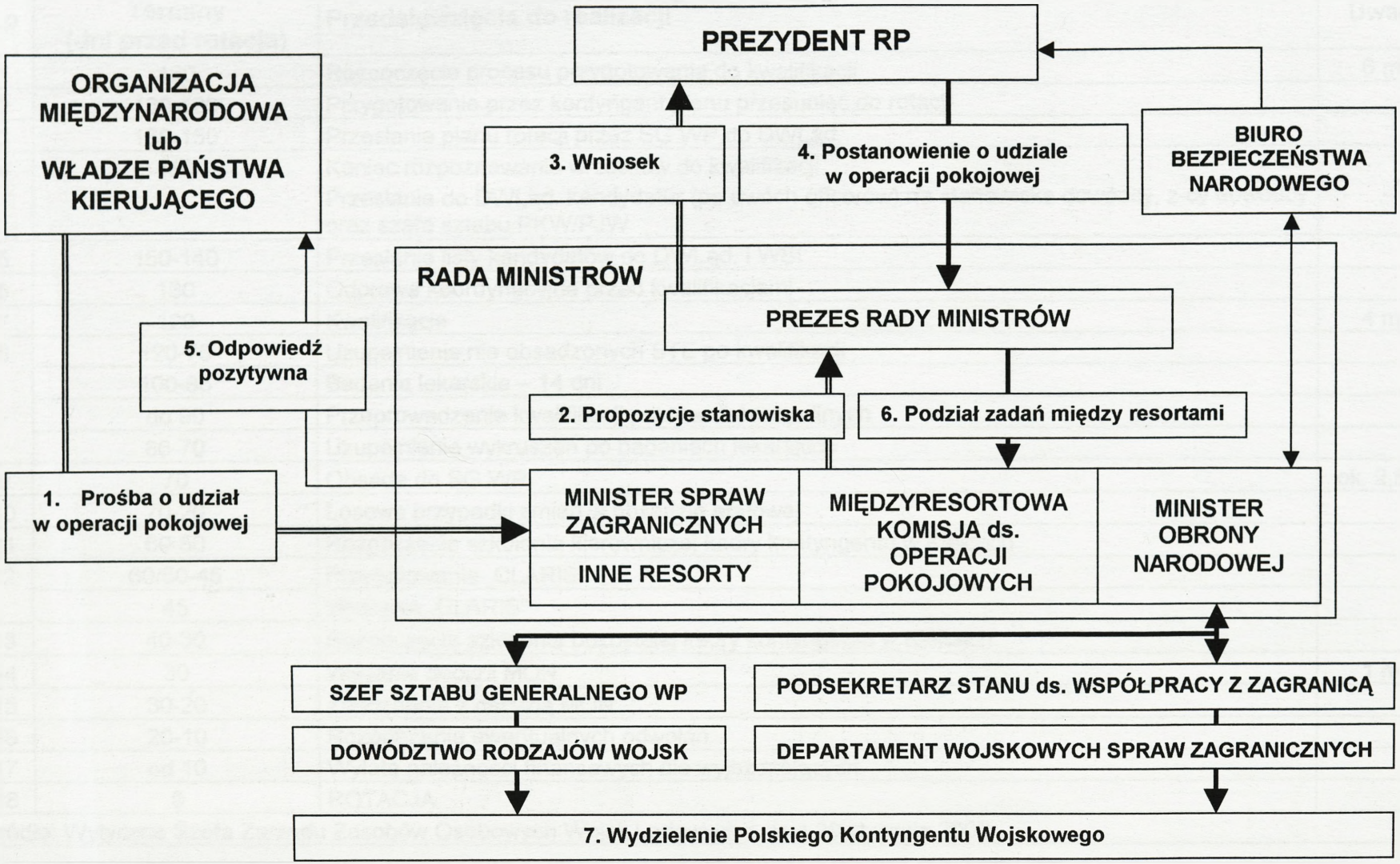
§ 14. Uprawnienia i obowiązki żołnierzy określone w rozporządzeniu dotyczą również żołnierzy pełniących czynną służbę wojskową poza granicami państwa w dniu wejścia w życie rozporządzenia.

§ 15. Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Prezes Rady Ministrów: L. Miller

Źródło: Copyright © 1999-2003 ***INTERIA.PL S.A.***

PROCES PODEJMOWANIA DECYZJI O UCZESTNICTWIE POLSKI W OPERACJACH POKOJOWYCH

Źródło: F. Gągor, K. Paszkowski, Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 1999, s. 211.

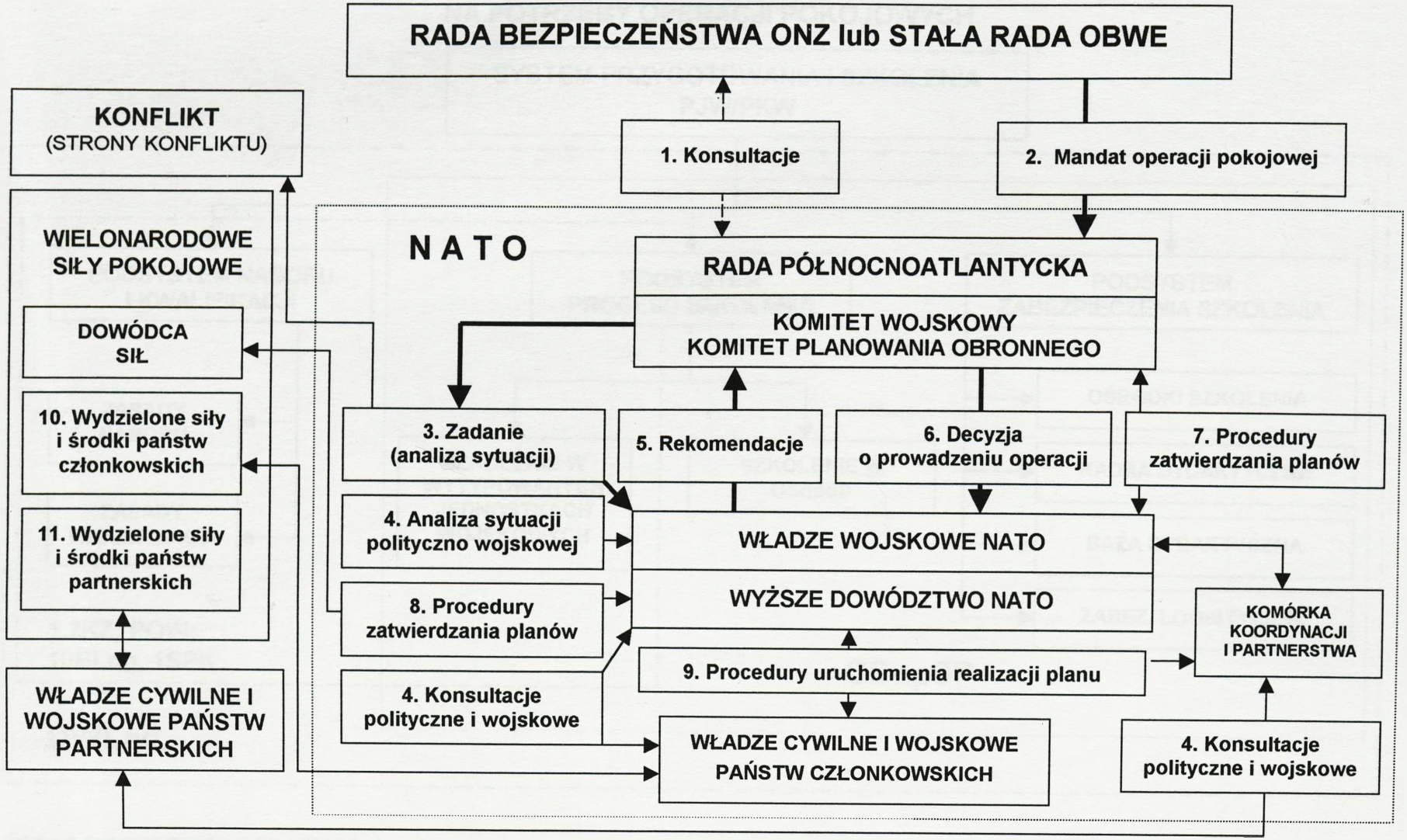
Załącznik 5

HARMONOGRAM REALIZOWANYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ PRZED PRZYGOTOWANIEM ROTACJI

Lp	Terminy (dni przed rotacją)	Przedsięwzięcia do realizacji	Uwagi
1	180	Rozpoczęcie procesu przygotowania do kwalifikacji	6 m.
2	180-160	Przygotowanie przez kontyngent planu przesunięć do rotacji	
3	160-150	Przesłanie planu rotacji przez SG WP do DWLąd.	
4	150	Koniec rozpoznawania wniosków do kwalifikacji Przesłanie do DWLąd. kandydatur (po dwóch oficerów) na stanowiska dowódcy, z-cy dowódcy oraz szafa sztabu PKW/PJW	
5	150-140	Przesłanie listy kandydatów do DWLąd. i WSI	
6	130	Odprawa koordynacyjna przed kwalifikacjami	
7	120	Kwalifikacje	4 m.
8	120-70	Uzupełnienie nie obsadzonych STE po kwalifikacji	
	100-86	Badania lekarskie – 14 dni	
	do 90	Przeprowadzenie kwalifikacji pracowników cywilnych	
	86-70	Uzupełnienie wykruszeń po badaniach lekarskich	
9	70	Obsada do SG WP	ok. 2,5m.
10	70-20	Losowe przypadki zmian w obsadzie etatowej	
11	60-50	Rozpoczęcie szkolenia kierowniczej kadry kontyngentu w Kielcach	
12	60/50-45	Przygotowanie „CLARIS”	
	45	Wysłanie „CLARIS”	
13	40-30	Rozpoczęcie szkolenia pozostałej kadry kontyngentu w Kielcach	
14	30	Wydanie decyzji MON	1 m.
15	30-20	Zapoznanie z decyzją MON	
16	20-10	Rozpatrzenie ewentualnych odwołań	
17	od 10	Wyłata należności finansowych dla wyjeżdżających	
18	0	ROTACJA	
Źródło: Wytyczne Szefa Zarządu Zasobów Osobowych Wojsk Lądowych z dnia 29 stycznia 2003			

Załącznik 6

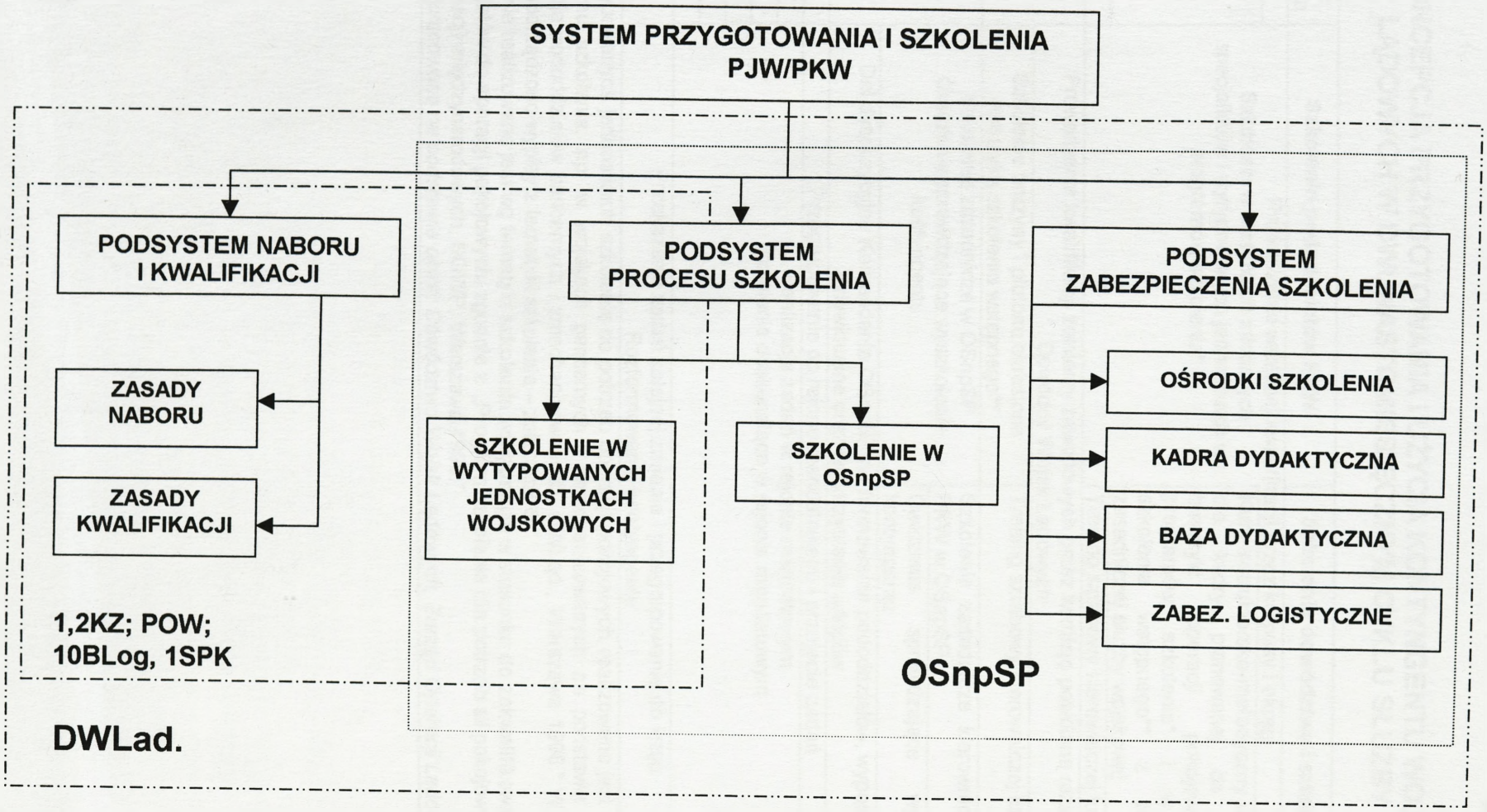
PROCES DECYZYJNY PODCZAS ORGANIZOWANIA OPERACJI POKOJOWYCH NATO

Źródło: F. Gągor, K. Paszkowski, Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP, wyd. Adam Marszałek, Toruń1999, s.96.

Załącznik 7

SYSTEM PRZYGOTOWANIA I SZKOLENIA POD0DDZIAŁÓW WOJSK LĄDOWYCH NA POTRZEBY OPERACJI POKOJOWYCH

Źródło: S. Fiutowski, Rola Dowództwa Wojsk Lądowych w przygotowaniu narodowego kontyngentu dla operacji pokojowych pod auspicjami NATO. Praca studyjna, AON, Warszawa 2003.

Załącznik 8

Załącznik 9

KONCEPCJA PRZYGOTOWANIA I UŻYCIA KONTYNGENTU WOJSK LĄDOWYCH W DWUNASTOMIESIĘCZNYM CYKLU SŁUŻBY

<table>
<tr><th>Miesiąc szkolenia</th><th>Szkolenie pododdziałów PKW</th><th>Szkolenie dowództwa i sztabu PKW</th></tr>
<tr><td>I</td><td colspan="2">Prowadzenie wstępnej kwalifikacji przez korpusy i okręgi</td></tr>
<tr><td>II</td><td rowspan="2">Szkolenie w ośrodkach młodszych specjalistów i wytypowanych jednostkach wg programów szkolenia*</td><td>Kurs instruktorsko-metodyczny w OSnpSP dla kadry planowanej do szkolenia tematyki operacji pokojowych wg programów szkolenia* i w ramach szkolenia wstępnego** z żołnierzami zasadniczej służby wojskowej</td></tr>
<tr><td>III</td><td>Trening sztabowy kierowniczej kadry PKW</td></tr>
<tr><td rowspan="2">IV</td><td colspan="2">Prowadzenie kwalifikacji żołnierzy zawodowych przez komisję powołaną rozkazem Dowódcy Wojsk Lądowych</td></tr>
<tr><td>Szkolenie drużyny i plutonu określone tematyką szkolenia wstępnego**</td><td>Trening sztabowy kierowniczej kadry PKW</td></tr>
<tr><td rowspan="3">V</td><td rowspan="2">Szkolenie zasadnicze w OSnpSP
Ćwiczenie sprawdzające wyszkolenie kontyngentu</td><td>Szkolenie zasadnicze kierowniczej kadry PKW w OSnpSP</td></tr>
<tr><td>Ćwiczenie sprawdzające wyszkolenie kontyngentu</td></tr>
<tr><td colspan="2">Dni dyspozycyjne Komendanta OSnpSP na formowanie pododdziałów, wyposażenie indywidualne oraz wykorzystanie urlopów</td></tr>
<tr><td>VI</td><td colspan="2">Przegrupowanie do rejonu mandatowego i przejęcie zadań</td></tr>
<tr><td>VII</td><td colspan="2" rowspan="5">Realizacja zadań w rejonie mandatowym
Szkolenie doskonalące w rejonie mandatowym</td></tr>
<tr><td>VIII</td></tr>
<tr><td>IX</td></tr>
<tr><td>X</td></tr>
<tr><td>XI</td></tr>
<tr><td>XII</td><td colspan="2">Przekazanie zadań kolejnej zmianie i przegrupowanie do kraju
Rozformowanie kontyngentu</td></tr>
<tr><td colspan="3">* W wytypowanych jednostkach szkolenie do potrzeb operacji pokojowych realizowane jest w ramach programu szkolenia, np. w wojskach pancernych i zmechanizowanych na podstawie „Program szkolenia pododdziałów pancernych i zmechanizowanych, DWLąd., Warszawa 1998." W niniejszej pracy sporządzono wypisy z tematyki szkolenia – załącznik 6.
** Szkolenie realizowane jest wg tematyki szkolenia wstępnego w stosunku do zakwalifikowanych kandydatów do operacji pokojowych, zgodnie z „Program szkolenia dla potrzeb sił pokojowych organizacji międzynarodowych, SGWP, Warszawa 1999."
Źródło: Opracowano na podstawie opinii: Dowództwo Wojsk Lądowych, Zarząd Operacji Lądowych</td></tr>
</table>

Załącznik 10

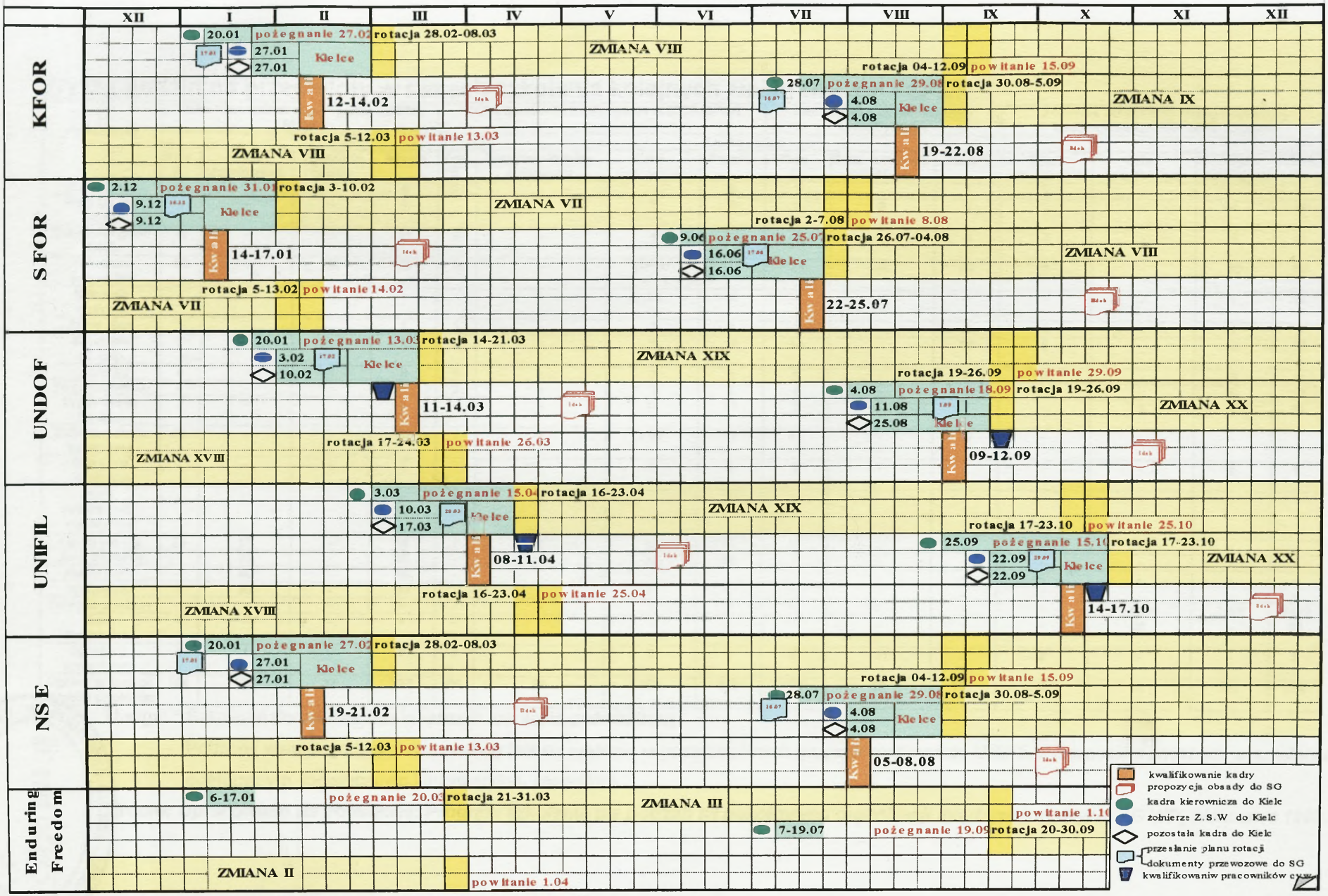
Wykaz tematów realizowanych w jednostkach wojskowych wytypowanych do szkolenia wojsk na potrzeby operacji pokojowych

Dział szkolenia	Nr tematu	Treść tematu
PODSTAWY WYCHOWANIA OBYWATELSKIEGO I WOJSKOWEGO		**REGULAMINY SZ RP**
	17	Wewnętrzne ustalenia regulaminowo-organizacyjne PKW
		KSZTAŁCENIE OBYWATELSKIE
	33	Operacje pokojowe w działalności ONZ
	35	Zadania mandatowe operacji pokojowych
	36	Aspekty kulturalno-religijne krajów konfliktu. Charakterystyka rejonu misji
	37	Zagrożenia ze strony lokalnych służb specjalnych
SZKOLENIE BOJOWE		**TAKTYKA**
	31	Techniki operacyjne w misjach pokojowych. Użycie siły przy wykorzystaniu technik operacyjnych
	32	Działanie na posterunku obserwacyjnym i kontrolnym w misjach pokojowych
	33	Zasady użycia siły w misjach pokojowych
	34	Przeszukiwanie terenu i obiektów
	35	Konwojowanie
	36	Udział w akcjach prewencyjnych
		OGNIOWE
	29	Specyfika prowadzenia ognia w rejonie konfliktu
		ROZPOZNANIE I ARMIE OBCE
	20	Organizacja, uzbrojenie i taktyka działania państw stron konfliktu
		POWSZECHNA OBRONA PRZECIWLOTNICZA
	10	Rozpoznanie ŚNP stron konfliktu
		INŻYNIERYJNO-SAPERSKIE
	15	Ogólna charakterystyka min państw uczestniczących w konflikcie stosowanych w rejonie pełnienia misji pokojowej
	16	Zasady bezpieczeństwa w rejonie pełnienia misji pokojowej ze szczególnym uwzględnieniem zagrożenia minowego
		OBRONA PRZECIWCHEMICZNA
	11	Zagrożenia występujące w rejonie konfliktu
		ŁĄCZNOŚĆ
	8	Procedury łączności oraz praktyczne posługiwanie się sprzętem łączności stosowanym podczas misji pokojowej
SZKOLENIE LOGISTYCZNE		**SANITARNE**
	7	Zagrożenia epidemiologiczne i inne zagrożenia wynikające z pełnienia służby w odmiennych warunkach klimatycznych
		BUDOWA I EKSPLOATACJA UZBROJENIA I SPRZĘTU WOJSKOWEGO
	20	Specyfika eksploatacji uzbrojenia i sprzętu wojskowego w rejonie konfliktu
		NAUKA JAZDY
	9	Specyfika prowadzenia pojazdów w rejonie konfliktu

Uwaga: Tematy realizowane są na poziomie szkolenia indywidualnego oraz drużyny i załogi, w okresie I-IV miesiąca służby wojskowej

Źródło: Program szkolenia pododdziałów wojsk pancernych i zmechanizowanych, DWLąd., Warszawa 1998, Rozdział 4.

Harmonogram rotacji PJW/PKW w 2003 roku

Źródło: Dowództwo Wojsk Lądowych, Zarząd Operacji Lądowych

Załącznik 11

Wykaz godzin na przedmioty w ramach szkolenia kolejnych zmian UNDOF i SFOR

Przedmioty	Kadra kierownicza kontyngentu UNDOF, SFOR				Kadra dowódcza kontyngentu UNDOF, SFOR				Pozostała kadra kontyngentu UNDOF, SFOR			Żołnierze zasadniczej służby wojskowej kontyngentu UNDOF, SFOR i innych			
	Liczba godzin														
	Kurs A	Szkol. uzupełniające	Zgrywanie sztabu	Razem	Kurs B	Kurs instruktorsko-metodyczny	Szkol. pododdziału	Razem	Kurs C	Szkol. w ramach pododdziału	Razem	Szkol. zapoznawcze	Szkol. uzupełniające	Szkol. zgrywające	Razem
Psychologia	9	-	-	**9**	9	-	-	**9**	7	-	**7**	7	-	-	**7**
Regulaminy SZ RP	1	-	-	**1**	-	-	6	**6**	3	3	**6**	-	-	6	**6**
Szkolenie ogólne ONZ	11	-	-	**11**	9	-	4	**13**	9	-	**9**	7	-	4	**11**
Szkolenie operacyjne	54	-	32	**86**	16	-	80+20*	**116**	24	32	**56**	8	-	80	**88**
Szkolenie ogniowe	-	-	-	**-**	-	-	14	**14**	-	-	**-**	-	7	7	**14**
Armie obce	3	-	-	**3**	3	-	2	**5**	3	-	**3**	1	-	2	**3**
Szkolenie inż.-sap.	5	-	-	**5**	5	-	5	**10**	10	-	**10**	5	-	5	**10**
Łączność	8	-	-	**8**	5	-	3	**8**	5	-	**5**	3	-	3	**6**
Terenoznawstwo	4	-	-	**4**	2	-	6	**8**	4	-	**4**	4	-	6	**10**
Wychowanie fizyczne	2	-	-	**2**	-	-	11	**11**	2	-	**2**	-	6	5	**11**
Zabezpieczenie logistyczne	36	-	-	**36**	7	-	+10*	**17**	10	-	**10**	-	-	-	**-**
Szkolenie sanitarne	7	-	-	**7**	-	-	6	**6**	7	-	**7**	-	-	6	**6**
Kurs instruktorsko-metodyczny	-	-	-	**-**	-	20	-	**20**	-	-	**-**	-	-	-	**-**
Nauka własna	20	15	-	**35**	7	4	30	**41**	15	-	**15**	-	-	-	**-**
Język angielski	-	35	-	**35**	-	-	20	**20**	-	-	**-**	-	-	-	**-**
Nauka jazdy	-	40	-	**40**	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	**-**
Informatyka	-	30	-	**30**	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	**-**
Ochrona obiektów	-	-	-	**-**	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	1 dzień	2 dni	**3 dni**
Kursy doskonalace	-	-	-	**-**	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	36	-	**36**
Egzaminy, sprawdziany	4	4	-	**8**	3	-	3	**6**	3	-	**3**	3	-	-	**3**
Ogółem w ramach bloków szkolenia	164	124	32	**320**	66	24	220	**310**	102	35	**137**	38	49	127	**214**

Uwaga: * Szkolenie dodatkowe (nie w ramach szkolenia pododdziału)

Podobny wymiar godzin przeznaczony jest na szklenie w poszczególnych grupach kontyngentu UNIFIL z niewielkimi zmianami w szkoleniu operacyjnym, logistycznym i inżynieryjno- saperskim.

Źródło: Opracowano na podstawie: Program szkolenia dla potrzeb sił pokojowych organizacji międzynarodowych, SG WP, Warszawa 1999.

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - Akademii Obrony Narodowej
Nr ewid. 68915
351